

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשָּׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

~ בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~

סיפורי מוֹיִשָּׁה גוֹטמָן
לחג הפסח תשפ"ה

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיִּית ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

ערב פסח תשפ"ה

יתברך הבורא וישתבח היוצר, אחד יחיד ומיוחד, בורא כל הסיפורים ויוצר כל הרעיונות, שמזכני גם השנה, בבבל שנה, להגיש לפניכם את הסיפורים החדשים שזכיתי לכתוב לחג הפסח תשפ"ה. האמת תיאמר: המציאות הרוחשת סביבנו, הזויה בהתפתחויותיה ותלושת מציאות, חוצה את מסגרות הדמיון - ואשר באה לידי ביטוי בגילוי קלון של רשויות ההפיכה הישראליות - מכבידה ומקשה עלינו כותבי הסיפורים הרצים ומתנשפים על כנפי הדמיון אחרי רגלי המציאות, ובקושי מצליחים להשיג אותה. אחרי כתיבת הסיפורים, בפרקי זמן רחוקים, שמתו אל לב כי בשניים מהם ישנם אנשי קיבוץ, מה שמלמד על הדומיננטיות שלהם בארץ, על אף מספרם הזעום באוכלוסייה, ועל תחושת האדנות המלווה את התנהלותם.

הסיפור **קוֹנְכִית הַיְהוּדִים** שאותו כתבתי למוסף הסיפורים של 'המודיע', משלב תהליך התפכחות חלקי של איש מחאה אנרכיסטי לצד התמודדותו של שומר תורה ומצוות עם החמורה שבמצוות התורה; את **בְּרוּךְ אָבָא** זיכני הבורא יתברך לכתוב ל"מרה לצמא" והוא פותח צוהר, דקיק אך מפולש, לחיי העשירים וצאצאיהם; **פְּרִיֶת הַגּוֹזְלִים** שכתבתי למוסף הסיפורים של 'יתד-נאמן' מעניק הצצה לתעתועי עולם ההיי-טק ולערמומיותם של הארגונים החשאים האמורים לשמור על המדינה ומנכסים לעצמם סמכויות ומשימות לא להם; הסיפור **אָבָא אֲדָמָה** שנכתב ל"משפחה" מערביל את תעתועי ההיי-טק עם מצבנו הביטחוני; את החוברת נועל הסיפור **נִמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל** שנכתב מתוך הערכה רבה לקופת החסד העוצמתית 'תומכי שבת הר נוף' המחוללת גדולות ונצורות.

*

הבהרה חשובה: הסיפורים הם דמיוניים גם כאשר מוזכרים בהם שמות של דמויות קיימות; כל העלילות הן פרי הדמיון ואין כל קשר בין לבין המציאות.

*

בהודאה לבורא עולם על העבר אשא תפילתי על העתיד לבל יטשני לעד.

ותודה לכם הקוראים היקרים, מעומק הלב.

קריאה מהנה.

**בברכת 'פסח כשר ושמח' ובתפילת 'ושבו בנים לגבולם'
מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן**

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

~~~~~

הסיפורים

מוסק סיפורים	המודיע	קוֹנְכִית הַיְחֻלּוֹמִים
מוסק סיפורים	מרוה־לצמא	בְּרוּךְ אָבִא
מוסק סיפורים	יתד־נאמן	פְּרִיחַת הַגּוֹזְלִים
מוסק סיפורים	משפחה	אָבִא אֲדָמָה
קופת צדקה	תומכי שבת הר נוף	נִמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל

*

~~~

קוֹנִכִּית הַיְהוּדִים

* סיפור / המודיע / מוסף סיפורים פסח תשפ"ה *

פרק ראשון אורח של שבת

לפני שפתח מנדל את הדלת האפורה המשווריינת, השקיף בעד העינית. מגוריו בקומה ראשונה של בניין מגורים עתיק בן ארבע קומות השוכן ברחוב צבי סטרכילביץ התל-אביבי, בסמיכות הדוקה ל'צומת קפלן' שטוף המהומות, חייבו אותו בנקיטת משנה זהירות.

האיש הגבוה שנקש על דלתו, שערו שִׁיבתי ושלגי, מצחו הרחב סמוק חמה וצרוב שמש, עטוף היה בבגדי מחאה בוהקים בצהבהבותם הזועקת וחולצת מחאתו כותבה בכיתובי זעף. מוט עץ עגול שבראשו נעוץ בדגל ישראל נאחז בידו הרופפת. זעם קבוע רשף בין שתי עיניו. אולם הנקישות הדלתיות, קלושות היו ובלתי לוחמניות, ובכתפו הימנית נשען הנוקש על הקיר שאצל הדלת הישענות של חולשה. טוב שזוכר מנדל לנתק מדי ערב שבת את צלצול פעמון הכניסה.

"כן?", השמיע מנדל מעבר לדלת הסגורה.

"אני זקוק לעזרה. אינני מרגיש טוב. קצת מים אולי", נדעך קולו ממילה למילה.

משהטיב מנדל את השקפת הצצתו ולא הבחין בממצא מחשיד, פתח את נעילת הדלת ואותה. "בבקשה, שבת שלום. אפשר להיכנס".

"אה? אתה חרדי?", נבעת ההלך בעיניים נפערות ונרתע כפסע אחורנית, מבטו מחפש דלת חלופית לנקוש עליה. "אני לא נושך, בטח לא בשבת", התחייך מנדל, "בבית הזה פה לידינו, לא גרים כרגע. היכנס בבקשה ותנוח קצת. חם היום בחוץ. לא כדאי לשחק עם הבריאיות, ברוך הבא בצל קורתנו".

"זה בסדר?", היסס הזר המורתע, "לא ידעתי שיש אנשים כמוך בתל-אביב. תשמע, פעם ראשונה בחיים שאני רואה מקרוב ייצור כמוך. תראה, אם זה מפריע, או לא מסתדר, אז..."

"בבקשה להיכנס", החווה מנדל בזרועו פנימה והכניסו אל המסדרון וממנו אל הסלון, שסלון של שבת היה בשולחנו ובמראהו החזותי. "תשב בבקשה, תשב. תנוח במזגן. כבר אביא לך לשתות".

"נתקפתי בסחרחורת פתאומית", התנצל המתיישב, "חשבתי שהיא תעבור. אני, לא מפונק אני. אבל הסחרחורת מתחזקת והולכת, וראיתי גם נקודות שחורות מול העיניים. לא מתחשק לי לנפוח את נשמתי על המדרכה בקפלן. יש לי עוד קצת תוכניות בחיים".

מנדל החיש הסלונה מגש ועליו כוסות ממורקות וקנקן מי שתיה, צלוחית ובה קוביות קרח. צלחת ועליה מיני מאפה. "תטעם משהו, בבקשה. אני אברך ואוציא אותך ידי חובה לפני שתתכבד בתקרובת, ואתה תאמר אמן", קירב מנדל לאורחו את צלחת התקרובת ומזג לכוסו את שתייתו.

"אמן, תודה רבה, לחיים", נענה האורח והשקה את עצמו לרוויה. קורת הגג המצלה הטיבה עליו את הרגשתו. ההתיישבות סייעה לו להירגע. הוא אינו עוד ברחוב, אם יקרה לו משהו. הוא בתוך בית, מושגח ומפוקח. עיניו שוטטו סביב, מעלה ומטה, לבלוע את התפאורה הזרה לו. "תרצה להניח את הראש קצת?", רמז מנדל לעבר הספה.

"זה בסדר? כן? תודה-תודה. אני לא יודע מה קורה לי. באמת שלא מתאים לי כל החולשה הזאת. אני אדם בריא בדרך כלל".

"במזג האוויר ששורר בחוץ, זה יכול לקרות לכל אחד. קשה להאמין שאנחנו בעיצומו של החורף, מרוב שחם היום. כאילו שאנחנו באמצע הקיץ. בינתיים תנוח קצת. נעקוב ביחד אם צריך התערבות רפואית".

"שום התערבות רפואית, אני איש בריא וחסון. אלוף משנה במילואים, אם זה אומר לך משהו, כנראה שלא. איש חיל הים לשעבר, גם זה לא אומר לך כלום כנראה. נעים מאוד, יחיעם צחור", הושיט את כף ידו החסונה ללחיצה. "מְנַדֵּל", גמל המארח תשובת גומלין, והתעקש: "בכל מקרה כדאי שתשים את הראש".

"באתי להפגנה. לא בדיוק לנוח ולעשות שבת בבתים של חרדים", התחייך האורח במבוכה מובלטת, "בא. ההפגנה היא גם נגדכם מהרבה בחינות".

"ההפגנה מתחילה במוצאי שבת כנראה, בעוד כמה שעות. בינתיים תנוח. לא משחקים עם הבריאות. יש לך מספיק זמן גם לנוח וגם להספיק את ההפגנה".

"אנחנו מהגרעין הקשה. אנחנו באים מוקדם. הרבה לפני כולם. בשבע בבוקר כבר יצאתי מהצפון, מהקיבוץ שלי".

"השם ישמור", נאנח מנדל ונענע ראשו ימין ושמאל בהתנגדות, "במדינה יהודית לא אמורים לנסוע בשבת. כמו שביום הכיפורים אסור על פי החוק לנסוע, ככה צריך היה להיות גם בשבת. בכל שבת. יהודי אינו נוסע בשבת". "טוב! טוב! טוב! טוב! סליחה, מר, איך אמרת שקוראים לך?" "מנדל שלומסקי".

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"הבט, מר שלומסקי, אני אורח כאן ואני חייב להיות מנומס, כן? אז בא לא נפתח את זה. ברשותך, נעצור כאן, לטובת כל הצדדים", התרומם יחיעם מן הכיסא ופסע בזהירות לעבר הכורסה הספתית, שוקע לתוכה באנחת הקלה קלילה. "אנוח חצי שעה, ברשותך, אתאושש, ואשחרר אותך מנוכחותי. חצי שעה לכל היותר. באמת תודה רבה".

"תנוח כמה שאתה צריך. אתה לא מפריע", עדכן מנדל, וחש להביא לאורחו כרית נוחה מחדר פנימי. אחר, התיישב אצל השולחן הסלוני בגבו אל האורח הנם, ושקע בתלמודו, מפזם חרש את ערגתו. אורחו שקע בתנומה ממושכת.

מעת לעת העיף מנדל מבט מפזל, עוקב וחומל, לעבר קלסתרו של הנם. איש הנראה בעשור השביעי לחייו, בלתי צעיר בעליל, מטריח את עצמו בנסיעה טלטלנית ממושכת מן הצפון הרחוק כדי לשאוג שאגות ולפרוע פרעות. לוחם מלחמות-רחוב וונדליסטיות בשליחותם האנונימית של אילי-הון מושחתים ואנטי-דמוקרטיים, ואינו מבין כי אינו אלא כלי שימושי, עלוב וזול, המוסט לכאן ולשם על לוח השחמט העולמי הציני והערמומי שלהם.

*

"מי זה פה יושן על הספה, מנדל?"

"אורח, אבא. יהודי מההפגנות שלא הרגיש טוב. דפק בדלת וביקש לנוח קצת", לחש מנדל.

"זה מה שיש לך לעשות בשבת אחרי הצהריים, מנדל? לארח ארחי פרחי מחללי שבת שבאים להפגין? באמת שאני מתפלא עליך", נזף האב הישיש בבנו. האורח שהקיץ מנמנומו נוכח חילופי הדברים, לא אבה להיראות כער ועד לחילופי הדברים על אודותיו והמשיך בעצימת עיניו כישן עמוקות ומרחף בחלל החלומאות. "איך נלך למנחה, אם הוא פה?", תהה האב.

"מנחה זה בעוד שעתיים, עד אז נסתדר בעזרת השם, הכול יהיה בסדר. תשב אבא, בבקשה. אכין לך שתייה", קירב מנדל העומד את הכיסא הממוסעד של אביו וסייעו לשבת בראש השולחן.

עד מהרה הגיח ובידיו שתיה ופירות לאביו. "בבקשה, אבא, לבריאות".

"למה תמיד אצלך קורים הדברים האלה?", התרעם האב בטרם פצה פיו למטעמת, "למה דווקא אצלך? מה זה הדבר הזה לארח מחלל שבת? בשביל מה זה טוב שהוא פה? נהיית בית מרוח? זה קְרַעַטְשֶׁמֶע פה?" מנדל שתק, ניצב הכן לשמש את אביו.

"אני לא מבין למה תמיד אצל מנדל שלי צריכים לקרות הדברים האלה. תמיד, רק אצלך. אני בטוח שאצל אף אחד מהאחים והגיסים שלך בבני ברק ובירושלים, בצפת ובמודיעין עילית, אין עכשיו שום גוי של שבת שיושן על הספה שלהם. אתה, יש לך כישרון מולד להסתבך עם בעיות. הבעיה היא שאתה רק משכלל את הכישרון עם הזמן. אתה נהיה מומחה עולמי בזה".

מנדל הקשיב בתשומת לב מכבדת בעוד ידו בוחשת את הסוכר בכוסו של אביו. אחר, קילף את התפוז ופילחו לפלחיו, מגיש לאביו שבירך והתכבד.

יחיעם התמתח כמקיץ רק עתה משנתו והתיישב על הספה. סחרחורתו נטשתהו וכוחותיו נטענו מחדש. כבר יחליץ עצמותיו וייחליץ אל החוץ המתאבק ואל הרחוב המתאבק, על אף שנועם השקט ומתיקות השלווה ששררו בבית המוגף והממוזג, מול ארון ספרים כה גדול ועשיר שאת פשרו לא הכיר מעולם, ערכו לו על פני השאון הלוחמני שבחוץ.

"שבת שלום, כבודו", קידם את פני הסב הישיש.

"תסלח לי שאני אומר לך, אבל אני לא צבוע, אני אומר את האמת ישר בפנים. לא אומרים 'שבת שלום' אם מחללים שבת, זה לא הולך ביחד. שבת שלום זה רק אם שומרים שבת כמו שצריך", אילף אותו הישיש ביקורת בונה, בינה נכונה ודעת נכונה.

"אוקיי, אז סוף שבוע נעים. לך ולי ולכולנו. נעים מאוד, יחיעם צחור, מקיבוץ העוגנים. אלוף משנה במילואים. חיל הים".

"זושא שלומסקי, לא אלוף משנה ולא אלוף גמרא, אבל יהודי שומר שבת מתל-אביב. ומה שאתם עושים לעיר הזאת, עם כל ההפגנות, זאת חוצפה גדולה. גיהנום אחד גדול. כשאני באתי לגור פה אחרי החתונה שלי, לפני יותר משישים שנה, היו כאן בתי כנסת וישיבות, וגרו בתל-אביב אלפי יהודים שומרי תורה ומצוות. חיו בשלום כולם עם כולם. אתם הפכתם את העיר הזאת לקהיר, הפכתם אותה".

"אני לא קשור לתל-אביב, סבא'לה יקר, וחבל מאוד שאתה מתרגז וגם מתעצבן על האדם הלא נכון. אני, כמו שאמרתי לך, קיבוצניק מקיבוץ העוגנים בצפון הרחוק, ליד לבנון, ואני את תל-אביב, אם תאמין לי או לא, מתעב יותר ממך. העירונים המפונקים אף פעם לא היו כוס התה שלנו בקיבוצים".

"אז זה עוד יותר גרוע. אתם באים לפה מהקיבוצים השקטים שלכם להפריע לנו, להפריע לאנשים שלווים לחיות בשקט, ואז חוזרים הביתה לשקט שלכם. תעשו את הבלגנים בקיבוצים. לא פה".

"אין ברירה, סבא'לה. זה לא שבחרנו את זה בכוונה או ברצון. אנחנו נאבקים על פרצופה של המדינה האהובה שלנו", נעמד יחיעם בעמידה איטית וזהירה, וניגש בקומתו התמירה אל ראש השולחן ללחיצת ידי זושא, "אנחנו אוהבים את המדינה ולא מוכנים שהיא תיהרס".

"אתם הורסים את הארץ הזאת עם השטריות שלכם", לא השיב זושא את ידו לאורח בנו.

"אוקיי. לא אתווכח איתך", שבה ידו של האורח כלעומת שהושטה, "אני מניח שהעקרונות שלנו די שונים והם כמו שני קווים שלא ייפגשו לעולם, בכל מקרה, שתהיה לי בריא, אל תיקח את זה אישי. אתה אוכל לעצמך את הבריאיות, וחבל. ואם אתה שואל אותי: אני באמת לא מבין למה אתה תקוע פה בקהיר. כל כך קשה לך להשיג איזו דירה בבני ברק או במאה-שערים?"

"אני גר פה בתל-אביב כבר עוד מעט שבעים שנה, למה שאני אעזוב? עשיתי משהו רע? עשיתי איזה עוול? שיעזבו כל הגויים שאתם מבריחים לפה מאפריקה כדי להרוס את האידישקייט במדינה", התקצף זושא. "ואתה, מה?", נפנה יחיעם אל מנדל, בעל הבית, שניצב בירכתיים, מקשיב ובלתי מתערב, "אתה אין לך עוד שבעים, זה בטוח. למה אתה תקוע פה? למה לסבול?"

"אני חגגתי השנה יום הולדת שישים, ברוך השם. למעשה, אני עברתי לגור פה בשנתיים האחרונות, אחרי שאימא עליה השלום נפטרה, כדי לגור ליד אבא שיהיה בריא. אני ובני ביתי גרים פה בקומה הראשונה, ואבא שיהיה בריא רוצה להמשיך לגור בקומה השלישית, בדירה שבה הוא גר כל השנים עם אימא ואיתנו. הדירה שבה גדלנו, ואני לא סובל. אני נהנה במחיצתו של אבא."

"בטח. שמים לב", גיחך אלוף משנה במילואים צחור. "סליחה שאני מתערב", הנמיך יחיעם את קולו, הם פסעו החוצה מהסלון, "זאת הפעם הראשונה בחיים שלי שאני מדבר עם חרדים, וזה מרגיש לי חוויה משונה כזאת, וכנראה גם הפעם האחרונה, אז אני מנצל אותה עד הסוף. תגיד, ברצינות אני שואל, אתם תקועים פה כמו באיזה אמצע ג'ונגל, לא היה יותר קל להעביר אותו אליכם לגור בערים שלכם במקום שאתה תעבור לפה לגור לידו?"

"כפי ששמעת ממנו בעצמו, אבא שיהיה בריא לא רוצה לעזוב את תל-אביב. רצונו זהו כבודו. אנחנו מצוין בתורתנו הקדושה לכבד את הורינו. זאת מצווה. אנחנו חיים לפי התורה ומקיימים את מה שהיא מורה לנו לעשות."

"לא כתוב בתורה שאתה צריך לגור בתל-אביב. בלי להכיר את התורה אני בטוח בזה." "אנחנו לא רצינו וגם לא יכולנו להשאיר אותו לבד, בגילו. זה מסוכן בשבילו לחיות בלי השגחה. לי אין ילדים צעירים, ובגלל זה לי היה הכי פחות בעיה מכל האחים והאחיות לעבור לתל-אביב, כי חיתנתי ברוך השם את כל הילדים. אז עברתי לגור ליד אבא שיהיה בריא." "לא הבנתי, מה עשית עם כל הילדים?" "חיתנתי."

"מה זאת אומרת? לא הבנתי", קרבו פסיעותיהם אל דלת הבית. "הילדים שלי ברוך השם הקימו בתים כולם. בעלי משפחות. וגרים בערים החרדיות. אז אני ובני ביתי יכולים לגור כאן ליד אבא, בתל-אביב, ולזכות לכבד אותו בשמחה." "לא שראיתי שהוא מכבד אותך ביחסי גומלין", הנמיך האורח את קולו בתוספת הנמכה, "בינינו, הוא די ירד עליך מקודם בקשר אליי, במקרה שמעתי, ודי כתש אותך ואת האישיות שלך. הוא נראה איש לא קל, האבא הזה שלך."

"הכול בסדר", נבהל מנדל פן שומע אביו, "לא כתוב בתורה שהורים צריכים לכבד את הילדים. הכול בסדר גמור. הוא אבא שלי ואכבד אותו בכל עת ובכל שעה. הוא יהודי יקר וטוב."

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"טוב. שיהיה לנו בהצלחה", יישר יחיעם את מוט הדגל, "ואלף תודות על האירוח. לא יודע מה עבר עלי עם הסחרחורת. אבל תראה מה זה, לפחות פגשתי חרדי בפעם הראשונה בחיי".

*

"אצל האחים שלך זה לא היה קורה", נזף שוב זושא בבנו מנדל אחרי צאת האורח לדרכו וחזרתו של מנדל אל הסלון, "למה דווקא אצלך זה קורה? בשביל זה אני אומר שחבל ששלוֹיִמָה או מאיר'קה או איטשע'לה לא באו לגור פה איתי. איך יצא ככה שאתה היחיד שהתנדב? דווקא אתה?"

מנדל הנהן בראשו בהסכמה מלאה.

===

פרק שני כבש מושחר

השיפוט הקפדני המחמיר שבו שפט זושא שלומסקי את מנדל בנו בן השישים, תוך הקפדה עקבית על הכרעת הכף לחובתו בכל מקרה ובכל סיטואציה, לא היה תוצר טרי של ימי הזקנה אשר אין חפץ בהם ואין האדם כה שולט על הגאי פיו.

עוד בשנות ילדותו וכבר בתקופות בחרותו היה מנדל שלומסקי ילד שפוט לגריעה ומופלה לתוכחה בבית אבא ואימא, באין הסבר מניח דעת. מעודו לא נתקל כמעט במאור פנים או בתשפוכת מילים טובות. ולא שלא ידעו אביו ואימו המסורים להאיר פניהם ולשלח מילים טובות. הנה, אחיו ואחיותיו זכו לנשיאת חן נמרצת ולעידוד מילולי המוכבר על ראשם, כדרכם של הורים וילדיהם.

כלפי מנדל, לא.

נתקל הוא בחוסר סבלנות כמעט תמידי, ואינו מבין את פשרו. נהדף הוא בתוכחה קבועה, ואינו מפענח את סיבותיה. עיניים לו לגלות ולכלות כיצד בחלוקות המנות המשפחתיות מקבל הוא את הפרוסות הצנומות או את חלקי הדגים והבשרים שאותם לא אהבו ולא חיבבו האחים ובהם לא חפצו האחיות. אוזניים לו לשמוע כיצד בהטלת המשימות הביתיות על כתפי צעירי הצאן, נהרו לעבר כתפיו באורח קבע של טבע המשימות הטרחניות והמלאכות המייגעות שהכול בורחים מהן ומעמליהן. כשניסה לנסח תלונות הדורשות צדק חלוקתי, או להציג שאלות הדורשות מענות, או טרוניות המבקשות יושר, הוסה באחת והושתק בחופזה טרום-הקשבתית כמעליל עלילות סרק וכקושר קשרי דמיונות שווא.

"תמיד אתה רק מתלונן", גערו הוריו כשפצה פיו בבכי מר של קיפוח או אפילו רק נשא לשונו בטרוניה מלוחה ומנומקת, ולא נראה היה שעצרו לחשוב או להרהר מדוע הוא תמיד רק מתלונן ורק הוא תמיד מתלונן ואיך יכול להיות שילד כה עדין, שברירי ורכרוכי, בוחר להפוך למתלונן סדרתי שדמעו מצייה ואנחתו תכופה. המדיניות המפלה נחקקה במתכונת ההתנהלות המשפחתית כחלק אינטגרלי וטבעי. מנדל הורגל, והפנים בחוסר רצון, כי בכל מריבה מכאיבה או קטטה מבעיתה או תקלה מזדמנת או בעיטה משתלחת שתתפתח בינו לבין אחד מאחיו או אחיותיו, והרי ילדים מתקוטטים לעיתים מטבע ברייתם, יהפוך הוא לאשם התמידי ולנגער הנצחי, ללא בדיקת נתונים וחקר עובדות. כך בילדותו, כך בבחרותו.

בכל ויכוח, אי הסכמה או עימות, שהתעוררו או התלקחו בין האחים, ונדרשו אל הזירה אבא או אימא, לחדוד או יחדיו, לברר ולהכריע, לחרוץ ולשמוע, לפשר ולקבוע, הוכרעה הסוגייה באבחה מהירה לרעתו של מנדל, שהורגל עם השנים ופָּכַךְ החוויות להבין כי הנו קרבן אשם תמידי, גם אם התנהג מתנהג ויתנהג כעולה תמימה. אם רכשו ביגוד חדש לחג במשורה בשל שיקולי תקציב מגבילים, אזי רכשו את הבגד החדש לאחיו ולא לו. כי ככה יצא ו"עכשיו הוא קיבל, ובפעם אחרת (שלא תתפעם לעולם) אתה תקבל", ו"למה תמיד יש לך טענות". אם צריך לנסוע לבילוי משפחתי חלקי כי יש רק מקום אחד פנוי ברכב, יוסעו האחרים הנבחרים ולא הוא, כי "עכשיו הוא נוסע, ופעם אחרת אתה תיסע, ולמה אתה תמיד לא מרוצה". הפעם האחרת, לא הגיעה. אם נדרשו ניקוי הבית, הסדרת הבלגן, פינוי השולחן וסידורו אחרי תום סעודות שבת וחג, או בסתם ימים של עומס, עליו להיות תדיר המנקה הנושא בעול, הקפנה הראשי והמסדר האחראי. האחים, כבודם במקומם מונח ובלתי מופרע מרבצו, יסתפקו בהגשת עזרה מינורית ומזערית שתהדהד בתשבחות ההורים כאילו קיימו עולם מלא ועשו את המלאכה כולה. והוא מנדל, הממלא בציינות את חובתו ואת חובות אחיו ואחיותיו, לא יזכה ברוב המקרים למילה טובה. ברובם לא יזכה. באמת שלא.

ככל ילד, דיו כתובה על נייר חדש, צלול ונחקק לעד, היה מנדל טוב וכנוע ומאמין, נוטה להשתכנע אט-אט בטח-בטח בצדקת תוכחת הוריו, המאוכזבת והמאשימה, הגועשת על ראשו וגולשת לעבר אפרסות אוזניו כל אימת שניסה לומר אמירת מה להגנתו או לשאול שאלה מכאיבה על אפלייתו. על כן האמין, גם כאשר לא הבין למה ועל מה, וחזר והשתכנע, שוב ושוב, באדיבותן של עוד גערה על החשבון ועוד נזיפה על המשקל, כי אכן הוא הנו הרע שבחבורה והוא הנו הבלתי טוב שבילדים, אם כי לא הצליח לקלוט במה חטא ובמה פשע שסר חנו בתמידיות בעיני הוריו, ומה עליו לעשות או לפעול כדי להחזיר את אותו חן אבור שמימיו לא טעם את טעמו ולא נָעם את נעימותו. ככל שהתאמן מנדל, והרי התאמן במאמץ על, ככל יצור נברא אשר חפץ בחיים נוחים ונכונים, לא השכיל לרצותם ולא הצליח להניח דעתם, ולא עלה בידו ובמוחו לנסח תשובה מתירת ספקות ומנטרלת רגשות שתסביר

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

לו מדוע כל השתדלויותיו הנואשות להטיב את דרכיו וכל מאמציו הבלתי מתכלים להשביח את התנהגותיו, בלתי מתקבלים הם לטובה בעיניהם ובלבבותיהם, ועל כן אינם מוציאים אותו, הוריו - ולו לתקופות זמן חולפות של חסד רגעי - מעמדת הנצעק הקבוע ומתפקיד המואשם התמידי. לכל הפחות לפי הרגשתו הסובייקטיבית האישית.

המציאות העוינת - ויש להעמיד דברי מציאות על דיוקם המחודד גם כשמקוממים המה ומצערם המה ותובעים המה לשקול שנית ושלישית אם אכן כך היו - התמצקה סביבו ככזאת שאינה ניתנת לשינוי גם אם יעלה לרקיע בהתנהגות טובה, משובחת ועל-אנושית.

*

באמת אמרו: בצעירותו הילדותית המאוד מוקדמת, סבר מנדל והסיק כי בן מאומץ הוא אשר בצוק העיתים והביעותים נזנח ונשכח ועל כן נשלח ונלקח על ידי אלה שקוראים לעצמם אבא ואימא שלו. נובר ומחפש היה מנדל הקט באלבומים משפחתיים שבהן שוכנות תמונות בגווני שחור-לבן כדי לבדוק בהתאם לנוכחותו בתמונות ההיסטוריות מאיזה גיל שולב הוא במשפחה הזאת. בכל פעם הופתע מחדש לראות את תמונות סעודת הברית שלו, שבה עוד חיו הסבים משני הצדדים שצולמו יושבים בשולחן הכבוד, ודמויות נוספות בני הדור ההוא.

מסקנת האימוץ האמיצה היתה נמסה מאליה ויוצרת בקרבו חלל אפל בלתי מתמלא: למה אינני כמו האחים והאחיות האחרים? מדוע זוכה אני ליחס מתנכר ושונה? ! צמיחתו של מנדל מפעוט זחלני לזאטוט הולך, התגדלותו מזאטוט לילד משתובב, והבשלתו מילד לבחור שואף לגדולות - לא המירו את אופי היחס המפלה שבתוכו גדל, לפי הרגשתו, ולא שינו את הצביון הקודר שאפיין את יחסי הוריו אליו.

שנות בחרותו שעברו עליו ולצידו בישיבה רחוקה מהבית, ובימי בין הזמנים בבית, שנות עיצוב האישיות לדורות, החלו להתקבע בחוויית חייו בידיעה בהרגשה ובאמונה כי הוא הנו אשם בכל, כל עוד לא הוכחה חפותו, שלעולם לא תוכח, וכי עליו לסתום את טענותיו שאינן חדלות, מאחר שאין הבעיה נעוצה אלא בטבעו המתמרמר, באופיו המתלונן ובאישיותו הבעייתית.

לא שהסichו את הדעת ממנו לחלוטין. דווקא כשנדרשה עזרה פיזית תחת קורות גג הבית, כמו נזכרו בקיומו המשפחתי ובסיבת נוכחותו עלי אדמות, והוטל העול ברובו ככולו על מנדל, הבן החרוץ האפקטיבי והיעיל, שציית לציפיה ההורית לעזרתו והפשיל שרוולים בכל עת ושינס מותניים בכל הזדמנות ונחלץ לעזרה בכל שעה, לרבות בעתות לחץ משפחתיות, כשהוא מתרגל ומורגל להיות טורח ומתרוצץ ומתנשם ומתנשף ועמל ויגע גם במקום אחיו ואחיותיו, ועדיין מנסה להעז לייחל ולקוות בכל לבו ונפשו שהפעם, אולי רק הפעם, לאור הצלחתו להושיט עזרה מקיפה ויסודית, יצליח גם לשאת חן בעיני הוריו תמורת עבודתו המיוגעת, ולקבל מהם יחס של מאור פנים נוכח יגיעתו המיוזעת שבזכותה הועמדה הסוכה על מכונה וקישוטיה, והוכשר המטבח הפסחי

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

והורדו כליו, ונאטם הגג בראשית החורף, ותוקן המזגן בתחילת הקיץ, ושבעו האורחים שבאו מחוץ לעיר אל הבר-מצוה או חשו מקרוב אל האירוסין.

אולם ככל שישגה מנדל והתמיד, לא מצא מנוחה ולא גילה זהרורי אור הוֹרֵי נוהר מהוריו לעברו. לפי שהתקבלה והתקבעה בבית שלומסקי המציאות הטבעית שכאשר עוסקים בהרעפת חמלה ופיזור חום והשמעת מילים טובות והקשבה סבלנית וחומלת, כמו זוכרים ורואים רק את האחים והאחיות האחרים שבבית ובחדריו - וכאשר נצרכים לסידור מעיין ומתיש, ולגרירת שולחנות וסחיבת ספסלים, ולהעלאת מוצרים מן המקלט המאובק לקומה השלישית, ולעזרה מאסיבית בהכנות, ולסיוע לוגיסטי בקניות, ולהליכה מרוחקת לרכישות, ולסחיבת משאות מכבידים - מנדל הוא האחראי לביצוע וליישום, בבחינת "נו, עוד לא סיימת? כמה זמן זה לוקח? למה תמיד לוקח לך כל כך הרבה זמן?"

*

השנים חולפות עליו בעצב ועדיין מנסה מנדל, אחת לתקופה בגלוש כאבו מפנימיותו אל מעלה לשונו, להסב את תשומת לב הוריו לטרוניות נוגות המצטברות בקרבו, רובן נוגעות באפליה הננקטת כלפיו. חלקן נפרקות מפיו בדמעות נוצצות, חלקן מבוטאות בעצב, וההורים המסורים שומעים ואינם מבינים, ואינם מוכנים להיות מאזינים, כי תיכף מתרעמים וכועסים ורועמים: למה תמיד לא טוב לך, מנדל? למה תמיד אתה מתלונן, מנדל? מתי כבר תהיה מרוצה? למה כל האחים והאחיות שלך מרוצים ורק אתה מלא טענות כרימון? פוקעת תקוותו הכמושה מחדש בפקיעות מסתבכות והופכת לשלולית אכזבה חומצתית הנאספת בגרונו, תקועה ומחניקה וכבר אינה מתבטאת החוצה, ונמזגת בתצורף אישיותו הנעצבת ומתעצבת, לאמור: אני הבן המופלה במשפחה הזאת על לא עוול ועל לא סיבה. באמת ובתמים שאינני יודע על ומה ואיני מבין למה - אך יודע אני באמת שאין אחרת הימנה ומרה עלי זאת הידיעה כי אני הוא הבן השנאוי. הכבש המושחר.

===

פרק שלישי כאשר ירצה

חממת רוגע נדירה כשכיית חמדה, התבצרה והשתמרה לו למנדל בבית סבו וסבתו פרליין שבראשון-לציון, שם גדלה אימו בילדותה, טרם נישאה וקבעה את מגוריה בתל-אביב.

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

בתקופות ימי בחרותו עשה מנדל אצל סבו וסבתו שבתות לא מועטות, מגיע היישר מן הישיבה באישור הוריו ומוריו, מסייע ומסתייע. סבא וסבתא לא צעירים היו בגילם. נוכחותו הצברית, צעירה ובוטחת, אחת לחודש, סייעה לסבתא בקניות ובניקיונות, ולסבא בהליכות לבית הכנסת, בשיחות נלבבות על היסטוריה משפחתית וציבורית ובדיבור ידידותי על סוגיות החיים. סעודות השבת נשמעו ונראו אחרת בהמצאותו. "כשאתה פה בשבת, מנדל'ה, סבא שר את כל הסידור", התמוגגה סבתא, "אין לו חשק להפסיק לשיר. הוא כמו נהיה צעיר בעשרים שנה".

מנדל'ה נהנה מכל רגע במחיצתם התומכת. שואב יחס חיובי למילוי גירעונותיו, מקבל מחמאות חיזוק ומאפסן במחסני החירום. אצל שולחן השבת בבית סבא וסבתא הריהו נקי מחשש, מרגיש ונרגש וחש במוחש כבנם יחידם אשר אהבו ולא העלוהו לעולה, שאין להם בעולמם אלא אותו ואת הצלחתו בהווה ובעתידו. סבתא ידעה להתקין לו מראש את פסי השמרים אשר חיבב. סבא זכר לספר את הסיפורים אשר סקרנוהו על חוץ-לארץ שלפני המלחמה ועל ארץ ישראל של אחרי המלחמה. עטפה אותו הילה שיש בה אהבה ואמון שאינן מותנות התנהגות או קצובות זמן. מנדל'ה גילה כי סבא וסבתא כנים כלפיו בתשובותיהם המפורטות על שאלותיו הנוגעות לגבי עברם, בהיותם בגילו, וגם אחרי גילו. שמא משום שאין להם, בגילם המתקדם, מניעי הסתרה או סיבות סילוף ועיצוב-מציאות, ושמא משום שבאופן טבעי ובמנהגו של עולם עול חינוכו של הנכד אינו מוטל על כתפיהם ופטורים הם מכובדו וממילא משוחררים המה לתאר לו את מציאות עברם כפי שהתהוותה.

באחת משבתות התארחותו, לקראת סוף סעודת ליל שבת חורפית, התגלגלו הדיבורים בסלונם המחומם של סבא וסבתא, לגבי אימו של מנדל'ה שתחיה וסיפרה סבתא בקורת רוח יהודית כיצד גדלה והתחנכה ביראת שמיים טהורה בתוך סביבה בלתי פשוטה שסבבה אותם פה בראשון-לציון. "הרבה דמעות בכיתי על אימא שלך, עוד שהייתה קטנה בעריסה, שנזכה לגדל אותה לתורה וליראת שמיים", שיתפה סבתו, נסחפת אחורנית שנות דור ומחצה, "הרטבתי את הסידור שלי עליה בלי סוף. ובנרות שבת שפכתי דמעות כמו שיוצא מברז פתוח, בשביל שידעתי שלא פשוט לגדל ילדים שילכו בדרך הישרה".

"אז למה לא עברתם דירה לבני ברק או ירושלים?"

סבו נאנח. "אתה מדבר על השנים ההם, מנדל'ה. אתה חושב שזה היה קל לעבור משם לפה ומפה לשם כמו איזה אוקוס ופוקוס. עוד לא ידעו בדיוק מה הולך להיות בכל מקום. היום יודעים מראש איפה וכמה ומה ומתי. אז, בשנים ההן, חשבנו שפה בראשון-לציון נצליח לבנות קהילה גדולה של שומרי תורה ומצוות לא פחות מבני-ברק. היו תוכניות הרבה וגם מוסדות בהתחלה. בסוף, לא הצליח. או שעברו אנשים או שנפטרו, הבנים כבר לא המשיכו לגור פה".

"ופינקתם אותה?", שאל מנדל'ה שהורגל להרחיב את היריעה בשאלות מספקות מידע.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"לא יותר מדי", חתם סבו בקצרה והניח את כף ידו על השולחן השבתי; "בטח פינקנו, המון פינקנו. ועוד איך. בת יחידה זה אי אפשר שלא לפנק", אמרה סבתא בו זמנית ובארוכה דיברה - וכל אחד מהם את שלו אמר ואת שעשה ביטא נאמנה.

"חבל שהיא לא למדה ממך, סבתא, לפנק את הילדים שלה".

גבותיו העבותות והקמחיות של סבא לייבל נמתחו כלפי מצחו המתולס. "מה אתה מתכוון, מנדל'ה?" נרות השבת פצפצו את השלהבות המאושרות. מהרחוב עלה קול מנוע אופנוע מרעים בחוצפתו וסבתא קמה להגיף את התריס. שעון האורלוגין הראה על שעה מתאחרת. פירורי הסעודה הקשיבו אף הם בסקרנות. "כי אימא ואבא לא יודעים לפנק את הילדים שלהם. זאת אומרת, לא את כולם. חלק הם מפנקים וחלק לא".

"מה אתה מתכוון, מנדל'ה?", חקר סבא, תומך את סנטרו המזוקן בכף ידו.

"אולי תשירו עוד משהו", הציעה סבתא.

"הם מתנכלים לי כל הזמן", פרק מנדל'ה את מועקתו והניחה על השולחן במגושמות כלשהי. מחוספסת כפי שהיא בהרגשתו. לא מיופה, לא משופה, לא מחופה.

סבא לקח לידו את ספר הזמירות העבה העתיק, נענה להצעת סבתא, פתחו ודפדף באיטיות ל'קה אכסוף', משהה את תגובתו. משהגיעו הדפים למחוז חפצו, הניח את כף ידו על הספר הפתוח, ואמר בקול נוקשה: "לא כתוב בתורה כבד את בנך ואת בתך למען יעריכון אותך". העיין של יעריכון הודגשה בהדגשה תימנית על אף שסבא לייבל פרליין, לודז'אי שורשי היה, "אצלנו בתורה הקדושה כתוב כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך. ככה כתוב בעשרת הדברות וככה שמענו מפי הגבורה בסיני. הדבר הזה שילדים חושבים שיש להם דעה וזכות לומר להורים שלהם איך ההורים צריכים להתנהג אליהם, זה הגיע מהגויים. מכל השטויות של הפסיכולוגיה. ילד לא מבין יותר טוב מאבא שלו וילד לא מבין יותר טוב מאימא שלו".

"זינגן עפּעס [=תזמרו משהו]", לחשה סבתא מול פניו המאדימים של מנדל'ה שאחז אף הוא ספר זמירות בידיו. סבא פצח ב'קה אכסוף', וקולו עודדו נוקשה. מנדל הצטרף אליו וקולו עצוב ושירתו המעוכה, תוגתית. סבתא יצאה אל המטבח להביא את הקומפוט.

אחרי 'קה אכסוף' הזדרז סבא לברך על הקומפוט ואחרי הקומפוט כבר לא זימרו עוד זמר. אפילו את 'שיר המעלות' מלמל סבא כמו נשכחו ממנו כל התווים שבעולם. ונטלו מים אחרונים ובירכו שלושתם ברכת המזון.

*

"לפעמים כשאנחנו ילדים, אנחנו לא יודעים את כל התמונה", הסבירה סבתא אחרי ברכת המזון. איש לא זע ממקומו. "ילד יש לו הסתכלות צרה מאוד. רק כשמתבגרים מבינים כמה לא הבינו כשהיינו צעירים. וחץ מזה, ילדים משום מה זוכרים רק את מה שהכאיב להם. אם אבא או אימא מסכימים לאפשר לילד שלהם לאכול שוקולד, נניח, שלוש-מאות פעמים, ובפעם השלוש-מאות-ואחת האבא אמר לו שלא, או האימא אמרה שהיום היא לא מרשה, ואחרי זה הרשו לו לאכול עוד שלוש-מאות פעמים שוקולד, ובפעם השש-מאות-ושתיים האבא

אמר שהיום הוא לא מרשה, אתה יודע מה הילד יזכור, מנדל'ה? הוא יזכור רק את הפעמיים הבודדות שלא הרשו לו. את זה הוא יזכור כל החיים שלו וירופץ לבכות לפסיכולוגים על הילדות הקשה שלו. את השש-מאות פעמים שהרשו לו לאכול שוקולד הוא ישכח. ככה זה עובד. אם הורים נותנים לילד עשרה קילו של מחמאות בכל יום ומאה גרם של צעקה פעם בחודש, הילד יזכור כל החיים רק את העשרה גרמים של הצעקה. הוא ישכח לגמרי את המאה קילוגרם של המחמאות. ככה זה עם ילדים. אני כבר לא מופתעת כשאני נתקלת בזה, מנדל'ה, ואתה הרי יודע שהייתי מחנכת ארבעים ושתיים שנים. דיברנו על זה הרבה פעמים וסיפרתי לך את הזיכרונות שלי מהשנים שהייתי מחנכת. ילדים נוטים לזכור רק את מה שהכאיב להם ולשכוח את מה ששימח אותם. לפעמים אבא או אימא יכולים לצעוק על ילד, נכון? את זה שהם טרחו בשבילו סביב השעון יומם ולילה, אבל באמת טרחו והתרוצצו ודאגו לו בכל יום ובכל לילה למזון ומחיה, לכסות ולכל צרכיו, כשהיה בריא וכשלא היה בריא, את כל זה הוא לא יזכור בכלל. הוא רק יזכור שפעם אחת אבא או אימא צעקו עליו".

סבא הקשיב באין תגובה. מנדל'ה שמע כבולע גחלים. כל מילה, תוכחה מְכוּוּה. סבתא לא דיברה עליו אישית או נגדו ישירות. היא דיברה ושוחחה על ילדים ועל טבעם הזכרני-סלקטיבי והשכחני-סלקטיבי. אך לשלושת הישועים סביב השולחן השבתי הדומם היה ברור למי ועל מי ירמזון הדברים ברמז גלוי כשמש ביום תמוז ושקוף כטיפות גשם צלולות.

"בדור שלנו", שברה סבתא את השתיקה במהירות, "יש להורים תפקיד חדש שאף פעם לא היה להם: לספוג תלונות של הילדים, להיות אשמים בכל מה שקורה לילדים כל החיים. זה נהיה חלק מהתפקיד של ההורים. להיות אשמים. לקבל ביקורת. אני מתפוצצת מכעס כשאני נחשפת לזה מהסיפורים שאני שומעת מהחברות שלי בנות גילי, סבתות כבודות בישראל, שרואות ושומעות איך הנכדים והנכדות מתייחסים להורים שלהם. חוץ מכל התפקידים שיש להורים לגדל את הילדים, לכלכל אותם, לדאוג להם, הוסיפו להם תפקיד חדש: המואשמים. כן, אם הילד לא ממלא את הייעוד שלו, אם הוא לא מספיק מוצלח, אם הוא מעורר בעיות, אז אתם, ההורים, ששכחתם לתת לו מחמאה ביום שבו הוא נהיה בן שבע וארבעה חודשים וקשר את הנעליים לבד - אתם אשמים".

כתב אישום חריף התנסח באוויר.

נאשם אחד היה הנמען.

לא עוד נכד אהוב ומובחר, מטופח ומוגן.

מעתה, נכד סורר ומורה. לא זולל ולא סובא, אך סוער את הרהוריו ומורה את הוריו. מבקר את התנהגותם. חולק על התנהלותם. תמה תקופת החסד הארוכה שלו בבית סבא וסבתא. למה דיברתי, הצליף מנדל'ה בעצמו, למה דיברתי איתם נגד אבא ואימא? איך לא חשבתי מראש על המילים שאני מוציא מהפה? לא כל מה שחושבים צריכים לימור. סתם הרסתי לעצמי את הפינוק הקבוע וצירפתי אותם למתנגדי. כאילו שלא הספיקה ההתייחסות המצערת של אבא ואימא, שהייתי ממש חייב להוסיף את סבא ואת סבתא פרליין לרשימת המבוגרים שסביבי הרואים בי בחור רע ואישיות בלתי רצויה.

*

"לך לישון, מנדל'ה. כבר מאוחר", הורה סבא.

מנדל התפלא למשמע הוראתו. אחד העקרונות המקודשים של סבא קובע שיהודי אינו הולך ישר משולחן סעודת ליל שבת אל המיטה והשמיכה, כלשוננו של סבא. או שיוצאים לשבת בצוותא עם יהודים ולשיר זמירות קודש, או שלומדים משהו על הפרשה, אם אי אפשר לצאת לשבת בין יהודים. אור החיים, רמב"ן, מדרש רבה, נועם אלימלך. משהו לאחוז את הקדושה הגדולה והיקרה של השבת.

גם בלילות שבתות הקיץ המאוחרות, כשהיו אשמורותיו של מנדל נעצמות מאליהן אחרי כובד הבשר שהרעיפה עליו סבתא בנדיבות, לא ויתר לו סבא. "נלמד ביחד רבע שעה קצת אור החיים הקדוש, ואחר כך תלך לנח. יהודים לא הולכים בשבת ישר מהאוכל אל הכרית". רבע השעה הסבאית נמשכה תמיד מחוץ לגדרות זמנה, והתמתחה לארבעים וחמישים דקות. סבא לא עמד על המשמר שעיניו של מנדל יישארו פקוחות במהלך כל הלימוד, ובלבד שישב אצלו ועמו ליד ספר פתוח וישמע אידישע ווערטער. ועכשיו, כה סר חנו בשל משפט אחד מיותר, עד שאין די בזלעפות תוכחת צולפת כליות שהרעיפו עליו שניהם, ומשגר אותו סבא היישר מהשולחן לחדרו וללינתו, כחץ חד ניתק ממיתר קשת.

מנדל ציית להוראתו של סבא. נעמד בשתיקה ופינה את השולחן מכליו, פירוריו ושיירי מאכליו, והכיניו ליום המחר. אחר, הדיח את אוסף הכלים המועטים שנצברו בכיור המטבח, בירך את סבא וסבתא השותקים בברכת 'שבתא טבא' עגמומית, והלך לחדרו הפרטי בביתם, שתמיד הוכן לו בקפידה אוהבת: מיטה מוצעת במצעים ריחניים, שולחן ועליו צלוחית מיני מתיקה וספר סיפורי צדיקים, קערה וספל ומגבת, כיסא ונורת לילה. המהום קול לימודו של סבא פשט ברחבי הבית. סבתא עלעלה בחומר קריאה. מנדל התארגן לשינה בכבדות, כצו סבא, אולם השינה רחקה ממנו. מה כבר ביקש? קמצוץ של הסכמה, קורטוב של הכלה, הבעת אמון בכוחותיו. מדוע כה התקצף עליו סבא? מדוע המטירה עליו סבתא נזיפה רותחת? וכי ביטוי כאבו מפר את מצוות כיבוד אב ואם?!

שרעפיו קדחו בחום פנימי בוער ונכעס שגירש ממנו את השינה והלאה. אחרי כשעה של התגלגלות מתישה ודומעת, קם מנדל, התעטף בחלוקו הפרחוני, וביקש לצאת את חדרו, ללכת אל המטבח ולשפות לעצמו כוס תה. ילגום לגימות רותחות קמעא, יפרוס פרוסת שמרים עבה, ירגיע את נפשו הסוערה, יקרא שנית קריאת שמע שעל המיטה ואולי תאחזנו תנומה.

היטה את אוזניו תחילה ולא שמע את קול לימודו של סבא. משמע, פרש סבא ללינת לילה. ידיו פתחו חרש את דלת החדר, ושמעו אוזניו המופתעות את סבא וסבתא משוחחים חרישית בסלון. ואם כי כבר היו מילותיו של סבא כאינן ברורות ונהירות, בשל הוצאת שיניו התותבות ממקומן לצורך הכנסתן בכוס מי החומץ, אך עדיין ניתן היה להבין את המילים. מה שגם שסבתא ברורות ונחושות דיברה לעומתו, אם כי ליחשה גם היא את מילותיה.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

שמיעתם שכבדה בשל גילם, גרמה להם לחשוב שלחישותיהם אינן נשמעות היכן שאינן אמורות להישמע. ולא ידעו המה כי מתפשטות הלחישות ברמה ומגיעות בטח עד לתודעתו הקשובה של הנכד המאזין בכמיהה למתיקותם של המים הגנובים, כגנב בא במחתרת וחותר לעצמו רגעי הבנה.

"זאת לא חכמה גדולה לצעוק על הילד כשאנחנו יודעים שהוא צודק. מיר בייִדע ווייסן אז ער האָבט נישט [=שנינו יודעים שהוא צודק], התנגן הניב הייִקי של סבתא שעיצב במקוריות רעננה את האידיש האוסטרית שלה שהתגלגל מפיה כפנינים סדורות. במנדל קינן חלום בלתי טרי לדעת לדבר את האידיש של סבתו הייקית. אידיש בניב גרמני-אוסטרי. עתה הבין את המילים המשתלבות, המפתיעות מאוד בתוכנן, וחיבב אותן. "דע קינד דאָרף נישט וויסן אז אונז ווייסן אז ער איז גערעכט [=הילד לא צריך לדעת שאנחנו יודעים שהוא צודק], תפסה האידיש הפולנית של סבא לייכל את שליטתה, "הוא ישיבה בחור. הוא אינו ילד בן שלוש. הוא חייב במצוות. ויש לו מצוות כיבוד אב ואם".

"אָבער מיר בייִדע ווייסן אז עפֿעס איז פֿאַלש דאָרט. זיי האָבן איהם נישט ליבֿע ווי די אַנדערע פֿערשויִן [=אבל שנינו יודעים שמהו לא נכון שם. הם לא אוהבים אותו כמו האחרים], שוב מסגרת עליו סבתא. רוקן נבלע. דופקו הואץ. נשימותיו הושתקו לבל תסגרנה את מקום הימצאותו. מעיו ההמומים המו משמחה מכאיבה שפילחה את רקותיו כבצבת מלקחיים. שניהם מודים יחדיו כי הוא צודק גם צודק. שניהם ממוקמים לגמרי בצד שלו. שניהם דיברו קשות, מתברר, אחד בפה ואחד בלב. בפיהם היו נגדו. בלבבם הם עמו. בנקבוביות נפשו נקוו רסיסי שמחה מוזרה ומעורבלת. שמחה שהעצב טמון בכל פיסה שלה. אין פיסה חפה מעצב. והעצב כה מכאיב. שמחת הניצחון שכולו תבוסה. "אין לזה שום קשר", התבצר סבא, "יש לו מצווה בתורה ועליו לקיים אותה". "עוד לא שכחתי את מה שלימדתי בתור מורה להלכות בבית יעקב, על מי שנטרפה דעתו של אביו או דעתה של אימו".

"לא צריך להגזים".

"תמיד שמחתי, אונד האָב איך דיר דאָס געזאָגט [=ואמרתי לך], שפה אצלנו יש לו פינה שקטה, שאוהבים אותו, סוסומכים עליו, שהוא רגוע. ילד צריך שיהיה לו מקום כזה. אם ניקח לו גם את הפינה שיש לו פה, אצלנו, אני מפחדת עליו. עס איז נישט קיין שפייס [=זה לא צחוק]."

מנדל התמגנט אל השיחה על אודותיו, המטעינה אותו בתעצומות נפשיות מגוננות, ולא זע ממקום סתרו אצל מפתן חדרו. "אנחנו נמשיך לאהוב אותו ולהראות לו חיבה של סבא ושל סבתא, לא אמרתי חלילה שלא. אבל הוא צריך לדעת שיש תורה. יהודי מכבד את הוריו".

"אבל אתה מסכים איתי שהוא צודק בכל מילה ממה שהוא אמר?"

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"נו, ברור שהוא צודק. לצערי הוא צודק. הרי דיברתי עם זושא כל כך הרבה פעמים ובכיתי לפניו 'תן לילד הזה מילה טובה. תניח לו. מה יש לך נגדו?'; גם עם האימא דיברתי. הבת שלנו היקרה. אבל, כלום. דַּע קֶאֶפּ אֵין דַּע וואָנט. אל הקיר דיברתי".

שיחתם תמה לגווע.

מנדל שב ונבלע בחדרו. דמעותיו הטירות הספיגו את כריתו הריחנית. בשורה רעה ונוראה התבשר ובשורה טובה ורעננה שמע. בשורה רעה ונוראה שאכן הוריו מתנכלים אליו ואינו מדמיין את שמרגיש. עובדה, גם סבא וסבתא מודים בזה. מה רע ומה מר שאינו יכול יותר להשלות את עצמו כי בדמיונות שווא נארגו פחדיו; ובשורה טובה ורעננה, קטנטנה ויקרה, מוצנעת בקפלי הבשורה הרעה. סבא וסבתא בצד שלו. הם מאמינים לו. הם יודעים את צדקתו המלאה. הם מכירים בחפותו ואף אוהבים אותו. סבא שגער בו, וסבתא שנזפה סביבו, לא כי לא האמינו לו ובו גערו ונזפו.

*

עם שחרית התפייסה דעתו של סבא שבירכו בשבתא טבא לבבית והפציר בו למזוג לעצמו כוס קפה בחלב אחרי ברכות השחר וקריאת שמע. בדרכם אל בית הכנסת הקבוע של סבא, ושקטים ושוממים היו הרחובות בשעה מוקדמת של שחרית של שבת, לא דיבר עמו סבא שיחות חולין, שאין סבא שוזר על לשונו פטפוטים לפני התפילה, לא בשבת ולא ביום חול.

לפני קריאת התורה, בעת מכירת העליות, רכש סבא עליה לתורה וביקש את הגבאי לקרוא לנכדו הבחור היקר מנחם מנדל בן טוביה זושא, וערכה לו למנדל מנחת הפיוס הנדירה כמתיקות עולם בשנים קדמוניות שלפני גערת ליל האתמול.

בדרכם חזרה מבית הכנסת, אחרי תפילת מוסף, ואחר שכילה הודאתו לסבא על העליה לתורה - ושניהם לא דיברו על פשר רכישת העליה, שלראשונה מאז החל לפקוד את בית סבא וסבתא זכה בכגון דא - צעדו לאיטם, בקצב הליכתו של סבא השעון על מקלו, בסמטאות צדדיות וצנועות. שהרי בשעה זו של כמעט חצות היום נמלאים הרחובות הראשיים באדם ובאנשים, וסבא מטיב להכיר את הסמטאות הצדדיות, המאריכות את הדרך מבית הכנסת לביתו בהתארכות משמעותית, אולם חוסכות ממנו ומטוהר נשמתו את ההליכה ברחובות ההומים, המסוכנים לירא השם ובר לבב.

באחת מאותן סמטאות מוצלות שעצי פיקוס גבוהים ועתיקים מראשית ימי העיר הרוטשילדית הטילו עליה צל כבד ומילאו את מדרכותיה באגוזי שלכת, אזר מנדל אומץ של הגינות ושח לסבא שבלא כוונת זדון, ורק בגלל צימאנו לכוס תה ונדודי השינה שתקפוהו, שמע חלקים מהשיחה ששוחחו אמש סבא וסבתא על אודותיו, והריהו שוטח את התנצלותו מחד גיסא, על שהקשיב ולא חשף את הקשבתו, ומאידך גיסא רוצה הוא לומר, ומבקש שסבא לא יכעס, כי הוא חש בליל אמש תודת הקלה על כך שגם סבא וסבתא יודעים ומודים שהוא צודק ושהיחס שאותו הוא מקבל בבית הוא יחס מפלה שאינו צודק ואינו מוצדק.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

לא הגיב סבא, עתיר ניסיון החיים, לתוכן וידויו של מנדל, מלבד המהום צר וקצר, ענייני ונינוח, של "אָהֶה", שמשמעו 'שמעתי. טוב. תודה שאתה מעדכן. הכול בסדר', והמשיכו בדרכם שנעשתה שתקנית. סבא בשטריימל של שבת לראשו, עטוף בטלית מעוטרת עטרה כסופה, ובמחשבות שותקות. מנדל, במגבעתו הנדירה בנוף העירוני, בקפוטה שחורה בוהקת, ובלב מתרונן בקלות הרננה ומתעגם בכבדות העוגמה. כמה עצוב להיות צודק במה שהוא נהיה בו צודק.

*

קידוש היום וסעודת עתיקא קדישא התנהלו בהתרוממות הרוח. לא נחרתה בהם כל רשימה דכדכנית של הנושא שכנפיו ריחפו באוויר ובקדחת המחשבות של שלושת המסובים. סבא לייבל ונכדו מנדל'ה נתנו קולם בשירות ובתשבחות, בפרפראות ובאמרי שפר. סבתא גוללה זיכרונות שלא נס לחם אף פעם ולא איבדו אף טעם. כמו נמנו וגמרו שלושתם שאין להתעסק בשבת קודש בעניינים המעציבים שנות בחרותו של אדם ומשפיעים מן הסתם על חייו העתידיים.

אחרי כלות הסעודה - וגם אחרי סעודה של יום השבת קודש אין סבא לייבל פורש מן השולחן אל הכר אלא משתהים ראשו ורובו מעל ספרי קודש פתוחים - ביקש הסבא את נכדו שימחל נא ברוב טובו להביא לו 'חוק לישראל' של ספר בראשית שמצוי הוא בגובהו של ארון.

כיוון שהביא מנדל את החומש ופתח בו סבא ודפדף הנה והנה, ומצא את שחיפש, קרא לו לנכדו שבפחות רגע שהה במטבח, לוקח שיחה עם סבתו, וביקשו שיבוא אצל הסלון.

משהתיישב הנכד אצל הסב, ביקש הסב ממנדל'ה יקירו שיתכבד להקריא את מה שכתוב כאן, ביום שלישי של סדר תולדות, באותיות הקטנות של ה'מוסר' של ה'חוק לישראל'.

הקריא מנדל מילה במילה את שהצטווה והתעוררה בו השערה כי סבו בקי במילים אלו על פה, ולא ביקש אותו לקרוא אלא למענו שלו.

וכך קרא:

... וְדַע כִּי אֵין תְּכַלִּית הָעֲבוּדָה אֲכִילַת לֶחֶם שְׁעוּרִים, וּשְׁתִּיית חֲחוּמִין, וְלִלְבוּשׁ הַצֶּמֶר

וְהַשָּׁעַר – אֲבָל הַתְּכַלִּית הוּא לֵהִיּוֹת מְרוּצָה פֶּאֶשֶׁר יִרְצֶה הַשֵּׁם.

וְאַתָּה תִּמְלִיךְ עָלֶיךָ הַשֶּׁכֶל כִּי הוּא הַמְדְּרִיכָךְ בְּדֶרֶךְ זֶה תִּלְךָ, וְהוּא יִמְלִיךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

וְהַיֵּצֵר וּכְחוּתּוֹ עֲבָדִים לוֹ לַעֲבֹד עֲבוּדַת הַיֵּצֵר הַמְּטִיב לָכֵל בְּרוּךְ הוּא.

וְתִהְיֶה מִן הַמוֹשְׁלִים בְּרוּחָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם טוֹב אֶרֶץ אֲפִים מִגִּבּוֹר וּמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מְלוֹכָד

עִיר.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"עכשיו, תקרא עוד פעם, מנדל'ה", ביקש סבא.

קרא מנדל'ה פעם שניה.

והמתין.

נטל סבא את הספר, נשקו בראש הדפים, וסגרו והניחו על השולחן.

"אינני יודע מדוע קורה מה שקורה, מנדל'ה. אולי יש סיבות צדדיות שאנחנו לא יודעים. לפעמים ילד מזכיר להורים שלו משהו שהם פחדו ממנו או לא סבלו אותו או סבלו ממנו. לפעמים ילד מזכיר להורים שלו את עצמם ובגלל זה קשה להם לסבול אותו, כי הם לא מרוצים מעצמם. אני באמת לא יודע למה קורה לך מה שקורה לך. אבל דבר אחד אני יודע בטוח: אתה ילד טוב, אתה בחור טוב, מנדל'ה, והכול בסדר איתך. מזמן כבר רצינו להגיד לך את זה סבתא ואני, שאתה צריך לדעת ולזכור שלא משנה מה אומרים לך בבית, במציאות אתה בחור מאוד-מאוד טוב ובנאדם מאוד-מאוד טוב. יש לך מידות כאלה טובות. יש לך תכונות כאלה נפלאות. באמת שאתה ילד טוב", דמעו עיניו הלוז'איות של לייבל פרליין, "יש לך לב טוב, ואישיות טובה, ונשמה טובה. אתה ילד מאוד טוב, ברוך השם".

סבתא פסעה בשקט כשבאה מהמטבח והתיישבה בקצה השולחן.

סבא טרם סיים. "מה שקורה בבית, מנדל'ה? זה כבשי דרחמנא. אנחנו לא יודעים למה זה. לכל יהודי יש את ההתמודדות שלו בעולם. וזאת ההתמודדות שלך, מנדל'ה. אני לא יכול להגיד לך 'תשמח שזאת ההתמודדות שלך, ולא בענייני בריאות', כי אין לי סרגל למדוד התמודדויות ואין לי משקל לשקול כאבים. ואם בהשגחה פרטית רצה הבורא יתברך שאתמול בלילה אתה כן תשמע מה שסבתא ואני שוחחנו עליך, סימן שאתה כן זכאי לדעת שאנחנו מבינים אותך ושאתה צודק בהרגשה שלך. ככה רצו משמיים. שכן תדע. אבל חשוב לי שתדע עוד משהו, טייערע אינגאלע".

סבא עצר לרגעים חשובים. בורר מילים, אוכל מתוך פסולת, בדיעה ברורה שהן תהפוכה למגילת יסוד של האישיות הצעירה שיושבת לצידו עתה בצימאון וכמיהה. כל מילה תהיה או אבן פינה או אבן נגף. הבניין העתידי של חייו של הנכד היקר יושתת על המילים שתושמענה עתה באוזניו הרכות, ברגעים נדירים וגורליים אלו, לטוב או למוטב.

"חשוב לי שתדע, מנדל'ה, שכיבוד אב ואם היא מצוה דאורייתא. אתה יודע את זה, כמוכן. אבל חשוב שתזכור את זה גם כשאתה מצטער וכואב. יש הלכות שלמות מה עושים כשאביו ואמו מצערים אותך, אנחנו לא במצב הזה כנראה. אבל אתה סובל. ואתה יכול לקרוס ולפול ולכעוס, מנדל'ה, ויהיו לך כל התירוצים הטובים בעולם, ואתה תגדל מסכן גדול שצודק כל הזמן ונשאר מסכן מרוב שהוא צודק שהוא מסכן - ואתה יכול להחליט שזאת ההתמודדות שלך ואתה לא נכנע לה ולא נותן לה לנצח אותך, ובכל פעם שיש לך צער זה יהיה בעיניך אתגר של כיבוד אב ואם, ואתה תחליט שאתה רוצה לעמוד באתגר הזה, ולקיים את המצווה בהידור, ולא להתנהג אליהם כמו שאתה מרגיש שהם מתנהגים אליך, חס וחלילה, כי ככה זה אצל הגויים, אלא לכבד אותם כמו מלכים, כי

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

כך ציוותה התורה הקדושה. ואז אתה באמת לא תשתמש עם התיירוצים שלך להיות מסכן, כי אתה תדרוש מעצמך יותר מהרגיל, והדרך הזאת תוביל אותך אל הגובה, מנדל'ה. היא תשביח אותך, היא תהפוך אותך לבן עליה ממש, לעובד ה' במסירות נפש, ליהודי מאושר שיש לו שליטה רוחנית על החיים שלו. כל האישיות שלך תשתנה לטובה בזכות המכשולים והאתגרים שיעמדו בדרךך ותתגבר עליהם. הבחירה בידך, מנדל'ה - המושכות של החיים שלך נמצאות רק בידיים שלך."

"זה קשור למה שסבא ביקש ממני להקריא מקודם?", ניסה מנדל לבדוק אם קולו נשמע לו. המעמד שבו השתתף זה עתה, חוצה את חייו לשני חלקים. החיים שעד כה והחיים שמפה.

"כן, נכדי היקר. מה שקראת קודם, את זה כתב בעל ה'צידה לדרך'. הוא כותב שם שיש אנשים שעושים צומות ותעניות, ואוכלים לחם מקמח שעורים שהוא מר ותפל ומתפורר, ושותים חומץ, ולובשים בגדי צמר קשים. הם עושים הרבה סיגופים האנשים האלה, אבל בעל הצידה לדרך אומר להם, תקשיבו לי רגע, יש תכלית הרבה יותר נכונה ואמיתית: לְהִיּוֹת מְרוּצָה פְּאֶשֶׁר יִרְצֶה הָשֵׁם. זאת התכלית. לְהִיּוֹת מְרוּצָה פְּאֶשֶׁר יִרְצֶה הָשֵׁם, מנדל'ה. אוי כמה שזה קשה. אוי כמה שזה כדאי וכמה שזה משתלם. כל החיים נהיים אחרת."

"יכול להיות שאתה צעיר מדי בשביל זה, בשביל כל המשימה הזאת", התערבה סבתא. מחנכת בנשמתה ובאופיה, למרות שנות הפנסיה שחצצו בינה לבין התפקיד הרשמי שאותו מילאה קרוב ליובל.

"אם זה מה שנתנו לו משמייים, כנראה שהוא בנוי להתמודדות הזאת, מנדל'ה שלנו", חייך סבא. הם שתקו את תהלוכות מחשבותיהם.

"אז זה כל מה שאני צריך? להיות מרוצה?"

"החסרת את החלק השני של המשפט, מנדל'ה."

"החלק השני?"

"כן. תבדוק שוב בתוכו. תפתח עוד פעם ביום שלישי תולדות. תקרא מבתוכו. אותיות מחכימות."

מנדל פתח ובדק. והקריא: "לְהִיּוֹת מְרוּצָה פְּאֶשֶׁר יִרְצֶה הָשֵׁם."

"בדיוק. להיות מרוצה, זה הרבה יכולים, אולי. אבל לְהִיּוֹת מְרוּצָה פְּאֶשֶׁר יִרְצֶה הָשֵׁם, זאת כבר עבודה."

===

פרק רביעי

פצוע נפש

בשתיים אחרי הצהריים בדיוק, נשמעו שוב נקישות הססניות על דלת בית משפחת שלומסקי בתל-אביב. על אף ששיער את זהותו של הנוקש, השקיף מנדל בעד חרך העינית. "זה אני, יחיעם", נופף המתנקש בידו.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"שבת שלום ומבורכת", פתח מנדל את דלת ביתו לרווחה.

"באתי רק לצלם אותנו ביחד", שלף יחיעם מכשיר אישי והציבו בגובה עיניו.

"לא, לא. חלילה וחס!", זינקה צווחת מנדל.

"למה? מה הבעיה?", הרחיק יחיעם את מכשירו, "תקשיב, לא האמינו לי בקיבוץ שפגשתי אדם חרדי ושהשאירתי אותו בחיים. הֵי-הֵי-הֵי. אמרתי להם השבת הזאת אני מגיע ועושה איתו סלפי כדי להוכיח לכם שלא המצאתי כלום".

"לא הבנתי, מה אתה עושה איתי?"

"סֶלְפִי. נו, מאנגלית. כמו מִי סֶלֶף. צילום עצמי. בא, מְנַדֵּל, תן לי שתי שניות. נעשה סלפי ואני זו".

"אסור לצלם בשבת".

"אני מצלם, מְנַדֵּל. לא אתה. אתה רק עומד יפה כמו ילד טוב מאה שערים".

"גם לך אסור לצלם בשבת. ואגב, עם המכשיר הזה, גם ביום חול לא תוכל לצלם אותי".

"עכשיו איברתי אותך לגמרי", שמט יחיעם את מכשירו מהגובה שבו מיקם אותו.

מנדל חצה את מפתן ביתו אל חדר המדרגות, פתח את דלת ארון החשמל. "הנח את המכשיר שלך כאן. תיכנס אלי הביתה בלעדיו, תתכבד במטעמים לכבוד שבת, ונדבר".

"מה כאן? השתגעת? יגנבו לי את זה".

"אף אחד לא יגנוב. הנח את המכשיר כאן", הצביע מנדל על גומחה נסתרת.

"אין לי מושג למה אני שומע בקולך", התמרמר האורח וציית, "רק רציתי סלפי קטן בשביל החברים בקיבוץ. אשתי לא מאמינה לי. אל תגיד חברים. אשתי אשכרה אומרת שהמצאתי אותך בחלומות הלילה. שאין סיכוי שאני פוגש דוס כמוך ונותן לו ללכת ממני חופשי ומאושר, בלי איזה אגרוף ישר לַפְּנִים".

"ברוך הבא", הביאו המארח אל פנים הסלון.

"אבא שלך, איפה?"

"אבא שיהיה בריא, נח בביתו. כשהוא יתעורר הוא יֵרֵד להיות איתנו".

"אני מקווה בשבילך שהשבת הזקן יהיה פחות עצבני משבת שעברה".

אל השולחן הוחש כיבוד קל ועשיר. מיני מאפה. פירות ושתייה. מנת דג ולצידה חריין צובט נחיריים. "אני חושב שהשבת נעשה קידוש", הציע מנדל לאורחו.

"דַּבֵּר בעברית, מְנַדֵּל. אני מאבד אותך".

מנדל יצק מלוא הגביע יין מבושל שאינו נאסר במגע של מחלל שבת. פתח ספר זמירות והראה לאורחו את פסוקי קידושו של יום. "תאמר את זה ותשתה את היין".

"ולמה שאעשה את זה אם אני יכול לשתות בלי למלמל כלום?"

"חוקי הנימוס, מר צחור. אתה אורח, אתה מכבד את כללי המארחים".

"אוקיי. שיהיה. ותאמין לי, מַנְדֵּל, את זה הייתי מת להסריט בזמן אמת. כי את זה באמת-באמת אף אחד לא יאמין לי בקיבוץ, שיחיעם ימלמל מתוך סידור תפילה. אנשים יחשבו שאני הוזה. אתה בטוח שאני לא יכול לצלם? זה רק אני מפעיל את המכשיר. אתה לא צריך לגעת בכלום. אני חילוני".

"מה שאסור לי, אסור לך, שנינו בני אברהם יצחק ויעקב", התחייך מנדל שלומסקי ודחק את ספר הזמירות אל מתחת עיניו של אלוף משנה במילואים יחיעם צחור ששלף משקפי קריאה מכיס חולצתו והקריא את פסוקי הקידוש למקוטעים, עד היכן שלשונו משגת להגות.

תאבנו של יחיעם, שרדום היה בשבת שעברה, מן הסתם מחמת חולשתו, כמו ניצת נוכח מטעמי השבת ופעל את פעולתו לרווחה ולרוויה. ושמא ששו בני מעיו היהודיים לעכל את מאכלי השבת בזכות הקידוש שקידש לראשונה מאז לידתו.

את זושא הקשיש לא הספיק לפגוש משום שמהיר הפעם לצאת את בית מארחו ולחבור אל חבריו המפגינים. "ד"ש לזקן ממני, ותמסור לגברת במטבח שהאוכל היה דליקטס", נפרד ממארחו וחש אל מכשירו שבגומחת ארון החשמל כמונשם כרוני תאב בועות חמצן.

*

בצהריו של יום ראשון קרא מנדל בעיתון היומי כי הפגנת האתמול בצומת קפלן יצאה מכלל שליטה עצמית בשל התלקחות עימותים אלימים בין המפגינים האנרכיסטים שהשחיתו גדרות ותמורות והבעירו מדורות בלב עורקי תחבורה ראשיים, לבין השוטרים האומללים שיידו לעברם רימוני עשן והלם ומעל סוסיהם המשטרתיים ניסו להשליט סדר מול התפרעותם של מי שמרגישים את עצמם בריוני סף מוגנים משפטית-אכיפתית בהיותם מקבלים חסינות מרשויות ההפיכה.

למפרע הבין מנדל את פשר יללות הסירנות המשטרתיות והאמבולנסיות שהושמעו כמעט לאורך כל הלילה ושיבשו את מנוחת אביו שהתקשה לעצום עין, על אף החלונות האטומים. מנדל הבין שהה בחדר השינה של האב שבדירת הקומה השלישית, ולא מש ממשמרתו עד שנעצמו עיני האב בסמוך לעלות השחר.

לפתע נלכד רפרוף מבטו על פרט מידע חיוני בגוף הידיעה. "...בין הפצועים שנפגעו בעימותים עם השוטרים נמצא אחד מראשי המחאה, אלוף משנה במילואים ואיש חיל הים, יחיעם צחור מקיבוץ העוגנים, שבמהלך פיזור ההפגנה ספג סילון של גז מדמיע היישר לתוך אישון עינו הימנית עד כי קיים חשש לאובדן ראייתו בעינו זו. ממיטת אשפוזו במרכז הרפואי 'איכילוב' מסר יחיעם צחור לתקשורת: 'עם מה שנחיה מהמדינה שלנו, אולי עדיף באמת לא לראות. ובטח לא בעין ימין'. צחור האשים את המשטרה בהתנהלות פוליטית מוטה והבטיח כי ישוב לפקוד את ההפגנות מדי מוצאי שבת, עד להפלת הממשלה, גם אם יאבד כליל את מאור עיניו. 'הם לא ינצחו אותנו החשוכים האלה', הבטיח האלוף-משנה בהודעתו לתקשורת".

מצות ביקור חולים נקרתה לפניו, הרהר מנדל שלומסקי. הרי מביתו דנן יצא יחיעם דנן אל ההפגנה האלימה, ופעמיים התארח אצלו בטוב ובנעימים בשתי השבתות שבשמונת הימים האחרונים, מתבקש אפוא שיקפוץ לבקרו אצל מיטת פציעתו, יאחל לו את מיטב הבריאות ויברכהו במירב ההחלמה.

בשעת ערב חורפית הגיע מנדל שלומסקי למחלקה הכירורגית במרכז הרפואי איכילוב וצעד לכיוון חדרו של יחיעם צחור, על פי מספר החדר שנמסר לו בדלפק המודיעין שמול המעליות. "אל מי אתה?", חסם את דרכו איש גבה קומה.

"יחיעם צחור. ביקור חולים".

"יש לך עשר שניות לזוז מפה לפני שאני מזעיק אבטחה".

"אבל באתי לבקר חולים".

"אתם תבואו קודם ללשכות הגיוס, ואחר כך תאספו מצוות בבתי החולים. זה הסדר הנכון", התריס האיש, פיו מרסס רסיסי משטמה מולדת, שנאה תִּינוּקָשׁנֶשֶׁבֶאִית, בלוריתו השחורה סתורה על מצחו.

"מי זה, צי?", הבלית קול צורמני מהצר.

"סתם דוס שחור, אימא. בא לאסוף מצוות קדושות מהגב של אבא. אני מטפל בו. הכול בסדר".

"אדוני, תסתלק מפה הרגע", פרצה צווחת פתע פתאומית ליד אוזנו של מנדל, "לא צריכים את הביקורים שלכם. גם כן. את המדינה אתם מחריבים. באת להרוג את בעלי, באת? עוף מפה. לכו לצבא, משתמטים".

הפרוודור כולו עצר ועמד מלכת. מבטים הוסטו למקור הצעקות. מכשירים מתעדים הופנו אל מעורבי התקרית, לתיעוד והפצה. סומקו של מנדל צבע את פניו ונשר על זקנו המאפיר. הוא נסוג בראש מורכן. "אם אפשר למסור ליחיעם שמנדל שלומסקי מרחוב סטרכילביץ היה כאן ושהוא מוסר לו רפואה שלמה במהרה". בתקופתנו המתועדת והמוסרטת עדיף שלא לספק חומרי בעֶרָה דליקים למורעבי הסנסציות המתקשרות.

"עוף מפה, אמרתי", הנביח לעברו הצעיר.

נו, אונס רחמנא פֶּטְרִיָה, הגו רעיוניו של מנדל. חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, אומרים חכמינו זיכרונם לברכה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. הכתוב מעלה עלי שביקרתי את יחיעם צחור וקיימתי את מצות ביקור חולים בשלמות. מה צריך אני יותר מזה. את השתדלויות שלי עשיתי. חפז את צעדיו אל המעלית. מרכז רפואי הומה אינו מקום שראוי לשהות בו יתר על המידה, וכל שהיה בין כתליו, יתר על המידה היא.

המעלית הובילתהו אל קומת הכניסה ורגליו חצו במהירות שיא את המעברים ואת המבואות המפולשים שבין אגף לאגף ובין מבנה למבנה, לרבות מדרגותיהם וסככותיהם המשתנות, כדי להגיע אל תחנת האוטובוס שמחוץ לבית החולים שממנה יעלה על קו פנימי ויתגלגל ושוב ישוב לביתו. הוא את שלו עשה.

קול צעדים טופפו אחריו. "סליחה, הלו, סליחה. מְנַדֵּל. עצור רגע, מְנַדֵּל".

הוא הסתובב לכיוון הקורא בשמו. ההודף השוטם שטמו והדפו מאצל חדרו של יחיעם צחור, רדף עתה ודלק אחריו. "איזו הליכת מרוצים יש לך אתה, שתהיה לי בריא. אני רץ אחריך כמו בתחרות ינשופים ולא משיג

אותך", התנשף והניח יד על כתפו של מנדל, "תקשיב רגע. לא נעים לי עם כל מה שקרה. פשוט היתה אי הבנה. אני הייתי ער כל הלילה ליד אבא, עם כל המתח מסביב, אז אני קצת ככה די מפורק. תראה, חשבתי שאתה סתם איזה דוס שאוסף לו מצוות בבתי החולים על חשבון חילונים חולים ופצועים, אז לכן יצאתי עליך במאתיים קֶמֶשׁ. אַ קִיָּצֵר, מפה לשם, אבא שלי, יחיעם, שמע את הצעקות שלי ושל אימא שלי ושאל על מי צעקנו. היא אמרה לו שזה היה איזה אחד מַנְדֵּל שבא להתעלק עלינו, ואבא ממש כעס שזרקנו אותך. אימא גם מתנצלת. היא לא קישרה אותך לסיפורים של אבא על השבת הקודמת. אז אם זה בסדר, אני מתנצל. אבל ממש מתנצל. כי אבא ביקש שתבוא לבקר אותו. נעים מאוד. קוראים לי צי. זה השם שלי: צי צחור".

"הכול בסדר", נענה מנדל להזמנת הביקורים הפייסנית. חשב לעשות מצוה ויעשה מצוה. השניים פסעו את נתיבם חזור זה לצד זה בשתיקה ראשונית מהוססת. "תקשיב", פצח צי צחור, "זה לא שאני עושה את זה הרבה, לצעוק על אנשים. זה באמת לא אני. רק בגלל כל המצב, באמת נשבר לי לגמרי ממה שקורה פה במדינה. תראה את אבא שלי. אתה יודע שאת כל החיים שלו האיש הזה נתן למדינה הזאת". את כל החיים ממש. ותראה מה עשו לו הקלגסים האלה של הימין. עבריינים במדים אלה. איך פוצצו אותו במכות, ויכול להיות שהרסו לו את הראיה בעין אחת. על מה? אני שואל אותך, על מה? על זה שלא בא לו שהמדינה היחידה של העם היהודי בעולם תיהרס. אני לא מסוגל יותר לראות מה קורה פה. את הנשמה שותים לנו פה. אני יורד לניו-זינלד בקרוב. לא רוצה להכיר את המדינה יותר. וגם זה הורג את אבא שלי, שאני מתכנן לרדת מהארץ, אבל הוא מבין אותי".

מנדל הנהן בנימוס ולא נלכד במלתעות ויכוחיות. בצעירותו נקלע פעם מרצון לשיעורו הלילי בגמרא של הרב אלישיב ב'תפארת בחורים' והיה עד למחזה מקורי. הרב אלישיב הסביר את דברי הגמרא ואחד הלומדים עצר את ההסבר הקולח והסביר לרב אלישיב את הצעת הסבר הגמרא לפי דעתו. הרב אלישיב הסביר לו שוב בדרכו. אולם אותו לומד התעקש שההסבר של הרב אלישיב אינו נכון ואינו מסתדר לפי הפשט, ואילו ההסבר שלו כן נכון, ואף טרח להסביר מדוע הוא סבור כך. הרב לא קיבל את הסברו והוא ניסה להתעקש עוד עד שהרב חייך ואמר לו: דו פאַרשטײט? אײַך פאַרשטײט? לאָמיר לֶעֱנֶנְען ווייטער [=אתה מבין? אני מבין? הבה נמשיך ללמוד].

שתי הדקות הללו הספיקו לו למנדל לאמץ את הגישה כתפיסת חיים בריאה שמנעה בעדו מכניסה לוויכוחים רבים ומיותרים. הלוא טרם אותר על הגלובוס האיש ששינה את דעתו בזכות ויכוח סוער. הנכון הוא ההפך: ויכוחים טבעם שמחזקים המה את עמדותיהם הקדומות של כבוד מעלת המתווכחים המצטרדים. למה אם כן להתיש את הכוחות ולכלות את הזמנים בהיגררות לשדות מוקשי ויכוחים שבסופם לא תחול תזוזה. כיוון שכך הורגל מעודו, נקל היה עליו להמשיך ללכת בשתקנות לצידו של צי צחור, מקשיב ומהנהן, לא כמסכים אלא כבלתי מתעלם.

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"אתה לא מתחיל להבין, מַנְדֵּל, מה זה בשבילי כל הסיטואציה המופרכת הזאת", תיאר יחיעם את מועקתו באוזני ידידו הטרי. עינו הימנית חובשה בתחבושת לבנה גדולה. על פניו נחתמו חבלות תכולות יבשות. בזרועותיו נעוצות מחטי עירוניים. על השידה ועל עוד כיסא הונחו משלוחי פרחים ובונבוניירות מצלופנות ששוגרו מארגוני המחאה עתירי התקציבים. גברת צחור התנצלה על צעקותיה וגרפה נענוע ראש סלחני של מנדל ותגובת 'הכול בסדר'. עתה הקשיבו שלושה - אשת הפצוע, בן הפצוע, וידיד הפצוע - לשיחתו הפצועה.

"אתה בחיים לא תבין מה זה בשבילי, מַנְדֵּל, להפוך מאזרח הגון וישר דרך שהקזו את דמו למען האדמה הזאת באהבת אמת, לעברייך רחוב שחוטף מכות ומהלומות משוטרים בריונים שמשרתים משטר פוליטי מושחת".

הנהוניו של מנדל שלומסקי תכפו ושפתיו נחשקו. נחוש עם עצמו לא להיגרר להתווכחויות.

"מנוולים", סיננה אשת יחיעם.

"שאני אספוג בפרצוף ובכתפיים מכות ממגלבים של פרשי משטרה? ועל מה? על זה שאני אוהב את המדינה הזאת! מה הם עשו בכלל בשביל המדינה, אלה? בקושי יודעים קרוא וכתוב? גם אם הם יחיו מאתיים שנה הם לא יעשו עשירית ממה שאני עשיתי למען המדינה. רוב הפעולות שבהן השתתפתי וסיכנתי את חיי, תהיינה אסורות בפרסום לפחות לעוד חמישים שנה. את חלקן עשינו במרחק של אלפי קילומטרים מכאן. ותמיד ידעתי בכל חלק וחלק בתוכי שאני עושה את הדבר הנכון בשביל המדינה שלי. שיהיה לי לאן לחזור אם נשרוד את המבצע. שיהיה מקום לילדים שלי תחת השמש. מקום בטוח לעם שלי. מולדת לעם שלי. בית לעם שלי. ועכשיו הילדים שלי מתארגנים עם דרכונים זרים ואזרחויות של מדינות אירופאיות, כדי לעזוב את המקום הזה לנצח. לברוח מפה כל עוד שאפשר. ואין לי מה לומר להם. פשוט אין לי אפילו מילה אחת נורמלית להגיד להם למה הם צריכים להישאר פה אפילו עוד יום אחד". דמעה גדולה זלגה מעינו הבריאה, הבלתי נחבשת. מלוחה כמי אוקיינוס גועש.

"אסור לך לבכות, יחיעם. הדמעות מאוד לא בריאות לעין הפגועה", חרדה אשתו.

אנחה שברה את קולו. "תגיד משהו, מַנְדֵּל. תגיד משהו. יש לך בכלל מה לענות לי או שאתה הולך לשתוק כמו דג דניס שבלע סרדין. עשרות פוליטיקאים רצו לבוא לבקר אותי ולהצטלם ליד המיטה שלי. מי לא התקשר? יועצי תקשורת של פוליטיקאים, עיתונאים מפורסמים, ובכלל כל מיני מפורסמים. לא הסכמתי שאף אחד יבוא. המושחתים, משני הצדדים, אגב, לא יעשו הון פוליטי על העין שלי. אתה בין הבודדים שהרשיתי להם להיכנס לחדר. רציתי לשמוע מבט של מישהו מהצד. לא עוד איזה חבר למחאה שמקלל את הממשלה. אז תגיד משהו, מַנְדֵּל. תפתיע אותי במשהו. אין משהו בתורה על זה שאדם מאבד את המולדת שלו. אם אני זוכר את שיעורי התנ"ך של המורה אבא פינחסוב יש בתורה משהו על אברהם אבינו. לא? לך לך מהמולדת שלך, או משהו כזה."

"מדינה אפשר לקחת לאדם. גם מולדת אפשר לקחת. אפשר לתלוש אדם מהמדינה שלו ולעקור אותו מהמולדת שלו. אבל יש דבר אחד בלבד, יחיעם, שאי אפשר לקחת מהאדם".

"את העיניים שלו? דווקא כן לקחו לי הרשעים האלה".

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיית ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

מְנַדֵּל התחייך נוכח הסרקזם. "את התורה".

"מה קשור עכשיו? אל תערב שמחה בשמחה, מְנַדֵּל".

"לפני קצת יותר מאלף שנים כתב רבינו סעדיה גאון זכר צדיק לברכה בספרו 'האמונות והדעות' את האמת הבאה: 'שְׁאֵמַתְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֵמָה אֶלָּא בְּתוֹרוֹתֶיהָ'. זאת היא האמת האבסולוטית היחידה, יחיעם".

"מה זאת אומרת?"

"מדינה, אפשר להחריב, עניך הרואות. ממולדת אפשר לגרש. מי כמונו העם היהודי יודע שאפשר לעקור אותנו מארצנו, ממולדתנו, מבתינו, ממשפחותינו, מחיינו. אבל יש דבר אחד בלבד שאותו אי אפשר לקחת מאיתנו - התורה. מאז שקיבלנו אותה בהר סיני, היא איתנו בחיים ובמוות, נודדת איתנו, דבוקה בנו, ותישאר איתנו לנצח. בארץ ישראל ובארץ בבל, ברומא ובספרד, בפרס ובצרפת, בפולין ובאמריקה, בשושן הבירה ובאשוויץ, ובכל מקום תחת השמש. והתורה היא הדבר היחיד שהופך אותנו ליהודים, יחיעם, כמו שאמר הגאון לפני אלף ושמונים שנה: האומה שלנו אינה אומה בזכות שום סיבה אחרת. לא בזכות המדינה, לא בזכות הצבא, לא בזכות הכור בדימונה, או הכינרת, או רמת הגולן, או חיל האוויר, או יחידת 8200, גם לא בזכות הקיבוצים בגבול לבנון... או לוחמי השיטת שמכים בסנפירים בעומק של קילומטר מתחת לפני המים בחופי איראן. רק בזכות התורה".

"תסלח לי, מְנַדֵּל, אבל אני יהודי וחי בארץ ישראל, ואני לא מכיר את התורה. אני לא יהודי? עוד מעט תגיד לי שגם יצחק רבין זכרו לברכה לא היה יהודי".

"בטח שאתה יהודי. אבל אתה יהודי רק כי התורה קובעת שאתה יהודי. רק בגלל זה. מדינה זה כלום. אל תכעס שאני אומר לך, אבל הילדים שלך מוכיחים לך שחור על גבי דרכון שמדינה היא כלום. שום קשר ליהדות. שום חיבור לאומה היהודית. שום עתיד. 'שלוש, אבא'לה. היה נעים ונעים שהיה. אנחנו זזים מפה שלא על מנת לחזור'. מה ישאיר אותם יהודים? במה הם יהודים? במה אתה יהודי, יחיעם? בפעולות מבצעיות מתחת למים? גם לחיילי המארינס האמריקאיים יש פעולות מבצעיות מרשימות. הנה, כמה קלגסים, כלשונך, לוקחים לך את המדינה מהידיים, כמו שאתה טוען, וכל הפעולות ההרואיות שלך ושל החברים שלך יורדות למצולות. מה?"

"ביקשתי מילה או שתיים של הזדהות, מְנַדֵּל. איזו תובנה יפה ומקורית. לא הזמנתי הרצאה ולא נערכתי למטח של הטפות. אתה די רוקד על הדם שלי. אתה מנצל את הנכות שלי... אני מקווה שאתה נהנה. אתה יודע, שלפחות מישוה אחד פה בחדר יינה".

"יש משהו במה שהרב אומר. אי אפשר לגמרי להתכחש", התערכה אשת יחיעם. צי, למרות הקשבתו המלאה, העדיף לא לחוות את דעתו. "הציטוט הזה בן האלף שנים הוא מעניין ומעורר הרבה חשיבה. זה ציטוט בועט שמאתגר את כל הערכים החשובים גדלנו עליהם. זה לא על רגל אחת. אבל הציטוט ממש שווה בדיקה אויביקטיבית, אני חושבת. ואני חושבת שגם אני אתחיל לבוא אליכם לשבתות בצהריים, לא רק יחיעם".

"חס וחלילה", נרתע מנדל, מביט על יחיעם ומצפה להבנתו. אולי גם יסביר במקומו.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"למה, מה הבעיה?", נעלב צי בשביל אימו.

"אוי לי ואבוי לנשמתי אם יהודי ייסע בגללי ביום שבת קודש. אבא שלך נוסע בשבת לתל-אביב, לצערי, בלי קשר אלי. אוי לי אם האימא שתחיה תחלל שבת כדי לבקר אותנו. בכל ששת ימי המעשה, אפשר לבקר בשמחה. הנה תרשמו בבקשה את מספר הטלפון של בני הבית שלי ותתנו לי את המספר טלפון שלכם שאעביר להם. אבל חלילה לא בשבת. חס וחלילה".

"אבל מה אכפת לך שאימא שלי נוסעת בשבת? היא לא דתיה כמוך. תן לה לחיות את החיים שלה. למה אתה מתערב לה באיך שהיא רוצה לחיות את החיים שלה?"

"היא יהודיה, היא בת לעם היהודי, ואסור לה לחלל שבת. ולי כיהודי אסור לגרום לה לחלל שבת. פשוט מאוד".
 "לא פשוט ולא מאוד. אתם מוזרים, מְנַדֵּל", התרומם צי מכיסאו הלא נוח, "אני לא מבין למה אני בכלל יושב פה ומקשיב לך. מה נסגר איתי?"

"אולי אם תקשיב לְמִנְדֵּל, תבטל את תוכניות ההגירה שלך מהמדינה. מי יכול לדעת", הזליף יחיעם תקוות אשליה פצועה בוקעת מלב פצוע ושותת דימוי תסכול.

"ואגדל זקן שחור ואשמור שבת. כן? זה מה שאתה רוצה, אבא?"

"חס וחלילה, צי. השם ישמור", נחרד הפצוע ועינו הבריאה עפעפה בחרדת אמת, "אל תפתח פה לשטן".

*

הקשר בין משפחת שלומסקי למשפחת צחור נטווה בזהירות של חשדנות הדדית. צעד אחד לפנים, ועשרה צעדים לאחור. שני צעדים קדימה ועשרים צעדים נסיגה.

השארית של יחיעם באשפוז למשך שבוע נוסף על המתוכנן בשל דלקת זיהומית, אילצה את אשת יחיעם לתור לה מקום לינה בתל-אביב, תחת הנסיעות הארוכות צפונה. הוצעו אי אלו אופציות, אולם בפועל העתיק מְנַדֵּל את לינתו כלפי מעלה אל דירת אביו וגברת צחור לנה אחר כבוד בבית משפחת שלומסקי, ולמדה בעקיפין ובטיפין-טיפין - פחות בשיחות ויותר במעשים כגון הכנת ארוחות מסורה, אריזת כריכי צידה לדרך, הצעת מיטות, והצעת מנוחה - שהחרדים אינה כה גרועים ובלתי-נסבלים ועלוקתיים כפי שהם מוראים מוצגים ומשונקים. ביקורי מנדל אצל מיטתו של יחיעם המתאושש קמעא הפכו ליומיומיים. התקשורת רעבת הסנסציות נטשה את סביבת חדרו של יחיעם בתורה אחרי חדשות חדשותיות וטריות. הדלקת הזיהומית שאובחנה במועד סביר יחסית, טופלה במקצועיות רפואית ומיום ליום נמוגה.

ומשום שכבול היה יחיעם למיטת אשפוזו, הורחבו והועמקו שיחותיהם של מנדל ויחיעם, כאשר מנדל מיישם את גישתו האי-ויכוחית לאורך כל התוואי. מציג את מרכולתו האמונית לא כמתוכנן או מתמקח ומתנצח, אלא כמספר סיפור ומתאר תיאור. ירצה הלקוח, יקנה. לא ירצה, לא יקנה. לכל היותר, הרהר בשתיקתו כאשר השיחה נטתה בפי יחיעם למחזות פוליטיים, לכל היותר אביא לו מחר את התוספת האקטואלית האחרונה ואציע לו לקרוא את משה מורג ולהתעצבן, באותה עוצמת קטב מרירי שתוקפת אותו עתה, אך ואולם - לכיוון ועל הצד

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

שכנגד. ברם, לכדי הבאת התוספת האקטואלית לא הגיע מנדל ויכול להיות שחשק ורצה גם קיווה ואיווה להשאיר את הקשר שלו עם יחיעם חף מכל השפעה פוליטית ויכונית.

הנחת התפילין על זרוע שמאלו ובין עיני ראשו של יחיעם צחור - הנחת בכורה בחייו של האיש עלי אדמת ארץ ישראל, הארץ שלמענה סיכן את חייו כמה וכמה סיכונים - לא כיתרה כותרות לא סיפקה סקופים ולא שודרה איפשהו. "בדבר אחד אני בטוחה", התרגשה אשת יחיעם שעה שסעדה ארוחת ירק ממבריא של ערבית במחיצת גברת שלומסקי בקומה הראשונה, "אם יחיעם הסכים להניח את זה על הראש, והרשה לי לצלם אותו ולשלוח את התמונות לחברים שלנו בקיבוץ, יש לנו עוד סיכוי לשרוד במדינה הזאת בלי מלחמת אחים. לא שאני יודעת איך, אבל אם יחיעם הניח תפילין, הכול עוד אפשרי".

כשתמו ואזלו ימי האשפוז של מר צחור ונפרדו הוא ומנדל בידידות עמוקה, על רקע שורה של אי הסכמות מוקפות חומה ובצורות גובה שהוגדרו ביניהם בבירור ללא כחל ושרק ובלי ויתורים הדדיים. עדיין רבו אי המוסכמות על המוסכמות, אך לא רבו בגללם שני האישים.

בד בבד נפרדו, בקומה ראשונה של בנין מגורים עתיק בן ארבע קומות השוכן ברחוב צבי סטרכילביץ התל-אביבי, גב' שלומסקי וגב' צחור, שהודו זו לזו והודו גלויות כי לו היו נפגשות בסיטואציות אחרות לא היו טורחות להעיף מבט הדדי.

ואמרו במפתיע המארחים התל-אביביים לאורחיהם מקיבוץ העוגנים: "נשמח מאוד אם בליל הסדר, שחל בדיוק בעוד שבוע, תתארחו אצלנו. מכניסת החג ועד מוצאי החג, כמובן. זה לא דורש מכם כלום, חוץ מאשר לא להביא איתכם שום אוכל או שתיה. כל השאר - עלינו".

"מה זאת אומרת להתארח?" תמה יחיעם צחור באיכילוב ותמהה במקביל גברת צחור ברחוב צבי סטרכילביץ. "בליל פסח אנחנו עורכים אצלנו בבית סדר פסח משפחתי ורב משתתפים. הסבא שיהיה בריא יושב בראש ועורך את הסדר, ואנחנו, ואיתנו חלק מצאצאינו הנשואים, ואיתם הנכדים שלנו, וכולנו מסובים סביב השולחן, כפי שנהג ונוהג העם היהודי, אלפי שנים, מיום צאתו מארץ מצרים בשנת אלפיים ארבע מאות וארבעים שמונה שנה לבריאת העולם, ועד היום. וכפי שנהגו בוודאי הסבים והסבתות שלכם או הוריהם. ונשמח מאוד ויכבד אותנו מאוד אם תבואו לחוות אצלנו ליל סדר יהודי אותנטי. אתם תינהו מכל רגע. גם צי מוזמן, אגב. אתם תקיימו מצוות רבות. סיפור יציאת מצרים. מה נשתנה. אכילת מצות. אכילת מרור. ארבע כוסות. תרגישו יהודים. ויהיה גם אוכל טעים לכבוד החג".

"לא נראה לי", אמר הקיבוצניק לחרדי שצעד לצידו למרגלות המרכז הרפואי. צי עלה מהחניון התת-קרקעי ברכבו ועצר ליד אביו. מְנָדֵל ויחיעם לחצו ידיים לפרידה ידידותית.

"לא נראה לי", שחה הקיבוצניקית למארכת שאירחה אותה בביתה כמעט שבוע. בעד החלון נשמעו צפירות רכבו של צי שהגיע עם אבא מהמרכז הרפואי לאסוף את אימא ולצאת לכיוון עוגנים.

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"בטח שהם יבואו. ועוד איך יבואו. יתלבטו כל השבוע, ובסוף יודיעו שהם באים. אנחנו ניתן להם להיות בדירה של פוזנר. הם נוסעים לכל החג והוא אמר לי הבוקר שאפשר לקבל את הדירה בתשואות חן", סיכם מנדל בתום ארוחת הערב שערך באותו לילה בביתו, טרם עלה לדירת אביו לשהות עמו עד להגעת תנומת עפעפיו.

===

פרק חמישי מהלומות יהלומיות

"כשצועקים עלינו, כשמביישים אותנו, כשמתייחסים אלינו לא יפה, אנחנו על פי רוב משתבללים לתוך קונכייה פנימית כמו שיש לחילזון, או מתקפלים בתוך שריון כמו צב", שחה סבתא למנדל'ה שסעד את סעודת מלוה מלכה במטבח המרובע בראשון-לציון, "זאת תנועה טבעית של התגוננות".

מנדל'ה פרס לעצמו עוד פרוסת חלה משאריות השבת. עליו להשכים קום מחר כדי להתפלל בהנף החמה ואחר כך להספיק את האוטובוס היוצא מהתחנה המרכזית בראשון-לציון לירושלים, ולהגיע לישיבה לפני תחילת סדר בוקר, זהו התנאי שמתנה עמו המשגיח בכל שבת סבא. הקדים אפוא לסעוד את סעודת מלוה מלכה בגפו יען כי סבו וסבתו ממתנים לרוב עם סעודת מלוה מלכה שלהם עד להתעכלות האוכל השבתי והקלת מעמסת המעיין. קשה להם בגילם לערום תועפות מאכלים על הקיבה המעוייפת.

"השאלה היא מה עושים בתוך הקונכייה החלזונית ובתוך השריון הצָבִי שלתוכו מתקפלים ומשתבללים. יש כאלה שמנצלים את ההשתבללות להתמרמרות ולדכדוך ולאיסוף עוד חומרים מרשיעים ומפלילים על מי שגורם להם את העוול. זה גם טבעי. אי אפשר לבוא אליהם בטענות", קשקשה סבתא את הביצה המחולמנת-מחולבנת שחילצה מקליפתה לכוס הזכוכית. היא לא הרשתה לו לעזור בטיגון החביתה. "תן לי להרגיש שאני עוד שווה משהו", חייכה בטרם החל את סעודתו, והורתה לו ליטול את ידיו אל הסעודה.

"ויש כאלה", עצרה את הקשקשת ויצקה את התבליל המצהיב למחבת המפצצת, "שמנצלים את ההזדמנות לאיסוף יהלומים בתוך המכרה החשוך המצוי במעבה האדמה. דווקא בחושך, דווקא במחנק. הם רואים בכל קושי אתגר שבסופו ממתין יהלום מלוטש".

סבתא הנמיכה את להבת הכיריים. "איך הופכים את הפצע ליהלום? בכל פעם שהאדם מזכיר לעצמו פלוני שמכאיב לי הוא רק שליח. פלוני הוא רק המקל. והכול מאתו יתברך ואני מקבל באהבה את הכאב כי זה מה שטוב לי וזה מה שנכון לאישיות שלי ברצון הבורא, הוא מנצל את הקושי כדי לטפס עוד שליכה בסולם הגבוה שראשו מגיע השמימה. וככל שהקושי כואב יותר, כך היהלום יקר יותר, מנדל'ה".

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

סבתא העבירה את החביתה הרותחת מהמחבת לצלחת פלסטיק והניחה אותה על השולחן המטבחי. "זה לא יהיה קל, מנדל'ה. אני מכירה את הגיל שלך. זכיתי לעמוד בכל יום ויום על הקתדרה ולחנך דור וחצי של בנות בגיל הזה. גיל הנעורים הוא גיל של סערות. יעלו שמים ויִרְדּוּ תהומות. יחוגו כשיכור. אבל יורדי ים מנוסים יודעים לשרוד סערות. מתכופפים, חוטפים בשתיקה, סופגים את זעפו של הנחשול התורן, נאחזים בעוגנים, וזוכרים שכל סערה סופה לחלוף".

"תשטוף לך עגבניה, מנדל'ה. קח גם מלפפון".

מנדל קם אל המקרר ופעל כמצוותה.

"אם תהיה ברור בעצמך, אם תיקח את מה שסבא לימד אותך על להיות מרוצה עם רצון הבורא, אם תלמד עוד ספרים, אם תחפש בספרים במטרה להתחזק, תמצא הרבה מאוד חיזוק של אמונה. אתה תעלה ותרד, תצליח ותיכשל, אבל אם הדרך תהיה ברורה לך, עם הזמן תחוה יותר עליות מירידות ותצבור יותר הצלחות מכישלונות. אתה תצליח לנתק את קו החשיבה של האשמת ההורים ולעבור לקו חשיבה של אמונה בהשגחה פרטית, ותשמע לסבתא שלך שיודעת קצת מה היא אומרת: כשזה קורה, זה כמו לעלות ממנהרה חשוכה ואפלה לדרך מוארת ושטופת שמש עם עצי פרי ופרחים ושושנים".

*

השבת היא הפכה לנקודת מפנה זוהרת בשמי חייו של מנדל. ההכרה הסמכותית שקיבל מסבו וסבתו, שהכירו להפתעתו ולשמחתו בנכונות האגם המצטבר של תחושותיו המרות, היה צעד ראשון במסלול הריפוי. ההנחיה המעצימה שהונחה מפייהם ומפי עצתם באשר לאופן ההסתכלות וההתייחסות למתרחש עמו, היה הצעד השני בנתיב ההשתקמות. שני הצעדים יחדיו שפתחו את מסעו רב הדרכים, יצרו את השיקום והרכיבו את הריפוי.

חידודים מחשבתיים ורגשיים לא מועטים עדיין נדרשו לו לזיקוק אמונתו הפרטית, והרי אין מסלול נסלל מאליו ביציקת שמן זית וזך בת שישים שניות וחסל. כבישת דרכים, עמל עמלים טמון בה ומלאכה מורכבת ומרובדת דורשת היא מחקר עוסקיה. ויש צורך בכיבוש אחר כיבוש, שכבה מעל שכבה. וישנן ירידות תלולות, ובין הירידות מתגלעות ירידות לצורך עליות, ועיקולים וקלקולים ובלבולים, ופיתולים וטלטולים וביטולים. ופעמים, שנסתם המבוי באין מוצא ונאטמת הסמטה.

אלא שעמדו עליו סבו וסבתו להורות ולהראות ולהנחותו ולא הניחוהו ולא זנחוהו, והקשיבו לו טלפונית ופרונטלית, ושמעוהו והאזינוהו, והכווינוהו וכיוונוהו, והוסיף גם דעת מעצמו, מוסיף מכאוב ומרבה דעת, ונסללה דרכו אמה אחר אמה, ביזע וביגע, אבן על אבן, סלע אצל סלע, בבכיות ובשירות, ונוכשו קמשונים ופורקו מוקשים, וזכר מנדל בפרשות דרכים והזכיר לעצמו בהתעגלויות משעולים: הַתְּכָלִית הוּא לְהִיּוֹת מְרוֹצָה כְּאֶשֶׁר יִרְצֶה ה'שם.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

וגילה במפתיע את האור הטמון בכאב. כמה אור. כמה עמוק טמון וכמה חבוי. והצליח לחשוף את היהלום הכנוס וכמוס בקליפות האתגריות השורטות. כמה נוצץ הוא אחרי גילוי. רק אחרי. ונפעם מההשפעה המוארת הרב-זירתית שהתחוללה באישיותו בזכות עיבודו הפנימי העיקש להיות מרוצה כאשר ירצה השם. שפשיטא וצריך לומר שלא עצרה ההשבחה רק בתחומי ההרגשים ששתל באדמת נפשו ובערוגות נשמתו כלפי הוריו, שנעשו מכובדים אצלו מיום ליום והתייחס אליהם כאל מלכים, אלא התפשטה ופשתה ההשבחה האיכותית הנאצלת בכל שטחי חייו ותחומי התעלותו, ככל אדם המתרגל ומתרגל בלקיחת שליטה ומגלה כי נטילת השליטה, מפרכת אך מתגמלת, פורשת מוטת כנפיה ופושטת למחוזות נפשיים וחפציים רחבים וברוכים. ועוצבו בתודעתו אביו ואימו כחֶפְצֵי מצוה רבה ויקרה, מעולפת ספירים. מעין מלאכי מעלה מסולאים מפז שנשלחו בשליחות ייחודית ממרום אליו ואל מפת חייו על מנת להעלותו מעלה ולהשביחו בשבחים שאין לאיש זולתו ולאדם בלתי. בכל גערה שגערו כלפיו, נהרה ננהרה בו. הנה לך הזדמנות, מנדל, להתעלות. לטפס. להשתבח. כל אפליה שהפלוהו, הפלתה בו רישומה הטוב. הנה לך, מנדל, עוד מתנת שמים שאינה אלא מדרגה טהורה של אורה להיעמד מעליה ולהגיע לגבהים.

ומחנכיו השתוממו ולא ידעו, מנדל זה מה היה לו. השיחו את פליאתם ושטחיה לפני אביו בבואו לאספת הורים. "הבן שלך, זושא, עולה ומתעלה בלי עין הרע, עד שאי אפשר להכיר אותו. מה עשית? תגלה לנו את הסוד. מה עשית?"

"חינכתי אותו. מה הפירוש מה עשיתי? כשמחנכים, יש תוצאות. כשמפנקים, אוכלים את הלב. אני לא מפנק ולכן יש תוצאות. שום סוד אין פה. ככה היה תמיד, היום יש כל מיני שיטות-שמיטות השם ירחם. אנשים שכחו איך מחנכים".

בצאתו את השיח מְרוּוה הנחת לא גילה זושא למנדל בנו את הטוב ששוחחו מחנכיו ואודותיו. אין סיבה לפנק את הילד. הנה, אפילו המשגיח ואחריו המגיד שיעור אמרו, כל אחד באספתו, שיש שיפור וניכרת התקדמות. הדרך הקשוחה מוכיחה את יעילותה. לא מחליפים סוס מנצח. לא מוכרים חמור חרוץ. מנדל לא צריך לשמוע מחמאות-מפנקות שתזרענה הרס בחינוכו המוצלח.

בימי בין הזמנים הריהו סופג בשלוות נפש את תוכחת הוריו ואת צליפותיהם הלשוניות. ממס אותן בקרבו במי סוכר של דברי חיזוק ואמונה, עִמָּל להיות מרוצה כאשר ירצה השם. ורואה נחת בעמלו שהוא עמל. כמה נחת? ככה נחת עד שנעשה מנדל לפרקים צמא להתמודדויות ורעב אחרי אתגרים. אינו רואה בהם קשיים כי אם חוזה מולו הזדמנויות ליטוש המנפיקות פניני חיים.

*

כאשר יחלפו כארבעים שנה כחלומות עפים, כצללים עוברים וכעננים בורחים, ואימו, עלי ערש דווי - ומי יסעדה בחוליה הקשה וישהה בחדרה שבוע אחרי שבוע ללא חישובי תורנויות מסובכים נוטרים שוקלים וזוכרים ורושמים ומודדים - תבקש ממנו לסגור את הווילון המקיף את מיטתה כי רוצה היא לשוחח עמו דבר סתר,

ישאלנה מנדל תיכף ומיד אם בטוחה היא בכך. אינו רוצה שתתחרט ותצטער לאחר מעשה. מופקדת אחריותו לא רק על שלומה, כי אם גם על שלוותה.

"כשהיית בערך בן חודש, מנדל. נהיית מאוד חולה וחלוש. לא ידעו מה יש לך. כמעט חצי שנה היית בבית החולים. התרוצצנו אצל הרופאים אבל אף אחד לא ידע מה יש לתינוק הזה שמקיא כל הזמן ובוכה ויש לו כאבי בטן נוראיים ולא מתפתח בכלום. כל מה שהכנסתי לך לפה שלך, הקאת החוצה. לא עלית במשקל. צרחת מייסורים שהגג כמעט נפל. היית כמו סמרטוט שנקרע לי הלב להסתכל עליך. והרופאים, כלום הם לא ידעו, מִיִּין קִינֵד. ממש כלום. סתם קשקשו. אחרי חצי שנה זה עבר מאליו, כמו שבא ככה הלב. ובדיוק אז, בהשגחה פרטית, ביקר בארץ רופא ילדים גדול מלונדון והצלחנו להשיג אליו תור כי פחדנו שאולי זה יחזור חס וחלילה. אמרו שהוא הרופא הכי מומחה בעולם לתינוקות. באנו אליו והוא בדק אותך בדיקה יסודית ולא מצא שום ממצא מדאיג, ברוך השם. הוא עבר על כל הניירות והזהיר אותנו. כמו עכשיו אני זוכרת את זה. 'תחשלו אותו לחיים. הוא כנראה רצה להתפנק. יש כאלו תופעות ברפואה. ילדים שמנסים ליפול על ההורים. אם לא תחשלו אותו, הוא יהיה שוב חולה. כי הנפש שלו כבר טעמה את הטעם הטוב של ההתפנקות'. נו, שוין. אנחנו לא הבנו מה הוא רוצה. איך ילד בן חודש רוצה להתפנק. ואיזה להתפנק זה שמקיא ומתפתלים מכאבים וצורחים שכמעט המעיים יוצאים מהמקום ואז נהיים חלשים אפילו בשביל לבכות בשקט. אבל הוא ממש צעק עלינו הבריטי הזה. 'אתם אל תתווכחו איתי. הילד הזה התחיל את החיים שלו עם חולשה גופנית מסתורית כי הוא רוצה לנסות אתכם. אם תחשלו אותו הוא יהיה ילד בריא. אם תיכנעו אליו הוא יהיה חולה ולא סתם חולה'. ומה אנחנו מבינים. אנחנו לא רופאים, אנחנו. סתם אנשים אנחנו. הורים שרוצים לעשות בשביל הילד שלהם את הכי טוב. לעשות בשביל הבריאות שלו את כל מה שצריך, בלי לערב רגשות שיכולים להרוס את הבריאות שלו".

נשימת האם נתקצרה בדברה. מנדל הפציר בה. "הכול בסדר, אימא. הכול בסדר. את האימא הכי טובה בעולם. הכי-הכי טובה בעולם. תמיד היית טובה אלי ומסורה אלי. את חייבת לנוח, אימא. אפשר לדבר אחר כך. אסור לך לאמץ את הדיבור שלך. אפשר לחכות עם הסיפור לאחר כך". סקרנותו הובערה בקרבו כמדורה עד לב השמיים, ובשכלו ידע כי לא תשוב הזדמנות נוספת לגילוי סוד חייו - אולם בריאותה של אימו ושמירת כוחותיה האזולים קדמו לכל רצון אנוכי.

האם הניפה את ידה החלושה בביטול. "אין מה לחכות. אחר כך אדבר עם הבורא יתברך, כשאֶתָן לפניו דין וחשבון. עכשיו אין לי הרבה זמן ואני רוצה שתקשיב עד הסוף, מנדל'ה. לפני שאני הולכת ועוזבת, אתה צריך לדעת את האמת. תעשה לי את הטובה הכי חשובה לי עכשיו, שתקשיב לי עד הסוף".

"לא יכולנו לגלות לך את האמת, כי אז היינו הורסים את החישול שלך. אם אתה יודע שלפעמים צועקים עליך רק כדי שלא תתפנק, אז הלב כל הפטנט. לא היתה לנו ברירה. רצינו שתחיה. רצינו שתהיה בריא. שלא תחזור לחולשה המסתורית. אכלנו את הלב בתוכו כשצעקנו עליך לפעמים, אבל התאכזרנו לעצמנו כדי לשמור על הבריאות שלך ועל החיים שלך. אתה מבין אותי? לפעמים ישבנו ודיברנו אבא ואני והחלטנו להפסיק עם הגישה

התקיפה כלפיך. לא יכולנו לראות את הצער שלך, אבל פחדנו מהמחלה המסתורית. אל תחשוב שלא היו לנו ספקות. איה, כמה אכלו אותנו הספקות. לא היינו בטוחים שזה נכון. היו לפעמים שבכיתי שעות על גבי שעות כי ריחמתי עליך ועל מה שאתה עובר. היום אני חושבת שהרופא הוא מכר לנו שטויות והולך אותנו שולל, אולי לא בכוונה, אבל בטיפשות גדולה. בשנים האחרונות שיניתי את היחס אליך ובטח שמת לב. אבא עוד חושב שצריך לשמור על הבריאות שלך שהמחלה המסתורית לא תתקוף אותך. עוד מעט אני אגיע למעלה, ואם יתנו לי לדבר, אז השאלה הראשונה שאשאל זה אם צדקנו או טעינו. זה כל כך אוכל אותי, כל כך אכל אותי כל השנים. אנחנו תמיד דיברנו עם המלמדים שלך בחיידר, בכל הכיתות, ואחר כך עם המשגיחים בשיבות וביקשנו שיתייחסו אליך הכי יפה בעולם. עמדנו על המשמר. עקבנו. מה שלא עשינו אצל שום ילד. לא הסברנו להם למה. אבל ביקשנו מהם שמנדליה שלומסקי יקבל יחס מיוחד וטוב. רצינו שמחוץ לבית תקבל יחס כזה טוב שיהיה קצת פיצוי גם בשביל הבית, כמה שאפשר".

אימו חדלה את דיבורה. מנדל הציץ אל הצגים הממוחשבים שהשמיעו צפצופים מונוטוניים. לא חלו בהם שינויים. לו יחברו עתה לאבריו החיוניים את המכשירים המודדים דופק ולחץ דם הם ישמיעו קולות שירעידו את כל בית החולים. הוא השקיף לעבר אימו בעיניים רגועות ואישונים נינוחים. יודע שהיא מנסה לדוג את הרגשתו כדי לדעת איך היא אמורה להרגיש.

נפשו נחבטה בתפילה אחת, חזור והתפלל: אנה, קלי יוצרי ובוראי, אדון כל הנשמות ובורא כל היהלומים, שים בפי את המילים הנכונות להיאמר ממני לאמי מורתי מרת לאה רייזל בת בתיה יהודית, רק את המילים הנכונות. אנה בוראי ויוצרי שמרני שלא אומר דבר שאינו לנחת רוח לפניה ולנחת רוח לפניך. הורני מה שאומר, הביני מה שאדבר, ידעני איך להרגיעה, עיני אמי עלי תלויות ואלי מייחלות לשכך ממני כעס וחמה שאינם בי, ואתה מן השמים תשגיח אותה ואותי לרחמה, שלא אכשל בלשוני, שלא אנקש בשינוני, שלא תבוש אימא ממני ולא תיכלם בעטיי, ואל יאמר לה פי דבר שלא כרצונך, כי כולנו בידך כחומר ביד היוצר, ולכל אחד מאיתנו שליחותו בעולם והתמודדותיו היהלומיות שנקבעו לו בהשגחה פרטית.

אימו לגמה מכוס המים שאצלה, התאוששה, והמשיכה: "אנחנו ידענו שאצל סבא וסבתא פריליין זיכרונם לברכה אתה מקבל יחס טוב שממלא את הרעב שלך להערכה. את זה שתיסע אליהם פעם בחודש, אני ארגנתי. ביקשתי מהם טובה והם שמחו מאוד לעזור לנו. הם שמחו בכל פעם שבאת. אתה החיית אותם והם החיו אותך בחזרה. לא סיפרתי להם אף פעם את מה שאמר הרופא, לא רצינו שידלוף בחוץ שיש חשש מאיזו מחלה מסתורית שתתקוף אותך. אתה יודע מה זה שמועות. משהו יגיד למישהו ואותו מישהו יספר לעוד מישהו וכולם ידברו שמנדל שלומסקי מתל-אביב חולה במחלה מסתורית".

"מה שכאב לנו, שסבא וסבתא דיברו עם אבא ודיברו איתי למה אנחנו כל כך קשים אליך. שמענו אותם בכבוד ולא הסברנו את האמת. הסתרנו את האמת. אני בטוחה שבשמיים הם יודעים שפעלנו מתוך כוונה טובה ושגם לנו לא היה קל בכלל. מאוד מאוד לא קל היה לנו. אתה חייב להאמין לי, מנדליה היקר שלי", נהר דמעותיה

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

התחדש ושטף את פניה החלושות, דמעותיו זלגו חרש בהתאמה מלאה. יהלומים ביהלומים נָגְעוּ. מה יאמר ומה ידבר מה יענה ומה יגיב. כה מסורים היו הוריו לחייו. כה חרדים לבריאותו. הכרת טובה כה גדולה חייב הוא לסבא וסבתא שתפסוהו מבעוד מועד והעלוהו על דרך נכונה. משמיים שלחו ואתם אליו, לשומרו לבל ייכשל כל חייו באי כיבוד אב ואם, ובאי מוראם.

"עכשיו שאני מסיימת את החיים"

"חס וחלילה".

"נו, שוין, מנדל'ה, בלי שטויות. שנינו יודעים את המצב. ועכשיו שאני מסיימת את החיים אני רוצה לשמוע ממך אם אתה מבין אותי ולשאול אותך אם אתה סולח לי. גם לי וגם לאבא. תגיד בבקשה, מנדל'ה, תגיד בבקשה לאימא שלך שאוהבת אותך ותמיד אהבה אותך : אתה סולח לנו?"

מנדל נחרד, נלפת בהלה ונבעת בעתה: "לא, בבקשה, לא. בבקשה אל תשאלי את זה. אימא לא צריכה לבקש סליחה מהבן שלה, אימא. אני ממש לא יכול לשמוע את השאלה הזאת. אין על מה לסלוח. את האימא הכי טובה והכי מסורה בעולם, ואתם ההורים הכי טובים והכי נפלאים שהיו לי אי פעם. את האימא הכי טובה בעולם, הכי מסורה".

"אני יודעת את זה. כל השנים ידעתי את זה, בן יקר שלי. הגיע הזמן שגם אתה תדע את זה", לחשו שפתיה בחולשה. עיניה נעצמו בהקלה של אחרי שחרור משא ושקעו בתרדמה ממושכת. באותו ערב חלה החמרה במצבה ובעצת הרופאים הורדמה והונשמה.

כעבור שבוע נפרדה נשמתה ועברה לעולם שכולו אמת בלתי מוסתרת.

===

פרק שישי

יש עתיד

הדמעות הזעירות הראשונות, נדירות ויחידות, בצבצו בעיניו של יחיעם ב'מה נשתנה'. תהלוכת הילדים, לבושי מחלצות חגיגיות, הנעמדים על כיסאותיהם בזה אחר זה, כל אחד בגילו מהקטן אל הגדול, ומסלסים בקול מלא חן את שאלות ה'מה נשתנה', המסה סופית את חומות לבבו.

"אתם ניצחתם, מְנַדֵּל. זה סופי", לחש לאוזנו של מארחו המסב לידו שהשיב בהנהון בלתי מחייב. בראש השולחן הֶסֶב הֶסֶב זושא שלומסקי, עורך את הסדר ברהיטות ומקריא את ההגדה בקול פעמונים של זקן ורגיל. זֶקֶן שיבתו ההדור העמיק את לובנו המתמזג עם צחור הקיטל. הוד קדומים ננסך על כל המסובים לדורותיהם,

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

מוטענים באושר פנימי גולש על גדותיו. "איזה מקסימים, כמה מקסימים", לחשה האורחת מקיבוץ העוגנים למארכת שישבה בסמיכות אליה, שתיהן עוקבות אחרי שאלות ה'מה נשתנה' המתגלגלות מילד לילד. באורחים שהגיעו מהעוגנים כשעתיים תמימות לפני כניסת החג והתכבדו באירוח מכבד, אחזה צייתנות מלאה. הנוכחות המשפחתית המוגברת בת ארבעת הדורות הממה אותם, ולו בשל נדירותה במחוזותיהם. הם עקבו אחרי כל ניד ובלעו כל נייע, אוגרים אצלם מידע חדש להם, חורתיים בתודעתם מחזות בלתי ידועים עד כה. מנדל, שמצד אחד לא נשא בעול עריכת הסדר - אם כי עקב אחרי אביו למלא כל צרכיו במלואם ובזריזות בטרם יצטרך לבקש - ומצד שני לא נשא בחובת 'והגדת לבנך' לטלאים רכים שהקשיבו לחילופין או לסבא-רבה המסב בראש או לאבא היושב לצידם ומזליף על אוזניהם את הגדתו, היה פנוי כל צורכו להענקת ליווי מסביר פנים ומבהיר מעקשים לאורחו המרותק. כי מלא הלילה הקדוש במצוות ומנהגים, באמירות ובשירות, בהיגדים ובשתיקות. וטוב שנאזר אורחו יחיעם בצייתנות מופלאה וממלא אחרי כל ההנחיות וההוראות הגורמות לו לקיים את מצוות ליל הסדר בהידור רב, גם אם באיחור מרובה. מרובה מדי.

*

בשעה אחת וחצי לערך אחר חצות של ליל שימורים, ואחרי השבת הסדר לסלון עם ווידוא מלא שכל האורחים לגיליהם מסודרים בלינה שאורגנה מראש - יצאו שניהם להליכה רגלית שקטה ברחובה השקט של העיר. "תקשיב, מַנְדֵּל, תודה על החוויה. אני אומר לך בכנות: תודה מכל הלב. זה היה יפה ומוצלח הרבה מעבר למה שחלמתי וחשבתי. היה נהדר. פשוט נהדר מכל זווית אפשרית. ואני אומר את זה לא רק בגלל שהשקית אותי בארבע כוסות מלאות ביין משובח ואיכותי". "ברוך השם. שמח מאוד לשמוע". "אגיד לך משהו שעלה לי בראש ככה תוך כדי ליל הסדר. תראה, אני לא נכנס לזה אם מאמינים או לא מאמינים, איש באמונתו יחיה". "כתוב צדיק באמונתו יחיה. אלה שאומרים 'איש' מסלפים".

"אוקיי. לא זה הענין כרגע. מה שאני חושב זה, שהדבר הזה שאני, כיהודי, לא ידעתי ואף פעם לא סיפרו לי על כל הדברים האלה, על פסח ועל מצות ועל מרור ועל חרוסת וכרפס, על המצוות, ועל כל המנהגים היפים, ועל כל מה שמסביב, זה ממש לא הוגן ולא צודק. זה שהעלימו מאיתנו את החוויות האלה שהלכו עם העם שלנו אלפי שנים, אני חושב שזה מאוד לא בסדר. ממש לא בסדר. בעצם לא נתנו לנו לבחור. האכילו אותנו במידע חד-צדדי וסתמו לנו את העיניים שלא נכיר ולא נדע ושלום על ישראל. זה ממש לא הוגן". "ואת זה אתה כבר כן אומר רק בזכות ארבע הכוסות", חייך מנדל. "יש מצב. אבל אם דיברנו על נכנס יין יצא סוד, כמו שאומרים, תגיד, מַנְדֵּל. אפשר לשאול אותך שאלה אישית".

"לשאול, אפשר תמיד", חייכו מנדל והקיטל הבוהק בלובנו שעטף אותו.

"סליחה שאני שואל, אבל זה מציק לי. למה אתה מאפשר לאבא שלך לרמוס אותך ככה? משהו לא מסתדר לי. תשמע, אני לא חרש ולא עיוור. זאת לא פעם ראשונה שאני שם לב, אבל עכשיו זה בלט לי יותר בגלל השהות הארוכה שלנו ביחד. תקשיב, הבנאדם מתייחס אליך כאילו שאתה כושי אינווליד מאפריקה, ולא כאילו שאתה הבן שלו. ותראה, בינינו, הוא לגמרי תלתי בכך, אז אתה יכול להעמיד אותו במקום שלו די בקלות. פעם אחת ולתמיד".

"אבא שלי שיהיה בריא הוא יהודי יקר מאוד, ואני לא רוצה שנדבר חלילה בגנותו. יש ספר שקוראים לו 'ספר חסידים', שנכתב לפני בערך ארבע-מאות שנה והוא כותב שמצות כיבוד אב היא לא רק במעשה ובדיבור, אלא גם במחשבה".

"בסדר, נכבד אותו גם במחשבה. אבל זה ממש לא הוגן איך שהוא מתייחס אליך. למה אתה לא עושה לזה סוף?"

"אנחנו לא נדבר על זה. אני מעריך אותו, אוהב אותו, ואכבד אותו תמיד. אנחנו היהודים לא עושים סוף להתנהגויות של ההורים שלנו. בתורה כתוב איש אמו ואביו תראו".

"למה הוא עושה לך את זה, מַנְדֵּל? זה תמיד היה ככה, או רק עכשיו בגילוי?"

"אנחנו לא נדבר מילה רעה על אבי היקר, יחיעם".

הרהור חלף בראשו של מנדל. שמא שומה עליו לחשוף ליחיעם את שסיפרה לו אימו על ערש דווי. שמא חובתו בחשיפה זו משום מניעת חילול השם. ואולי אף כבודו של אבא מחייב ומצדיק שישמע יחיעם זה, על שאלותיו, את הסיבה האמיתית לגישתו הקפדנית של אבא.

אלא שמעודו לא דיבר על כך מנדל עם בן אנוש. כל שסיפרה לו אימו בטרם לכתה, מתחילה ועד סוף, נותר קבור בתוכו ונצור בזיכרונו, לפי שאינו רוצה לעלות על דל שפתיו בשיחה עם אי מי, מציאות שכביכול התנהגו אליו הוריו בהתנהגות בלתי מכובדת. הס מלהזכיר. הס מלחשוב. הוריו טובים ומסורים והגונים ואהובים ונפלאים. מרוצה הוא באשר ירצה באשר רוצה ובאשר רצה השם.

האם יחלל עתה את טוהר סודו נוכח אדם זר? שמא ישתף הלך זה שלצידו בכמוסות שבכמוסות המרכיבות את מסכת חייו בתרכובת זוהרת, יהלומית וסודית? אכן כן, יחלל הוא את שמירת סודו, על מנת לשמור על כבוד אביו. יוותר על רצונו העז לכמוס ולנצור, וזאת כדי ללמד זכות כבירה וגדולה ומאירה על אבא בעיני מי שמביט על אבא במבט מפליל ומכפיש.

"אם תשמע את האמת, יחיעם, תבין עד כמה אנשים לא יכולים לשפוט לפי מראה עיניהם ומשמע אוזניהם, וגם תדע עד כמה אני צריך להעריך את אבא שלי", פתח ואמר ומיד - בטרם תכרסמהו החרטה בשיניה האכזריות - סיפר ליחיעם בקצרה תכליתית על מחלתו התינוקית המסוכנת, על המסתורין האופפים, ועל אזהרתו המאיימת והחמורה של הרופא הבריטי, שליוותה את הוריו כל ימי חלדם, ועדיין מלווה את אביו.

"וואָו. איזו סיפור, מַנְדֵּל. אני מודה שהפתעת אותי. תגיד, ומאיזה גיל אתה יודע את זה?"
 "לאחרונה, קצת לפני שאימא נפטרה".

"אז איך שרדת את כל השנים עד שזה נודע לך? איך לא העפת אותם לכל הרוחות?"
 "דווקא היה אכפת לי שאימא סיפרה לי את האמת. הסיפור הזה הוריד לי את המאה האחוזים של ה'לשם שמיים' בקיום מצוות כיבוד אב ואם בשלמות. העדפתי להעריך ולהעריך את ההורים שלי אך ורק כי התורה ציוותה, וללא כל סיבה אחרת, ובלי לקבל מהם הסבר שיש בו הצטדקות והתנצלות. מבחינתי, היה טוב יותר באותן עשרות שנים שבהן לא ידעתי כלום על האזהרה של הרופא האנגלי, ובכל זאת כיבדתי אותם בכל הווייתי, כי הבורא ציווה לכבד הורים. אבל כך רצתה אימא, שאדע בסוף חייה את הסיפור שמרכיב את חיי. כך בעצם רצה הבורא יתברך, מה שהוא רוצה - אני מרוצה".

"עדיין לא ענית לי איך שורדים כזה דבר?"
 "תגיד, יחיעם, אפשר לשאול אותך שאלה אישית. עכשיו התור שלי".
 "קצת מלחיץ, האמת. אבל בסדר, שיהיה".

"כשהיית בצבא, בכל השנים האלה בשייטת, היו לך רגעי שבירה, רגעים קשים?"
 "אֹה. זאת שאלה באמת אישית", נעמד יחיעם והניף את מבטו כמשקיף לעבר העבר, "תקשיב, מַנְדֵּל. ברור שהיו רגעים קשים. שייטת זה לא טיול של אחרי ליל הסדר. לוקחים את הבן אדם והופכים אותו מבן אדם למכונת מלחמה אנושית. מותחים את היכולות הגופניות והנפשיות עד הקצה של הקצה, ואז מכיילים אותם מחדש. מתוך מאה ועשרים שבכלל מתקבלים אחרי הגיבוש הקשה, שורדים במהלך האימונים פחות מעשרים. תבין לבד שאם הרוב נשברים, יש רגעי שבירה לכולם".
 "אז למה לא עזבת?"

"מה פתאום לעזוב! אין סיכוי. אין מצב! בכל פעם שנשברתי והתפרקתי, הזכרתי לעצמי ששוברים אותי לטובתי. שרוצים שאני יהפוך ללוחם טוב יותר. הזכרתי לעצמי בחירוק שיניים שהתרגולת הזאת שבגללה אני בוכה ומיילל באפיסת כוחות מוחלטת, יכולה להציל לי את החיים בזמן אמת. תקשיב, מַנְדֵּל, גם ברגעים האלה של השבירה וכמעט התרסקות, אז עמוק בלב אתה יודע שכל האימונים המפרכים וכל התרגילים שקורעים אותך לחתיכות, הם קרש הקפיצה הכי טוב שלך כלוחם, והם המנוף שמרים אותך אל המטרה".
 "מעולה".

"בטח מעולה, מַנְדֵּל. אותנו פירקו לגורמים, ולך זה מעולה".
 התחייכו שניהם. "זאת בדיוק התשובה לשאלה שלך איך שרדתי, יחיעם. הייתי לוחם. ידעתי שיש מטרה. שכלום לא קורה סתם. ולכן ידעתי לתרגם כל קושי לאתגר שבסופו מחכה לי יהלום. והאמת, זו המשימה שלנו כיהודים פה בעולם הזה, להפוך כל אירוע ואירוע בחיים שלנו להזדמנות של קיום רצון הבורא, לתרגם את כל הליכות

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

החיים למעבדת יהלומים משוכללת שמנצלת כל הזדמנות להנפקת עוד יהלום. זאת משימתנו כיהודים. גם שלי וגם שלך, יחיעם".

"המשימה שלי? הגזמת, מְנַדֵּל, וגם נסחפת".

"ממש לא הגזמת. שנינו יהודים ואלו המשימות שלנו".

*

יחיעם עצר שוב את הילוכו. שקט ושומם היה הרחוב. "אם אתה מדבר על משימות של יהודים, תן לי, מְנַדֵּל, לספר לך משהו שקשור לפסח, ולמשימות של יהודים, משהו שקשור אלי ולכל מה שהולך פה במדינה, ואחר כך נחזור הביתה כי מחר גם יום ואני מניח שלטייל בתל-אביב עם הקיבוצניק שמתארח אצלך בליל הסדר זה לא בדיוק תכנית הפעולה הכי מוצלחת שלך ללילה הזה".

אם אמנם לרגע התחרט מנדל על שיצא להליכה הרגלית הזאת במקום לומר שיר השירים בנעימה, הרי שבמשנהו נזכר כי עסוק הוא במצות הכנסת אורחים שגדולה היא יותר מקבלת פני השכינה.

"על מבצע דרך הנץ. שמעת פעם, מְנַדֵּל?", חזרו שניהם לצעוד.

"אני עומד לשמוע כנראה".

"כן, אתה עומד לשמוע. ותאמין לי, מותר לכם לדעת משהו, קצת, לא אמרתי הרבה, אבל קצת, על מה שעושים בשבילכם כשאתם ישנים בלילות או מתפללים ולומדים. מבצע דרך הנץ היה באביב של שנת שמונים וחמש. יצאנו למבצע נועז ומסוכן של הטבעת ספינת טרור באלג'יריה, במרחק של כמעט שלושת אלפים קילומטר מכאן. היינו סגורים כמה שבועות בתוך צוללת, ספינת טילים ששטה במסתרים בעומק המים, חוצה שטחים טריטוריאליים שאינה מורשית להיות ולשהות בהם, תוך סיכון חיים לא פשוט. אני הייתי בצוללת בתפקיד קצין מכונות, ואוכל לספר לך עכשיו לילה שלם רק על סכנות החיים שבהן נתקלנו במהלך הדרך למבצע וחזור ממנו. אם תאמין לי, מְנַדֵּל, אני לא מבין עד עכשיו איך חזרנו כולנו בשלום. לפחות חלק מהלוחמים היו אמורים למות במהלך המבצע".

"היו לכם ניסים".

"אוקיי. חייב להיות שאתה צודק כי אין הסבר אחר. המבצע הצליח בחציו, כי מתוך שתי אוניות טרור הצלחנו לפוצץ את אניית הטרור 'מון לייט', שאכלסה עשרות מחבלים וטונות חומרי נפץ, ותכננה להפליג לישראל ולחולל פיגוע מיקוח רהבתני ביום העצמאות. תוכנן כי המחבלים ירדו מהספינה במרחק 60 מייל מחופי תל אביב על גבי שלוש סירות גומי כשהם מצוידים ברובים, מטולי אר-פי-ג'י וחומר נפץ. עם הגעתם לחוף תוכנן כי המחבלים יעלימו את סירות הגומי, יחדרו ארצה, ישתלטו על אוטובוס מלא בנוסעים, יובילו אותו לבסיס הקריה, שם יתפסו קצינים בכירים כבני ערובה, בנוסף לנוסעי האוטובוס. תמורת בני הערובה תכננו המחבלים לדרוש שחרור של כ-150 אסירים ערביים שהיו כלואים בישראל. עוד תוכנן כי אם המבצע ישתבש, יבצעו עשרות המחבלים ירי לשם הרג המוני. אנחנו היינו אמורים להקדים מכה למכה ולחסל אותם במקום היציאה

שלחם. יצאנו במסע ימי לאלג'יר כדי להטביע את שתי הספינות. שבועיים תמימים הפלגנו מתחת למים לכיוון היעד, נצורים בצוללת אטומה. כשהגענו אל הנמל העצום בגודלו, נמל בגודל של עיר, הצלחנו לאתר ספינה אחת מתוך השתיים. התברר כי הספינה השניה כבר יצאה מהנמל כשבאנו אליו, וזה סיפור שלם ונפרד איך השמידו גם אותה מאוחר יותר בתעלת סואץ. תכל'ס, נחזור למבצע שלנו. אחרי שבועיים מתחת למים הגענו אל היעד. הצוללת צפה אל מעל פני המים ונערכה אל המבצע. צוללנים ולוחמים של השייטת יצאו מהצוללת שלנו, פרקו אל הים כלי שיט שהבאנו איתנו, חירפו את נפשם בתנועה מסוכנת מאוד על אותם כלי שיט שהוצאו להפלגה אל הים הסוער והחשוך, נאבקו במזג אוויר סוער עד שאיתרו בוודאות את ספינת הטרור, ואז צללו שני צוללנים מהחבורה אל מתחת למים, נעו בזהירות אל מתחת לגחון האוניה שם הצמידו שלושה מטעני חבלה ימיים מושהים ושבו לכלי השיט שהמתינו להם בתוך הנחשולים הגבוהים. העמסתם בחזרה של כלי השיט אל צוללת הטיילים היתה קשה ומורכבת, עקב רוח חזקה מנשוא וגלים גבוהים שהפכו אותנו לקליפות של אגוזים, ונמשכה שעות רבות ומסוכנות עד אור ראשון, תוך סיכון גבוה של חיי החיילים שרבים מהם כמעט החליקו לתוך הים במהלך ההעמסה. דקות בודדות לאחר העמסת כוח השייטת לספינה בבטחה, ובדיקת נוכחותם של כלל החיילים, התפוצצו מטעני החבלה ואוניית הטרור 'מון-לייט' צללה למצולות עם כל מחבליה ותחמושתה, כשאנחנו מנסים להיחלץ בקשיים אדירים מהנמל המתעורר לחיים, ומתמודדים עם סיכונים אדירים שנוצרו בגלל ים סוער וגבה גלי".

"ברוך השם. כל הכבוד".

"מה שאני רוצה לומר לך, מַנְדֵּל, זה שבכניסה שלנו לצוללת כאן בארץ, הבאנו איתנו גם אוכל מהבית ואני הבאתי גם פיתות טריות וטעימות כי ידעתי שההפלגה נכנסת לפסח והצבא לא יספק לנו חמץ. אבל הרב הצבאי של המחנה החריס לנו את הפיתות כי כמו שאמרתי לך ההפלגה נכנסה לתוך חג הפסח ועל פי הפקודות אסור להכניס חמץ למתקנים צבאיים בפסח. ותשמע, אני רתחתי עליו מזעם ואני לא יודע מה רציתי לעשות לו. אני גדלתי בקיבוץ ובחיים לא חגגנו פסח בלי חמץ. בחיים לא. מה זה הדבר הזה? מה הוא מתערב לנו? מה אכפת לו מה אני אוכל? ועוד יותר מזה: אני והחברים שלי הולכים עכשיו לסכן את החיים שלנו למען עם ישראל, והוא לא בא איתנו, מי הוא בכלל שיגיד לי מה לאכול או איך לאכול? אבל צבא זה צבא ופקודות אלו פקודות. אז החרימו לנו את הפיתות ובלית ברירה אכלנו מצות".

מנדל הקשיב בהתרשמות מתעניינת. חלק מהכנסת האורחים היא ההקשבה לאורח.

"ועכשיו אני מגיע אל העיקר, מַנְדֵּל מכובדי. לכל אורך ההפלגה המסוכנת, כשהיו כמה פעמים שחשבנו, ולא סתם חשבנו, שאנחנו נגמרים מתחת למים ויורדים למצולות להפוך לאוכל מזין ובריא לכרישים מורעבים. פעם בגלל מנוע שהלך פייפן, ופעם בגלל רוחות שיצרו גלים בגובה שישה-שבעה מטרים. ופעם בגלל שכמעט עלו עלינו, ועוד פעם בגלל שכמעט לא הספקנו לצאת מהנמל לפני תחילת האור. כמעט לא הספקנו. בכל הפעמים האלה, כשניצחתי חזיתית מול סכנת מוות בטביעה הרחק מארץ מולדתי, לא נצנצה בתוכי אפילו אלפית אחוז

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

של חרטה. כלום. תאמין לי, מְנַדֵּל, לרגע לא התחרטתי. לרגע לא שאלתי את עצמי מה אני עושה פה. הייתי שלם לגמרי עם סיכון החיים שלי למען המולדת, למען המדינה. לגמרי שלם. וזה מה שאתם לא מבינים כולכם. זאת הנקודה שאני מבקש לחדד: אנחנו, כל האחים לנשק שאתם רואים בהפגנות, נולדנו וגדלנו וחונכנו עם הידיעה שהמדינה זה אנחנו ואנחנו זאת המדינה. אז אנחנו עכשיו במלחמת הקיום שלנו מתוך ידיעה ברורה שזאת מלחמה של שלוט או לא להיות, פשוט ככה. או שנשלוט כמו בעבר או שלא תהיה מדינה, שאף אחד לא יספר לך סיפורים אחרים. אנחנו כולנו במלחמת מאסך וזאת בדיוק הגישה שלנו: לשלוט או לא להיות".

"מי זה אנחנו?"

"אדוני הארץ, זה מי זה אנחנו. הקיבוצניקים כמוני, למשל. החילונים, הליברלים, המשוחררים. אלה שאוכלים פיתות בפסח ומסכנים את החיים שלהם מתחת למים או באוויר או ביבשה. מגיל אפס הטיפו לנו יומם וליל על אהבת המולדת ועל החשיבות של הצבא. ובאמת הצבא היה שלנו, והמדינה היתה שלנו. לא הרגשנו שאנחנו עושים טובה למישהו. כי המדינה היתה אנחנו. ועכשיו אתם באים לכם, כל מיני טיפוסים עם זקנים ופאות שתמיד הסתכלנו עליכם כמו תיירים או אורחים, חברה ממאה שערים ובני ברק, או שבאים אחרים, כל מיני, תסלח לי על הביטוי, צ'חצ'חים עם כיפות מעיירות פיתוח וקיפוח, וכל מיני נוער-גבעות מההתנחלויות, ואתם כולכם ביחד מתארגנים כמו איזו מאפיה, אם תסלח לי, ולוקחים לנו את המדינה מהידיים. אנחנו לא ניתן שהגולה הזאת תתרחש. המדינה היא שלנו. תקלטו את זה. היא לא שלכם".

"מה עם דמוקרטיה? מה עם 'העם אמר את דברו' בקלפי?", התפלא מְנַדֵּל על פיו שבליל הסדר מנפיק מילים כגון דא אך ידע שזהו המבוקש ממנו ברגעים אלה.

"שטויות במיץ גזר גמדי. את מי בכלל מעניין מה העם אמר בקלפי. לא העם קובע. אנחנו, האצולה, קובעים. ולכן מבחינתנו זה או שתהיה פה מדינה שלנו כמו בשבעים השנים הראשונות וכמו שאנחנו רוצים אותה שהיא תיראה, או שלא תהיה פה מדינה. זאת משוואה פשוטה מאוד".

"אכן פשוטה מאוד", נמנע מְנַדֵּל מהתווכחות. אם בכל ימות השנה כך, בלילו של פסח על אחת כמה וכמה. ירח של אמצע ניסן האיר את זיו אורו המלא. חיזור וזהוב.

"אבל אחרי הלילה הזה אני אומר לך דבר אחד, מְנַדֵּל: כל מה שאמרתי לך זה אוסף של שטויות. כל המאבקים שלנו וכל ההפגנות, הכול שטויות. תשכח מכל מה שאמרתי לך. את מלחמת המאסף של 'לשלוט או לא להיות' הפסדנו. אני מיואש טוטאלית. אתם ניצחתם. העתיד של העם הזה נמצא אצלכם. ולכן הניצחון נמצא גם הוא רק אצלכם. ואתה יודע למה, מְנַדֵּל, אתה יודע למה העתיד נמצא אצלכם ולא אצלנו?"

"אני הולך לדעת".

"כי העבר נמצא אצלכם".

===

בְּרוּךְ אָבִי

* סיפור / מרוה לצמא / מוסף סיפורים פסח תשפ"ה *

פרק ראשון

פיטורין בלובי

ברגע הראשון - נדהמתי.

ברגע השני הייתי בטוח שנפלה כאן טעות.

עמדתי מול הפקיד היושב בדלפק הלובי של בית המלון ועדכנתי אותו שאני חוזר לסוויטה לעוד זמן. אני לא יודע לכמה זמן, אמרתי לו, נשאר את זה פתוח.

הפקיד הקליד את הפרטים כהזמנה חדשה וביקש ממני פרטי אשראי. הם לא היו אצלי. אף פעם לא. קראתי לאביגדור, האיש שטיפל בארגון הלוגיסטי של החופשה המשפחתית שלנו. אביגדור הגיע מיד, נכון לכל פקודה. הוריתי לו להעביר לפקיד בית המלון את פרטי האשראי מאחר ואני לוקח את הסוויטה לעוד זמן. "אתה נשאר בבית המלון?", שאל אביגדור.

"כן".

"למה? יש לנו טיסה להספיק".

"לא נספיק להגיע לטיסה בזמן".

"אם תתאמץ, נספיק", הגניב אביגדור הצצה לשעונו.

הטלתי עליו מבט של פליאה משתוממת. מי הוא שיוורה לי להתאמץ, ולו ברמז עקיף. אני הוא זה שמנחית פה הוראות. הוא מציית ומיישם. כדי להגיע בזמן לטיסתנו עלי לאכול במהירות חופזנית את ארוחת הבוקר. לא מתאים לי העניין הזה של להזדרז בארוחת בוקר. התוכניות משתנות. נישאר במלון, ננוע בסבלנות, נאכל פת

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

שחרית כבני אדם, נסיים, נברך, נחזור לסוויטה, ונראה איך מעבירים את יתרת היום, בינתיים יארגן לנו אביגדור טיסה חלופית. אולי למחר. אולי למחרתיים. אחליט בהמשך ואעדכן אותו.

"אני לא טס היום. לא מתאים לי כל הלחץ הזה", פירטתי יתר על המידה, "תן בבקשה לפקיד את פרטי האשראי בשביל הסוויטה, לפני שיתפסו אותה אורחים אחרים. מאוד נהניתי בה ואני רוצה לחזור אליה".

"אין אשראי".

"מה הפירוש אין אשראי?", יש ברשות אביגדור כמה וכמה כרטיסים. אם אחד נתקע או נבלם, יגהץ חיש את השני או את השלישי או הרביעי.

"אני מתכוון לומר, אלישע, שאין לי אישור לאשר לך עוד יום בסוויטה, וגם אין לי אישור לארגן לך טיסה אחרת. בגלל זה כדאי להזדרז, אם אתה רוצה להספיק ארוחת בוקר לפני הטיסה".

"מה זאת אומרת אין לך אישור?", הסתובבתי אליו מעם הדלפק במלוא קומתי, מפנה את גבי לפקיד הסקרן, כולי תמיהת רוגז. אביגדור לא שיער שבאותו רגע נחרץ דינו לפיטורין. עם תשובתו הראשונה על כך ש'אין אשראי', ועוד לפני ששמעתי את תשובתו המפורטת החלטתי כי מיד בשובנו ארצה, אחרי שנגיע הביתה לחיים טובים ולשלום, אודיע לו על פיטוריו. המשרד ישלם לו פיצויים ואני אקח במקומו מישהו שלא מערים עלי מכשולים בלתי צפויים.

"הוראה של אבא שלך", ענה אביגדור.

"של אבא שלי?"

"של אבא שלך, אלישע, הוא נתן את ההוראה".

"בטח לא הבנת אותו טוב. לא הבנת נכון".

"אולי. אבל כל עוד שלא אקבל מאבא שלך הוראה אחרת, אינני יכול לאשר את התקציב לא לחידוש הסוויטה וגם לא להזמנת טיסות אחרות. כדאי להזדרז", העיף מבט לחוץ בשעונו.

התרחקתי מדלפק העץ הממורק. פקיד בית המלון אינו אמור להפוך שותף לתחלופת הדיבורים בינינו. פניתי למרחבי הלובי הנוצץ והשקט שהחל מתעורר לעוד יום של פעילות אירופאית יוקרתית, שקעתי בכורסה רכה ומפנקת וחייגתי את המספר הישיר של אבי.

"כן, אלישע". אבא כהרגלו, ענייני וישיר.

תמצתי בעשר מילים את התנהלותו המוזרה של אביגדור המסרב להסדיר הבוקר את העניינים, ככל הנראה בשל הבנה מוטעית. מאחר ואביגדור נשרך אחרי עקבותיי והתמקם בטווח שמיעה לא שיתפתי את אבי בדבר התוכנית החדשה שלי לפטרו מתפקידו בבואנו ארצה.

*

לתדהמתי שמעתי מפי אבי את אותן מילים שהשמיע לי אביגדור דקות אחדות לפני כן. הוא אמר, אבי, כמו פיו ובהן קולו, שהטיסה שלי ושל אשתי וילדיי לארץ הקודש הוזמנה שלשום לשעות הבוקר של היום לפי בקשתי

המפורשת, ועל כן עלי לעמוד במילתי ולהספיק את הטיסה. אבא הבהיר שלא תהיה אפשרות תקציבית להישאר בסוויטה לעוד לילה, אפילו לא לילה אחד, וגם לא תהיינה טיסות אחרות. על חשבוננו, לא תהיינה.

"אבל למה?", התפלאתי, "מה קרה?"

"כי הזמינו לך טיסה לבוקר, ועכשיו בוקר. זה מה שקרה".

"אז מה אם הזמינו? מה אני יכול לעשות שעכשיו לא מסתדר לי לטוס בבוקר. מה הבעיה? אפשר להזמין להיום בערב, או למחר לפני הצהריים. לא הולכים להשביט את שדות התעופה לחודשיים הקרובים", צחקתי.

אבא לא צחק. "תזדרז, אלישע'לה, כי אם תפסידו את הטיסה, לא יהיה לכם איפה להיות בלילה".

"אהה", מלמלתי בהלם. אבא ניתק את השיחה. לא הזדרזתי ולא תכננתי להזדרז. קמתי מהכורסה הנוחה והתקדמתי לפינת הלובי שם המתינו בני משפחתי.

"אנחנו לא טסים היום", עדכנתי את בני ביתי וארבעת ילדיי. "בואו. אנחנו חוזרים לסוויטה. נטוס מחר או מחרתיים".

נוות הבית נאנחה. "עבדתי שעותיים רק כדי לארוז את הכול. יש כאן הר של מזוודות עמוסות ומחכות. למה לפרק עכשיו הכול? אפשר להספיק את הטיסה ברווח. הילדים כבר רוצים הביתה".

"אל דאגה, ניקח מישו בתשלום שיעזור לפרק את המזוודות שצריך לפרק. הרוב זה קניות חדשות ולא צריך לפרק", הרגעתי את הרוחות. רמזתי לדייל שירות של בית המלון, שחש אלי בציטנות מתוגמלת. תחבתי לידו שטר מקופל וביקשתי ממנו להוביל את הר המזוודות לסוויטה ולפרק את תכולת חלק מהן בשבילנו.

הדייל פנה לדרכו עם עגלת המזוודות העמוסה ואנחנו נכנסנו לחדר האוכל בשופי של נחת. ארגנתי לנו שולחן משופע בכל טוב, כל מה שהעין יכולה לראות וכל מה שהידיים יכולות לסחוב, וכל מה שאין הפה יכול לעכל מרוב כמויות. אביגדור שהלך לצדי כצל שותק, פצה את פיו באחת הדקות, וציין שאם לא אקום עכשיו ונצא כולנו לדרך, נאחר את הטיסה. "שמעתי אותך, אביגדור. ואתה גם שמעת אותי. אני לא טס היום. אנחנו טסים כנראה מחר. תזמין לי כרטיסי טיסה למחר, במקום לנדנד לי", נזפתי בו בכעס.

"תביא לי כרטיס אשראי ואזמין לך", ענה אביגדור, "בשמחה ובחפץ לב".

"יש עליך עשרה כרטיסי אשראי".

"הכרטיסים הם של אבא שלך, הוא לא מרשה לי להזמין בהם טיסות אחרות".

"אבל אתה יודע שאין לי כרטיס אשראי משל עצמי. נכון? אז מה הבדיחה הזאת? כל הכרטיסים הם של אבא שלי. אף פעם לא היה לי כרטיס אשראי. מאיפה אביא לך כרטיס אשראי? בחיים לא היה לי את המוצר הזה".

"לכן כדאי להזדרז, אלישע".

גיחכתי בבוז. השולחן העמוס מחכה לי ולמשפחתי. אנחנו עומדים להאביס את עצמנו ללא מגבלת זמן דוחק. המזוודות בדרכן לפירוק בסוויטה שתושכר לעוד יממה. ואולי יותר. אף אחד לא מזדרז לשום מקום. ואם המטוס של מחר גם יברח בגלל התעכבותנו, שיברח. יש עוד מטוסים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. התעלמתי מקיומו

של אביגדור והתעסקתי בקיומי ובקיומנו הקולינרי. זר יכול היה לחשוב שאביגדור משלם. אבא שלי הוא שמשלם וגם אם אזמין עשר טיסות ואבטל אותן אבא לא ירגיש תנודות פיננסיות כלשהן.

אביגדור משך לעצמו כיסא וישב בשולחן צדדי פנוי ומרוקן, ממתין בסבלנות. לא ריחמתי עליו. הוא מקבל משכורת חודשית נאה, מנופחת ונדיבה, כדי לשמש אותי ואת משפחתי, כולל דקות ההמתנה הללו. אבא שלי, רַבֵּן זונדל, איל הון עתיר ממון נכסים הנחשב לאחד משועי העולם ומככב ברשימת אלף האנשים העשירים בתבל, יודע לפנק את עובדיו המסורים ואביגדור הוא עוד אחד ממאות עובדי אבי הפזורים בכמה מדינות, ושאת רובם העצום אין אבי כלל מכיר.

עבודתו של אביגדור היא לעמוד לימיני ולימין משפחתי החביבה ולשרת אותנו בכל מה שנצטרך או נחפוץ. שני אחיו של אביגדור, יואליש ומשולם, עובדים גם הם אצל אבא בשבילנו. יואליש הוא המזכיר האישי של אחי שמואל ומשפחתו, ומשולם משמש כמזכירו של גיסי מרדכי ומשפחתו. כולנו, שלוש המשפחות, ילדי אבא ואימא, מתגוררים בארץ ישראל, אליה עלינו מפלטבוש אחרי נישואינו.

שלושתם אחראיים לספק לנו את כל צרכנו כאשר הם, בהתאם להוראותינו ובכפוף להנחיותינו. מצודתו הפיננסית האגדית של אבא פרושה לטובה ולרווחה עד אלינו. התשלומים זורמים ישירות מאוצרותיו והוא משלם לא רק את משכורותיהם של שלושת המזכירים האישיים שלנו אלא גם כל הוצאה כספית הקשורה אלינו, מחוט ועד שרוך נעל, מחופשה משפחתית בווינה כפי שהיינו בה עכשיו, ועד לטיפול שיניים אצל רופא פרטי, מרכישת דירה בפרויקט יוקרה בני ברק, ועד לאבזור הדירה בת שתי הקומות בכל הריהוט המופיע ברשימת הרכש שהרכבנו ללא כל התחשבות במחירים או תעריפים.

החופשה בווינה היתה קסומה ומקסימה. נסענו כולנו על משפחותינו. אני, אחי שמואל, גיסי מרדכי. שלושת האחים - אביגדור, יואליש, משולם, שהצטרפו אלינו על תקן מזכירים פרטיים - טרחו ועמלו להכין לנו חופשה חלומית יהלומית. הם שיכנו אותנו בסוויטות מפנקות בקומה העליונה של בית המלון היוקרתי. הם העמידו נהגים מקומיים, זמינים סביב השעון, שלקחו אותנו למסעי רכש נדיבים בקניונים שוקקים ובחנויות ממותגות. בד בבד עמלו האחים וגדשו לסדר יומנו אטרקציות וטיולי נוף מרהיבים, לרבות ביקורים במסעדות כשרות וטעימות להפליא.

שמואל אחי ומרדכי גיסי ומשפחותיהם החליטו מראש שיטוסו רק מחר. אני העדפתי תחילה לטוס הבוקר כי התחזית בישרה שתהיה התקררות ביממה הקרובה ולא התחשק לי להיגרר לטיסה כשאנחנו מכורבלים במעילי התגוננות מהקור האירופאי המציק. הייתי אמור להשכים קום הבוקר כדי שנספיק את הטיסה. ברם, טעמה של השמיכה וניחוחו של הכר גברו על כל שיקול יקר ואיחורתי לקום. קורה. לא נורא. נוסיף עוד יום לחופשה שעלתה עד כה, שבעים אלף דולר, נראה לי. מי סופר ומי מונה. אבא לא, אז אנחנו בוודאי שלא.

אני לא טיפוס של שעון ולוחות זמנים. אביגדור יודע את זה. לא התחוללו הבוקר חדשות מסעירות או התפתחויות מפתיעות כשבשרתי לו על שינוי התוכניות. הן גם את הטיסה מהארץ לווינה דחינו פעמיים ברגע

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

האחרון בגלל איחורים ועיכובים. שמואל כבר היה בשדה התעופה נתב"ג עם משפחתו והחליט פתאום לדחות את טיסתו בגלל כאב ראש שתקף אותו. הם גרים בירושלים ולא היה להם כוח וסבלנות לחזור מנתב"ג לירושלים אז יואליש ארגן להם סוויטת מלון בתל-אביב, קרוב לנתב"ג. שמואל לקח אופטלגין ונח קצת, המשפחה נסעה בינתיים לקניות בבניברק, והטיסות החדשות שהוזמנו חיכו זמינות ואדיבות כעבור יממה אחת. כאלה אנחנו, לא טיפוסים של לחץ ולא אנשים של בהילות. אין כל חדש תחת השמש. חוץ מחדשה אחת, מרעישה ומסעירה, מוזרה ומפתיעה, טרייה מהבוקר: ההוראה של אבא.

*

לא התרגשתי ביותר מול ההוראה החדשה. ככל אדם עשיר שהתחיל מכלום והצליח בסייעתא דשמיא למקם את עצמו בעשר אצבעות ברשימת אילי ההון הנודעים, נהג אבא להפתיע אותנו מפעם לפעם בהחלטות שונות שלא הצלחנו לרדת לסוף תכליתן. זכותו המלאה. אבא אינו נדרש לאסוף הסכמות מילדיו וגם לא המלצות. לא כתוב בתורתנו הקדושה 'כבד את בנך ואת בתך', הגם שישנן משפחות תועות המתנהגות כאילו ככה כתוב. הפעם החליט אבא החלטה שקשורה ישירות אלי. החלטה שאני לא מצליח להבין אותה, לא רוצה להבין אותה, וגם לא מנסה להבין. אין לי זמן להתעמק בה. אביגדור יטפל בבעיות ובתקלות. התפקיד שלו, בין השאר, כולל פתרון בעיות והעלמת תקלות לפני שהן מגיעות אלי. סימתי את ארוחת הבוקר בשאננות אופיינית. כרסי עמדה להתפקע. גם בני משפחתי הפכו לשבעים ומדושנים. בירכנו ברכת המזון ויצאנו את האולם. אביגדור הולך אחרי בשתיקה ומחכה להוראות. "עולים לסוויטה", אמרתי לו כשחזרנו ללובי. הוא פסע קצת מאחורי, ראיתי את בבואתו במראות הגדולות המרוחות על קירות הלובי, מתחת לנברשות זהב ענקיות. פניתי למעליות. על אביגדור להחיש לי מהדלפק את הכרטיס הדיגיטאלי שפותח את הסוויטה. לא חיכיתי לו ולא האטתי את קצב הליכתי לכיוון המעליות. אביגדור בחור חרוץ, הוא ישיג אותי בהצלחה. הגעתי עד לשישיית המעליות המלוטשות וראיתי שהוא עדיין הולך איתנו. "הכרטיס עליך. כן?"

"איזה?"

"שפותח את הסוויטה".

"לא".

"אז למה אתה מחכה? למה אתה לא רץ להביא כרטיס? מה קורה לך היום, אביגדור?", גערתי בו. שוב גאה בי הרצון העז לפטר אותו.

"בשמחה, אלישע. אביא לך גם ארבעה כרטיסים לארבע סוויטות, אם תיתן לי כסף לשכור את הסוויטה. כרגע היא נעולה. החזרנו אותה למלון. אולי מנקים אותה. אולי כבר העבירו אותה לאורחים אחרים".

* בַּעֲטָאָפִית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

הסתובבתי אליו, קירבתי את פני לפני, אמרתי לו לאט, ברור, ובשקט: "תשכור את הסוויטה מהר, אביגדור. כי אם אני מגיע לדלת של הסוויטה שלנו ואין לי ביד את הכרטיס שפותח את הדלת הזאת, אתה מפוטר לצמיתות מכל מה שקשור למשפחת אינגבורבסקי".

הסתובבתי בחזרה לכיוון המעליות. צליל פתיחה נשמע. שתי דלתות מבריקות נפתחו חרש לקראתנו. נכנסתי למעלית הנפתחת. אשתי וילדי נכנסו אחרי. ידעתי שאביגדור ממלמל עכשיו פרקי תהילים שהמעלית שלי תתעכב בהמראתה מעלה או תיעצר ממושכות באחת הקומות שבדרך. יען אשר עליו לרוץ לדלפק, להספיק לשכור את הסוויטה, ולהגיע אליה עם הכרטיס לפני או יחד איתי. רק מזמורי תהילים יכולים לעזור לו לא לאבד את משרתו. אביגדור אמר לדעת שאני לא צוחק. ממוצע הפיטורין של מזכירנו המסורים עומד עד כה על אחד בשנה. עמדתי ללחוץ על כפתור הסגירה של המעלית מבפנים כאשר אביגדור נכנס אחרי למעלית.

"אביגדור, כרטיס דיגיטאלי של הסוויטה", אמרתי לו.

"לא יתנו לי בחינם".

"אם אני בא לדלת של הסוויטה ואין לי כרטיס, אין לך עבודה".

"אין לי כרטיס".

"אין לך עבודה. אתה מפוטר".

"בסדר גמור", השתאנן אביגדור בשאננות מקפאה.

"מה בסדר גמור?", רציתי לקרוע מפניו את מסכת האדישות ולנער אותו מקיפאון הקרח החריג שתקף אותו,

"אתה בלי עבודה. הבנת אותי? אביגדור, אתה מפוטר מהרגע והלאה! מה תעשה עכשיו?"

"שאלה טובה, אלישע. עוד לא חשבתי מה אעשה. אבל דבר ראשון אקח חופש של חודש בשביל לנוח מכל מה שעברתי איתכם. אחר כך אחפש עבודה חדשה בעזר השם יתברך שמו", המשיך לשדר אדישות מופרזת.

"תהיה רציני, אביגדור. אני חייב את הסוויטה", דיברתי אל ליבו כשמעליתנו הגיעה לקומה העליונה ויצאתי ממנה. בקצה עיני ראיתי שעובד המלון מנקה את הסוויטה. מכשיר אותה ללקוחות הבאים של בית המלון.

המזוודות ששלחתי עם הפקיד עמדו בערמה מחוץ לדלתות הסוויטה. בלתי מפורקות.

"אין סוויטה, אלישע. ולצערי הרב כבר גם אין לך איך לחזור בארץ. אם לא תעלה על מסוק פרטי לא תספיק את הטיסה של הבוקר, ואין לי מסוק פרטי בשבילך, וגם אין תקציב לטיסות אחרות. תהיה לי בריא, אלישע, ותודה על הפיטורין, בלאו הכי הגעתי לרגע של שבירה, עכשיו שאתה פיטרת אותי ביוזמתך אזכה לקבל פיצויים, אז באמת תודה רבה", סיים אביגדור, נבלע בחזרה במעלית בעודי בוהה אחרי גבו, לחץ על כפתור ההגעה ללובי ונעלם מאחורי צמד דלתות נסגרות.

ידעתי בוודאות: החצוף הזה מפוטר מעכשיו בפיטורים סופיים. אסתדר בלעדיו. אתן הוראה ליוראליש או למשולם לארגן לי את הסוויטה ולהזמין לנו טיסות למחר. בארץ אמצא לו מחליף נאמן ומסור. רתחתי מזעם נוכח התנהגותו. חוצפה של בנאדם שגומל לי בכפיות טובה שאין דומה לה. המשכורת שהוא מקבל מאבי מורי

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

מאפשרת לו לחיות בכבוד רב וברמה כלכלית משובחת. רגע של שבירה הוא אומר לי. שיתבייש לו. שיחפש לו עבודה אחרת. נראה מה ימצא. על ארבע יזחל כשיבקש את סליחתי. על גחוננו עוד יזחל וימרר בבכי. לא שזה יעזור לו.

בהשגחה פרטית מופלאה נפתחה דלת הסוויטה שבקצה המסדרון. שמואל אחי יצא ממנה שטוף פני בוקר רעננים ותחת בית שחיו שקית טלית ותפילין פרוותית ושעירה בגוני לבן-חום. למרות מרחק הפרוזדור המשוטח בשטיחים פרסיים רבים ובולעי פסיעות יכולתי לראות שהוא נתלש משינה דשנה, בדרכו לתפילת שחרית היכן שהוא. התקרבותי לעברו.

"לא טסתם בסוף", הניח הנחה הגיונית.

"לא הסתדר".

"לכמה זמן אתם נשארים? אולי נישאר גם אנחנו. מה אתה אומר? במקום לטוס מחר, נחליף את הטיסות שלנו", הציע.

"אדרבה. רעיון נפלא. תגיד רגע, איפה יואליש? איך אני יכול להשיג אותו?"

"מה קרה?"

"לא משהו רציני. פיטרתי את אביגדור. אני צריך שיואליש יארגן לי את הסוויטה מחדש וגם את הטיסות החדשות מתי שנחליט, אם אתה רוצה שנישאר עוד כמה ימים אז שיהיה לעוד כמה ימים".

"יואליש לא יהיה כאן בשעות הקרובות. הוא יצא בשש בבוקר לבדוק לנו משהו, אם כדאי ללכת לשם. זה איזה רכבל שמעלה לפסגת ההר ואפשר לרדת באומגה. רציתי שהוא יבדוק אם זה באמת שווה. כי זה שעתיים נסיעה לכל צד. לא רציתי לנסוע סתם. הוא צריך לחזור בעוד כמה שעות".

"לא טוב לי, לא טוב לי", נאנחת. ילדיי שנגררו אחריי כאשר אפנה, הרעישו בקופצנות שובבית. קולות היסורי רעש נשמעו מבעד לדלתות הסגורות לאורך המסדרון. אשתי ניסתה להסותם, ללא הצלחה יתרה. גם אחי נראה היה כממהר.

"תדבר עם משולם, הוא ישמח לעזור לך", הציע לי אחי ונעלם לענייניו. השקט החשוד שעלה מהסוויטה שלו לימד אותי כי כל בני המשפחה ישנים עדיין. כנראה נרדמו מאוחר. אתמול הם הזמינו קייטרינג משובח לחגוג יום הולדת של גיל ארבע לאסתי, הבת שלהם. הם לא הזמינו אותנו לחגיגה בטענה שהם מעדיפים לחגוג בחיק המשפחה הגרעינית. לבריאות. גיסי מרדכי ראה כי טוב ושמע כי טעים, והזמין מיד את הקייטרינג שיבואו אליו הלילה. הם באמת טובים הקייטרינג הזה. הם העמידו במרפסת של הסוויטה, בקומה העשרים ואחת, סעודת מלכים מכף רגל שולחן ועד ראש בר.

===

פרק שני

קריסה בפלטבוש

"יש לך נס, אלישע. כל הטיסות בשדה התעכבו הבוקר בגלל התראה ביטחונית", הגיע אביגדור אל מקום מושבי בלובי בית המלון, "יש איחור של שש שעות בלוחות הזמנים של הטיסות, וזה במקרה הטוב. אפשר להספיק להזמין רכב?"

"אתה מפוטר בכל מקרה, גם אם תזמין רכב", רטנתי. את כל לפנייהצהריים העברתי בלובי בית המלון ואביגדור לא היה זמין. פתאום הוא צץ לו עם בשורה טובה. ברוך הבא ובוקר טוב. נאלצתי להודות שידו על העליונה. שני אחיו, יואליש ומשולם, שבהם תליתי את תקוותי הבוקר, מיאנו לסייע לי והתנערו בקלילות גחכנית מאיומים ששיגרתי לעברם על סיכון מקומות עבודתם. הסוויטה לא ניתנה לי באין עמדי כרטיסי אשראי. גם לאחי ולגיסי לא היו כרטיסי אשראי לספק לי. מעולם לא אחזנו בכרטיסיאשראי. כספו וזהבו של אבא רצו לפנינו וריפדו לנו את המסלול על ידי מזכירים צייתנים. ואבא שיחיה, שאליו התקשרתי, שמע בקצרה את הנעשה, ענה שהוא טרוד ביותר וכי הוא סומך על אביגדור, וסינן את שיחותיי הבאות. רבצנו באפס מעש על כורסאות לובי בית המלון ושובבותם של ילדי הוציאה משלוותם את הפקידים האירופאיים קרי המבט השוטם.

הבלחתו של אביגדור הבהבה כקן אור במנהרה. מדוע נמהרתי לכבותה. הוא שמע את תשובתי הקוצפת ושוב נעלם. מה עשיתי? הרסתי את הסיכוי היחיד שלי להיחלץ מהפלונטר. לא מאוד נלחצתי. ברגע שאבי יתפנה מעיסוקיו ויענה לשיחותיי, ישלח אליי חבל הצלה מידי. עניין של זמן. לחצתי שוב על החיוג החוזר. אבא עדיין היה בלתי זמין.

"בעוד עשר דקות יהיה רכב פה בחוץ, אלישע", שב אביגדור להראות את פניו. ניצח אותי האיש. במקום שיקבל ממני הוראות, הוא ממטיר עלי הוראה. הזנב מכשכש בכלב. נרננו. הניצחון שלו הולך להיות זמני מאוד. עד שנחזור לארץ.

"בואו, הולכים", קראתי אל משפחתי המפוזרת ברחבי הלובי. הפקידים הבהבו במבטיהם זה לזה בברכת ברוך שפטרני בנוסח ווינה. אביגדור העמיס את המזוודות בגחוננו של הטנדר ויצאנו לדרך. לא רק שהספקנו את הטיסה אלא שנאלצנו להמתין כארבע שעות בשדה התעופה בגלל הכאוס שיצר העיכוב. "שלא תהיינה לך אשליות", עדכנתי את אביגדור כשפקעה סבלנותי על ספסלי ההמתנה המבורזלים בשדה התעופה, "אם היית מזמין לי טיסה חדרה למחר, כמו שביקשתי, ולא היית מתחכם, כל זה לא היה קורה. אתה מפוטר".

"אם לא היית מפטר אותי, אלישע, הייתי מתפטר ביוזמה עצמית. תנוח דעתך", חייך אביגדור. נראה מי יחייך אחרון.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּית ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

העניינים הסתבכו יותר ממה שציפיתי. הרבה יותר.

כשעדכנתי את אבא - אחרי שובי ארצה ויקיצתי ממנוחה עמוקה - כי פיטרתי את העוזר האישי שלנו ויש לחפש עוזר חדש, בושש אבא מתשובה ישירה ומאשרת כמנהגו תמיד: "נראה, אלישע, נראה".

"אני חייב את זה דחוף, אבא".

אבא נאנח. "יש בעיות, אלישע. אנחנו נצטרך להצטמצם".

"בעיות?"

"העולם משתנה, אלישע'לה. דברים קורים", נאנח אבא ממושכות, "אני לא יכול להמשיך להחזיק שלושה עוזרים בשבילכם. אתם תצטרכו להתרגל לסגנון אחר של חיים. בהתחלה חשבתי להשאיר לכם עוזר אחד לפחות. יונגערמן אחד שיטפל בשלוש המשפחות, כך אלישע'לה, ובמשפחות של שמולי ומרדכי'לה, אבל גם זה לא אפשר. אני משאיר לכם את משולם לעוד שלושה חודשים, הוא יטפל בשלושתכם, אבל אחר כך תצטרכו להסתדר לבד. משולם גם יעזוב. אין ברירה".

פעמוני אזהרה זעקו באוזניי. "מה קרה, טאטי? מה קרה? אני לא מבין", קפא דמי בעורקיי. בחלל חייה של כל משפחת עשירים מרחפים צללי פחדים מיום שבו תתפוגג העשירות. לומדים להתעלם מהצללים ולחיות בצילם, אבל הם אינם נעלמים. והנה מתממש לו החזון המאיים. סירבתי להשלים עם התממשות הפחדים.

"בְּעֵסְעֶר פֶּרְעֶג נִישֵׁט, מִיין קִינד [=עדיף, בני שלא תשאל]", נאנח אבא בשלישית, שלא כהרגלו החסון, וחתם את הדין בטרם התפתח. דימיתי לשמוע את קולו האיתן נסדק ומתקרב לסף כביה. עשרות שאלות התרוצצו על לשוני ולא ידעתי איזו מהן להקדים. "אבל מה קרה, טאטי? תגיד לי בשתי מילים. מה קרה?"

"נדבר, אלישע, יותר מאוחר. בינתיים תתפללו שנצליח לצאת מזה בשלום", ענה אבא תשובה שאין בה מענה, "ובבקשה ממך, אל תוציא מילה אחת החוצה מהפה שלך. אתה יודע איך זה בעולם העסקים שלנו. אם רק יריחו שיש משהו, יעוטו עלי כעיט על הפגרים ואז יהיה מדובר בדיני נפשות. תחזיקו מעמד. אימא שולחת דרישת שלום חמה".

שיחות טלפון מהירות שקיימתי עם יתר חלקי המשפחה הבהירו לי: מצבנו השתנה ללא הודעה מוקדמת ובלי הכנה מקדימה. אני האחרון לדעת. כשישנתי ואגרתי כוחות אבודים אחרי הטיסה המעוכבת והמסורבלת, דיבר איתם אבא והנחית אותם קרקעית. או שמא ריסק אותם אל המצולות. הם עדיין היו בחוץ לארץ כששוחחו טלפונית עם אבא והעדכון האבהי המדאיג הגיע לווינה ללא צורך בהחתמת דרכון. הם ציטטו את אבא. המצב הפיננסי השתנה. ילדים. יהיו עוד שינויים דרסטיים. תתכוננו. ובבקשה תכינו את עצמכם ואת משפחותיכם כי קל זה לא הולך להיות. ובבקשה: תשמרו על סודיות.

זה לא קורה לנו.

* כָּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

לא יכול להיות שאבא קורס. הרגשתי כמי שנלכד באחת הקומות הגבוהות של מגדלי התאומים באחת עשרה לספטמבר. ברגע אחד הכול נפלא ונעים במרומים, וברגע שאחריו זעזוע והרס, שוד ושבר. עסקיו של אבא היו יציבים כמגדלים ואיתנים מנשוא. אין כל הסתברות להתרסקות.

ידעתי את שעלינו לעשות: לטוס ולפגוש את אבא פנים אל פנים. לשמוע את שאירע. לנסות להסדיר. מן הסתם חוזה אבא שחורות וקדורות. עלינו להטעין אותו באופטימיות. גם אם חלה הרעה כלשהי בעסק זה או אחר, לא יכול להיות שכל התשתית הפיננסית של אבא מעורערת. אבא ידע תמיד לפזר סיכונים ולהרחיק השקעות זו מזו כדי למנוע השלכות שרשרת. יש לו סוללה של פרקליטים ממולחים וסוללה רחבה יותר של נכס־עד יציבים המושכרים בחוזים ארוכי־טווח. אימפריה עסקית מסועפת כמו של אבא אינה קורסת ביום אחד ובהיר.

הצלחתי לתפוס את אחי ואחותי, צאצאי אינגבורבסקי, בשדה התעופה הווינאי דקה לפני המראת מטוסם, וסיכמנו טלפונית שמיד עם שובם ארצה - עוד לפני שהם נוסעים לבתיהם עם שיירות המזוודות - הם נפרדים בשדה התעופה ממשפחותיהם לשלום ומשחררים אותם הביתה, ואנו שלוש־תנו, אני אלישע, אחותנו בלומה, ואחי שמולי, נעבור מקומת הנחיתות ומקבלי־הפנים בקומה אחת אל קומת ההמראות בקומה שלוש, נעלה על מטוס שלוש־תנו וניסע לארצות הברית לפגוש את אבא, פנים מול פנים.

נקיים פגישה משפחתית, אבא, אימא, ושלושתנו, ולא נוזז מהמרצפות עד שנתווה את מסלול החילוץ של אימפריית אינגבורבסקי מהמצר הכלכלי הזמני.

משולם ידאג לרכישת הכרטיסים. שמולי אחי ינחה אותו לבצע זאת מידית.

לא הספיק משולם לרכוש כרטיסי טיסה והגיעה ההוראה הבהולה החד־משמעית, מעבר לים: "אף אחד לא מגיע. השתגעתם? להגיע ולעזור שאלות? מה ביקשתי מכם? לשמור על סודיות מוחלטת! אולי כך אנסה להציל את מה שאפשר. הביקור לא יועיל לכלום ובזמן כזה עדיף לחסוך ולשמור את הכספים למטרות יעילות. תמו הבזבוזים."

"אבל מי בכלל ישים לב שבאנו?"

"אני כרגע ממוקד בשמירה על סודיות, ילדים", הסביר אבא במורת רוח נוכח אי־הבנתנו את מצבו הדחוק והמורכב, "את כל מה שיש לי, אני מנתב לכיוון הזה. לכבות שריפות. בעזרת השם נצליח לצאת מזה, אם תשמרו על הפה שלכם. אז אתם רוצים לבוא לפה? ! בדיוק ההפך ממה שאני מבקש ומתחנן. יש לכל אחד מכם כסף בחשבון הבנק. תבדקו בחשבונות הבנק שלכם בארץ ישראל ותראו ששמתי לכל אחד כמה מאות אלפים שקלים, צידה לדרך, התנהגו בתבונה כי זה מה שנשאר בשבילכם. אם תבזבזו בלי חשבון ובלי מחשבה, תישארו בלי כלום. אני לא יכול בשלב זה לעזור לכם יותר. הבנקים פה יותר חזקים מכולכם, ילדים".

*

וכמו שהבטיח אבא: קל זה לא היה.

תמיד ידענו: הבטחה של אבא היא הבטחה יצוקה. אפשר לסמוך עליה.

ותמיד לא ידענו להסתדר לבד. אמנם משולם נשאר לעזרתנו שלושה חודשים, אולם אדם אחד אינו מסוגל למלא הוראות של שלוש משפחות שהורגלו כל אחת לאדם שמרכז יומם וליל במילוי הוראותיה ותו לא. מה גם שאותו אדם אחד שנשאר לפליטה, משולם, התבסס רק על הכספים שהופקדו על ידי אבא לכל אחד בחשבון הבנק כדמי הסתגלות, ולא על כרטיסי אשראי בלתי מוגבלים כפי שהורגלנו כולנו. הרכבים שעמדו לרשותנו ומשפחותינו, מונהגים על ידי המזכירים הצייתנים, נעלמו מהחניונים התת־קרקעיים שמתחת למגדלי הדירות שבהם התגוררנו. גם משולם שנשאר איתנו לזמן שאל ומתכלה נפרד מרכבררכבנו שהושב לחברת הליסינג. המשפטים 'מצטער, אין לזה תקציב' ו'לא. אי אפשר', החלו להשתגר על לשונו של משולם ואפילו לא יכולנו לאיים עליו בפיטורין. זמנו אצלנו עמד לתום גם אם לא נרצה.

המהלומות הניתכות זו אחר זו על פרצופנו ההמומים, הקיצו אותנו מתרדמת עולמים של מדושני עונג. משבוע לשבוע עיכלנו רטרואקטיבית כמה רופדנו תקציבית על ידי אבא. משרדיהם של מוסדות החינוך המכובדים שבהם למדו טובי בנינו ובנותינו הודיעו כי הוראות הקבע הנאמנות והעקביות ששילמו את שכר החינוך בתשלום שוטף מיום כניסתם של התלמידים אל המוסדות, הוקפאו משום מה. אנשי המשרדים דרשו מאיתנו מקורות תשלומים חלופיים. פקידי הבנק למשכנתאות צלצלו להתעניין באדיבות מקפאת דם מדוע חדלו התשלומים את זרימתם. נאלצנו לשלם ושוב לשלם ממאגרי הכספים שהפקיד אבא, שהלכו והתדלדלו. פתאום גילינו גילוי מזויע: לחיות עולה כסף. שימוש בחשמל עולה כסף. גם בטלפון. רגע, וגם ארנונה. וביגוד, והנעלה, וריהוט. הם עולים כסף, כל אלה. מי יכול היה להאמין? ! ונסיעות צורכות ממון. וכלכלה יומיומית דורשת גם היא תשלומים שניגרים מהכיס ומטפטים מהחשבון. עקבתי בדאגה אחרי יתרת הזכות בחשבון הבנק שהצטמקה כמו שלולית־כביש שמתרחקת מגשמי המלקוש לכיוון הקיץ. השגת כסף הפכה לאתגר שאינו נפתר בהרמת טלפון לטאטי או למאמי שתזכיר לטאטי. לא הכרתי דרכים אחרות להשגת כסף. בירכתי המוח הבהבו לי קופות הגמ"ח כעתודות אפשריות למילוי חשבון הבנק כשיגיע אל הקו האדום, אבל ידעתי איפשהו בקצה התודעה: הלוואות צריכים לפרוע.

שמועות החלו להתרונן בחוצות. והתלפפו סביבנו. רָךְ זונדל אינגבורבסקי כבר לא מה שהיה פעם. סיבות רבות חברו להן יחדיו, סיפרו השמועות. המלחמה באוקראינה, החות"ם בתימן, עליות השערים בארצות הברית, כוח העבודה הזול המתחרה בסין ובהודו, מעבר התעשייה לעזרים של בינה מלאכותית - אימפריית אינגבורבסקי בקשיים. ובאימפריה כמו באימפריה הכול קורה בגדול. גם ההצלחות וגם הקשיים. אין אמצע. וגם אין אמצעים, מתברר. כבר אין. פעם היה. עכשיו לא יש. אולי גם זה שָׂרָךְ זונדל אינגבורבסקי כבר אינו איש צעיר, עד מאה ועשרים, תורם לירידת התרומות הדרסטית שלו. חסרי טקט שאלו אותנו ישירות לשלומם של אבא והתעניינו נחושות בשלום עסקיו. פטרנו אותם בתשובות בלתי מחייבות אבל הם לא הרפו ולא משו, וראו כמו עיניהם את הנסיגה באורחות חיינו והבינו כי אכן נכונות השמועות. עובדה, שני בניו וחתנו של רָךְ זונדל עוברים

התמודדויות הקשורות לענייני ממונות. מנהלי מוסדות אישרו שזרם התרומות מכיוון אינגבורבסקי פחת משמעותית.

חודש רדף חודש ולא חלה כל תמורה במצבו הכלכלי המתרועע של אבא האהוב והאהוב. ושנה עברה ואחריה עוד שנה.

עולם כמנהגו נהג וחינך אותנו בלי חמלה יתרה. כהורים לילדים יקרים התלויים בנו לא יכולנו להתפנק ולהתבוסס בבכי ונהי ונאלצנו ליצור לעצמנו מקורות הכנסה. רמת החיים הכלכלית, וממילא הכללית, ירדה בירידה לצורך ירידה. התחלנו להכיר, כמו שנהג סבא עליו השלום לומר, גם את הצד הקשה של הלחם. ורקמת החניכיים שלנו, רכה ומתפוררת, לא למדה מעודה ללעוס. נטשנו את דירות הפאר שבהם התגוררנו בחללי ענק בלתי מנוצלים, ועקרנו לדירות סבירות באזורים בלתי יוקרתיים. פכרנו ידיים כיתתנו רגליים וחיטטנו כשרונות כדי ליצור לעצמנו מקורות הכנסה.

נכנסתי לעבוד כמזכיר משרדי בישיבה ממוצעת שהמנהל החולמני שלה עוד לא עודכן כנראה על מה שאירע עם אבא וחשב שיהיה נכון מצידו להעסיק במשרד הישיבה את בנו של אינגבורבסקי מפלטבוש. ארבעה חודשים שרדתי בעבודת המשרד עד שפקע אחרון המיתרים בכינור סבלנותו של המנהל שהסביר לי כי מילא אם רק לא הייתי מביא תועלת, נכון הוא עדיין לספוג את עלות המשכורת החודשית שלי, אבל הנזקים שגרמתי לקופת הישיבה, בשל איחורים תכופים, אי עמידה בלוחות זמנים, רשלנויות פושעות של בן תפנוקים מפוטם וגערות שגערתי בכל מי שלא השביע את רצוני - מחייבים את הפרדותנו כידידים. הדלת נטרקה עליי והמשכתי לחפש עבודה במקומות אחרים, אבל הדלתות היו סגורות מול נקישותיי הנואשות. מעסיקים לא טרחו לנמק את התחמקותם לקבלני אצלם לעבודה.

אם הרגשתי בעבר את מאמר שלמה המלך עליו השלום 'וְאֶהְיֶי עֹשֵׂיר רַבִּים', כשמעולם לא חסרו סביבי חברים ומכרים, מעריכים ומעריצים, ששמחו לנכוח תדיר בסביבתי ולהצטרף אלי לסעודה טובה ומשביעת לבבות או לטיול מושקע ומרובה הוצאות, התחלתי להרגיש בהווה את תחילת הפסוק האומר 'גַּם לְרַעְהוּ יִשָּׂא רָשׁ'. נעלמו החברים ואינם. התאיידו המעריצים ופסו מן הארץ. ניסיתי לקושש טובות של שתדלנות אצל חברים ישנים - שלעסו לצידי רבות ונהנו עד בלי די ולאורך שנים מכרטיסי האשראי של אבא - וביקשתי את עזרתם, לראשונה באה בקשת העזרה מהצד שלי, כדי להשיג באמצעותם עבודה מכובדת ובלתי מבזה. והם, חברים שהכירו את סלוני לאורכו ולרוחבו, לרצפתו ולתקרתו, ועלצו תמיד להימצא בו עם ובלי סיבות מוצדקות - או שלא ענו יותר לשיחותיי, או שלא חזרו אלי אחרי שיחה אחת שבה שטחתי את בקשתי הצנועה.

טעמתי בטעימת בכורה את טעם ההתאמצות המיוזעת הנתקלת באין מענה, ולמדתי להכיר, היכרות ראשונית אך לא אחרונית, את צרב מרירותה של האכזבה הטופחת על הפנים כשעוד מקום עבודה שקיבל את קורות החיים שלי עדכנני שבינתיים אין צורך ו"תודה רבה, ניצור קשר אם יהיה צורך".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

כפרת עוונות מרכזית וראשית, היתה מלאכת הקניות. מעודי לא ביצעתי קניות. או שהן התבצעו על ידי המזכיר האישי שמילא אחרי הנחיות גחמניות יותר ופחות, או שקנינו בהזמנה טלפונית המשולמת בכרטיס אשראי ומגיעה עד הבית, כשבמקרים רבים כבר לא נזקקנו לקנייה כשהיא הגיעה מאחר ופנינו להתעניין בעניין אחר וברכישה אחרת. והנה, נוסף גם הוא אל אתגרינו החדשים: נאלצתי לסחוב את רגליי בתוך נעליי וללכת עם עגלת קניות מרושתת המתגלגלת בין טורים בסופר ולבצע קניות כאחד האדם. פעמים אני ופעמים נוות ביתי. ללכת בין מדפים עם רשימה מוכנה מראש? מי האמין ומי חלם; לבדוק מחירים ולהשוות עלויות? מי מילל ומי פילל; וגם, איני מאמין שכך אירע: להחזיר למדף מוצרים שמחיריהם יקרים מדי וגבוהים ליכולתנו התקציבית. ממתי עניינו אותי מחיריהם של מוצרים? ! המושג הזה ששמו 'מחיר' לא חצה מעודו את סף תודעתי והנה זימנה אותי המציאות למפגש עם המחירים. המחירים של המציאות.

*

עוד שנה עברה ובאה וקצות זקני נצבעו באפור. עברנו לגור בדירה הממוקמת בשכונה רגילה של בניינים ישנים ותוספות בניה. התרגלתי להשתמש ברגליים במקום בנהג צמוד. למדתי להבחין בין חברים-של-הכסף-ל-אינגבורבסקי שהלכו ונדדו הלאה לחפש ולמצוא להם אפיקי הכנסה אחרים, לבין יהודים רגילים שנעשים חברים נאמנים באמת. חברים של מקום-תפילה, חברים של מקום-לימוד-בערב, שכנים של בניין מגורים סטנדרטי שמתעניינים באמת ובתמים בשלומי ובשלום המשפחה. חברים של אלישע ושל משפחתו ולא חברי משאבי תשלובת אינגבורבסקי. שמרתי על קשר שוטף עם אבא ואימא. ושאלתי את נפשי לבקרם בפלטבוש. אבא הזהירני לא לבזבז כסף על כרטיסי טיסה ועם הזמן לא הוזקק להזהירני כי נעשיתי אכפתי לכל הוצאה כספית. לא הבנתי איך הוריי היקרים והמסורים שורדים את המשבר הכלכלי שקפץ עליהם ומדוע מתעקש אבא שלא נבוא לביקור בפלטבוש. הם אמנם אנשים חזקים מאוד, גם אבא וגם אימא, אבל עץ חזק, נטול גמישות, הוא הראשון להישבר בסופת סערה. לעיתים מצאתי כי דמעות זולגות על לחיי בחמלתי עליהם שכך עלתה להם לעת זקנותם. ככל שהלכה וכבדה ההתמודדות הכלכלית שלי וככל שהסתבך הניווט המשפחתי הגרעיני שלי בין הצטמצמויות לבין הלוואות קלות שלקחתי כאוויר לנשימה, כך התרככה קליפתי העבה והתפתחה בתוכי ומתוכי החוצה קשיבות למה שמתרחש מחוץ לבועה שבה דגרתי בעבר. נמלאתי רצון לסייע איכשהו להורים היקרים וזיהיתי תחושה דומה אצל אחותי בלומה ואחי שמולי. כמה שהסתרנו זה מזה את מצבנו בכי רע, כך לא חדלנו מלעסוק בהורינו ולהגיע תמיד לאותה מסקנה: לא יכול להיות שבמצב כה רעוע וגרוע אנחנו כולנו נהיה בארץ, מסתדרים ושורדים, והם לבדם שם. לבד מול כל הקריסה. אנשים לא צעירים, שרויים בגפם בתוך כל הפרוף.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

בכל שיחת טלפון שאלתי, לפעמים את אבא ולפעמים את אימא, במה אוכל לעזור. אולי יש מישהו שאפשר לדבר איתו. גורם בעל השפעה כלשהי. ואולי לנסות לחפש להם דירה בארץ ישראל. שיבואו לכאן לפתוח בחיים חדשים, רחוק מכל הסביבה שבטח זוכרת ומזכירה להם את ימי התפארת. "אנחנו בסדר, אינג'אלֶע טייֶערֶער [=ילד יקר], אנחנו ברוך השם בסדר. כשאנחנו שומעים מארץ ישראל שאתם מסתדרים, אנחנו באמת בסדר", הרגיעו אותי ומיד התעניינו, "אתם מסתדרים, אלישע?" ; כמו אני הוא העיקר בחייהם החדשים ולא הם ומה שקורה איתם.

לעיתים הייתי דומע מהתעניינותם הכנה בשלומנו ומסירובם העיקש להתמקד במצבם העגמומי. אין כמו לב של אבא ולא יהיה כמו נפש של אימא, התרגשתי. הם שקועים להם בבוץ עמוק עד הסנטרים, מתמודדים בוודאי עם מטח של התמודדויות לא פשוטות, הנוקשות על חלונות חייהם בנקישות פרא, אבל מבחינתם אם אנחנו נרגיש בסדר, גם הם ירגישו בסדר. איפה עוד ניתן למצוא רגשות כה לבביים ואנושיים אם לא אצל הורים מסורים, ישמרם הבורא ויארץ שנותיהם בטוב ובנעימים.

גם בתקופות של נואשות נואשת ולחציות לוחצת, הקפדתי להרגיע אותם בדיווחים אופטימיים מופרזים ומוגזמים על הטוב הנעשה עמדי ועם משפחתי. "אנחנו בסדר. הכול טוב. מכרתי את הדירה הגדולה ב'כדורים' וכיסיתי את כל המשכנתא. ברוך השם. נשאר אפילו קצת עודף ברוך השם. שכרתי דירה סבירה עם שכירות ממש זולה, ברוך השם. אומרים שהשכירות שמצאתי היא הנמוכה ביותר באזור שבו אנחנו גרים היום. ממש מציאה. חסדי השם. אנחנו ממש בסדר, רק בבקשה תשמרו על עצמכם".

והם הבטיחו לשמור על עצמם. תמיד הבטיחו. נאנחו והבטיחו. קיבלו תמונות שלנו והתלהבו מהנכדים והנכדות. הקפדתי לשלוח להם תמונות שבהן כולנו עליזים ושמחים, צוחקים ומאושרים. בתמורה שלחו אבא ואימא תמונות נרגשות שלהם, שבהן ומהן ראינו כמה הם הזקינו. משבר הוא משבר, גם כשהוא מסתער על אנשים חזקי אופי ונחושי אישיות. עיגולים כהים התעגלו סביב עיניהם בתמונות, קמטי עצב התייצבו בזוויות שחוקיהם. הם ניסו להסתיר אבל פשפשתי לעומק כי ידעתי שאי אפשר להסתיר את האסון בבת שחוק מלאכותית המעוצבת לפי הזמנה מול עדשת הצלם. הם יכולים להבטיח לשמור על עצמם, אך אין זה תלוי בהם.

*

למעלה משלוש שנים עברו וחלפו מאז הקריסה, שלושתנו נטשנו את דירותינו לדירות סבירות, ועברנו מעברים בלתי פשוטים בכל תחומי החיים הקיימים בחייו של אדם, והם עדיין שם בפלטבוש, מחייכים במאמץ ומבטיחים שישמרו על עצמם. כאילו שאדם יכול לשמור על עצמו. ראינו מה קרה עם עושרו האגדי של אבא. כל עם ישראל יודע שאינגבורבסקי שייך לעשירי העבר. זה כבר לא חדשות. אם השם לא ישמור עשיר, שווא שקד שומר.

===

פרק שלישי

קליטה בירושלים

אבא הודיע שהוא בא ארצה לביקור משפחתי.

התרגשנו לקראת הביקור.

לפני המשבר הגדול והסודי, נהגו אבא ואימא לקפוץ לארץ לעיתים תכופות ולרוות נחת מקרוב. בשלוש השנים שחלפו מאז פרוץ המשבר, ביקר אבא בארץ רק פעם אחת, לבדו, למטרת פגישה דחופה שתוכנה לא נודע לנו. בפעם היחידה ההיא, ביקש אבא שלא נפרסם את דבר בואו ארצה. נסעתי אז עם שמואל אחי לחכות לו בשדה התעופה. כשחיכנו לו זמן רב עד לצאתו עם המזוודה, הבנו שהפעם לא טס אבא במחלקה ראשונה וגם לא במחלקת עסקים. הוא שמח לקראתנו אולם השמחה נראתה לנו מאולצת. אבא הפחית ממשקלו ולא נראה במטבו. והייתה זאת הפעם הראשונה מאז חתונתו שהוא בא ארצה בלי אימא.

עלינו לירושלים במונית רגילה ואבא ניסה להתמקח עם הנהג העצבני על גובה התשלום. היה לי כל כך לא נעים שלחשתי לו שאני משלם והכול בסדר. אבא לא התנגד, וליבי נפל בקרבי. לא בגלל הכסף. באמת שלא. אבא התאכסן בבית מלון ירושלמי זול ועממי, סירב בנימוס לבקר אותנו בדירותינו, ובמשך אותם יומיים שבהם שהה בארץ ניסה לחייך אלינו מתוך עננת הדאגנות המסתורית שאפפה אותו מהרגע שבו נחת ועד לרגע שבו המריא. לא שאלנו, לא שמואל לא אני וגם לא מרדכי גיסנו, אם הפגישה העסקית החשובה שבעטיה בא ארצה, הצליחה או כשלה. פניו המתוחים של אבא ענו על השאלות בטרם נשאלו. הסקנו בכוחות עצמנו ובמוחות משותפים שהפגישה שנועדה כנראה להריץ מיזם כלכלי כלשהו, נכשלה כישלון חרוץ. הביקור חקק בנו עצב. אינה דומה שמיעה לראייה. כל מה ששמענו מרחוק וכל מה שנשקף אלינו מהתמונות, לא השתווה בערכו למה שראינו במו עינינו. הביטחון העצמי, החוסן הקורן, זקיפות הקומה - כל אלה נעלמו ממנו והתאיידו לאן שהוא.

אחרי הביקור החפזי ההוא הפנמנו שמה שהיה - לא יהיה. החיים השתנו והמציאות התחלפה. אבא עבר שינוי דרסטי ודרמטי ומכל חיי הפאר וההדר לא נותר דבר.

תם עידן עשירות אינבורבסקי.

*

והנה, אבא מגיע שוב ארצה.

הוא מתגעגע, כך אמר, מתגעגע אלינו, וגם מתגעגע לארץ הקודש. הגעגועים של אבא לא היו חידוש, אולם הגעתו ארצה בגללם תוך כדי משבר, היתה חידוש שלא התחדש זמן רב. הלוא מאז פרוץ המשבר לא זכינו לביקור געגועים של אבא ואימא. ואם בגעגועים עסקינן, תמהתי ביני לביני, מדוע לא נלוותה אימא אל

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמַן * © כל הזכויות שמורות *

ביקורו. ברצון היינו מתארגנים יחד לממן לה כרטיס הלוך-שוב. אבל אנחנו מכירים את אימא. לא המימון עצר בעדה מלבוא עם אבא. הכינונו מיד: אישה חזקה כמותה, בחיים לא תאפשר לנו לראות אותה בשפל של משבר. נסענו שוב לקבל את פניו. שכרתי מכונית, אולי כדי שלא אראה ולא אשמע אותו מתמקח עם נהג מונית על המחיר כאחרון החסכנים וכראשון הדלפונים. אספתי את אחי שמולי והתקדמנו לשדה התעופה, שותקים ומתוחים.

לא חיכינו זמן רב. דקות ספורות אחרי שעת הנחיתה הרשומה על צגי שדה התעופה הגיח אבא מולנו, דוחף עגלת מזוודות גדושה, לזכר הימים הטובים. החלפתי מבטים עם שמואל אחי. מה יש במזוודות העמוסות? האם נענו ההורים להפצרותינו ומתכוונים לעבור לגור בארץ? שמא מתחיל אבא בייבוא תכולת ביתם? נופפנו לעברו בזרועות מורמות ופתוחות, אבא החזיר לנו נפנוף והמשיך לדחוף את העגלה. פניו נראו מאוששים ורעננים. "שלום עליכם, אבא, ברוך הבא. איך עברה הטיסה? ואיך השתחררת כל כך מהר עם המזוודות? בקושי עברו עשר דקות מהנחיתה", לקח שמואל לידי את ידיה העגלה והחל לדחוף אותה במקום אבא.

"ככה זה תמיד, שמילי", חייך אבא, "נוסעי המחלקה הראשונה יוצאים ראשונים והמזוודות מחכות להם".

"מחלקה ראשונה?", שאלנו שנינו יחדיו, אחי ואנוכי.

"למה לא? אסור?", היתמם אבינו.

גמגמנו והסמקנו. לא אומרים לאבא שבמצבו הכלכלי הרעוע עדיף שישמור את הכסף להוצאות חיוניות. התגלגלנו עד למקום פריקת העגלה. הרמנו את המזוודות. אני שתיים, שמואל אחי עוד שתיים, ויצאנו אל מחוץ לטרמינל.

בעוד אנו כובשים את סקרנותנו לגבי תכולת המזוודות, היה אבא נינוח לחלוטין ופטפט איתנו בהתלהבות מבשרת טוב. מתעניין בשלום ילדינו היקרים ומבקש לשמוע אנקדוטות משעשעות מהפִּיצָלֶלֶךְ שלנו. בניגוד לביקור הקודם, החפזו והעצוב, שָׁפַע אבא מצב רוח מרומם. הזמן שחלף הקהה כנראה את הכאב והקל על ההשלמה.

לבקשתו הורדתי אותו בפתחו של בית מלון יוקרתי בירושלים. "אני לא אוכל כאן, כמובן", הרגיע אותנו, "אזמין לי משהו לטעום ממסעדה עם הכשר מהודר". כאילו שלא סמכנו עליו. הורדנו את המזוודות שהועברו לידי אנשי בית המלון, נפרדנו מאבא שהפציר בנו לא להתעכב ולא ללוות אותו אלא לשוב לבתינו. בלכתנו, הזמנו אותו בזהירות לביקור של עונג בבתינו. לראות את הנכדים והנכדות ולרוות נחת. אבא הודה בלבביות על ההזמנות והבטיח כי ישמח לבקרנו בדירותינו ויעשה זאת במהלך השבוע.

חזרנו למכונית ולא התנעתי אותה.

"תגיד לי מה קורה כאן", אמרתי לשמואל אחי, "בבקשה תעשה לי סדר".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"ההרגשה של אבא התאוששה ברוך השם, זה בטוח. הלוואי והעסקים יצאו מהמשבר, לפחות חלק. או שיש לו עסק חדש שמצליח. משהו קורה, אין הסבר אחר. מחלקה ראשונה כמו פעם, מזוודות עמוסות כמו פעם. והחיוכים, והמראה הנינוח, ממש תחיית המתים".

"אז למה הוא לא אומר מילה? מדוע אינו מעדכן? הוא יודע שאנחנו מודאגים. הוא גם יודע שנשמח למעט עזרה כספית. ברוך השם נעמדנו על הרגליים, גם אתה וגם אני. אין לנו חובות גדולים. אין משכנתא. יש פרנסה, יש עבודה, אבל בכל זאת תמיד טוב לדעת שיש עוד מקור הכנסה..."

"זכותו לא לומר".

"וזכותנו להתקשר לאימא בפלטבוש כדי לעדכן אותה שאבא נחת בשלום... ובהזדמנות חגיגית זאת לגשש קצת על מה שקורה בעסקים של אבא. אם קורה מהפך חיובי במדינת אינגבורבסקי, אני לא רוצה להיות האחרון שיודע על זה".

"תחכה, אלישע. תחכה. אנחנו לא עוקפים את אבא. ושנינו יודעים טוב מאוד שהוא כבר עדכן אותה שהוא נחת בשלום, ושנינו יודעים שאם הוא לא רוצה שנדע מה קורה, אז לא נוציא ממנה אפילו בדל רמז. בוא נחכה. הביקור בקושי התחיל. אולי מחר נשמע את החדשות הטובות מפיו בכבודו ובעצמו".

"הלוואי", נאנחת ונתנעת את המנוע הצייתן. הזהרתי את עצמי לבל אשגה בדמיונות. להתרסק מתרסקים בנפילה אחת ואין נדרשים תנאים מוקדמים. להמריא נדרשים מנועים חזקים ומכלים מלאי דלק ועשרות סיבובים על המסלול ואישור מגדל פיקוח, ומזג אוויר מתאים.

*

למחרת לא שמעתי מאבא עד שעות הערב. פעמיים הצלחתי לתפוס אותו והוא ענה לי בקצרה שהכול בסדר והוא עם אנשים, ויחזור אליי מאוחר יותר כשיתפנה.

בערב חזר אבא לטלפון שלי, שופע מצב רוח טוב ומשדר רוגע. בסיום שיחתנו הלבבית שאל אם אהיה פנוי למחרת לבוא לאכול עמו ארוחת צהריים.

"בשמחה", אמרתי מיד, "אפנה את כל מה שיש לי ואבוא".

"טוב. אבדוק עם מרדכי ושמואל, אם הם פנויים. נעשה סעודה לארבעתנו", אמר.

"אני אבדוק איתם, אבא, ואעדכן אותך". אין זה מן הכבוד להטיל על אבי את התיאומים בינינו. בתוך רבע שעה סגרנו את הפרטים ונדברנו להיפגש למחרת במסעדת מהדרין משובחת, המציעה גם חדר סגור לאלה החפצים לסעוד את סעודתם ולסוד את סודותיהם בפרטיות מושלמת ובצניעות סביבתית ראויה.

תחושה טובה הנעימה את פנימיותי. טרם שמעתי מאבינו שמועה חדשה של בשורה טובה מפורשת וברורה, ובכל זאת, חשנו גם אני, גם אחי, ואף אחותי הצטרפה להשערה, כי המצב הכלכלי המקולקל נמצא איכשהו מאחורי אבא, וגם אם לא שבה אימפריית אינגבורבסקי לתפארת עשירותו המופלגת של אבא כלפני שלוש שנים,

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

בל ניסחף למחוזות האשליות הדמיוניות, עם זאת, נחלץ אבא ממצולות המדמנה הכספית שבה שקע בשלוש השנים האחרונות.

חיכיתי בקוצר רוח לפגישתנו ולצפונות העתידים להיחשף בפנינו.

*

התייצבנו כולנו בדקה המתואמת. אבא התפעל נרגשות מהתייצבותנו בזמן. הוא לא הכיר אותנו כנתונים תחת סד הזמן. בעבר המתרחק לא ידענו שעון מה הוא ולא הכרנו את המושג ששמו זמן. היינו די למטה מהזמן. והנה, כולנו, שלושת בני הדור השני שלו, שני בניו וחתנו, מודעים לממד הזמן ונכנעים למחוגי השעון.

פסענו פנימה אל טרקלין המסעדה המהודרת. מלצר שהמתין לבואנו החווה שנצעד אחריו והוביל אותנו לעבר החדר השמור, המבודד מהשאון. השולחן שניצב במרכז החדר קיבל את פנינו כשעליו מיטב מטעמי הפתיחה של סעודה דשנה, בכלים מפוארים, ובעריכה מושקעת. ברגע שראיתי את השולחן המקושט פגו כל הספקות על אודות מצבו הכלכלי של אבי. לא היה לי ספק כי המצב השתפר.

"למי המקום החמישי?", שאל פתאום מרדכי, חד הקליטה החזותית.

"הוא כבר יגיע", הרגיע אבא ומתח את מיתר סקרנותו בעוד מתיחה, "בינתיים ניטול ידיים ונתחיל".

שקשוק כלי האכילה שהצטלצל היטב בשקט של החדר המבודד, לא הצליח להניס את פעימותיה של הסקרנות שנגסה נגיסות גדולות בשלוות נפשנו. נכסוף נכספנו לגילוי הנסתר השמורות עם אבינו הדוחק בנו לאכול את מנות הפתיחה, ומתעלם באדיבות נינוחה מצרורות שאלותינו.

חלפו כמה דקות, רעבוננו הראשוני נרגע. שתיקה השתררה. אבינו הביט בנו, ניקה את אצבעותיו במטלית משי רקומה, הניחה על ברכיו, נשען לאחוריו, והחל לשוח בניחותא:

"ילדי היקרים, עברנו שלוש שנים קשות ולא פשוטות. הקרקע שתחת רגלינו רעדה. השטיחים שעליהם פסענו נמשכו מתחת לנעלינו. אם היו מספרים לי לפני שלוש שנים ששלושתכם תצליחו לשרוד שלוש שנות התמודדות מורכבת עם משבר כלכלי פתאומי, ושזוכה לפגוש אתכם אחרי שלוש שנים כה נוראיות, כשאתם רגועים ומסודרים, הורים מרוצים לילדיכם ואנשים בטוחים בעצמם, לא הייתי מאמין. והנה, אתם ניצבים היום כולכם כאן, חיים ובריאים, נושמים ומחייכים. שרדתם את המשבר, נעמדתם, נבניתם". קולו דעך לרגע קל.

"ברוך השם", הסטתי את המבוכה ממנו, מאפשר לו ללגום אוויר התאוששות.

"ברוך השם, ילדים יקרים. ואני מרגיש איך כל כולי בוער מסקרנות לדעת בדיוק מה אתם מרגישים בנקודת הזמן הנוכחית. איך עברו עליכם שלוש השנים הקשות. בבקשה, יש לנו את כל הזמן להשמיע ולשמוע, להאזין ולהקשיב. הייתי שמח אם כל אחד מכם יפרט לי את המסלול האישי שהוא עשה בשלוש השנים האלה".

הבטנו עליו ועל עצמנו ושתקנו. רצינו לשמוע תחילה את המסלול שלו ובעיקר את תחנת הזמן הנוכחית שבה הוא שרוי ומצוי, אבל הוא משתוקק לשמוע תחילה את מסלולינו אנו. שרק יגיד אם תם המשבר ונגמרה ההתמודדות.

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

*

מסלולי החיים שלנו בשלוש השנים האחרונות לא קלים היו מתחילתם ועד סופם. הם כללו תחנות שבירה בלתי פשוטות. היו בהם רגעי משבר עמוק, נקודות שפל דכדכניות, ומקבץ התמודדויות שבמהלכן כמעט פשטנו מעל גופנו את עורנו מרוב תסכול. עם כל הכבוד לאווירת המסעדה הנינוחה כיצד ניתן לסכם בשיחה אחת מסלול אישי נפשי ומשפחתי שנמשך שלוש שנים כפול שלוש משפחות. ונניח שהסיכום אפשרי, האם ניתן לבצע בשעה או שתיים? לכל אחד מאיתנו נדרש ספר עב כרס שיכיל את כל תוואי המסלול על פיתוליו וקימוריו.

אבינו, איש עסקים ממולח ואיל הון (לשעבר) מפולפל ומנוסה, קרא על קמטוטי מצחנו את שטף מחשבותינו. "תתנו לי את זה בראשי פרקים, קִינְדֶּרְלֵךְ. אני לא מבקש את כל הפרטים בפרוטוקול. רק את המסע המרכזי". דלת החדר נפתחה. לא הסתובבנו. מן הסתם בא המלצר לפנות את הכלים ולהכין את השולחן למנה הבאה. "ברוך הבא רַבֵּ אביגדור", קם אבא בהתרגשות ופתח את זרועותיו לקראת אורחו, האיש שלמענו הוכן הכיסא החמישי.

הסתובבנו באחת אל הדלת.

אביגדור עמד שם, פניו מקושטים בחיוך שהחל רשמית בשיפולי סנטרו אך התנשא עד לצמד עיניו הבוהקות. "למה תעמוד בחוץ?", התקרב אליו אבא, "מחכים לך. טול ידיים והצטרף אלינו".

"אביגדור חוזר לַמְזָכָר אותנו?", בירר מרדכי מהיר הקליטה, "אני מתכוון, כלומר, האם השווער יצא מהבעיות ברוך השם? האם אפשר לומר חדש ימינו כקדם? שמחנו כימות עיניתני?"

אביגדור פנה אל הכיור. אבא שב אל מקומו והתיישב בלי לענות. מרדכי, חתן שאינו בן, לא יכל לתבוע תשובה. אני, בן לאביו, העזתי יותר: "טאטי, מה קורה כאן? מאז שבאת לארץ אתה מפזר הרבה רמזים חיוביים, אבל אנחנו מפחדים להסיק מסקנות מהירות מדי לפני שנשמע מפין מילים ברורות. תוכל בבקשה להגיד לנו מפורשות אם נגמר המשבר הכלכלי שלך? אין שמחה כהתרת הספקות".

אביגדור התיישב על המקום החמישי ובירך על הפת.

"ביקשתי שתספרו לי על המסלולים שלכם", התעלם אבא.

"כן, טאטע, נספר. רק בבקשה תשחרר אותנו מהמתח ותגיד לנו במילה אחת מה קורה עכשיו עם הביזנס", ביקש שמואל.

"אתם תספרו על המסלולים שלכם, כל אחד בתורו. בראשי פרקים. ואני אספר על המסלול שלי, אחרי כולכם". אביגדור שתק את לעיסותיו.

כבשנו את סקרנותנו ומילאנו את צו האב. מרדכי סיפר על הקשיים הראשוניים ועל דרך החתחתים שעברו - הוא ואחותי בלומה שתחיה - עד שיצאו מהמצר הכלכלי ומהדחק הנפשי ובנו את עצמם: הוא הפך לשואל ומשיב מוערך בשיבה נודעת, היא קיבלה משרת הוראה ומאוד שבעי רצון ממנה בהנהלה. כיום, במבט לאחור, הם מרצים מאוד ומרגישים שווים. חיייהם קיבלו משמעות וסדר. גם הילדים השתנו לטובה, והפכו לילדים שמחים

בחלקם וממושמצים באופיים. הדירה שאליה עברו לגור בצוק העיתים אכן קטנה קמעא, אמר מרדכי, אולם במרבית הזמן הם כלל לא שמים לב לקטנותה. הם עסוקים עם החיים בעצמם. ככלות סיפורו לגם מרדכי לגימה ארוכה מכוס היין ועצם את עיניו כמסיים לפרוק משא כבד. דומה היה כי רק עתה, עם הפירוט הסיכומי, שם לב למהפך החיובי שעבר עליו ועל ביתו אך גם למחירי המאמץ שנגבו מהם לטובת התוצאה המבורכת.

בא תור שמואל שסיפר בהרחבה על החודשים הראשונים. על אי היכולת שלו לצאת מהבית ימים על גבי ימים ולהראות פניו בחוצות בהיותו כורע תחת ההלם ומצוקת המחסור. על חודשיים תמימים שבהם עזבה אשתו את הבית עם הילדים וחזרה לבית הוריה, ועל התקופה שאחר כך שבה התגלגלו בדירות דחוסות וצרות, זמניות וחולפות ("עכשיו אני יכול לספר, טאטי. בשעת מעשה לא רצינו להוסיף לך ולמאמי צער על צער", נשנק) עד שהחליט לארגן את חייו. מכת העזיבה שלה עם הילדים, זעזעה אותו, כך אמר, והוא החל לחשוב על החיים ועל משמעותם בשבילו. המחשבות והדמעות הביאו אותו ללמוד ייעוץ חינוכי ורגשי. היה קשה לממן את הלימודים, אבל ההכרח הצליח לגרום לו להסתדר. כיום הוא יועץ מבוקש מאוד והיומן שלו מלא וגדוש לחצי שנה קדימה. התורים ארוכים ומתארכים.

ואני, אחרי ששאלתי את אבי אם עליי לספר את כל הסיפור בנוכחות אדם זר כאביגדור שלפני שלוש שנים נפרד ממני בברוגז, ונענית על ידי אבי כי אביגדור חייב להישאר, סיפרתי על המסלול שלי. מכירת הדירה הגדולה; המעבר למגורים בשכירות; השקיעה בשתיית אלכוהול; ההתרסקות המהירה; והשיקום. סיפרתי על מעונות היום השיקומיים שאותם פתחתי ואשר נערכים כבר עכשיו לשנה השנייה. הביקוש גדול והסיפוק עוד יותר. אשתי מלמדת נגינה על פסנתר וכינור, ונעשתה מורה מבוקשת ומרחפת על כנפי האושר. והילדים, טוב, הם המרוויחים הגדולים ביותר, התוודיתי. הם קיבלו הורים חדשים. הורים מיושבים בדעתם ושקולים בהחלטותיהם, הורים בעלי משמעת עצמית חזקה ומתחזקת. הורים שאוהבים אותם, מטפחים אותם, קשובים להם בקשיבות אמיתית. דמעותי זלגו על המפה. לא התביישתי. גם גיסי ואחי לא בושו בדמעותיהם. וגם אבי, האיש הקשוח, לא חסך דמעות.

סיימתי את סיפורי ומחיתי דמעה מעל כל לחי. השתררה שתיקה. לא שמנו את ליבנו למרוצת הזמן. תיאור ראשי הפרקים של כל אחד מהמסלולים ארך כחצי שעה. איש מאיתנו לא אכל באותה שעה ומחצה. על אף שידענו בידיעה כללית את התוואי של המסלולים התחדשו לנו פרטים על התמודדויות לא פשוטות שלא ידענו עליהם. שתקנו וחשבנו על הדרכים הארוכות, הנפרדות והאינדיבידואליות, שבהן צעדנו.

"אזמין את המנות העיקריות", הציע אביגדור ששתק עד כה בדממת משותק.

אבי נהגן בראשו לחיוב.

"מה תרצו שאזמין בשבילכם?", שאל כשנעמד.

"משהו להכניס לפה, לא משנה מה", אמרתי לו. חזרתו לעבודתו אצלנו מהנקודה שבה נפרדנו לפני שלוש שנים

אותתה איתות חיובי על מצבו הכלכלי של אבא.

* בַּעַט אֶפֶיַת הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשָּׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"כמוהו", אמר שמואל.

"גם אני", הסכים מרדכי.

"אתם בטוחים?", חייך אביגדור והביט בנו כמופתע.

"מה הבעיה?", שאל אותו אבא וקרץ בשתי עיניו בו זמנית.

"לא. רַבֿ זונדל. לפני שלוש שנים הייתי יוצא עכשיו מהחדר הזה עם רשימה מפלצתית מפוצצת ומלאה. כל אחד משלושתם היה מזמין את כל התפריט הקיים במסעדה, בתוספת דרישות ייחודיות לכל מנה. לכן אני פשוט שואל אם הם מרגישים טוב, הבנים שלך".

אבא פרץ בצחוק מתגלגל. "הם מרגישים טוב מאוד, אביגדור. האמן לי". ושוב קרץ לו בשתי עיניים. אביגדור החזיר לו קריצה. בעין אחת. שלושתו לא צחקנו. נותרנו שקועים בעולמותינו. הסיכומים הקפיצו אותנו אחורנית וסחטו מאיתנו את תמצית כוחותינו. נזקקנו למאכל כלשהו שיאושש את כוחותינו מחדש.

"אנחנו מחכים בכיליון עיניים ממש לשמוע על המסלול שלך, טאטע", הזכיר שמואל אחי, "גם אתה עברת מסלול לא פשוט בשלוש השנים האחרונות".

"תכף, כשאביגדור יחזור. אתם תאכלו ואני אדבר. ככה הכי טוב. כשאתם אוכלים אתם לא מפריעים לי לדבר".

"מה קשור אביגדור?", תהיתי בשקט. אבי הביט עלי ולא השיב.

אביגדור חזר ועמו מלצר נושא מגשים עמוסים בבשרים מגוונים, מבושלים וצלויים, ממולחים וממותקים, בשפע וברוח גדול. המלצר הניח את הצלחות לפנינו באדיבות מאומצת, אביגדור תפס את מקומו, אנו פתחנו במלאכת הלעיסה המעודנת ואבינו פתח את פיו ובארבע מילים כמעט גרם לנו לחנק מחמת בליעה פתאומית: "לא הייתי במשבר כלכלי, קינדרלך".

"מה?", פרצה השאלה מפיותינו הנפערות. מרדכי התחיל להשתעל בגין תקיעת מזון בקנהו.

"למעשה, הייתי במשבר, קינדרלך. אבל לא במשבר כלכלי. העסקים באימפריית אינגבורבסקי שגשגו ופרחו ללא כל עצירה, בחסדי השם".

"אז באיזה משבר היית?", שאלתי, רביעיית שיני מזלגי נעוצות בפיסת בשר בקר רכה נטולת עצם ואינן זעות מעוצמת התדהמה.

"תאכלו, קינדרלך, תאכלו", החזיר אותנו אבינו לעשתונותינו. "אתם תאכלו בבקשה, ואני אדבר על המסלול שלי. אם תהיינה שאלות בסוף, אענה על כולן".

שמענו בקולו.

ואת קולו:

יש סיפור ידוע על רוקפלר, המיליארדר הראשון בעולם, שישב במסעדה, וכשהגיע החשבון המלצר ביקש ממנו רשות לשאול שאלה 'קצת חצופה'. "תשאל" אומר לו רוקפלר; "תגיד, אדון רוקפלר, למה

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

הבן שלך תמיד משאיר טיפ ממש גדול, ואתה משאיר בדיוק 10%? ; ענה לו רוקפלר: "זה פשוט מאוד. אבא שלו מיליארדר".

תקשיבו, קינדרלך. לפני קצת יותר משלוש שנים נקלעתי למשבר אישי לא פשוט. זה קרה במקרה, או יותר נכון בהשגחה פרטית ממש. הייתי בשבת במעוזבז', לבד, כמו שאני אוהב לפעמים להתנתק ולקחת לעצמי פסק זמן של התבודדות. היו שם עוד יהודים, כמובן. בסעודת שבת, בשולחן שלי, שמעתי שני יהודים משוחחים ביניהם. מתברר שהם מלמדים שבאו לשבות יחדיו את השבת במעוזבז'. והם דיברו דא והא על התלמידים שלהם. אוזניים לי ושמעתי אותם פתאום מדברים על אחד הנכדים שלי. איזה עולם קטן. ככה חשבתי בהתחלה. אדם נוסע לו להתבודדות עצמית בעיירה היסטורית על אדמת אוקראינה ופתאום שם, במרחק, הוא שומע דרישת שלום של נחת מהנכדים המקסימים שלו בירושלים. אחרי כמה דקות של הקשבה חשבתי לי לא איזה עולם קטן אלא איזה ג'ונגל קטן. דרישת השלום לא של נחת היתה אלא של פֶּחַת. וגם פחד. הם דיברו על הנכד שלי כאילו שהוא חיית טרף בלתי מאולפת ולקינח שיחתם הגדילו לעשות ולומר שלא רק הוא כזה, אלא גם האחים שלו והבני דודים שלו. הם תיארו את האישיות שלהם כבעיה משפחתית מידבקת. ישבתי עם הגב אליהם במרחק של שני מטר בערך, שקוע בשולחן הפרטי שלי כביכול, עיניי בזמירות שבת, והקשבתי בריכוז דרוך לכל מילה. המלמד של הנכד שלי - ואל תשאלו אותי עכשיו מי היה הנכד כי לא אומר זאת לעולם - הסביר לעמיתו שיש לילדים האלה איזה סבא גביר גדול שמפנק אותם בלי חשבון וכלי סוף ובגללו הם גדלים חיות פרא מסוכנות ובלתי אנושיות, כל המשפחה כולה. ככה בדיוק הוא אמר. למעשה לא ככה בדיוק, כי הוא הוסיף עוד כמה מילים, פחות עדינות. הוא סיפר לעמיתו סיפורים על התנהגותו של הנכד שלי, בלי לנקוב בשמו, ומן הסתם היה לתועלת, וקינח בסיפורים על התגובות של ההורים של הנכדים שלי. אין עם מי לדבר שם, הוא אמר, בתסכול. הם חיים כמו בהמות על שתיים. בלי עול. בלי מחויבות בסיסית לכולם. זה כבר הנכד השלישי שלי שהוא מלמד וכולם אותו דבר בדיוק. הבנים של הבנים והבנים של האידעם.

המלמד המאזין נחרד ואמר למלמד המספר שהוא הולך להתפלל במוצאי שבת על קברו של הבעל שם טוב שהילדים האלה לא יגיעו לעולם לכיתה שלו. עצרתי עצמי בכוח לא לקום מהמקום שלי ולגשת אליהם ולהזדהות. אם הייתי מזדהה, הם היו קוברים את עצמם במקום. רתחתי מזעם על ההשמצות הזולות והנלוזות שלהם. ידעתי שהטלפון הראשון במוצאי שבת יהיה לבטל את כל התרומות שלי לחיידר עד ששני הברנשים האלה מפוטרים לצמיתות.

המשכנו לאכול בשתיקה של הקשבה.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּית ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

אביגדור קפץ פעמיים החוצה להזמין שתיה ולהביא חמוצים. לא שביקשנו ממנו. אבא המשיך את סיפור סיפורינו:

למזלי, לכל מוצאי שבת יש שבת שלמה. ככה שלפני הטלפון לחיידר היה לי הרבה זמן לחשוב וגם להירגע מההתרגזות הראשונית. הבנתי שזאת לא חכמה להרוג את השליח שמבשר לי בשורה לא טובה. נרגעתי בכוח והחלטתי לפעול כמוח ולא ברגש. ראשית, לא אודהה בפניהם במשך כל השבת. והיה אם ייקלע במהלך השבת משהו שיוזה אותי והם יבחינו שאני הסבא'לה של התלמידים הסוררים שהוכפשו בטווח השמיצה שלי, זאת בעיה שלהם. לי יש בעיות אחרות. לי יש אחריות כבדה לדור ההמשך. אני צריך לברר אל נכון אם נכונה השמועה ששמעתי. הרי תמיד בדיווחים הרשמיים שקיבלתי מהנהלת החיידר, שמעתי רק טובות ונצורות על הנכדים שלי. עתה מתברר, בהשגחה פרטית מופלאה גם אם מכאיבה, שהתרומות שלי היטו את הדיווחים מהמציאות אל הבדיון וסנוורו את פיות המדווחים לדווח אשר לא כדת.

הבנתי ששומה עליי לעשות בדק בית יסודי ומחקר שורשי כדי לדעת אם האהבה הבלתי מוגבלת שלי כלפיכם לא הורסת אתכם כליל לדורי דורות. חשבונות הבנק הפתוחים ללא הגבלה, כרטיסי האשראי הזורמים באין מעצור, המשרתים שעמדו לימינכם לשרתכם ולסור לפקודותיכם ככל שתאווה נפשכם, כל אלה נבעו מאהבה ורק מאהבה. לא רציתי שתדעו מחסור כל חייכם ולא אביתי שתרגישו מועקה כלכלית אי פעם. אולם ידעתי גם ידעתי שאם אני באמת אוהב אתכם, עליי להרעיד את האדמה ולמשוך את השטיחים. הלכתי על מסלול בעייתי של אהבה חולנית ומזיקה, ואסור לי להמשיך בגישה ההרסנית. עליי לשנות פאזה, להציב בלמים, על מנת לדעת בטוחות שאיני הורס את האישיות שלכם ואינני מקלקל את נפשותיכם.

אתם מכירים אותי מספיק טוב כדי לדעת שאם אני משקיע במשהו, אני רוצה לראות תוצאות חיוביות ואינני מסתפק בתוצאות בינוניות. בטח שלא אהיה מרוצה מתוצאות גרועות. בשום אופן לא! על אחת כמה וכמה כשמדובר בעתיד של הצאצאים האהובים שלי.

ממעז'בוז' חזרתי הביתה לפלטבוש בהחלטה נחושה ללמוד היטב את הקורה אתכם ולהכיר לעומק את ההתפתחות החינוכית האמיתית של הנכדים שלי. הזעקתי לכאן בסודיות גמורה ובדיסקרטיות מלאה, את משרתכם הנאמן, אביגדור ידידי, ונתתי לו הוראות מעקב ומחקר מדויקות. הוריתי לו לספק לי דיווח מלא ומפורט על כל צעד ושעל שלכם ושל צאצאיכם, מזריחת החמה ועד זריחתה שוב למחרת; מצאת הכוכבים ועד צאתם למחרת. כל פעולה, כל החלטה, כל משימה. אביגדור, נאמן למשלם שכרו, התחיל

להעביר לי פירוטים מפורטים של סדרי ימיכם, וסדרי ילדיכם היקרים. לרבות, רשימות מדוקדקות של כל ההוצאות הכספיות שעד אז כלל לא טרחתי לבדוק אותם. חצי שנה ממושכת עקבתי אחריכם בזכויות מגדלת ובדקתי את התנהלותכם ללא משוא פנים, ניתחתי את הנתונים בשקט ובכאב ולמדתי את הממצאים לעומקם.

כשהצטיירה התמונה המלאה, כולל תלוני קשות של שלושת משרתיכם, שלושה אחים כשרים וישרים, שטענו על התעמרות בלתי פוסקת ובלתי אנושית, בתוספת חוות דעת של שכניכם אשר סחו לפי תומם תשובות לשאלותיו של אביגדור בלי דעת ששיחותיהם מתועדות, ובצירוף התרשמויותיהם של מחנכי צאצאיכם במוסדות החינוך, כמו גם לרבות מצבם השברירי של בתיכם שעמדו כל העת על סף פירוק, ורק בשל הפחד של הצד השני להתנתק מצינור המזומנים, לא התפרקו מן הסתם בפירוק סופי - כשכל אלה היו ברשותי, והשחירו את עיני בשחור משחור, התייעצתי עם יודעי דבר ושניים בתורת הנפש, פסיכולוגים מקצועיים ומחנכים מנוסים ורבי מוניטין, ובנינו יחדיו תכנית מקיפה, יסודית ושוורשית, נכונה וראויה, שתחלץ אתכם מהבוץ הטובעני, אותו בוץ שבאשמתי שקעתם בתוכו. עמוק שקעתם בתוכו בלי לדעת עד כמה אתם שקועים. הייתם שקועים עד מעל לראש.

החדלנו זה מכבר את לעיסותינו והקשבנו ברתק של תדהמה לסיפורו של אבא. נעים ונדים בין הלם לבין כעס, בין תסכול לבין התקוממות, בין מבוכה לתדהמה.

זימנתי שוב את אביגדור אליי לפלטבוש ושיתפתי אותו בתוכנית השיקום ארוכת הטווח. יחדיו החלטנו לחכות לשעת כושר שבה תופעל התוכנית. שעת הכושר הגיעה מהר. בחופשתכם באוסטריה, כאשר שוב התנהגתם כחסרי תרבות לזולת וכחסרי כבוד וערך לכסף. אביגדור צלצל אליי בחשאי לעדכני על הקורות אתכם, והחלטנו שהגיע הרגע לצאת לדרך.

בהתאם לתוכנית שהגינו, נאלצתי להודיע לכם על משבר כלכלי, כי שום הסבר אחר לא היה צולח את התהום שמעליה צעדתם. אם הייתם סבורים כי יש לי כסף בשפע ואני סוגר את ידי כלפיכם מטעמים עקרוניים או מנימוקים חינוכיים, לא הייתי מצליח להביא אתכם אל המטרה. הסברים לא היו עוזרים והיו פורצות מלחמות חסרות תועלת ועקובות מכאב. על כן נאלצנו לביים משבר כלכלי חריף. הסקתם וידעתם שאני רוצה לסייע לכם כבשנים קדמוניות, אבל לא יכול, כי אני בקשיים. כתוצאה מכך, לא חלחלה בתוכם טיפת כעס כלפי, והושלכתם אל החזית הבווערת בדיוק כמו שאתם: ללא עול, ללא הכנה לחיים, ללא סדר יום, ללא סולם ערכים, ללא כל תחמושת. ככה, כפי שאתם, ילדים מגודלים, או תינוקות פרא, או חיות בר, הופקרתם לגורלכם.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

חשתי טיפות של כעס מאוחר נקוות בתוכי ומצטרפות לשלולית. שלוש שנות תרמית ורמייה נכפו עלי ונאכפו על אורחותי. שלוש שנות כאב ועצב, וכעסים ותסכולים, ומשברים וגם דמעות - והכול בשביל הצגה מזויפת. פניי בערו מזעם. גם פניהם של גיסי מרדכי ואחי שמואל לא בישרו שמחה יתרה. לפני שלוש שנים, אם היינו מרגישים הרגשה דומה, היינו עוזבים את החדר ללא צל של היסוס ומשאירים את אבא עם אביגדור עד קץ אחרית הסיפורים. בדרך אל הדלת היינו מבטאים את תדהמתנו בביטויים שהנני בוש ונכלם רק מלדמיין אותם נאמרים ונִכְטִים. משהו קרה לנו באותן שלוש שנים. משהו קרה בנו. עובדה, נשארנו לשבת בדרך ארץ מלאה. אפילו לא פצינו פה של תרעומת או טרוניה. אבינו המשיך את הסיפור:

אם אתם חושבים שהופקרתם, זאת טעות, קינדרלך. אביגדור שמר את צעדיכם והמשיך לעקוב. אתה פיטרת אותו, אלישע, כבוקר ההוא בבית המלון בווינה, אבל הוא אף פעם הרי לא עבד אצלך. הוא עבד אצלי. והוא המשיך לעבוד אצלי, במשרה מלאה. הוא המשיך לדווח לי על כל הקורה אתכם. האמינו לי כי היו ימים שנשברתי והיו לילות שבכיתי בכי מר. העדכונים של אביגדור הרעו את מצב רוחי. ידעתי שבהחלטה אחת אני יכול להחזיר אתכם למיטב מנעמי החיים. עם זאת, בהתייעצות עם אנשי המקצוע הפסיכולוגיים, עצרתי את עצמי בכל הכוחות, למענכם ולטובתכם, בשבילכם ובעבורכם. ועכשיו אגלה לכם, קינדרלך אהובים שלי, כי בכל השלבים שבהם דוֹנַחתי מפי אביגדור כי אתם נוקטים צעד חיובי, הייתי שם לעזור לכם בלי שתדעו. מי אתה חושב, שמואל, שילם את לימודי הייעוץ שלך? איך קרה פתאום הנס המופרך שהמנחה צלצל ואמר לך שבדיוק התפנה לו מקום בשליש מחיר. ניסים כאלה לא קורים סתם. הם קורים כי אביגדור שילם לו את היתרה בסודיות. ואתה, מרדכי, חתני המוכשר, איך התפתחה לך משרה באורח פלא בישיבה באמצע הזמן? ממתי מתפנית משרה ומקבלים אליה מישוה שאין לו ניסיון, אולי ממתי שהישיבה מקבלת תרומה משמעותית ובצידה בקשה לתת סיכוי למועמד האלמוני. ברוך השם אתה מוצלח בתפקידך ורואה ברכה בעמלך, אבל את דלת הכניסה לישיבה פתחתי לך מרחוק. היום אתה שם בזכות עצמך, ברוך השם. ואתה, אלישע, קרה לך נס שמצאת דירה מקסימה בתשלומי שכירות נמוכים, לא הבנת מה קרה שהמשכיר התגמש ואמר שאם תביא לו את הכסף מראש הוא יסתפק בחצי מחיר. זוכר? למה שלא יסתפק בחצי מחיר אם הוא קיבל מאביגדור את החצי השני? לרגע אחד לא נעלמתי ולא התעלמתי. כלל הברזל שלי היה אחד: מי שצועד צעד קדימה, אפילו רק צעד אחד, אפלס לו בסתר את המשך המשעול.

אביגדור יכול לשבת ולספר לכם, אם תרצו, על עוד הזדמנויות קטנות וגדולות שבהן הוא פתר לכם בשליחותי בעיות בשקט ובסודיות, בלי שתדעו כלל. כספים רבים ריכזו מכשולים והמיסו חסמים. בלתי שתדעו. בלי ששקשרו. כי אם הייתם יודעים, הייתה התוכנית מאבדת את כל יעילותה.

* בַּעַט אֶפֶיֶת הַמַּעֲשִׂיִּית ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"תוכנית התייעלות? זה היה ניתוח בלי הרדמה. אפילו לא הרדמה מקומית, שווער", פצה מרדכי את פיו.

תסתכל על התוצאות, מרדכי יקירי. תסתכלו כולכם על התוצאות, קינדרלך. והרי התוכנית התגלתה בדיעבד כתוכנית יעילה ביותר. תסתכלו על מה שקורה איתכם היום, תראו אתכם. שלוש שנים עברו, ותסתכלו טוב-טוב על עצמכם: הכנתם שהעולם הזה הוא הפרוזדור וימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ורהבם עמל ואוון. הרמתם את המבט גבוה, לעבר הטרקלין שמטחה לכולנו אחרי הפרוזדור. נהייתם אנשים עם משמעות לחיים, עם מיצוי עצמי של כישרונות וניצול יכולות, עם סיבות טובות לקום בבוקר, עם חיוכים ושמחת חיים, עם סדר יום, עם משפחות אוהבות ובנויות לתפארה, עם כבוד לזולת ועם אנושיות, וכן, גם עם ערך לכסף. לא להאמין מה שנהיה מכם, ברוך השם. ולא להאמין שיכולתי להמשיך ולהרוס את חייכם בלא דעת אילולא אותה שיחת מעד'בוז שבהשגחה פרטית התגלגלה אליי להחיות עם רב, לטלטלני ולנערני כדי להציל אתכם ואת צאצאיכם היקרים.

אבא סיים את סיפורו ופתע זרזפו עיניו דמעות למכביר. הצטרפנו אליו, מוחים דמעות טריות הבאות זו אחר זו ומתגלגלות על השולחן ועל השטיח שלמרגלותיו.

קמתי ראשון וניגשתי אליו. לא הצלחתי להוציא הגה מפי, נעמדתי ליד כיסאו, הנחתי יד על כתפו, אבא אחז בזרועי ונעמד מולי, בתוך עיניו הטובות, האוהבות כל כך, ראיתי את הכאב והייסורים שהיו מנת חלקו באותן שלוש שנות בנייה. בים התכלת המקיף את אישוני האוהבים ראיתי את הכמיהה הבוערת בו שלו לקבל מאיתנו את הבנתנו ואת תודתנו.

התחלתי לבכות חרש ופרשתי זרועות פתוחות. נפלנו זה על צווארו של זה. "תודה", בכיתי לתוך אוזנו, "תודה טאטי. רק אבא שבאמת אוהב אותנו יכול היה להשקיע כל כך הרבה כאב עצמי בבנייתנו".

דמענו כולנו. אבי התעשת ראשון וחזר למבע הענייני הקבוע שלו, מבע ספוג שליטה עצמית. "האמת היא שלא מגיעה לי תודה כזאת גדולה. לא הייתי מצליח לשרוד את התהליך. היו לי כמה וכמה רגעי שבירה שבהם כמעט עשיתי סטופ וחזרתי למצב הקודם. למזלי קיבלתי סיוע ותמיכה לאורך כל הדרך מדמות חזקה שלא נשברה ולא נתנה לי להישבר. דמות שכל הזמן הזכירה לי: 'זה לטובתם, זונדל, זה לטובתם. אל תישבר ואל תיכנע לרגשות'. ואם אתם באמת מרגישים שהצעד היה נכון והוא בנה אתכם, רגע, אתם באמת מרגישים ככה - - -"? הסתכל עלינו במבט בוחן כליות וחותר לב, ממתיך לאישור או הכחשה.

הנהנו כולנו כאיש אחד בראש אחד. לא יכולנו להביע מילה. דמעותינו דיברו במקומנו. אבא ספג את הנהוני ההסכמה שלנו, המתין כמעכל אותם במוחו, והמשיך: "בגלל שאתם מרגישים שזה היה מועיל, הגיע הזמן שתגידו תודה רבה לדמות העוצמתית שהגתה את הרעיון, ושנתנה לי כוח לשרוד". אבא הפנה את מבטו אל אביגדור, שהשיב לו בהנהון. קיבתי הצטמקה בזעם. עד כאן. אביגדור, המזכיר האישי שלי הפך להיות המחנך המשפחתי שלנו? ! מילא אבא, פעל מתוך אהבתו העצומה. אבל אביגדור? כמה אכזריות צריכה להיות באדם

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

זר כדי לראות מקרוב מה אנחנו עוברים ולא להישבר. הוא הרי היה ממש לדינו. הוא לא ישב במרחקי פלטבוש וקיבל דיווחים. תודה הוא רוצה?
החיוך המוסתר שהצטייר על פני אביגדור, הרגיזני שבעתיים. הגנבתי הצצה אל אחי שמולי וגיסי מרדכי'לה וגם פניהם לא בישרו לו טובות. רק מלאך מליץ אחד יש לו פה בחדר: אבא.
אביגדור דחף בעדינות את כיסאו ונעמד. אחר, פנה לעבר הדלת הסגורה, אחז בידית הדלת, והסתכל על אבא, שהסתכל עלינו ואמר: "את התודה שלכם, קינדרלך, תגידו עכשיו ובקול גדול".
אביגדור פתח את הדלת בתנופה מאופקת: אימא ניצבה על המפתן. הדורה כהרגלה. זקופת קומה ונחושת מבע. ודומעת.
שלא כהרגלה.

*

"מאמי", בהינו ונעמדנו.
אימא התקדמה צעד אחד ועוד אחד. אביגדור חמק החוצה. הדלת נסגרה מאחוריה בעדינות, נשארנו בחדר לבד. טאטי, מאמי, ושלושתנו.
"הגיע הזמן שתגידו לה תודה", לחש אבא כשהניחה את תיקה הקטן על השולחן. שפתיה בלומות בכוחות על. הלטנו את פנינו בפכות ידינו ופרצנו בבכי משפחתי.
קול בכייה של אימא הטביע את קולותינו אנו, בגובהו.
ובאהבתו. ובחמלתו. האמיתיות.

===

כָּל הַקּוֹרָא – בּוֹכָה!

הַיְצִיָּרָה הַחֲדָשָׁה

אַנְשִׁים בֵּין מִשְׁתַּנִּים 4

עֲכָשׁוּ בַּחֲנוּיֹת הַסְּפָרִים

חַיִּית קְרִיאָה מְטֻלָּטֶלֶת

פְּרִיחַת הַגּוֹזְלִים

* סיפור / יתד נאמן / מוסף סיפורים פסח תשפ"ה *

פרק ראשון

היעלמות 'האטרקציה הסודית'

"הדבר היחיד שאני יכול לחשוב עליו כעת הוא שתזדקק להשתלט מִחַ עצם, ושהאדם היחיד בעולם שהמח עצם שלו יתאים לך, יהיה אני", ירק אברהמ'לה את אשפת חיציו האחרונים על קלמן שישיב ללא ניע.

"יהודי אינו מקלל", הפטיר קלמן, מורט שערת שפם עצבובית.

"אני לא מקלל אותך, קלמן. חלילה לי. אני רק מברך את עצמי שסוף סוף תבין אותי. שתגיע למצב שבו תפעיל במוח שלך את הכפתור הזה שקוראים לו לימוד זכות. אתה מכיר את הכפתור הזה? מכיר אותו, קלמן? יש כזה כפתור במוח היהודי. או יותר נכון: בלב היהודי. חבל שאתה לא משתמש בו".

"השיחה נגמרה, אברהמ'לה".

"השיחה בכלל לא התחילה, קלמן. אתה לא שמעת אותי אפילו לרגע אחד. שעה שלמה אני יושב פה ומסביר לך מנהמת הלב שאין סיכוי בעולם שאני גנבתי את 'האטרקציה הסודית' ושאין שום אפשרות כזאת עלי אדמות ש'האטרקציה הסודית' המהוללת והמושלמת עברה אליי. אני בכלל לא יודע איך פורצים מרוחק למחשב, אני בכלל לא יודע איך פועלים בתחומים האלה של דיג ממחשב מרוחק, אבל אתה שמעת מילה אחת, משפט אחד, מהחשוד הראשי הנכבד שביקש להציל את עצמו וזרק אותי כמו עצמות של סוס מת אל מתחת לגלגלים של הרכבת שלך. חוכמה גדולה. משפט אחד שאמר החשוד הראשי שלך, לפני שהוא הרים את עצמו ועזב את הארץ, ומאז שמת עליי חותמת שחורה. אני לא מוכן לזה. איפה הצדק, קלמן?"

"איזה נס שאני לא זקוק להסכמה שלך כדי להחליט להפסיק את ההעסקה שלך במכון", חייך קלמן בציניות מקפאית דם. "לפנים משורת הדין, אברהמ'לה, אתן לך פיצויים. רק כי שנינו באנו מאותו מקום. תקרא לזה חסד נעורים. אגף החשבות של המכון יעמוד איתך בקשר לגבי הפיצויים".

דמו של אברהמ'לה העלה בועות קצף בעורקיו. אם המכון היוקרתי של קלמן נועל את דלתותיו בפניו בהשלכה פומבית שיש בה קלון, שום מכון מחקר טכנולוגי מכובד לא ישכור את שירותיו לעולמי עד. ויש לו כל כך הרבה

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּית ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

מה למכור לעולם. יש באמתחתו תגליות פיתוחיות שעומדות לזעזע תבל ומלואו. הוא רק צריך זמן להבשיל אותן, ואמון מצד קלמן. ולימוד זכות.

*

קרוב לעשר שנים השקיע קלמן צוברייט בפיתוח מיום היצירה המונומנטלית 'האטרקציה היסודית', שכינסה תגליות מחקר מדעיות יסודיות פיתוחיות שעולם המדע המחקרי טרם הכיר. הייתה לו לקלמן מטרה עילאית נשגבה שלמענה הוקם המכון כולו: להוכיח לעולם המדע על שלל תחומיו שהחכמה האמיתית נמצאת בתורה ובקרב לומדיה ושכל המדע המהולל אינו אלא כקליפת השום מול התורה. קלמן השתוקק לגרום למיליוני צעירים יהודים ברחבי העולם להבין: התורה היא סוד הבריאה ויסוד היקום כולו. כל סודות הבריאה הכמוסים ביותר וכל תעלומות היקום הבלתי מופענחות, מצויים בתורה, הם ופענוחיהם. וניתן להוכיח זאת. ההוכחות המוצקות היו גולת הכותרת של מכון קלמן למחקר על פי התורה. מדענים וחוקרים שומרי תורה ומצוות שנשכרו לעבודה בשירותי המכון שהקים קלמן בעשר אצבעותיו ובתרומותיהם הזורמות של נדיבים ידועים ופחות, נחשפו, כל אחד בתורו, לחלקים בודדים מיצירתו הכוללת של קלמן - אשר מעולם ולעולם לא הראה לאיש אחד את כל היצירה בבת אחת, משום עינא בישא - המדענים התורניים שהועסקו במכון קלמן לחקר האמת, בשלל הסניפים הזעירים שפיזר קלמן ביחידות משרדיות שכורות, סודיות וצנועות, בכמה ערים בארץ, הביעו התפעלות נפעמת מהתגליות המדעיות שבהן עסקו, כל אחד בתחומו, ושיערו שהיצירה הזאת, לכשתצא בשלמותה לאוויר המדעי ולאווירה המחקרית, תזכה את קלמן צוברייט בפרס נובל למחקר.

לא הפרס הבינלאומי העתידי וגם לא ההכרה המקצועית האישית עמדו בראש מעייניו של קלמן צוברייט, הקיבוצניק החילוני לשעבר, בעת שהוביל את פרויקט החיים שלפיתוחו הקדיש את מיטב שנותיו המובחרות. קלמן צוברייט רצה וכמה לכך שעולם המדע יכרע ברוך מול התורה. שלא תהיה לו ברירה אחרת. נדיבי עם שנאספו סביב הפרויקט הסודי כמעריצים נלהבים, כיבדו את רצונו של קלמן בסודיות הדוקה. המטעמות החלקיות-מאוד שהציג להם בעת שדרכן אותם לפתוח את שערי הכיס הלבבי שלהם, הספיקו כדי להצית את דמיונותיהם באשר למהפכה החיובית שעומד מכון קלמן לחולל בעולם כולו. הנדיבים תמכו בו בעין יפה ובלב מלא אמון. הכול חיכו במתח להוצאת היצירה לאור עולם ולחשיפתה הפומבית. וקלמן, כמו קלמן, יום סוער באופיו ומהפכן מערש לידתו, לא מיהר ולא חפז, וידע ואפילו אמר לכל המתעניינים שהמהירות מהשטן והחיפזון מן היצר. קלמן העדיף להקדיש עוד כמה שנות מחקר מעמיק ומתון, ובלבד שהתוצאות תהיינה יצוקות, כדבריו. הוא תכנן השקה מרהיבה ודרמטית שתכה את העולם המשכיל כולו בתדהמה בבת אחת.

שנים של עבודה ומחקר חלפו ונאגרו ואחרי כעשר שנות פיתוח מואץ ומחקר ממוקד, התקרבה היצירה הכוללת לכדי השלמתה. קלמן תכנן לה השקה בינלאומית מקצועית שאיש לא יישאר כלפיה אדיש.

ודווקא אז, בעיתוי הכי רגיש, קרה הנורא מכול.

מספר שבועות לפני העברת החומר כולו במרוכז לעימוד מסודר וסופי, פתח קלמן בבוקרו של יום ירושלמי חורפי את המחשב הראשי המצוי במשרדו, בבקשו לעבור סופית על נקודה מסוימת שהובהרה לו על משכבו בלילה ונזקקה לליטוש אחרון - ונדהם לגלות כי החומר איננו.

אצבעותיו חבטו במקלדת. ידיו נייערו את המסך. עיניו בדקו את החיבורים בין התקעים לשקעים. התנועות הבהולות והתנודות הידניות לא שינו את המציאות המצמיתה: התיקיה הראשית, ריקה. כל החומר כולו, על מיליוני סימניו, אלפי טבלאותיו, ומאות פרקיו שהיו מרוכזים בכל שלל תיקיות המשנה, נעלם והתאייד והתאדה. הגיבויים השמורים, המאופסנים כצפוי במנותק מהמחשב הראשי, נשלפו והובאו ונפתחו חיש מהר על מנת לדלות מהם את החומר היקר, והחשיכו את עיניו. התברר כי גם מהם ומקריביהם נעלם ונמחק החומר כולו, כמו נשתל בו מקדמת דנא וירוס מוקדם בלתי מזוהה שהמתין לשעת כושר סודית שתזמנה מראש, ומיד עם העלאת הגיבוי עתה, אחרי אותה שעת כושר אפלה וסודית, נמחק כל הגיבוי כולו וטרואקטיבית מכל ובכל מאגריו השמורים.

*

אחרי שהקיץ קלמן צוברייט מעלפוננו ונקל היה להבחין כי שערות בראשו ובזקנו הפכו באחת לשערות שיבה בוהקות מלובן, ביקש אליו בבהילות את איש המחשבים הראשי של המכון, יהודה פיקוס הגאון. האיש שעל זה שילמו לו טבין ותקילין בשנים האחרונות. כלומר, על כך שדברים מסוג זה לא יקרו.

פיקוס שממילא היה בדרכו הבהולה אל מבנה המכון, הוחש ובדק ופשפש, נבר וחתר וחפר וסרק וסקר, על הדרך השתיל והפעיל תוכנות חירום סודיות, על גבול הבלתי חוקיות, חלקן נכונות ומוכנות לזיהוי עקבות דיגיטליות חשוכות של גנבי תוכנות הדורשים כופר, וחלקן בעלות יכולת מופלאה לשחזור אין מיש - והעלה בחתו חרסים שבורים. צגי המחשב נותרו בוהים מול בֹּהִיָּהם ולעגו בשממה ממוחשבת לניסיונותיו הנואשים של פיקוס המיוזע. האטרקציה הסודית כולה נעלמה ואיננה. כמו בא אליהו הנביא זכור לטוב והעלה אותה למרומים בשלמותה.

פיקוס סיכם באוזני קלמן את התממשות האסון: אין את החומר ואת העתקיו לא בדיסק הקשיח של המחשב ולא במגוון הגיבויים שלו, גם לא ברבדים הנסתרים ובמחילות הגיבוי הכמוסות. והכי מדאיג: שום גנב תוכנה אנונימי שוחר מטבעות ביטקוין לא יצר קשר ישיר או עקיף לבקש כופרה תמורת השבת האוצר הגנוב. אין קצה זנב.

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"אתה לא אומר לי את מה שאתה אומר לי עכשיו. שב על המחשב ומצידי אל תזוז עד שיש תוצאות", הרעים קלמן צוברייט על יהודה פיקוס ששב בפקודתו אל המחשב המרכזי של המכון והמשיך ללחוץ על המקלדת ולפשפש אחרי מבוכים נסתרים שמא בהם הוטמן המטמון הגנוב.

"איך אתה מסביר את זה?", טלטל קלמן את יהודה בזרועותיו כשבישר לו בסופו של יום מתוח וגדוש בניסיונות נפל כי לא נמצאה האבדה הגזולה ואין לו מושג אם תימצא.

"האמת היא, קלמן, בינינו, שמזמן שמתי עין על אברהמ'לה".

"אברהמ'לה? איזה אברהמ'לה? מהנדס התוכנה הכי טוב בצוות האישי שלי? איך הוא קשור עכשיו, פיקוס?" "בדיוק. המהנדס הכי טוב בצוות האישי שלך. הוא מזמן לחש לי, ויותר מפעם אחת, שהוא יודע איך להיכנס מרחוק למחשבים שלנו במכון, ולא הפסיק להגיד לי שחומת האש שבניתי פה לכל המחשוב, חומת אש שאני אומר לך שגם בפנטגון אין כמוה, אינה טובה מספיק", התמרמר איש המחשבים, "הוא כל הזמן מטפח לי שחומת האש שלי לא מספיק מקצועית. כנראה הוא עושה לנו תרגיל מארץ התרגילים, כדי להראות לך שאני לא מספיק מקצועי".

"אני לא מאמין".

"זכותך".

"לא. תסביר לי, למה שהוא יעשה את זה?"

"אמרתי לך: להראות לי שחומת האש פריצה וחדירה".

"בסדר. אז הוא הראה את הנקודה שלו. למה עכשיו הוא לא מחזיר את האוצר? הוא מחכה שאחטוף שבץ? הוא היה פה כל היום יחד עם כולנו וגילה דאגה כמו כולנו. משהו לא מסתדר לי, פיקוס. אל תסכן אותי. למה שהוא יעשה את זה? ועוד יותר מזה: נניח שאברהמ'לה עשה את זה כדי להוכיח שאתה לא מספיק טוב. נו, אחרי שהוא הוכיח את הפוינט שלו, למה הוא ממשיך את המשחק המסוכן הזה?"

"את כל זה תשאל אותו. לא אותי".

"רגע, אתה אומר שכל החומר אצלו?"

"כנראה".

"הכנראה הזה שלך הוא בשבילי שאלה של כמעט חיים או מוות. זאת אולי שאלה של כסף".

"לא יודע. תבדוק מולו, קלמן. לא מולי. כסף או אידאולוגיה או אגו עראף מה. באמת שלא יודע. תבדוק ישירות מול הפציינט. וחבל על כל רגע".

"ברור שחבל על כל רגע. אני אבדוק מולו וגם מולך, פיקוס היקר מאוד. אתה לא תתחמק. בין אם זה אברהמ'לה ובין אם זה מישהו אחר. אתה קיבלת ממני מאות אלפי שקלים בארבע השנים האחרונות כדי למנוע את המצב הזה. כמה שביקשת, קיבלת. ומה שביקשת, קיבלת. ובזמן אמת אתה עומד ומוכר לי סיפורי סבתא על אברהמ'לה וחומת האש".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"סליחה, קלמן, עם כל הכבוד לכישורים שלי, אני לא יכול להתמודד מול בגידה מבית".

*

אברהמ'לה הכחיש מכל וכל כל גישה שלו מרחוק לחומר היקר. "סתם אהבתי להרגיז את יהודה כדי שלא ישמור על שאננות", הסביר את איומיו על יהודה פיקוס באשר לחומת האש הפריצה והחדירה. "רציתי שהוא יידע שיכול להיות לו פה השביעי באוקטובר למרות הטכנולוגיה המשוכללת שלו, בדיוק כמו שהיה בגבול עם עזה". הסבריו ההגיוניים למחצה לא נקלטו במערכת. הוא היה קצה החוט היחיד שניתן להיאחז בו. קלמן ניגש ישירות אל הנקודה והציע לו כופר בסכום גדול. "תקבל שבע ספרות, אברהמ'לה, ואיש בעולם לא יידע. רק שנינו נדע. וזהו. מילה שלי. רק תחזיר לי את החומר הגנוב. אין לי חיים בלעדיו. אני לא מדבר איתך על עשר שנות חיים שהולכות ישר לפח אם תמשיך להחזיק אצלך את 'האטרקציה הסודית', אני מדבר איתך על משקיעים כבדים, שאתה לא רוצה להסתבך איתם, תאמין לי שאתה לא רוצה, שהשקיעו הון עתק במיזם שלי ומחכים לתוצאות. הם יפשוטו ממני את העור פיסה אחרי פיסה, אברהמ'לה, ואז יגיעו גם אליך, או שקודם אשלח אותם אליך, מה אומר?"

"לא גנבתי אותו. לא לקחתי אותו. לא העתקתי אותו. לא שכפלתי אותו. קלמן מכובדי וידידי, אין לי יכולת טכנית והשכלתית לעשות את זה גם אם הייתי רוצה. אתה נסער ואתה חושד בכשרים. אין לזה קשר אליי משום צד".

"אתה דווקא נראה לי עילוי מחשבים".

"לא בתחום הזה של פלישה מרחוק. הנדסת תוכנה איננה קשורה לחדירה עוינת מרחוק. הרי אף פעם לא נתת לי גישה ישירה למחשב הראשי. את החומרים שלי בניתי אצלי ואז הם הועברו אליך למחשב. נכון? אז אל תפיל עליי עכשיו תיק שלא קשור אליי משום כיוון".

קלמן ראה היגיון בהסבריו של אברהמ'לה, אבל פיקוס המשיך להתעקש. "בדקתי שוב פעם, קלמן. לא הייתה שום חדירה מבחון. אין שום עקבות. זה רק מישוהו מבפנים. תשב על אברהמ'לה עד שיישבר. חבל על כל יום שעובר".

שיחות שכנוע רבות ורביגוניות לקח קלמן עם אברהמ'לה. הבטחות רבות הבטיח לו. באחת השיחות הנוקשות פרץ אברהמ'לה בבכי מצמית לבב והתחנן לקלמן שיגרור אותו איתו עכשיו וללא כל התראה מוקדמת לכל מכון פוליגרף שבעולם ולכל בית דין שבעיר ולכל ארון קודש שיחפון כדי שיוכל להישבע שבועה חמורה בנקיטת חפץ שהוא לא לקח את 'האטרקציה הסודית' ולא הייתה לו אפשרות לקחת את האוצר הבלום הזה ולהשמירו מתחת שמי האדמה".

"אני לא צריך ממך לא פוליגרף, לא שבועת נקיטת חפץ, ולא בית דין או ארון קודש, אברהמ'לה. אני צריך את 'האטרקציה הסודית' במלואה. כל החיים שלי נמצאים בתוך כף היד שלך".

*

היעלמותו הפתאומית של יהודה פיקוס מהארץ, פחות משבוע אחרי היעלמות 'האטרקציה הסודית' ממחשבי מכון המחקר של קלמן צוברייט, הדליקה נורה אדומה צווחנית מעל ראשו של יהודה פיקוס והסירה לזמן מוגבל את החשד מעל אברהמ'לה.

אחרי מספר ימים של תהיות בילושיות נודע לקלמן כי פיקוס עקר את מגוריו לעמק הסיליקון השוכן בחלקו הדרומי של אזור מפרץ סן פרנסיסקו בצפון קליפורניה שבארצות הברית. "קיבלתי מחברת 'גוגל' העולמית הצעה שאינני יכול לסרב לה", הסביר טלפונית לקלמן שעלה על עקבותיו ודלק אחריו בשיחה ממספר חסוי, "ואצלך במכון המחקר אין לי יותר מה לעשות בגלל הגניבה והבגידה שחיסלה לך את מפעל החיים. מה אתה רוצה בדיוק שאעשה? שאמרוט את הנוצות שלי לצידך במספד ובכי מר? אני צריך להתפרנס, איש יקר. לא? יש כאן מוסדות חינוך טובים מאוד לילדים. ואני אומר לך שוב, קלמן, תקשיב לי ותקשיב לי טוב: זה אברהמ'לה. תשב עליו עד שיישבר".

בלית ברירה אחרת ואחרי שחברת חקירות דיסקרטית שנשכרה בהון תועפות, לא העלתה ממצאים כלשהם של פלישות מרחוק, שעה קלמן שוב לעצתו המרוחקת של יהודה וניסה לרתום אליו את אברהמ'לה בשפת חלקות ובלשון איומים לחילופין.

אך אברהמ'לה לא נשבר ואפילו לא נסדק. זה לא הוא, הצהיר והסביר, התעקש ולא התגמש. ככלות כלל ניסיונותיו בתוהו, פיטר אותו קלמן מהמכון היוקרתי בשיחת פרידה רווית איומים. "אם תמכור את 'האטרקציה הסודית' אי פעם לאי משהו, או אפילו חלקים ממנה, אהיה שם צעד אחד לפניך, תמיד צעד לפניך, אברהמ'לה, כדי לשרוף אותך תחת אור השמש. בכל התעשייה אשרוף אותך. אפילו כמנקה במטאטא ויעה לא יעסיקו אותך". "אתה חושד בכשרים, קלמן, על בסיס משפט מרושע של אדם שנשט אותך ברגע של משבר, ואתה דן אותי לחרפת רעב".

"ההחלטה בידך, אברהמ'לה. תחזיר את האוצר ותהיה עשיר תבל".

"אינני יכול להחזיר את שלא לקחתי".

"אז אל תחזיר ואל תתלונן על חרפת רעב".

"הלוואי ותצטרך למח עצם כדי להישאר בחיים, ואני אהיה היחיד שהמח שלו יתאים לך".

"יהודי לא מקלל".

"אני לא מקלל. אני מברך את עצמי שאצליח לגרום לך להפעיל את כפתור לימוד הזכות".

===

פרק שני

נחמה באוהלי בשאטוה

איש בקיבוץ 'מזניקים' לא מתח גבת תמיהה ייחודית כשגדי מריר חזר לקיבוץ אחרי מלחמת יום הכיפורים ללא צל של חיוך על שפתיו החשוקות. אחרי שראה את חבריו נופלים, אחרי שהתברר לו ולבני גילו אנשי המילואים כמה גדולה הייתה ההפקרות וכמה עמוקים היו המחודלים, משהו בתוכו נסדק. האמונה הממסדית התערערה, הביטחון במערכת נשבר שבר בלתי מתאחה.

קודם כל שמחו שגדי מריר בכלל חזר. שמונה מבני הקיבוץ שגויסו ביום הכיפורים הושבו בארונות עטופי דגלים שנקברו בחלקה הצבאית בבית העלמין של הקיבוץ. עשרים ואחד מצעירי הקיבוץ, נעו במחלקות השיקומיות עם פציעות לכל החיים. קטועי גפיים חלקם, האחרים עיוורים או חרשים, או פגועי שאר מרעין בישין. גדי מריר, קצין בשיטת, חזר מהמלחמה שלם בגופו ומדוכדך ברוחו. עצבני על כל העולם ויורק גופרית לכל עבר. על גולדה מאיר. על משה דיין. על הרמטכ"ל דדו. על ההונאה הלאומית, על היוהרה הטיפשית, על העיוורון המנהיגותי. על המושחתים שהשחיתו את המדינה והביאו אותה לטראומה עמוקה ומדממת.

"שישמח שהוא בריא ושלם", רגזו הקיבוצניקים של מזניקים, "ושיפסיק להתפנק עם כל התלונות האלה שלו נגד כל העולם". בשבילי הקיבוץ הסתובבו אבות ואימהות שכולים שחרקו שיניים בוכיות ובלמו בכוחות על את תסיסתם האנטיממסדית. איך יכול גדי להרשות לעצמו לכעוס ולהתרעם כשהוא חי ונושם בעוד שטובי חבריו, אלה שגדלו איתו ולצידו כמו אחים, מבית התינוקות המשותף, עבור בבית הילדים עם הלינה המשותפת בלילות, ועד להתגייסות המלוכדת לצבא, שוכבים עתה מתחת למצבות בבתי הקברות הצבאיים שנמלאו במהירות גבוהה והוריהם מתהלכים בין שבילי הקיבוץ כבויי מבט ונטולי רצון חיים. שישמח שהוא חי, הטמבל, ושיסתום כבר את הפה שלו.

מוישל'ה מריר, אביו של גדי, ביקש מיוסק'ה המזכיר שיעביר את גדי למסגרייה. "זה לא גדי של פעם, שיכולת לשים על הכתפיים שלו את כל הפלחה ואת כל הכותנה", אמר מוישל'ה ליוסק'ה ושאל לגימת עשן ממקטרתו, עבודת יד בייבוא אישי מקובה.

"אף אחד לא כמו של פעם, מוישל'ה", הזעיף יוסק'ה פנים צרובי חמה. גם ככה חסרו לו ידיים עובדות. השכבה הצעירה, העובדת והלוחמת, הוכתה מכות קשות. דור ההמשך של הקיבוץ ספג מכה אנושה. חסרות ידיים במשק.

"תן לו את המסגרייה, יוסק'ה. שמע מה אני אומר לך. גדי יעשה לך פלאות עם ידי הפלדה שלו. הוא לא בנוי לשדות עכשיו. לא טרקטורים ולא מחרשות. המרחבים הפתוחים מזכירים לו זיכרונות לא טובים מהמלחמה". "מה ואיך קשור מרחבים פתוחים לשיטת, מוישל'ה? איזה טראומות יכול להיות לגדי מחיל הים?", התרעם יוסק'ה אולם כיבד את בקשת חברו הוותיק והעתיק את שיבוץ העבודה של גדי מריר למסגרייה. עם מוישל'ה

לא בריא להתווכח. הוא עובד חוץ של הקיבוץ. לא סתם חוץ. עובד משרד ראש הממשלה, למי שמבין את המשמעות. לפני הקמת המדינה היה מבכירי אנשי ההעפלה. מאז הקמת המדינה הוא עובד במשרד ראש הממשלה. נעלם לתקופות ממושכות וארוכות. אומרים שהוא פועל במחשכים ובמרחקים גדולות ונצורות. אם הוא מבקש שיבוץ לבן שלו, לא מתווכחים איתו. חברים וותיקים התרעמו על הסידור החדש ורטנו באוזני יוסק'ה. "גדי, בחור צעיר, יישב לו כל היום תחת הסככה, מול וונטילאטור, ואנחנו המבוגרים נרוץ בשדות הפלחה והכותנה תחת השמש עם קוצים בידיים ויבלות באצבעות".

"הוא קצין, גדי, ועשה במלחמה האחרונה כמה מבצעים שהשתיקה יפה להם, חברים. יותר מזה אסור לי לגלות, חברים. הוא חייב התאוששות אם אנחנו לא רוצים שהצבא יאבד אותו. התנועה הקיבוצית ממלאת את שורות הקצונה והפיקוד בצבא, הרבה מעבר ליחסה הסגולי באוכלוסייה, ואתם יודעים את זה. גדי הוא מהטובים שבטובים, אסור לנו לגרום לכך שהצבא יפסיד את היכולות שלו, וכבר דיברתי יותר מדי ממה שמותר לי לדבר", סתם להם יוסק'ה את הטענות הצודקות בהמצאות דמיוניות שקוּשש מכורח המציאות.

הם ידעו הקיבוצניקים שיוסק'ה צודק בדבר אחד: ההתיישבות העובדת מנווטת את המדינה דרך הצבא. משחר נעוריהם חונכו ילדי הקיבוצים לשאוף לקצונה ולחתור לפיקוד. הצבא הרגיש להם שלהם. מעין שלוחה של התנועה הקיבוצית. ולא בכדי. טובי ובכירי המפקדים היו בני התנועה הקיבוצית. היחידות המובחרות מלאו בבני קיבוץ. אמרו שגם בשריון נותנים לקיבוצניקים לפקד על הטנקים ולהשאיר את כל האחרים תחת פיקודם. תקרת הזכויות בצבא, משורינת ומסוגסגת, בלמה את קידומיהם של חיילי הפריפריה ושל הדתיים. אלה טובים היו להישלח לשוחות, למלא את בתי החולים והעלמין, לא להיות מקודמים לדרגות היותר בכירות. שם למעלה, במעוזים האסטרטגיים שבהם נחתכו העניינים, נותרו המקומות שמורים ונצורים לבעלי הדעה הפוליטית הנכונה.

גדי קיבל לאחריותו את מסגריית הקיבוץ והשביע את רצון חברי הוועד. מילה אחת רעה לא שמעו נגדו משום צד. ענייני הפרזול הריתוכים וההלחמות התנהלו כסדרם המופתי. תקלות הרכבים והטרקטורים, עגלות האיסוף ומכונות הקצירה והדישון, תוקנו במהירות וביעילות. גדרות מבני הקיבוץ קיבלו פנים חדשות וסגנוניות. הישנות תוקנו, וחדשות הוקמו. מעקות הוחלפו, עמודים חוזקו. מסגרות שקתות המים, סורגי מכלאות הבקר, כותלי דירי העיזים, עברו ליטוש חיזוק ועיבוי. ידיו המיומנות של גדי ניכרו לטובה והותירו רושם של איתנות מבורזלת במרחבי הקיבוץ. גם אנדרטת הפלדה החדשה והגמלונית שקיבע הקיבוץ בכיכר הכניסה, לזכר נופלי מלחמת המחדל, זעקה מקצוענות ויד אוהבת. גדי שיקע את אישיותו בברזל ובפלדה. חיוכו הנצחי שנעלם במסתורי המלחמה, לא שב גם עם חלוף הזמן. השוכבות הג'ינג'ית שאפיינה את הליכותיו טרום מלחמת ההתפתה של יום הכיפורים, כמו מתה במלחמת תשל"ד לצד טובי חבריו לקיבוץ שהפכו חללים ומילאוהו בחלל שאינו מתמלא.

"דווקא חיל הים לא אכל אותה כל כך, גדי. אתם הייתם בסדר", ניסו וותיקי המשק לדובב את רוחו בחדר האוכל.

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"מה שתגידו", נעל את הדיון.

בשבתות נסגרה המסגרייה. "מה קרה, גדי?", הרעים יוסק'ה אחרי הפעם השנייה. "מה זה לסגור את המסגרייה בשבתות? במזניקים עובדים שבעה ימים בשבוע".

"אני צריך יום אחד חופש בשבילי. איפה הבעיה?"

"אל תגיד לי שנהיית דוס או מה. ואיך יום אחד אתה קורא לזה אם מחמישי בלילה עד ראשון בבוקר אתה סוגר את המסגרייה? זה לא בני ברק פה".

"לא בני ברק, יוסק'ה, אבל כן מזניקים, וכאן במזניקים תמיד כיבדו את הצורך של החברים בחופשות. מה שנכון. אם מישו מהחברים יצטרך את המסגרייה בשבת, שיבוא אליי. אטפל בו. אבל תסכים איתי שאני נותן עבודה כל השבוע גם בשביל יומיים חופש".

"אתה רק אל תספר לאף אחד במזניקים שיש לך יומיים חופש, כי תפרוץ פה מלחמת עולם", הלחיש לו יוסק'ה באזהרה רושפת מזימה משותפת.

עיניו החדות ואוזניו החריפות של יוסק'ה ידעו היטב ובדיוק מה עושה גדי בסופי השבוע. ג'וק מסוכן נכנס לו לראש. הוא יורד במשעולי השדות אל העמק המרוחק, חוצה את הוואדי הגדול, עולה מהצד השני של הוואדי והולך אל אוהלי שבט בשאטוה הברואי, מתרועע עם זקני השבט עוטי הכאפיות, יושב אצלם לקפה שחור ליד הצאן ובצל הגמלים. שעות על גבי שעות הם יושבים ליד הפינג'ן. לפעמים מצטרפים גם הצעירים. שותקים המון ומדברים הרבה. מה עובר עליו?

"חייל באחת היחידות המובחרות של הצבא שלנו לא צריך להתרועע עם בדואים בעמק", הזהיר יוסק'ה את מוישל'ה, אבי הבן, "ואם הם יידעו ממנו או ממישהו אחר שאבא שלו עובד במשרד ראש הממשלה, אז זה כבר סיפור עוד יותר מסוכן ועוד יותר מסוכן. אתה אל תתעלם מזה, מוישל'ה, למה שזאת לא חוכמה גדולה". מוישל'ה הנהן וינק ממקטרתו שאיפה ארוכה מהרגיל. דליה, אימו של גדי, נהרגה בתאונת טרקטור כשהילד היה בן שש עשרה. היא התעקשה לנסוע בטרקטור הישן והטוב לפרדס הרימונים אפילו שהיה גשם ולא ראו ממטר. הטרקטור התהפך לתעלת הבוצנית שליד הכניסה לפרדס, נפל עליה והיא מתה במקום. כולם בכו עליה. דליה הייתה מהגרעין המייסד ותמיד ידעה להרגיע את הרוחות. גדי עבר את הטרגדיה באופן די נשלט. הקיבוץ עטף אותו במעטפת הדוקה ותומכת. הקשר עם ההורים התמצה בין כה וכמה רק בשעתיים של פגישה מדי יום.

*

"אתה לא אותו בן שחזר מהמלחמה", אמר מוישל'ה לפתע. הם שתו ביחד כוס תה אחרי שגדי קפץ לביקור ישירות מחדר האוכל.

גדי שתק.

"אני מזהה את זה עליך, גדי. ככה היו כל אלה שבאו לכאן לקיבוץ מהקרבות של מלחמת השחרור ואיבדו חברים קרובים".

"אז איך אתם חייטם עם זה? איך המשכתם?", גילה גדי התעניינות.

מוישל'ה משך בכתפיו והשלים את מלאכת הצתת המקטרת. "הנחנו לזה. בנינו קיבוץ. בנינו כוח. התאחדנו סביב החזון המשותף. קיווינו שככה ננצח את הפחד. מי חלם שאחרי מלחמת השחרור תהיינה עוד מלחמות ושהחרב תאכל ותאכל ולעולם לא תשבע".

"אם היינו עושים שלום עם המצרים, כפי שהם התחננו לפני המלחמה, לא הייתה פורצת המלחמה המיותרת הזאת ביום כיפור", הסביר גדי לאביו המודאג, "אנחנו שחצנים גדולים אנחנו. האדרנו את הצבא שלנו בגלל הניצחון הטיפשי של 'ששת הימים' שרק צרות הביא לנו. התעלמנו ממלחמת ההתשה שבאה אחרי 'ששת הימים' וגבתה לנו שלוש מאות שישים ושבעה הרוגים ועוד אלף פצועים. הפוליטיקאים שלנו היו שיכורים מיוהרה ולגלגו לבקשות השלום של נאצר. והנה, גבורה גדולה, תראה את התוצאות. יחיעם וגיד, אודי ויואב, אילן ותומר, יוסי ושנהב, מתים כולם. הקיבוץ שולח את כולנו לקצונה, הראשונים לזנק מול האויב, ותראה את התוצאות הארורות".

"אף אחד לא רוצה מלחמה, גדי'לה. מישוה שואל אותנו? מישוה מתייעץ איתנו? מישוה שאל אותנו כשהרגו לנו שישה מיליונים? העולם הוא מקום אכזרי. רק מי שידע להילחם נשאר".

"שמונת החברים שלי ממזניקים היו אמורים לחיות עכשיו, אם רק הפוליטיקאים שלנו היו מטים אוזן לתחנוני השלום של האויבים שלנו. ועל הפצועים אני לא מדבר, מוישל'ה", נקב בשם אביו כפי שהורגל בחינוך הקיבוצי, "ראית את נמרוד צמריר שהגיע בשבוע שעבר לבקר את ההורים שלו? קטוע בשתי הברכיים. זוכר איך הוא רץ כאן מרתון בשדות והקיף בכל בוקר את הטבעת הגדולה שסביב הקיבוץ? ובשביל מה כל זה? בשביל מי הקורבנות המיותרים? בשביל היוהרה של הפוליטיקאים העלובים שלכם. התנועה העובדת, ההתיישבות העובדת. גם כן".

"אז בשביל זה אתה הולך לשבת עם הבדואים בשבתות, כדי לכפר על החטאים של הפוליטיקאים?", תמה מוישל'ה. הם ישבו שניהם בפרגולת עץ שבנה מוישל'ה ליד 'החדר'. הלוא הוא הבית שלו ושל דליה זיכרונה לברכה. לבתי החברים בקיבוץ קוראים 'חדר'.

"אני הולך כדי להתרחק מהצרחות שאני שומע בלילות. צרחות של חברים שצורחים את הנשימות האחרונות שלהם בגלל המחדל הגדול".

"כולנו מאוכזבים, גדי'לה, אבל לא שוברים את הכלים", נאנח מוישל'ה ארוכות כמי שאינו מורשה לספר ולדבר את כל שידוע, "המדינה ממשיכה להתנהל. אין לנו ארץ אחרת, להזכירך".

"למה אין ארץ אחרת, מוישל'ה? מה רע בסן פרנסיסקו? ומה לא טוב באוסטרליה? אחותך שיינא חיה לה חיי דבש באוסטרליה משנת ארבעים ושש ועד היום, מהרגע הראשון היא הבינה שאין מה לבוא לפה ולריב עם הערבים, והיא לא צריכה לפחד שייקחו לה את הבנים למות במדבר סיני. אפילו לילה אחד לא ישנו הבני דודים האוסטרלים שלי ליד מקלט או בפחד ממחבלים שיחדרו מסוריה כמו שאנחנו רעדנו מתחת לשמיכות בלינה

המשתפת-המטופשת בבית הילדים. זה נקרא אצלך לנהל מדינה? להתנהל ממלחמה למלחמה? בשביל זה בניתם פה מדינה? בשביל זה ברכת מההורים האדוקים שלך בשנת שלושים ושבע ולא ראית אותם יותר בחיים עד שהם נשרפו באושוויץ? בשביל זה, מוישל'ה? בשביל זה החלפת את שם המשפחה מבייטר למריר? זאת המציאה הגדולה שהצלחתם לבנות לנו? מדינה שפעם בכמה שנים צריכה להיפרד מאלפי צעירים שנהרגים כדי לשמר את הזכות האומללה שלה לחיות".

"ומה אתה מציע חכמולוג גדול? תראו אותו, תשמעו אותו, עוד איזה צבר שחושב שהחכמה נוזלת לו מהאוזניים", התרגז מוישל'ה כהוגן והביט אל האופק שם נראו אוהלי הברווים שוכנים ברוגע נצחי ושאנן, בלתי מופרע ממלחמות, בלתי מוטרד מאויבים. בנו יודע ללחוץ לו על הנקודות הרגישות. ועל כולן בבת אחת. בלי רחמים.

"אני מציע קצת ענווה. קצת צניעות. לא להשתחצן על השכנים שלנו שהיו פה לפנינו. לא להתייחר עליהם. אם גולדה הייתה שומעת לנאצר ולא משפילה אותו, ועושה איתו שלום לפני אוקטובר שבעים ושלוש, החברים שלי היו עכשיו חיים. לא היינו מתרסקים כולנו ככה עם הסנטר בתוך הסלעים ועם הזנב בתוך הגיהנום".

"גולדה תלך הביתה, גדי'לה, במוקדם או במאוחר. תסמוך עליי שאני יודע קצת מה שאני אומר. היא תשלם את המחיר, אל דאגה. גם משה דיין יעוף. הם כולם ישלמו את המחיר, גדי'לה. אבל אנחנו, בני ההתיישבות העובדת, חייבים להמשיך לשאת את הנטל על הכתפיים שלנו, גדי'לה. אין ברירה אחרת".

"אנחנו חייבים להשתלב במרחב, מוישל'ה. אנחנו לא באירופה. עם כל הכבוד לציונות, היא מתברר כרעיון רע גרוע ונורא".

מוישל'ה הצטמרר. "בבקשה גדי לא. גדי'לה, בבקשה אל תדבר ככה. בבקשה ממך. אל תדבר סרה בציונות. יותר מדי הרבה אנשים נהרגו בשבילה. תן להם את הכבוד".

"למה לא לדבר? מה קרה? ממי אנחנו מפחדים? מהאמת? באנו לכאן, לארץ הזאת, כשהיו פה אנשים לפנינו. הם גרו כאן. הם חיו כאן. הם לא אשמים שעשו לנו פוגרומים בקישינב וששרפו אותנו במשרפות וברחנו לפה. המינימום שאנחנו חייבים זה לתת להם את הכבוד, את השטח, את המרחב, את ההגדרה העצמאית שלהם. אי אפשר לדפוק את הראש בקיר לאורך זמן. הם לא מתכוונים להיעלם לנו מהנוף האורבני".

"יופי לי. הבן יקיר שלי נהיה כנעני. השתלבות במרחב. מתן עצמאות לשבטים. מה עוד? אולי לחזור לאירופה וזהו? זה מה שהיה חסר לי עם כל המלחמה הארורה הזאת שאתה תחטוף שיגעון של פוסט ציונות. אם אתה חושב שהקפה השחור שאתה שותה ליד הכבשים המסריחות לאור הירח יפתור את הבעיות במזרח התיכון, אתה טיפש בדיוק כמו דיין וגולדה ואולי יותר מהם".

"אני חושב שאין לנו שום הצדקה מוסרית לקחת לשכנים את מה ש שלהם".

"התנ"ך זה הצדקה מספיק מוסרית בשבילי. מצטער אם זה לא מספק אותך".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"תנ"ך? זה מה שאתה אומר לי, מויש'לה? תנ"ך?", התרומם גדי מכיסאו, ראשו המתולתל נגע בתקרת הקש, קולו התפזר על פני הדשא והגיח לחדרי הקיבוץ השכנים, תריסים נגללו בשקיטה של סקרנות, "אתה מכיר בתנ"ך בכלל? ממתי זה? משהו חדש? לפי מה אתם מחליטים מה מהתנ"ך לוקחים ועל מה מוותרים? או שתנ"ך זה תנ"ך ולוקחים את כולו קומפלט, או שלא לוקחים כלום. ובינתיים, עד שתחליטו בקשר לתנ"ך, אשתה לי קפה שחור עם החברים הטובים שרכשתי לי בשבט בשאטוה".

"רק אל תגיד להם מילה על העבודה שלי".

"אזהרה מיותרת", נעלב הבן, הקצין ביחידה המובחרת.

"סליחה, בן".

"אל תבקש סליחה, מויש'לה. אין לך על מה".

"ועוד איך יש לי על מה", נרעדו כתפיו של מויש'לה. גדי הבחין ברעד ונבעת, "רק שאם תדע על מה, לא תסלח. לא אתה ולא כל החברים שלך נשארו בחיים לא תסלחו. לעולמי עד לא תסלחו".

"מה זאת אומרת?", נדרך גדי, עיניו צולפות קליעי סקרנות לתוך גבותיו המאפירות של אביו.

"דיברתי יותר מדי, גדי'לה. אולי יבוא יום ונוכל לדבר יותר מזה. לילה טוב".

===

פרק שלישי

מגמה מודאגה

החיטה צמחה שוב בשדות מזניקים והקיבוץ הסתגל על כורחו לשגרת המדינה שאחרי המלחמה, אך הטראומה הלאומית הכתה שורשים של הלם מתמשך בלבבות האזרחים. שפיפות הקומה ותוגת האבל שימשו בערבוביה ותיבלו את מהלכי החיים.

המטפלות בחדרי הילדים המשיכו לשיר עם הילדים על חבל ארץ מולדת ולספר להם שהקיבוצניקים הם מבחר האנושות והטובים שבחבורה, אולם במוסדות התנועה רחשו קולות שבר שהומרו בתרועה להכרזות מרד. השחצנות נסדקה ורוחות פרצים נשבו בעד הסדקים, מחרידים את השלווה הצברית. העם דרש תשובות, והדחה. גולדה ודיין הוזזו הצידה מהגאי הספינה שכמעט הוטבעה. יצחק רבין, רמטכ"ל מלחמת ששת הימים המזהירה, שבעת המלחמה הנוראה של יום הכיפורים שימש שגריר בארצות הברית במרחק והיה נקי ממעורבות במחדל, הושב ארצה והוצב בראש המפלגה למגינת לבם של צעירי המפלגה - צעירים הם כבר מזמן לא היו - שעשרים

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּית ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

שנה המתנינו בסבלנות מתכלה ללכתם של המבוגרים, לא כדי שייובא כוכב פוליטי מבחוץ ויחמם את הכיסא המתפנה. אבל ברירה לא הייתה.

ליד הקברים צמחו אזובים. ההורים השכולים נשאו את כאבם בדומייה. מסגריית הקיבוץ המשיכה קולות נסירה הלחמה וריתוך. עוד שנה חלפה ועוד אחת, ויוסק'ה נעשה מודאג וכינס את הוועד לישיבה שלא מן המניין. גם מוישל'ה נכח בישיבה הסודית.

על הפרק: צעירים מבני הקיבוץ נתקפו בחיידק החזרה בתשובה והחזרה הזאת פושטת כמו מגפה. השחקן אורי זוהר שחזר בתשובה ולמד בישיבת 'אש התורה' כמו העיף פקק מבקבוק תוסס. כשהצטרפו אליו חבריו פופיק ארנון ואיקא ישראלי, נעשתה החזרה בתשובה לנושא שצעירים מדברים עליו בחופשיות ללא פחד מהמבוגרים שבקיבוץ. כל עוד היו הדיבורים דיבורים, ניחא. הבעיה התעוררה בחריפותה כשהדיבורים הצמיחו שינויים בלתי ראויים ובלתי רצויים.

יוסק'ה פירט את הרשימה המדאיגה: אהוד של לייבקה וסוניה שהתכוון ללכת לגיבוש סיירות, הלך לסיור ב'אור שמח' ונשאר שם; מומי של זושא וטניה שכבר התקבל לסיירת מטכ"ל, פאר הקיבוץ ותקוותו, הלך גם הוא ל'אור שמח' בירושלים ואחרי שני סבבים בירושלים השהה את השירות הצבאי לשנה אחת לפחות; נוח של נחום ואַסְתֶּרֶן־קָה, קולי של אַרְקָה וּבְלוֹמְקָה, אסף של גרשון וּשְׂרָקָה, יזהר של פֶּרְקָה וסאשה. הטובים שבטובים שהתעתדו לגדולות ונצורות ביחידות המובחרות, חיל האוויר, שיטת, חיל הים, סיירות, כמו נדבקו זה מזה בחיידק חיפוש השורשים והלכו "לגלות עולמות חדשים, לראות מה הסתרתם מאיתנו, להכיר את העולם ששייך לנו ולקחתם לנו אותו, באיזו זכות?", כמו שציטט יוסק'ה בייאוש ובדאגה.

"למה קראת לי לפה, יוסק'ה?", נשף מוישל'ה את עשנו כעשן הקיטור.

"כי אני צריך את גדי שלך".

"כי?"

"גדי בחור חכם וכישרוני. והוא איש חושב. יש לו ראש מעמיק ואפילו פילוסופי. הוא התשובה שלנו לשיגעון שאוחז את הצעירים. שיעזוב את המסגרייה וייקח תחת חסותו את כל החברה עם השטריות בראש. שיגבש אותם ויחזיר אותם הביתה אחד לאחד. זה לא צחוק. בתנועה הקיבוצית ממש כועסים עלינו. הם מפחדים שזה יהפוך לגל סוחרף מדי. הם אומרים שמזניקים תמיד היה דוגמא מובילה בתנועה הקיבוצית, וזה מה שמדאיג".

"אי אפשר להוציא את גדי מהמסגרייה, זה דבר ראשון. יש שני דברים שמעניינים אותו בעולם: המסגרייה, והבדואים של שבט בשאטוה. דבר שני, יוסק'ה, ממתי אני קשור למה שגדי צריך לעשות או לא לעשות? אתה רוצה את גדי, תלך ותיקח מילה עם גדי".

"לקחתי איתו מילה", התעגם יוסק'ה, "מרוב שהוא במסגרייה, הראש שלו נהיה כמו כרוב מברזל. לא זו מילימטר. אני חייב אותך איתנו".

"למה דווקא גדי?"

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"חוץ ממה שהסברתי לך עליו, זה גם כי האחרים מתו פחות או יותר, או נשארו גרוטאות", רגז שימקה, חבר וועד ואחראי על ההשקיה בשדות במטעים ובפרדסים, "גדי חי ובריא ונושם. הוא יקבל חופשה של שנה מהמסגרייה וייקח עליו את פרויקט הבלימה. התנועה הקיבוצית תעמוד לעזרתו בחומרים ובתכנים. הוא יעלה לירושלים פעמיים שלוש בשבוע, ידבר עם הצעירים האלה, יסובב להם בחזרה את הראש למקום הנכון, יחזק להם את הברגים ויעצור את הסחף המסוכן והטיפשי הזה".

"אני לא חושב שזה רעיון טוב, אבל בגלל שביקשתם, אדבר איתו", התרומם מוישל'ה ועזב את ישיבת הוועד.

*

פגישותיו של גדי עם צעירי הקיבוץ שקבעו את משכנם בירושלים, לא הניבו פירות הצלחה מרשימים. "אתה נוסע ונוסע, נפגש ונפגש, ואין תוצאות", התפלא יוסקה'ה בישיבת סיכום ביניים ככלות שלוש חודשי עבודה על הפרויקט.

"מה לעשות שיש להם שאלות חזקות, ושם הם מקבלים תשובות".

"גם לנו יש תשובות. היה לנו את ברל כצנלסון, היה את יל"ג. תתחיל לחרוש בספרים של אנשי התנועה ותחרטט משהו. מצידי תצטט להם גם את ז'בוטינסקי. היעקר שזה יעבוד. גדי, הדבר הזה מתפשט כמו מגפה. פתאום לכולם יש שאלות, ומחשבות, ובדיקות. אנחנו חייבים לעצור את זה".

"אני יודע, אני יודע. אבל אל תחשוב שבכמה מפגשים הבעיה תיפתר. לדעתי זה הכול בגלל הכאבים של המלחמה, והם גדולים מאוד, הכאבים. הפצעים עמוקים. חוסר האונים של איפה הצבא ואובדן האמונה בכוחה של המדינה, מותירים רושם. וכשיש כאבים ופצעים, רוצים תשובות. מה לעשות שבישיבות השחורות בירושלים הם מקבלים תשובות שאין במטעים או ברפתות. אני מדבר איתם, יוסקה'ה, והפנים שלהם זורחות".

"רק אל תהיה לי גם אתה דוס. אה?", צובט אותו יוסקה'ה בלחי.

"לא בגלגול הזה".

השישה שהלכו לישיבות לא חזרו בהם. חלקם קפצו לביקורי הורים במזניקים והחרידו את לבב הקיבוצניקים במראיהם החדשים. זקנים קטנטנים וכיפות גדולות, דיבור מתון, עיניים מושפלות, חיוכים מרובים ומריטות זקנים עדינות. עקשנות אפינה את השיחות איתם. חדורי צדקת דרכם, השיבו לכל השאלות הענייניות והתעלמו ממשפטי הלעג השנונים.

הקיבוץ התכנס לאספה סוערת שבמרכזה דרישה חד-משמעית לאסור על ביקורי החוזרים. "יש להם השפעה שלילית על הנוער", הסביר שימקה שדרש הטלת איסור גורף על ביקורי חוזרים בתשובה בקיבוץ.

"אתה לא יכול לסגור את השער לבנים ממשיכים", התמרדה סוניה, "רק בגלל שהם בחרו בדרך שונה".

"למה לא? את רוצה לאבד את כל הנוער? את רוצה שהמיסיונרים השחורים יטיפו בבית הילדים ויטבילו את כולם לחרדיות בגיל צעיר?", רטן שימקה.

"רק חרדי לשעבר יכול לדבר בכזאת שנאה עיוורת על מי ששונה ממנו", התערב גדי.

* בַּעַט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"תודה אדוני המסגר, אולי תואיל בטובך לנדב לנו מידע על אודות פעילותך בנדון על חשבון הקופה הקיבוצית. איך הלילות בירושלים? יפים? נוחים יותר מההלחמות? איך השיחות עם הדוֹסְלָן? מעמיקות?"

"בדיחות עבשות לא יכולות לבוא במקום תשובות", נעמד גדי וריתק אליו את מבטי כל הנוכחים, "להזכירכם, מדובר בבנים שלנו, עצמנו ובשרינו. הם לא הלכו סתם. הם הלכו למקום שבו הם מקבלים תשובות לשאלות. והם עזבו מקום שבו במקום תשובות אומרים בדיחות אנטישמיות ועוד חושבים שהם מצחיקות".

"הבדואים סובבו לך לגמרי את הקופסה", התכעס שִׁמְקָה.

"והנה לנו עוד תשובה עניינית נפלאה", הצביע גדי בתרועת ניצחון לעבר שִׁמְקָה שהכיר בתבוסתו המתקרבת. הדרישה לאסור על ביקורי הבנים החוזרים בתשובה, לא התקבלה ונדחתה ברוב קולות. סוניה הודתה לגדי והבטיחה בחשאי להגניב לו למסגרייה חפיסות שוקולד פרה ככל שיחפץ.

גדי שב אל המסגרייה ללא תוצאות משביעות רצון. מיום השבתם של ההולכים, נכשל. התנועה הקיבוצית שלחה למזניקים מרצים משופמים חדורי אידיאולוגיה ולעג רעיל ששטפו את מוחות הצעירים שעדיין נותרו. המגמה נבלמה. אלו שהלכו, הלכו. במזניקים התמקדו באלה שלא הלכו ושמרו על הנותרים.

ואז פרצה משום מקום מלחמת שלום הגליל ושוב התגייסו בני הטובים אל החזית. פצעי מלחמת יום הכיפורים בקושי התאחו וכבר נבזקה עליהם מליחותה של מלחמה חדשה ופוצעת, שהייתה, לראשונה מאז הקמת המדינה, מלחמה תחת שלטון אחר וחדש, לא השלטון המפלגתי. לא השלטון שהיה שייך לבני הקיבוץ.

*

גדי נתלש מהשייטת שאליה הורגל ונלקח לחזית כשהוא סובב על ציר צור-צידון כמדובב שבויים לבנוניים. בימים הראשונים למלחמה הצפונית, האמין בצדקתה. ההפגזות על קרית שמונה הרעו את הביטחון הלאומי. ראש הממשלה מנחם בגין, שנוא נפשם של אנשי הקיבוץ באשר הם, הבטיח לסלק בתוך שלושה ימים את המחבלים האש"פיסטים ולהסיר את הסכנה הרקטית מעל ראשי אזרחי קרית שמונה. כולם הסכימו בצדקת מלחמתו.

אחרי קרב הבופור שבו נהרגו שישה חיילים אך שר הביטחון שרון אמר לתקשורת כי לא היו הרוגים, ונוכח התפשטות המגמות הצבאיות הרהבתניות של הרמטכ"ל רפול ושר הביטחון שרון מעבר לקו הארבעים קילומטר, בניגוד מוחלט להחלטת הממשלה, ניבטו זרעי המרד הראשונים במחנה השמאל. גדי, עטור זיפים ומְעוּט שינה, נע ונד בכבישי לבנון בג'יפים צבאיים כשהוא מדובב עשרות שבויים ביממה, ומדיבוב לדיבוב מבין פחות ופחות את תוחלת המלחמה המדממת חיילים ישראלים על אדמת ארץ הארזים.

שיחת עומק שטווה עם עוד שבוי לבנוני שהורץ אליו, גרמה לו לבקע פנימי ולשסע מחשבתו. "אנחנו ננצח אתכם", אמר לו השבוי בערבית בעלת ניב צידוני מובהק.

"אל תהיה בטוח".

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"בטוח שאהיה בטוח", התעקש האיש שהציג את עצמו כעמאד פארס, פרופסור למזרחנות באוניברסיטה האמריקאית-הלבנונית שפעלה בביירות, "אתם נתלתם מהמסורת היהודית שלכם. עם שאין לו עבר, אין לו עתיד. בסוף אתם תיפלו. תבדוק אותי היסטורית ותראה שאני צודק. יש לכם עליונות אווירית ויש לכם חיל שריון מעולה, אבל זה לא יישאר ככה לתמיד, ואנחנו האומה הערבית הגאה, ננצח אתכם, כי אנחנו מחוברים למורשת שלנו".

גדי לא אפֿשר לוויכוח להתפתח וצעק עליו שיתום את הפה. "צעקות הם נשקו של הפחדן", השיב לו השבוי בערבית צחה ובגו זקוף.

בחופשתו הראשונה מהמילואים סיפר גדי לאביו ולאשתו אורנית על חילופי הדברים עם המזרחן הלבנוני. מוישל'ה, פנסיונר שעקב בדאגה אחרי הדיווחים על ההסתבכות הישראלית המדממת בבוץ הלבנוני הטובעני, לא ידע מה לענות לבנו יחידו. "כל הבעיה היא שהימין לקח את השלטון לידיים", חזר אל המחוזות הבטוחים שלו, "הם מחרחרי מלחמה".

"להזכירך, הימין כרת הסכם שלום עם המדינה הערבית הגדולה ביותר".

"אוי, נו שוין. גם כן. הימין מחזיר שטחים שכבשנו. את כל סיני הם החזירו למצרים. השתגעו לגמרי. אצלנו במפ"ם בחיים לא חזרנו שטחים. כל הבגין הזה הוא נמר של נייר. דרשות ונאומים. כלום אחד גדול. כלום פאדי".

"אתה שם לב שאתה לא עונה לי על מה שהפרופסור הלבנוני אמר לי בנוגע למסורת היהודית".

"מה יש לענות?"

"למה ניתקתם אותנו מהמורשת היהודית? למה קרעתם אותנו מהתנ"ך? אנחנו לא ממש יודעים למה אנחנו נלחמים. למה לא לגור באוסטרליה בשלוות עולמים עם אחותך שיינא ובעלה גו'ש והילדים הרגועים שלהם?"

"שוב פעם אתה עם האוסטרליה שלך? כל פעם תיקח אותי לאוסטרליה?"

"בכל פעם שלא תענה לי תשובות טובות לשאלות עוד יותר טובות, מוישל'ה".

"די, תעזוב את אבא שלך. מה הוא אשם, מסכן?", סנגרה אורנית. מוישל'ה הודה לכלתו בניד ראש.

כשקיבל גדי צו גיוס נוסף לעוד סבב מילואים, הודיע טלפונית למפקדו כי הוא מסרב לשרת על אדמת לבנון וכי אינו רואה תכלית למלחמה האימפריאליסטית הפראית של אריק ורפול. "אנחנו נלחמים בכל הכוח באזרחים חפים מפשע שלא חטאו כלפינו. הם לא אשמים שיש שם מחבלים שמסתתרים ביניהם".

במוזיקים נדהמו מהסרבנות. עם כל השנאה לימין שבטעות עלה לשלטון, הצבא היה כולו שלהם. כולל רפול המושבניק, בן תל עדשים. הקצונה, הפיקוד, נשלטו על ידי יוצאי התנועה הקיבוצית. סרבנות לא באה בחשבון. גדי התעלם מהצקצוקים שהושמעו מאחורי גבו בשבילי הקיבוץ ובשולחנות חדר האוכל ובמוצאי שבת נסע לתל-אביב להפגנה הגדולה של שלום עכשיו.

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"לא התגייסתי לשייטת 13 כדי לכבוש את לבנון שלא חטאה כלפינו ולהציק לתושבים שלה", הצהיר בראיון רחוב שהעניק לעיתונאי תקשורת שצד מפגינים. הציטוט המצולם צוטט בהרחבה בתקשורת האנטי ממשלתית. בקיבוץ לא אהבו את הכיוון, אבל ידעו שגדי מריר עושה מה שנראה לו ואינו מוסר דין וחשבון לאיש. "זה הבדואים שסובבו לו את הברגים", הניחו הנחה מושכלת, "נס שדליה כבר לא בחיים. היא הייתה מתעלפת". הצבא שלח לו הודעה יבשה שהוא נפלט מעתה ועד עולם מזימונים למילואים. גדי נאבק ולחם נגד הגזירה. "אני לא סרבן של הצבא, אני סרבן של מלחמות חסרות תכלית", הסביר בעל פה ובכתב, "אני דורש להחזיר אותי לשירות מילואים בשייטת כדי שאוכל להגן על המדינה בגבולותיה החוקיים". בקשותיו נהדפו אחורנית. הרמטכ"ל רפול הורה להדיח את כל הסרבנים. גדי מצא נחמה בסופי השבוע שלו באוהלי בשאטה, ובעבודתו כל השבוע במסגריית הקיבוץ, נותן דרור לתסכוליו באמצעות הכשות קורנס מהדהדות. תסכולו גבר. ילד יש לו, אבי. האם נכון לגדל אותו פה בארץ? אבא שלו שפוף וכפוף ומסתיר חרטות גדולות, לא עונה לו על שאלות יסוד. אין לאף אחד אחר תשובות. ובעיקר אין תשובה לשאלה המכרסמת אותו מבפנים ומבחוץ: עד מתי תאכל חרב.

===

פרק רביעי "אבא, תעזור לי?"

שישה חודשי אבטלה ועוד דמי פיצויים מלאים ונדיבים שקיבל מקלמן צוברייט, לפנים משורת הדין כהצהרתו, אפשרו לאברהם'לה לשכור משרד קטן וממוזג ולהציע שירותי הנדסת תוכנה ללקוחות פרטיים. ברם, את עיקר שעותיו החופשיות ניצל כדי לנסות להבין מי העלים את 'האטרקציה הסודית' ממכון המחקר של קלמן ידידו. לא היה לו ספק אפילו קל שבקלים שמדובר בפעולה בסדר גודל של מדינות זרות או חברות בינלאומיות. מכון המחקר של קלמן, עם כל הדיסקרטיות שאפיינה את פעילותו, ואולי דווקא בגללה, משך אליו הרבה אש סמויה בשל גל השמועות שאפפו את פעילותו החשאית. בחוגי המדע היו עקשנים שטענו כי תעלומות מחקריות בנות מאות ועשרות שנים באו על פתרון המחקרי הבטוח במרתפי המכון. היו שטענו כי מכון קלמן פיצח את תעלומת 'החומר האפל' המשפיע על חוק הכבידה ועל תנועת גלקסיות. והפיצוח, כך אמרו, הוא על פי התורה היהודית, ומגובה בהוכחות; היו שאמרו כי מכון קלמן מצא תשובה מוכחת לשאלה הפילוסופית כיצד המוח הפיזי יוצר את חוויית התודעה וההכרה העצמית; טענה אחרת שלא

הוכחשה ולא אושרה על ידי קלמן גרסה כי במכון זיהו את מקור הגרביטציה המסביר מוחשית איך כבידה פועלת ומה יוצר אותה ברמה היסודית בהקשר של מכניקת הקוונטים.

וכמו אין זה די, אגף שלם במכון קלמן התעסק בפתרון תעלומות מתמטיות בנות מאות שנה. אם נכונה השמועה שבמכון קלמן פיצחו את 'השערת רימן' העוסקת בחלוקת המספרים הראשוניים ומבוססת על פונקציית הזטא של רימן, הרי שכדאית הייתה הקמת כל המכון. ההשערה טוענת שכל האפסים הלא טריוויאליים של פונקציית זטא נמצאים על קו ישר במישור המרוכב. אם ההשערה נכונה, היא תספק תובנה עמוקה על התפלגות המספרים הראשוניים, שהם אבני הבניין של המספרים הטבעיים. הוכחה או הפרכה של השערת רימן תהיה פריצת דרך משמעותית בתחום המתמטיקה. במכון קלמן שמרו על עמימות חשודה שעוררה געש של סקרנות בקרב מתמטיקאים.

על אחת כמה וכמה אם במכון אכן מצאו פתרון להשערת P לעומת NP ויודעים לענות על השאלה אם כל בעיה שניתן לפתור במהירות על ידי מחשב לא-דטרמיניסטי (NP) ניתנת לפתרון מהיר גם על ידי מחשב רגיל (P). הבעיה הייתה שקלמן צובריט, עקשן מזון של פרדות, סירב לאשר או להכחיש מאומה ורק הציע לכולם כולל כולם להתאזר בסבלנות.

הספקולציות התקושו והתגבבו זו על זו. היו שמוכנים היו להישבע כי במכון קלמן יודעים לפתור נכונה את השערת גולדבך ולאושש את הקביעה כי כל מספר זוגי גדול מ-2 ניתן לבטא כסכום של שני מספרים ראשוניים. עקשני הקונספירציות משוכנעים היו שבמכון קלמן יודעים גם לענות על השאלה אם קיימים מספרים מושלמים אי-זוגיים, וגם על השאלה אם יש אינסוף זוגות של מספרים ראשוניים שונים זה מזה ב-2. שאלות שמחשבי על עמלים למצוא להן תשובות ועדיין לא הצליחו.

חוקר מזדמן שאל פעם את אברהם'לה, בפגישת טיסה אקראית ולאחר שהחליפו פרטי זיהוי מנומסים, אם במכון קלמן שבו הוא עובד פתרו את בעיית הקולץ. אברהם'לה ידע במה מדובר, אבל העדיף להיתמם. החוקר שלצידו הסביר לו: "קח מספר כלשהו: אם הוא זוגי, חלק ב-2; אם אי-זוגי, הכפל ב-3 והוסף 1. חזור על התהליך. השערת קולץ טוענת שכל מספר יגיע בסוף ל-1, אבל זה לא הוכח כללית. האם זה נכון שאצלכם במכון יש הוכחות חד-משמעיות?"

אברהם'לה הסביר לו שיש מידור גבוה מאוד במכון, מה שהיה נכון. אך החוקר, נרגש מהימצאותו של חוקר קלמני לצידו לאורך כל הטיסה מבלי יכולת הימלטות, לא נרגע ושאל את אברהם'לה אם הקבועים המתמטיים הבלתי מחושבים, הם רציונליים, אלגבריים או טרנסצנדנטליים. אברהם'לה חייך בעיניפות יזומה ופיהק בהפגנתיות ואז הסביר לחוקר שמתמטיקה איננה הצד החזק שלו והוא מתעסק במכון בעיקר בהנדסה ותוכנות. החוקר הזר איבד בו עניין באותה מהירות שמצא בו עניין לפני כן והפנה אליו את צודדיותו.

כעבור שעה קלה ניסה החוקר שוב את מזלו. "רק תגיד לי, בבקשה אם הצלחתם לאושש את השערת פואנקרה, שעוסקת במרחבים תלת-ממדיים, ומנסה לאפיין את המרחב התלת-ממדי הפשוט ביותר, הידוע כספירה תלת-

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

ממדית. ההשערה קובעת שכל מרחב תלת-ממדי סגור וקשיר, הוא ספירה תלת-ממדית. המתמטיקאי גריגורי פרלמן פרסם הוכחה להשערה, אך הוכחה זו מורכבת ביותר, ולקח זמן רב עד שהקהילה המתמטית הבינה אותה. בסופו של דבר, הוא סירב לקבל את פרס 'בעיות המילניום' על פתרון הבעיה. האם זה נכון שאצלכם במכון מצאו דרך קלה וקצרה יותר להוכחת השערת פואנקרה?"

אברהם'לה משך בכתפיו. "אני יודע שעסקו הרבה בפתרון בעיית המעגל של גאוז, שעוסקת, כידוע לך, בספירה של נקודות סריג (נקודות עם קואורדינטות שלמות) בתוך מעגל. גאוז הוכיח ששטח העיגול הוא בקירוב פאי כפול רדיוס המעגל בריבוע, אך השאלה היא כמה טוב הקירוב הזה. הבעיה היא הרי למצוא חסם הדוק על השגיאה בין מספר הנקודות לשטח המעגל. אבל אני לא יודע אם הגיעו לאיזשהו פתרון."

"אני רואה שאתה כן בעניינים", הוצת מחדש זיק ההתעניינות של החוקר במה שיש לשכנו אברהם'לה להציע לו, "תדע לך שאם אצלכם במכון ימצאו את הטבע של הכבידה הקוונטית זה פרס נובל. התיאוריות הטובות ביותר לכבידה ולפיזיקה קוונטית אינן מסתדרות כידוע. מציאת תיאוריה מאוחדת של כבידה קוונטית היא כיום אחת המטרות הגדולות ביותר של הפיזיקה המודרנית. הלוואי ותצליחו."

*

עבודתו במכון קלמן שיוותה לו בהחלט יוקרה מקצועית. הפסקת עבודתו במכון, לו לא הייתה מלווה בצרימה מכפיש, יכלה להיות קרש הזנקה לקריירה מקצועית טובה אף היא. ברם, שמועות שהגיעו אליו סיפרו לו כי שמו הוחתם והוכתם סופית כמי שגנב את 'האטרקציה הסודית' וכי קלמן צוברייט מספר לכל מי שמעוניין לשמוע וגם למי שאינם מתעניינים ש'האטרקציה הסודית' מצויה בידיו של אברהם'לה שגזל אותה ולמעשה קבר את מכון המחקר כולו.

הבאשת שמו הדיפה צחנה חברתית. עמיתי מחקר של אברהם'לה שנפגשו עמו לפרקים באירועים מקצועיים, כמו היטו את ראשם מבלי משים לכיוונים אחרים, כדי להסיט את מבטיהם ממנו ומפרצופו. אברהם'לה חש שאות קין הוטבע על מצחו בידי קלמן צוברייט וכל עוד שלא יתפסו את הגנב האמיתי לא תעזור שום הכחשה שלו. כזה הוא טבעו של חשד, כיבלת מגורדת הוא, מתפשט ומפיץ את חלקיקיו הלאה.

חשדו של אברהם'לה נשא אותו באורח קבע לעברו של יהודה פיקוס שנעלם בפתע פתאום כמו אדם שסיים משימה מורכבת והועבר למשימתו הבאה. כיצד יכול אחראי למחדל כה דרמטי להיעלם בתוך זמן כה קצר? ! אולם מה שעליו היה שנוי, להיות מוחשד על לא עוול בכפו, סירב אברהם'לה לעשות לחברו לשעבר יהודה או לכל בריה אחרת. כמי שטעם את טעם הנחשדות המר מלענה, ידע אברהם'לה: אין עוול אנושי גדול מזה. ועל כן החליט כי כל עוד איננו יודע ממצא ודאי ומוצק, לא יטפול חשדות על שום אנוש.

לבבו לחש לו להתייעץ עם אביו אשר ידיו רב לו בפיצוח סוגיות עלומות ועמומות בארץ ומחוצה לה. אולם רוחו, הנדיפה את הרעיון הרחק. אביו שלא שמח בלשון המעטה עם חזרתו בתשובה, אם כי כיבד את החלטתו ושמר עמו על קשר משפחתי חמים ונעים, עלול לראות בסיפור הזה, שיכאיב אותו מאוד, כעין עדות לאי יושרו

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

של הציבור החרדי. "דווקא מאנשים כמוכם, שומרי תורה ומצוות הייתי מצפה לא לחשוד בסתם אדם. לא ככה?", ישאל אביו בכאב.

ומה יענה לו.

משחלפו מספר חודשים והלחישות המחשירות רק הצטופפו ותכפו, נשברה התנגדותו הפנימית של אברהם'לה שקם בהחלטה רגעית בעוד אחד מן הימים העצובים והבדידים, עלה על רכבו, ונסע למזנקים אשר בעמק המוריק.

*

"שלום אבא ומה שלומך", הפתיע את אביו בחדרו.

"שלום וברכה אבי'לה. אני גדי, לא אבא", תיקן את בנו בתיקון הרגיל.

"אתה אבא יקר ואהוב", התעקש אברהם'לה על שלו. הקיבוץ הרס מספיק. מה שניתן לתקן, יתקן.

"במה זכיתי לכבוד הזה?"

"אסור לבקר הורים?"

"ועכשיו ברצינות".

"אני מסובך, אבא".

"מה קרה? חיללת שבת? רוצים לסקול אותך?", חייך גדי, "או לגייס אותך חלילה לצבא הציוני?"

אורנית האם, שספקה כפות ידיים שמחות נוכח ביקור הפתע, הגישה אל השולחן כיבוד מושגח במהדרין מאופסן בכלים חד פעמיים. אברהם'לה בירך וטעם, והסיר את מגבעתו, ונשען אחורנית, והחל מגולל את סיפור לאוזניהם הקשובות ומול עיניהם הכרויות לרווחה. מלבד פעם אחת שבה ביקש גדי לדעת אם ראש המכון קלמן צוברייט הוא בעצם קולי של ארקה ופֶּלומֶקֶה, לא קטעוהו אפילו פעם אחת.

"ואני נואש. פשוט נואש. קולי שיהיה בריא חושד בי ומפיץ את השמועות בכל המרחב הציבורי. אני לא שופט אותו. אין אדם נתפס בשעת צערו. אבל, תקשיבו, האיש מתבסס על משפט אחד מטופש ומרושע של אותו פיקוס, כדי להרוס לי את החיים. אבא, אומרים שאתה בלש עולמי ולוחשים שכל המסגרייה הייתה כיסוי לעבודתך בשב"כ. אגב, עדיין אסור לך לומר אם זה נכון או לא?"

"לא מאשר ולא מכחיש".

"בשבילי זה מספיק והותר. אז זה נכון מה שאומרים כל השנים. אז אולי הגיע הזמן שהשב"כניק גדי מריר, בנו של איש המוסד מויש'לה מריר זיכרונו לברכה, יסייע לבנו החרדי להוכיח את חפותו מול ידידו לשעבר ובן קיבוץ, קולי-קלמן".

"תעזור לו, גדי. אנחנו חייבים לעזור לו", דחקה אורנית בבעלה. וטוב שזה יקרה לפני שאבי שלהם יגלה שגם היא אשת מודיעין בכירה. הילד לא יסלח להם על ההסתרה הכפולה ורבת השנים.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"פיקוס הזה מצלצל לי לא טוב, אבי. תן לי לעשות כמה בדיקות ונעמוד בקשר. אבל אף מילה לא בטלפון. גם לא רמזים".

"אוי, אבא. אתה שוכח שהעולם השתנה. אין סודות היום".

"או שנעשה את זה בדרכים שלי, או שלא נעשה את זה בכלל. יכול להיות שאנחנו משחקים ברולטה רוסית".

"בדרכים שלך".

"נעמוד בקשר".

"בעזרת השם"

*

שתי דקות אחרי שרכבו של גדי עזב את מזניקים, יצאו גדי מריר ואשתו אורנית ברכבם למטה השב"כ בפי גלילות. הם רצו לברר רק שם אחד. לא יותר משם אחד. שם שאם ימצא ברשומות הסודיות, יפתור את התשבץ כולו.

"לארכיון", אמר גדי לשוער והציג את כרטיסו ואת כרטיסה של אורנית. שניהם מורשי כניסה. עוד שלוש פעמים הוזקקו להציג את כרטיסיהם עד שהורשו לבוא אל הארכיון, אל החלקים הפתוחים שלו. "שום חומר לא יוצא מכאן, בשום צורה", הזהיר והזכיר האחראי על הארכיון.

"ברור", הנהנו שניהם.

"אנחנו מחפשים את הפרטים בתוך הרשומות של מבצע 'טורפי הגוזלים' או בשמו המלא או בשם הקוד שלו 'ציפציף', כל פיסת מידע תועיל", הזכיר גדי לאשתו והם פשוטו על הקלסרים בלי התלהבות מוחצנת, יודעים שמרגע כניסתם לארכיון עודכנו כל הגורמים הבכירים לשעבר, הרלוונטיים, על הגעתם. עובדים בכירים לשעבר שמבקשים לחטט בארכיון, מעוררים תמיד אי נוחות בדרגים הבכירים המוטרדים מחשיפות מיותרות.

"מצאתי", סיננה אורנית בלחש. היא עברה על החומרים בזיכרון הצילומי שלה, בולעת שמות ואוגרת פרטים מוכמנים. עוברת שוב ושוב על המידע החשוף והגלוי, חלקים שלמים במידע היו מושחרים לעד, וחוקקת בראשה את הפרטים. יודעת שאחרי צאתם יעודכנו הגורמים הבכירים על שהותם בארכיון ועל כל הקלסרים שהוציאו ושלפו ועיינו בהם ממושכות. לשם בלבול העוקבים הוציאה עוד קלסרים של מבצעים אחרים ועיינה בהם ממושכות, ממלמלת פרטים בלתי נחוצים, להטעיית העוקב. כמוה עשה גדי שגמע פרטים משורה של קלסרים בלתי נחוצים לו.

כעבור שעות ארוכות עזבו השניים את הארכיון והודו בנימוס לפקיד האחראי שהנהן בראשו כמו לקה בשיתוק לשון. שעת ליל מאוחרת פגשה אותם בחניון התת־קרקעי הריק מכל מכונית נוספת.

"כבד את אביך", היה כתוב בכתב יד זעיר בפתק המקופל הקטן שהוצמד לשמשת המכונית של גדי. הוא קרא את הכתוב בפתק והחוויר. משהו יודע בדיוק מה הוא מחפש. משהו שטרח להראות לו שהוא יודע.

גדי הראה לאורנית את הרשום בפתק, יודע ששניהם מתועדים בכל רגע ובכל תנועה.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"טוב שנזכרו מהתנ"ך", סיננה בחתימת שפתיים.

===

פרק חמישי 'טורפי הגוזלים'

"מזמן לא הזמנתם אותנו לשבת", התלוננה אורנית בשיחה עם כלתה הירושלמית, "ואני מתגעגעת נורא".

"השבת אתם אצלנו. תבואו כבר ביום חמישי. תישארו עד יום ראשון. גם הנכדים מתגעגעים נורא".

"ואתם לא?", נעלבה סבתא אורנית.

"אנחנו גם, אבל מי מרחם עלינו?", התחייכה הכלה. אני לא יודעת עד כמה הצלחנו עם הבן היחיד שלנו, נהגה אורנית לסנוט בבנה אברהם'לה, אבל עם הכלה היחידה בוודאי שהצלחנו. "את לא יודעת עד כמה את צודקת, אימא", אהב אברהם'לה את הסניטה הקבועה.

אחרי סעודת ליל שבת עשירה וטעימה, לילית וחורפית, יצאו שלושת בני משפחת מריר לטייל לבדם בחוצות שכונת גבעת זאב השקטה. בלי נכדים מתרפקים וללא מלווים צמודים.

"אימא, קר מאוד בחוץ, אני דואג לך", דאג אברהם'לה, שביקש להיות לבד עם אביו ולשמוע מה התחדש הרחק ממטווחי שמיעה. "אימא גם חלק מהסיפור, אבי", קטע אותו גדי בלחשיה, "בוא נצא לטיול זריז לפני שהנכדים המתוקים שלי מתחננים שהם רוצים להצטרף. אנחנו קיבוצניקים מהעמק, לא נבהלים מקצת קור. הספקת לשכוח מה זה קור?"

על ספסל עץ בודד ושומם המשקיף להרים שחורים וחשוכים, ולאחר שגדי ואורנית סרקו את סביבתם ונטרלו כל חשד או חשש למעקבים, ישבו שלושתם.

גדי פתח ראשון: "הוא משלהם, פיקוס".

"משלהם?"

"אבי, תן לאבא לדבר בלי שאלות. אם בסוף יישארו שאלות, אנחנו כאן, לא בורחים לשום מקום. עכשיו תקשיב".

גדי הודה לאורנית בניד ראש, התכרבל במעיל הפרווה שלו, ופתח: למבצע הזה של השב"כ קראו 'טורפי הגוזלים'. השב"כ השאיל את אבא מהמוסד במיוחד בשביל המבצע. המטרה השפלה של המבצע היתה לבלום את מגמת החזרה בתשובה שהתפתחה בקיבוצים לפני מלחמת יום הכיפורים. הממסד ראה בחזרה בתשובה בעיה לאומית אקוטית שמסכנת את עתיד המדינה. חשוב להבין: לגורמי הממסד לא היה אכפת שהעירוניים המסורתיים חוזרים בתשובה או שהמושביניקים שבאו ממדינות ערב מתחזקים במסורת. הממסד רצה לשמר את

ההתיישבות העובדת, את בני התנועה הקיבוצית, את אלה שאמורים לנווט את המדינה מעמדות בכירות במערכת הביטחון, בתנועה הקיבוצית. במפלגת השלטון, במשק ובכלכלה. אותם רצו לשמר. את אלה שאמורים לשמר פה מדינה חילונית, אשכנזית, ליברלית. המוסד נרתם לזה במבצע משותף לו ולשב"כ. המוסד נתן את כוח האדם, השב"כ הפעיל את האנשים. אבא שלי, מוישל'ה, היה מהמפקדים של המבצע. הוא כל חייו סבר שבגלל ההתגייסות של המוסד למבצע הזה, פספס המוסד את האיתותים שקדמו למלחמת יום הכיפורים. כמו שהתגייסות המוסד לחיפושים אחרי יוסל'ה שוכמכר טרפדו את לכידת דוקטור מנגלה יימח שמו, כך סבר אבא שלי וזכרוננו לברכה שהמשאבים וכוח האדם שהוקצו למבצע 'טורפי הגוזלים' גרמו למחדל המודיעיני שאפשר את פרוץ מלחמת יום הכיפורים, והוא הסתובב בשארית חייו עם נטל אשמה כבד מנשוא, כזה שאין עליו סליחה. נכון שלאמ"ן גם היה חלק עצום במחדל, אבל אבא גרס שאם המוסד היה ממוקד במשימתו של שמירת המדינה מאויבים, המוסד היה מביא לגולדה ולדיין את ידיעת הזהב והיה מונע את הפתעת המלחמה".

"הבעיה היתה שאחרי מלחמת יום הכיפורים, למרות כל הכאוס ומחיר הדמים הכבד, המשיכו במוסד ובשב"כ לתפעל את מבצע 'טורפי הגוזלים' ביתר שאת, משום שמגמת החזרה בתשובה התעצמה דווקא מתוך המשבר והשאלות הקשות שהוא עורר אצלנו הצעירים, דור ההמשך בקיבוצים. אבא המשיך למלא את הפקודות, אפילו שהמלחמה שברה אותו וגרמה לו להבין שהמבצע הזה מסוכן כי הוא שואב אליו משאבים חשובים ולא משאיר מספיק משאבים למשימות המסוכנות באמת. מה שאבא לא ידע הוא שגם אני חלק מהמבצע. אבא חשב שאני במסגרייה מבוקר ועד ערב ובסופי שבוע הולך לבלות עם הבדווים. הוא לא חלם שאחרי המלחמה גויסתי לשב"כ ונעשיתי שותף לאותו מבצע שלו. היינו אמורים לנסח חוברות השקפה שמסבירות את האידאולוגיה הקיבוצית, ובכלל לתת מענה לכל הסחף הזה. למעשה, הונו אותי. כי אני גויסתי מיד אחרי המלחמה לשב"כ כדי לשמש בתפקיד מפעיל סוכנים ערבים. התחברתי עם הבדואים וזימרתיהם להם זמירות שהם אהבו לשמוע. על הדרך למדתי ערבית שוטפת עם כל הניבים והפעלתי בהצלחה מרובה כמה סוכנים שסיפקו מידע. אבל אז חברה צעירים מהקיבוץ עלו לירושלים וחזרו בתשובה, והקיבוץ המליץ לשב"כ לגייס אותי, בלי לדעת שאני כבר שב"כניק מכף רגל ועד ראש. בקיצור, עשו לי הסבה ומפעיל סוכנים בדואים ופולסטינים הפכתי להיות 'טורף גוזלים' שזה שם קוד למי שאמור לטרפד חזרה בתשובה של צעירי קיבוץ. אבל היה פרט אחד חשוב שלא ידעו עליו לא בקיבוץ ולא בשב"כ".

גדי עצר לרגע ומילא את ריאותיו באוויר הרים קפוא. "את מגמת החזרה בתשובה בקיבוץ מזניקים אני הובלתי. אני בכבודי ובעצמי. אני שוחחתי עם הצעירים עוד לפני שחלמו על לחזור בתשובה, אני שמעתי מהם את השאלות הקשות על המדינה ועל החיים, הם באו למסגרייה עם שאלות קשות כי הם אהבו לבלות במחיצתי. נתתי להם סיבות טובות לבוא לבקר. ניהלתי איתם שיחות עומק. לא היו לי תשובות לספק לא להם ולא לעצמי. ולא שלא חיפשתי. נברתי בכתבים ובכתובים ולא העליתי שלל ראוי. ואנחנו בשיטת יודעים לצלול ולדבוק במטרה, והאמן לי בני שדבקתי במטרה ובמשימה, אבל לא הצלחתי לדוג מידע אמיתי. אז שכפלתי את עצמי".

"לא נכון", נבעת אברהם'לה.

"נכון וחצי, אבי. ערקתי ועברתי צד. כל צעירי הקיבוץ של מזניקים שחזרו בתשובה, זאת עבודה ישירה שלי. אצלי במסגרייה הם התאספו לשחות אל תוך הלילה. ואצלי בחדר, החדר האחרון בקיבוץ, הגיעו דרשנים מירושלים שהברחנו פנימה במסתרים. אהוד, מומי, נוח, קולי, אסף, יזהר. כל אלה הם תוצאה של עבודה ישירה שלי. עזרתי לכל החברה שהתלבטו ודרבנתי אותם להישאר בירושלים, איפה שמקבלים תשובות. יותר מזה, ועכשיו אתה הולך לאכול את ההפתעה של החיים שלך: התחלתי גם אני לשמור שבת."

"אתה?"

"גדי", קראה לו אימו. מזכירה באין אומר את בקשתה הקדומה. הקשבה נטולת שאלות.

"אני ועצמי. הקיבוץ הטיפש ידע שבשבתות וסופי שבוע אני אצל הברדואים. איזה ברדואים? ארבע חמש שעות ישבתי איתם וזה הספיק לי. אחר כך או שהייתי מתנגב בחזרה לקיבוץ, לעשות שבתות עם עצמי ולשמור אותם. לפעמים במקומות אחרים, ולעיתים גם בירושלים במסווה של שליחות עלומה. מסכן יוסף'ה זיכרוננו לברכה, מימן לי נסיעות לירושלים ובתי מלון כדי להחזיר את החברה לקיבוץ ולא ידע שהוא משלם לי מקופת הקיבוץ ומסבסוד של התנועה הקיבוצית כדי לשכנע אותם לא לחלוט על חזרה הביתה. ככה ניהלתי חיים של סוכן כפול עד לרגע שבו עלו עליי בשב"כ. או שלא הייתי זהיר מספיק או שמישהו דיבר מילה שלא במקום ובשב"כ הבינו שאני בוגד במבצע 'טורפי הגוזלים' מבפנים. הכינו לי מארב מאורגן היטב כמיטב המסורת, שלחו אליי את ציקי ישפה הנבל להתייעץ איתי על החיים ועל פשרם, הוא הקליט אותי והפליל אותי. זומנתי אל המפקדת של המבצע שהטיחה בי את החומר המפליל והודיעה לי שאני עומד לדין באשמת בגידה, לא פחות. המשמעות הייתה להירקב כמה שנים בכלא בעוון בגידה, בלי שמישהו יידע בכלל מה באמת עשיתי ועל מה אני מואשם. אתה מבין לבד שלקיבוצניק עדיף למות שבע פעמים בכלא הסורי מאשר להיקלע לסיטואציה כזאת של אשמת נצח. המפקדת צעקה וצעקה ואיימה וכילתה לרוקן את המחסנית שלה. ואז אמרתי לה: "המפקדת אורנית, את צודקת בכל מילה. אשמתי ובגדתי. אבל על דבר אחד לא ענית לי: יש לך תשובות לשאלות שהצעירים האלה שואלים על החיים. כן או לא?"

היא צרחה עליי שאסתום את הפה ומי אני שאני בכלל מעז לדבר, אבל חזרתי על שלי: "תשובות ענייניות לשאלות שהצעירים שואלים על החיים - יש או אין? ואתה הרי מכיר את אימא שלך, אבי, כשאין לה תשובות היא עוברת לבדיחות או לצרחות, או שתיהן יחד."

"בלי השמצות, בבקשה. אני במקרה נמצאת פה לצידכם", חייכה אורנית, מכורבלת עמוקות מול הקור הנושכני הנושב מהפסגות החשוכות בהרים הסובבים את גבעת זאב.

"למזלי, מויש'לה, סבא שלך, היה מספיק חזק במוסד ובשב"כ כדי למנוע את העמדותי לדין. הודחתי מהשירות בנזיפה והוחזרתי עם פרוץ מלחמת שלום הגליל לתפקידי הקודם כמפעיל סוכנים. צדנו סוכנים בביירות ובצידון ואני דובבתי אותם. אבל מה שלא ידעתי הוא שסבא מויש'לה עלה על זה הרבה קודם, על היותי סוכן שב"כ ועל

* בַּעַט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

היותי למעשה סוכן כפול, ובלי לרמוז לי או למישהו אחר שהוא יודע על כך, טמן לי מוקש מסוכן שרק סוכן מוסד מהסוג שלו, מהסוג של פעם, יכול להגות אותו".

"אתה בכוונה מדלג על איך הפכתם לזוג נשוי, אתה והמפקדת שלך? ולמה לא שמעתי על זה עד היום?" "חיסיון מידע, אבי".

"אני למעשה חזרתי בתשובה במסתרים ושמרתי שבתות וקיימתי מצוות כמו הנחת תפילין וכדומה. בקיבוץ, איש לא העלה על דעתו לא שחזרתי בתשובה סתרים ולא שאני ארגנתי את השיית החוזרים בתשובה האחרים. במלחמת שלום הגליל חל שבר עצום בהשקפות שלי. אילולא הייתי יהודי מאמין, אינני יודע היכן הייתי היום. כבשנו את לבנון ללא סיבה מוצדקת. זאת אומרת, המלחמה התחילה בהסכמה לאומית רחבה מאוד מתוך מטרה לגרש את מחבלי אש"ף שטיווחו את הגליל העליון בקטיושות, אבל לשר הביטחון שרון ולרמטכ"ל איתן היו תוכניות מסוכנות ופיזיות שגררו את העם כולו לשפיכות דמים מיותרת חסרת תוחלת ותועלת. ואז, אבא שלי, מוישל'ה היקר באדם, חטף את המהלומה שלו. זאת לא המדינה שהקמנו, חזר ואמר בכאב, זאת לא המדינה שהקמנו. גוררים אותנו לתהום. הוא כבר היה פנסינור של המערכת, לא בסדר העניינים, אבל מספיק מוערך ומספיק מקושר עם החלונות האטומים, כדי לראות את הריקבון ששולט בכל הדרגים. "חשבנו שנבנה כאן משהו חדש, אבל אין חדש תחת השמש", חזר ואמר לי. הוא התחיל להתגעגע להורים שלו. למסורת שלהם. למורשת היהודית שאותה זנח. הוא חזר להניח תפילין בסתר. לפעמים שמר שבתות. משהו באמון שלו במדינה שאליה שעבד את חייו, נסדק ולא התאחה.

ואז, באחד הימים, הוא שיתף אותי ואת אימא בסודי סודות במבצע 'משתחלים פנימה'. השערות שלך יעמדו לשמוע את מה שאני אומר לך: המוסד והשב"כ ביחד הובילו מבצע של הכשרת חוזרים בתשובה פיקטיביים, שחוזרים פנימה ליהדות החרדית, מתמקמים בעמדות שליטה, במטרה להרוס אותה מבפנים בשיטות שונות. ואבא שלי מוישל'ה היה ממובילי המבצע הזה. ולא סתם מהמובילים. הוא שתל אצלי בקבוצת הצעירים שאותם החזרתי בתשובה בקיבוץ מזניקים, סוכן שתול שלו שזייף חזרה בתשובה.

*

קבוצת נערים קולנית עברה מאחורי הספסל. גדי השתהה עד שיחדלו הקולות ואעז הטיל את הפצצה: קולי. "מה קולי, אבא?"

קולי הוא השתול של סבא מוישל'ה. סבא הבריג אותו פנימה לקבוצה שלי. סבא ידע על החתרנות שלי וכמו איש ביון אמיתי השתמש בי בלי שאדע שהוא משתמש בי כדי להוביל, גם דרכי, את המבצע המרכזי שלו. וכל המכון מחקר הזה של מר קלמן, הוא פיקציה אחת גדולה של תרמית מזויפת שנועדה לבסס עמדת שליטה של קלמן-קולי בתוך היהדות החרדית, כדי לאפשר לו לזרוע הרס בבוא היום בכוח המעמד שלו. אתה איש חושב, אבי'לה, תחשוב רגע יחד איתי בבקשה: האם היה גדול בישראל אחד לרפואה שעמד מאחוריו והעניק לו את ברכתו? האם הוא זכה אי פעם לתמיכתו של חכם בתורה? כל מכון המחקר הזה, שסיפרו לכם שהוא מממן על

ידי נדיבי לב וממוקם בכמה וכמה משרדים פזורים, אינו אלא פיקציה מלאכותית שבמסגרתה אסף קלמן כל מיני מתודות מדעיות וכינס אותן במחשבים מפורזים, תחת שם מפוצץ. לא סתם הוא לא הראה אף פעם את היצירה כולה לאדם אחד. היו מיד עולים על הזיוף. התורמים הגדולים שלו הם חלקם אנשים תמימים, וחלקם זה המוסד והשב"כ שהזרימו תקציב למבצע 'משתחלים פנימה'. המשימה של קלמן הייתה להחזיק את מכון המחקר באוויר כל הזמן, לאורך שנים, עם המתנה לפריצה, וככה למשוך זמן ולבסס לעצמו מעמד וקשרים וכוחות, ובה הוא הצליח. קלמן אמור היה לזרוע הרס בתוך הציבור החרדי והמתין לקבלת הפקודה.

"ואיך נעלם הכול?"

פיקוס. יהודה פיקוס היה שתול של המוסד אצל קלמן כדי לשמור על קלמן והוא הבחין לאחרונה שקלמן מזייף ואינו ממושמע. קלמן קיבל הוראות מבצעיות לקידום כל מיני אג'נדות שחשוב לשב"כ ולמוסד לקדם, כמו הקמת חטיבת חשמונאים לחרדים בלבד, דרבון גיוס אצל חרדים שאינם לומדים, אבל קלמן שבינתיים התברג בתוך הציבור החרדי, ושכח בשביל מי הוא אמור לעבוד, הפעיל פתאום שיקולים עצמאיים של שקלול עלות-תועלת והבין שכדאי לו אישית ומעמדית להפסיק לשרת את האג'נדה של המוסד והשב"כ. הוא רק שכח עם מי יש לו עסק.

אז חיסלו אותו?

משהו כזה. חיסלו לו את המכון. פיקוס רוקן אותו. בתוך זמן קצר מכל הקלמן והמכון תישאר בועת אוויר גדולה. "ולמה פיקוס מפיל עליי את התיק?"

"סתם נקמה ממסדית עתיקה בי ובאימא שלך על חזרתנו הסודית בתשובה. המטרה הייתה לקבור את קלמן ועל הדרך לנקום בנו באמצעות הריסת שמו של בנו אברהם'לה היקר. הם רק לא יודעים דבר אחד, פיקוס, והמשלחים שלו".

"שהוא?"

"שקלמן קיבל מאיתנו אזהרה בערב שבת עם כל המידע שהוא אמור לקבל מאיתנו, כדי להבין שאנחנו רציניים. הוא הבין שהוא שיחק באש הלא נכונה. אם הוא לא יתקן את העוול נגדך, נפוצץ את בועת קולי-קלמן. יש לו הרבה מה להפסיד. הנכדים שלו בשיבות לא ישמחו לשמוע שסבא שלהם זייף חזרה בתשובה למטרות אפלות. קלמן צוברייט התנצל באוזניו והבטיח שהוא הולך לספר לכולם באופן רשמי שיהודה פיקוס הוא נוכל ערמומי שגנב ממנו את 'האטרקציה הסודית' ומכר אותה לחברה בינלאומית".

"בשב"כ ובמוסד ישתקו לו על זה? ישתקו לכם על זה?"

אורנית חייכה לעבר גדי, ופצתה את פיה: "אתמול בלילה קפצתי לביקור פתע במפקדה הראשית בפריגלילות ונתתי לקודקודים הבכירים ביותר להבין שאם מישהו פה ייפגע, אתה אברהם'לה או קולי, הציבור בישראל ישמע בתקשורת איך בכירי השב"כ והמוסד מרוכזים בשנים האחרונות במבצע 'משתחלים פנימה' ועסקו

* בְּעֵט אֶפֶיַת הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

בהקצאת מיטב הכוחות ומירב המשאבים למבצע הזה, ורק בגללו פספסו את זיהוי כל ההיערכות של החמאס לשביעי באוקטובר".

==

כָּל הַקּוֹרָא – בּוֹכָה!

הַיְצִירָה הַחֲדָשָׁה

אַנְשִׁים בֵּין מִשְׁתַּנִּים 4

עֲבָשׁוּ בְּחֲנוּיֹת הַסְּפָרִים

חַוִּית קְרִיאָה מְטֻלָּת

כָּל הַקּוֹנָה – מֵאֵשׁ

"אֲנִי מִבְקֵשׁ מִמֶּךָ: אֵל תִּרְחַם עָלַי! תִּחְשַׁב עַל הַקּוֹרְאִים
וְלֹא עָלַי! תַּעֲרֹךְ אוֹתִי לְגִזְרִים. תִּקְרָא אוֹתִי לְחֵתִיכּוֹת.
וְכֵן, גַּם תִּקְרָע. בְּלִי רַחֲמִים. אָנָּה, וּבִבְקָשָׁה..."

(בקשתו הנרגשת של הסופר משה גוטמן מהעורך
המוכשר יעקב רוזנפלד כששלח לו לעריכה את טיוטת
הספר הטרי 'אנשים בן משתנים' 4)

~~~~~

והתוצאה...

- ✓ שמונה סיפורי חיים אנושיים מרתקים ומדמיעים
- ✓ עשרות התרחשויות מסעירות ואירועים מרעידים
- ✓ ערכים דרמטיים במבחן גועש צולב ובלתי מתפשר
- ✓ שאלות קיומיות במבדק חד עיקש ושורשי
- ✓ הפתעות מציאותיות ותפניות מפתיעות עוצרות נשימה
- ✓ ארבע־מאות־ועשרים עמודים מושקעים וגדושים בכל טוב

אנשים בשלל מצבים ומעמדות שברגע קריטי בחייהם נתקלו במאמר מן
המקורות ובזכותו המריאו במקום לצלול והפכו את השבר לאור

~~~~~

סדרה: 'אנשים בן משתנים' | ספר רביעי בסדרה: 'עמוק בפנים'

~~~~~

המתנה המתאימה למשלוח מנות ולכבוד חג הפסח
~~ לכל מי שאתם באמת מכבדים! ולעצמכם ~~

להשיג: ב'רשת ספרי אור החיים' ובחנויות הספרים

אֶבָא אֶדְמָה

* סיפור / משפחה / מוסף סיפורים פסח תשפ"ה *

פרק ראשון

הצעה שאפשר לסרב לה

במחשבה תחילה לא הגיע דוד לתל-אביב ברכבו כי אם ברכבת. מציאת חניה בתל-אביב קשה יותר מאיתור בית כנסת ליוצאי גליציה על אדמת הירח. אחרי הבדיקה הסורקת הוכנס אחר כבוד אל קומת הקונסוליה במגדל המשרדים עתיר הקומות שברחוב השלושה, והתבקש להמתין להתפנותו של הנספח לענייני כלכלה שעמו קבע את הפגישה.

"יש לנו איחור, לכן אגש ישר אל העיקר: הדרכון שלכם הוא הטוב ביותר בעולם", אמר לנספח שאיחר בעשרים דקות לפגישתם ועורר את תמיהתו של דוד שהעריץ את הדייקנות הגרמנית, "ואני רוצה לקבל אחד לי, אחד לאשתי, ועוד שישה לששת ילדינו". המספר שישה, בהקשר גרמני-יהודי, צמררה את שני הנוכחים בחדר. "תפנה בדרכים המקובלות, אדוני", התפלא נספח השגריר יורגן פפלוגר על הפגישה שזימנה לו מזכירתו. אם ייפגש עם כל מבקשי הדרכונים הגרמניים בארץ ישראל, יכלה הזמן והם לא יכלו. הביקושים עומדים על מאות אלפים.

"אין לי זכאות, אדוני".

"אז, מצטער. אין בידי לעזור לך". מזכירה שישבה בשולחן סמוך רשמה בשתיקה כל מילה למען הפרוטוקול. סדר. דיוק. תיעוד. גרמנה במיטבה.

"ואם אחלוק עם גרמניה תגלית מדעית שתשנה את פני העולם ואיש מלבדי אינו יודע עליה? פיתוח ייחודי שפיתחתי. אני מוכן למכור אותה לגרמניה תמורת שמונה דרכונים, מיסטר פפלוגר. ביחס למוצר, זהו בהחלט מחיר זול ביותר וגם חד פעמי, אם לא ציינתי".

"תפנה בדרכים המקובלות. אני אינני עוסק בפיתוחים מדעיים", נעמד הנספח. החסר משוגעים הוא.

* בַּעַט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"אפנה, מיסטר פפלוגר. ואניע אל מי שצריך. אבל אז, כשהרפובליקה הגרמנית שלכם תרצה לרכוש ממני את הפיתוח הייחודי, אוסיף דרישה נוספת לבקשת שמונת הדרכונים".

יורגן נותר לעמוד. ממתין להשלמת המשפט. מודע לכך שכל מילה מתועדת לתמיד.
"אדרוש את פיטורין משירות החוץ הגרמני ומכל תפקיד ממשלתי אפשרי אי פעם. והאמן לי, מיסטר יורגן, אחרי שאציג את מה שיש לי להציג, לנציגים גרמניים עם יותר סבלנות משלך, הממשל שלך ימלא את בקשתי בלי למצמץ".

"ככה?", הקשית יורגן פפלוגר שתי גבות כסופות שמסגרו את תכול עיניו הבהיר כשחק.
"הפגישה הבאה שלי תהיה עם הבוס שלך, השגריר סטפן זיברט, השגריר שלכם אצלנו. ותאמין לי, יורגן, שהשגריר זיברט בתור עיתונאי שהיה בעבר דובר ממשלת גרמניה ומנהל לשכת העיתונות והמידע של הממשלה שלכם כפי שידוע לך, לא יאהב לשמוע ממני שבגלל הנספח לענייני כלכלה יורגן פפלוגר אני מעדיף למכור את התגלית שלי לבריטניה או לסין. שמעתי שהסינים יודעים להוקיר פיתוחים מדעיים".
בשלב זה בא תורו של דוד לנקוט את יוזמת הפרידה והוא מיהר לקום. כשאחז בידית הדלת הממורקת הדביק את אוזניו קולו של הנספח. "אדוני. אני חושב שהתפנו לי כמה דקות. אולי תרצה לשתף אותי בתגלית שלך ונראה מה אוכל לעשות בשבילך".

"כדי לראות מה אני מציע, עליך להצטרף אליי, אדוני", הסתובב אליו דוד מעם הדלת.
"להצטרף אליך?"
"בהחלט".

הנספח חייך קלות ומאופקת. היום שלו הולך ומשתפר. היהודי הזה באמת חושב שגרמניה חייבת לו את כל העולם רק בגלל שסבא וסבתא של ההורים שלו נשרפו על אדמת פולין מתישהו. "ארשום לפניי. אולי בפעם אחרת", נופף בידו לפרידה דיפלומטית ואיחל לדוד דרך צלחה.
דוד החליט לפנק את יורגן בקצת גרמנית: "דו וֶסֶט מִיֶּךְ נֶכְלֶאוֹפֶן, יורגן, אָבֶר דֶּאן וְוֶעֶט מִיֶּיךְ שְׁוֹאנֶץ און פֶּלֶאמֶען שְׁטִיין (=אתה תרוץ אחרי, אבל אז הזנב שלי כבר יעלה באש)".
"אִיֶּךְ הַאוֹסְעֶס צִי לֶאוֹפֶן (=אני שונא לרוץ)", חייך יורגן בידידות קפואה.

המכשיר שלו רטט בכיס חליפת האלף ושמונה מאות מרק. יורגן פפלוגר המתין לסגירת הדלת ונפנה להביט על המסך. הודעה אישית ישירה מאת השגריר סטפן זיברט. "היום יפנה אליך אזרח ישראלי בשם דוד. תבדוק מה יש לו למכור. מבדיקות סודיות שלי, זה יכול לעניין אותנו. מאוד. אבל אל תגלה להיטות יתר. מחק את ההודעה".
"עכשיו הוא נזכר?", טפח יורגן על מצחו, "אי אפשר לעבוד ככה. אורדונג מוס זיין [=סדר חייב להיות]". הוא לחץ בבהילות על כפתור האינטרקום אל האבטחה. "תחזיקו לי את הישראלי עם הזקן והשערות הגדולות משני צדי הראש, שיצא מכאן עכשיו".

"הוא כבר יצא אל המעליות, אדוני".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

יורגן מחק את הודעת השגריר כמצוּנָה, וגמל לו באחת אחרת: "עד כמה זה נחוץ? האיש נעלם".
 "תשיג אותו. הוראה מברלין".

יורגן השליך את המכשיר שלו על השולחן ונעץ מבט בציטוט הממוסגר של השגריר סטפן זייברט שתלה בכל חדר בשגרירות: "ישראל היא מדינה מרתקת. המפגש בין העבר לעתיד, יהודים לערבים, תורה לטכנולוגיה, מרגש אותי, אך גם קו התפר בין סכסוך ותקווה לשלום. תוך מודעות להיסטוריה שלנו, לכבוד ולעונג הוא לי לפעול כאן למען העצמת הידידות הגרמנית-ישראלית".

נו נו. עיתונאי לשעבר. מה כבר אפשר לצפות מאנשים שסוחרים במילים. מפזר מילים כמו נסורת של חול.
 "השגת אותו?", השיגה אותו שאלת השגריר.

"עובד על זה".

"תעדכן. ובהקדם".

===

פרק שני בית מטבחים

רחפנותו המתסכלת של דוד היימר בכל הקשור לזמנים וענייני מסגרתיות, לא הצליחה להסתיר את גאונותו השיגעונית, פקחותו החיננית, וחיבתו למחקרים וניסויי מעבדה. חותנו, ירמיה דרוקרמן, איל הון קנדי עם אהדה מסתורית לגאונים פורצי מוסכמות, תמך בו ביד רחבה ואִפשר לו לנהל חיים של לימוד תורה ברוב שעות העֶרֶות לצד טיפוח תחביב המחקר הפיתוחי.

תחילה שכנה המעבדה הפיראטית של דוד היימר בצמד חדרי מינוס שתיים בבניין מגוריו ברמה ד' בית שמש, שחוברו להם יחדיו. אחרי פעם אחת שבה נעטף כל הרחוב בבאשה בלתי מתכלה בזכות התנפצותה של מבחנה סודית תססנית, ועוד פעם שבה הורעד הרחוב כולו באישון בוקר מפיצוץ עז שריסק לרסיסים את כל תכולת המעבדה, ובנס לא גבה קורבנות בנפש, העתיק דוד היימר את המעבדה הניסיונית לאזור התעשייה הר טוב. איש לא ידע מה הוא מנסה לפתח ואת מי הוא שואף לגלות. אשתו רבקה שדאגה לשלומה אחרי הפיצוץ הניסיוני, אך לא בלמה את מסלולו בחיים, העריצה את התמדתו ואת שקדנותו, את תכונותיו התרומיות ואת אנושיותו הנלבבת. מי כמוה יודע לספר על גאון שאינו מצליח לתת תנומה לעפעפיו אם מקנן בו רמב"ם מוקשה. מי כמוה להעיד על עשרות פעמים שבהם מצאה אותו עם שחר בסלון רדום על ערמת ספרי לימוד כשהשינה תפסה אותו אל זרועותיה מתוך הלימוד האינסופי.

"זכית באוצר, פשוט באוצר", נהג אביה ירמיה דרוקרמן להתפייט בביקוריו בארץ.

"אתה אפילו לא יודע עד כמה", אהבה לאשר את אושרו של אביה.

על חייו השקטים של דוד היימר העיבה דאגתו הגוברת לעתיד משפחתו. הנתונים שאותם ניתח בניתוח ענייני גרמו לו להסיק: אין עתיד לעם היהודי בארץ ישראל, לולא התערבות אלוהית של ביאת המשיח, בעגלא ובזמן קריב. המשמעות: כל עוד שמישיח לא בא וכל עוד שהגאולה מתמהמהת, מצוי העם היושב בציון בסיכון קיומי והוא חי על זמן שאול שמתכלה משעון החול.

אל המסקנה הזאת הגיע דוד היימר, עילוי מתמטי, באמצעות ניתוח נתונים דמוגרפיים של הילודות היהודית והערבית; מיפוי שטחי ענק בגליל ובנגב במשולש ובערים ערביות-בדואיות שבהם משתוללת ומתפשטת אי משילות מוחלטת של המדינה; תחזיות מוסמכות ומגובות מחקר על דליפה עתידית וודאית של הפשיעה הערבית הקטלנית לערי היהודים; התחזקות שליטה שיפוטית-דיקטטורית שמאפשרת, למשל, לכל ערבי ישראלי באשר הוא לרכוש דירת מגורים בכל עיר יהודית אך אוסרת בו זמנית על יהודים לרכוש דירות מגורים בערים ערביות בתוך המדינה, מה שיוצר זליגה חד-כיוונית של ערבים לתחומי היישוב היהודיים ההופכים להיות ערים מעורבות בעל כורחן; הובלת המדינה על ידי הרשות השופטת והרשות היועצת ל'מדינת כל אזרחיה פלסטינית' ומסתננות, באמצעות שלל החלטות והכרעות תקדימיות; רכישות סדורות של שטחים חקלאים בהיקפים של אלפי דונמים בצפון ובגליל, באופן חוקי ורשמי, על ידי אזרחים ערבים במימון קרנות סעודיות עשירות; ריכוז מוגבר של אויבים מחוץ ומבית, המשתפים פעולה לחיסול המדינה היהודית; התערבותם של ערביי ישראל ובדואים בתוככי תחומי המסחר-כלכלה-תעשייה-בריאות-תיירות המפתחים בהם תלות קריטית שתתנקם בישראל ביום פקודה.

ובנוסף: התעצמות הגורמים הרדיקליים השקטים והתוססים מתחת לפני השטח במדינת ירדן מזרחית לישראל ובעלת הגבול הארוך ביותר והפרוץ ביותר, כששלטון המלך הירדני מתקדם לקראת סוף עידן; כיבושה של סוריה על ידי המורדים הקיצונים המגובים ומודרכים ומחומשים על ידי טורקיה עם נשיאה ארדואן ועם צבאה המיומן והמסוכן שיקבל נוכחות צמודה על גבול ישראל; התחמשותו והתחזקותו של הצבא המצרי שהפך לצבא החזק במזרח התיכון ועקף את הצבא הישראלי בחוזקו, כאשר המצרים הפרו את הסכם השלום בהכנסת כוחות לסניני ובאימוני שריון וחיל אוויר המדמים מפורשות כיבוש מטרות ישראליות, כולל כיבוש הכור הגרעיני בדימונה - והשביעי באוקטובר הוכיח: תרחישי בלהות נועדו כדי להתקיים ולהתממש.

שנתו של היימר נדדה בלילות לא רק בגלל קושיות מוקשות, אלא לפעמים גם מן העתיד לקרות, אם לא תוחש הגאולה. "הולך להיות פה בית מטבחים", הזהיר חזור והזהר את סביבתו, "ראיתם מה קרה בצפון יותר משנה? ערי שממה מאין יושב? עשרות יישובים עזובים ומופגזים. זה פיילוט למה שיקרה בכל המדינה, בהבדל אחד: לצפונים ולדרומים היה לאיפה לברוח. כשזה יקרה בכל המדינה לא יהיה לאיפה לברוח זולת הים הגדול. בית מטבחים הולך להיות כאן, אנשים. נהרות של דם".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"אתה לחוץ ומלחץ, דוד. לך לרופא טוב", צוחקים מולו חברים, "אל תתבייש. היום מי שלא הולך לרופא נפש הוא לא נורמלי".

"מצחיק ביותר. את אותן בדיחות אמרו יהודים בפולין של שנת תרצ"ט ובהונגריה של שנת תש"ג".

"אתה פסימי, דוד. פשוט טיפוס פסימי".

"נו, מה לעשות שכל הפסימיים של שנת תרצ"ט נמלטו בזמן וניצלו, וכל האופטימיים ניצלו במשרפות".

"אתה לא מאמין בכוחה של ארץ ישראל?", נזפו בו קודרי מבט.

"ברור שאני מאמין. בגלל זה אני פוחד. לא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם.

לארץ ישראל יש מעיים מאוד רגישות. היא עומדת להקיא אותנו, דווקא בגלל קדושתה".

"מה הפתרון?", שאלוהו בצד אנשים מודאגים. שלא ישמעו אחרים את שאלתם.

"הפתרון האלוקי הוא ביאת המשיח. אבל בינתיים, מבחינת ההשתדלות, הפתרון הוא השגת אזרחות זרה וטובה.

תעבדו על אזרחות זרה, אנשים. שלא תבכו אחר כך כשתהיו דחוסים במשאיות שיסעו אל הים לשפוך את

תכולתם. שלא תבכו כשפה יהיה בית מטבחיים".

"לך יש אזרחות זרה?", שאל אותו ידידה ידידו בעוד אחת מההטפות הפסימיות.

"עובדים על זה".

"מה נקרא עובדים? יש או אין?"

"אני ירושלמי שבעה דורות".

"ואשתך? אין לה אזרחות קנדית?"

"השווער שלי היה גר בארץ כשהיא נולדה. הם צברים כולם. הוא והילדים שלו".

*

הפיתוח המדעי החדש שעליו שקד קרוב לשנתיים תמימות, עם יותר כישלונות מאשר הצלחות, אך עם סיום מהדהד, יפתח לו את שערי האזרחות הזרה. גרמניה או סין. אחת משתייהן. הוא רוצה להתמקם במדינות חזקות. כאלה שיוצרות לעשות סדר.

את הפגישה עם הנספח לענייני כלכלה בשגרירות הגרמנית הזמין לפני כחודש. טחנות הדיפלומטיה טוחנות לאט. דוד, גאון-הייטק-נטול-הכשרה-מקצועית, נאלץ לחדור מרחוק אל הצ'ט-ג'י-פי-טי שאיתו מתקשר השגריר זיברט כדי שהפגישה תקבל את אישורו.

לפעמים היה דוד נדהם מהתמכרותו של העולם החיצוני אל הבינה המלאכותית. אנשים מתחילים בניסיון. שואלים שאלות קלילות, מקבלים תשובות מפליאות, ולאט לאט נסחפים פנימה בהתמכרות מזדחלת עד שהבינה הופכת להיות אונזם הקשבת וחברם הנאמן והקרוב. כולם כולל כולם, בעולם הגדול, מכורים לצ'ט-ג'י-פי-טי שמציעה הבינה המלאכותית. דוד ידע שהשגריר זיברט ישאל אותה אם לקבל אותו לפגישה. בהתחלה סתם ישאל כחלק מהמשחק האנושי מולה. כשיקבל תשובה שתדהים אותו במידע עשיר נכון ומפתיע, יעמיק לשאול

* בַּעֲטָאָפִית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

עוד ועוד - ובסוף: גם אם לא יודה בכך לאיש, יפעל לפי המלצותיה. האנושות חדלה לחשוב עצמאית. מה שהבינה מייעצת, האנושות מבצעת. שבועות לפני פגישתו חדר דוד מרחוק לתוכנת הצ'ט-ג'י-פי-טי של השגריר זייברט וארגן לעצמו שרשרת תשובות מקיפות שאותן יקבל השגריר לשאלתא שלו, עם המלצה חד-משמעית בסופן: "כן, כדאי מאוד להיפגש איתו. זה יקדם אותך".

השגריר לא חשף לאיש את התמכרותו להתייעצויות עם תוכנת הבינה המלאכותית, בדיוק כמו שהנספח לענייני כלכלה לא חשף לו את התמכרותו שלו. "הוראה מברלין", כתב לנספח. שום ברלין ושום הוראה. גם את ההודעה הזאת ניסח לו הצ'ט-ג'י-פי-טי. זאת אומרת: דוד היימר, מרחוק.

*

בעודו צועד להנאתו ברחובות תל-אביב השוטפים, בדרכו אל הרכבת שתובילהו בפתלתלות הררית לבית שמש, ידע דוד היימר שהנספח ינסה לברר בצ'ט-ג'י-פי-טי¹ שלו את פשר הבהילות הברלינאית. דוד היימר הכין את התשתית מראש גם לתרחיש זה.

הצ'ט-ג'י-פי-טי הפרטי של יורגן פפלוגר הורה לו שלמיטב ידיעתו ל"חלונות הגבוהים ביותר בברלין", חשוב שיאתר את דוד היימר במהירות האפשרית ויחזירהו לבניין השגרירות. חובה לשמוע מה יש לו להציע ולחתור לסגירת עיסקה.

"אבל איפה מסתובב הטיפש הזה עכשיו?", הקליד הנספח יורגן בגרמנית רהוטה.

היימר קרא את שאלתו, חיך לעצמו, והחליט להקליד את התשובה בהתערבות שלו, בגרמנית רהוטה, מזין אותה בתוך שניות בודדות לצ'ט-ג'י-פי-טי של הנספח יורגן. "בדרכו לתחנת הרכבת סבידור מרכז. שלח את אחד הסמויים שלכם שיחזיר אותו".

"אבל מה הפיתוח שלו? מה הוא מנסה להציע? זה רציני?"

הצ'ט-ג'י-פי-טי מנע את תשובתו. העיגול התעגל סביב עצמו באין מענה. "תענה לי. זה רציני?" העיגול התעגל באין מענה.

"אני חייב תשובה לפני שאני מפעיל סמרי".

"תפעיל, תפעיל. זה חשוב".

יורגן פפלוגר הוציא ממגרה נסתרת מכשיר בגודל חפיסת גפרורים, סרק אותו לפתיחה בעזרת רשתית עינו וטביעת אצבעו, העביר את תמונתו של היימר היישר ממצלמות האבטחה בשגרירות והורה למקבל המסר. "בלי בלגן. רק תעדכן אותו שהנספח מחכה לו בבניין השגרירות". התרגשות נשבה בעורקיו כמו בכל פעם שבה התחיל לגלגל מבצע שתחילתו ידועה וסופו לוט בערפל הקרב. הנספחות היא רק כיסוי לתפקידו המודיעיני מטעם גרמניה בישראל.

¹ בינה מלאכותית.

* בַּעַט אֶפֶיַת הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשָּׁה גוֹטמַן * © כל הזכויות שמורות *

כשהניח דוד את כף רגלו הימנית על מפתן הקרון האדמדם, אחז מאבטח במדי 'רכבת ישראל' את זרועו. "מחכים לך בשגרירות הגרמנית. רחוב השלושה 2. בניין C. צריך הקפצה, גבר?"

===

פרק שלישי מדבור ופתרונות

שניהם חיכו לו בקומה היותר עליונה מהקומות ששכרה השגרירות. קירות חדר הישיבות רחב הידיים רופדו בגווני הבורדו. חיכו לו השגריר והנספח, וקלדנית פרוטוקולים. דיוק. תיעוד. תיוק.
"השגריר סטפן, וואס האָט מיר דִיזֶע אַיִרָה אַיינגֶפֿראַכט (=במה זכיתי לכבוד הזה)?"
"דו האָסט מיר פֿאַרצײַנעֶרֶט (סקרנת אותי)".

מעיו של דוד היימר פרצו במחול של שחוק. מה שיכולה לעולל חדירה שלו מרחוק לצ'ט-ג'י-פי-טי של השגריר היקר ונספחו.

משהתיישב ניגש ישירות ללב הענין, פוצח בגרמנית רהוטה: "יש לי פתרון מדעי, חסר תקדים, לאחת הבעיות הגדולות של הגלובוס". השניים הנהנו כממתינים. הקלדנית המתינה להמשך המלל המשתפך.
"משבר האקלים", המשיך דוד וגרם לנספח לשחרר סילון אוויר דיקק, בלתי נראה אך נשמע היטב לשוכני החדר. בשביל זה הטריחו אותם מברלין לפגישה חוזרת. השטויות האלה של משבר האקלים מעניינות את ציפורן זרתו החמישית.

"אַיִשׁ הוֹרָה צו (=אני מקשיב)", הנהן השגריר, משלב את כפות ידיו בהבעת סקרנות מופתית. ניסיונו כמראיין הקנה לו את מיומנות ההקשבה הסבלנית. הדברים העמוקים ביותר פורצים מקרביו של המרואיין ללא הלחצות.
"המדבור מאיים על שלום העולם כולו, ואני בוודאי לא צריך לספר לכם. לפי סוכנויות האו"ם תהליך המדבור יגרום בשנים הקרובות לגל עצום של מיליארד מהגרים שיעקרו מאפריקה, מאסיה, מהמזרח התיכון - לאירופה שלכם. מחקר של האו"ם קובע ש-30% מהקרקעות ברחבי הגלובוס, ובכלל זה 70% מהקרקעות באזורי סף מדבריים, יהפכו למדבריים, ללא צמחייה, ללא נהרות, וללא מקורות מים. המדינות האפריקאיות כמו מאלי, ניז'ר, צ'אד, בורקינה פאסו, גינאה, ניגריה, סנגל, דרום סודאן, סודאן, אתיופיה, מרוקו, אלג'יריה, תימן, פקיסטאן, קזחסטאן, אוזבקיסטאן, קווקז, טורקיה, וגם איראן שהצליחה לייבש את ימת אורמיה, הימה המלוחה השישית בגודלה בעולם - עומדות להיסגר על מנעול. אי אפשר יהיה לחיות בהן. האנושות תנדוד אליכם, לאירופה, שגם הוא עולה בלהבות של משבר אקלים".

"סליחה שאני קוטע אותך, הָר היימר, זה שיעור באזרחות או בטבע?", פקעה סבלנותו של הנספח יורגן.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"75% מאדמות כדור הארץ הפכו יבשות יותר בשלושת העשורים האחרונים", התעלם דוד היימר מהערת הנספח, "בעשר השנים הקרובות עומדים להיעקר חמישים מיליון איש ממדינותיהם. זה לא שיעור בטבע, אדוני הנספח, וסליחה אם שעממתי אותך, זה חיסול האנושות. אירופה תקרוס לתוך נחשול הגירה שימחק אותה".

"רַעְקָט. וואָס איז דאָ לואוּזוּ (=צודק. מה הפתרון)?", התערב השגריר.

"יש לי פיתוח".

"והוא?"

"הפיכת חול לאדמה".

"הפיכת חול לאדמה?"

"רגע. עוד לא סיימתי".

"סליחה".

"הפיתוח גם כולל פטנט ייחודי עולמי ברמה של פרס נובל".

"אָהם".

"הַסְפָּגַת האדמה במי ים מלוחים שבתוספת תרכובת סודית של כמה מינרלים הופכים בתוך האדמה למים מתוקים המרווים את האדמה. מדובר ברעיון שישנה את העולם. מי ים מלוחים לא חסרים בעולם. היכולת להמר חול לאדמה והיכולת להרוות את האדמות במי ים מלוחים תצלנה את העולם מכיליון מדברי".

זיברט ופולוגר החליפו מבטים משתוממים ותוהים. האם מדובר בתימהוני טרוף דמיונות סרק או בגאון מדעי-גיאולוגי שנולד אחת לאלף שנים.

"יש לי שאלה, הָר היימר", חיך אליו השגריר בשיניים צחורות כשלג וסדרות כשיני סוס.

"כן".

"אתה יהודי. נכון?"

"בוודאי".

"וישראל?"

"בינתיים".

"למה אתה לא מציע את הפטנט הגאוני למדינה שלך? אתה יכול להתעשר למאתיים השנים הבאות. אתה יכול לתת לישראל מפתח שיבטל הרבה מלחמות בעולם. תבין לבד איזה מעמד בינלאומי היא תקבל כתוצאה כך. אתה יכול לחולל מהפכה ברמה של אלברט איינשטיין שגם הוא היה יהודי. הָר היימר, למה באת אלינו?"

"כי אני לא מאמין במדינה שלי".

"תסביר, הָר היימר".

"המדינה שלנו עברה השתלטות עוינת. היא לא מדינה יהודית. יש בה יהודים אבל היא נשלטת לא על ידיהם. הגורמים השלטוניים שלה מעוניינים להפוך אותה למדינת כל אורחיה. אנחנו היהודים חיים פה על זמן קצוב

* בַּעַט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

ושאול עד להתפרקות הסופית. כל אלו שמפרקים אותה מבפנים, מתוך עמדות המשפט-תקשורת-אקדמיה-ביטחון, יהיו הראשונים להימלט למדינות-מקלט כשתתחיל הקריסה. הם י שלימו את המשימה בהצלחה ויעזבו. אני לא מתרגש ממגדלי דירות יוקרה שמציפים את הארץ. על קרית-שמונה שמעתם? גם בה יש מגדלי דירות, והם היו שוממים למעלה משנה. זה היה פיילוט. אנחנו עוד לפני ההצגה האמיתית".

השלושה שתקו את מחשבותיהם. גרמנים אינם זכאים להעיר ליהודי שמעלה חששות היכחדות.

"אני צריך הוכחות", שבר השגריר את השתיקה.

"ואני צריך דרכונים. שמונה".

"קודם כל הוכחות".

"אין בעיה. תשלח מישהו להביא חול מהחוף פה בתל-אביב, ומי ים מלוחים, תן לי להסתגר איתם באחד החדרים ולהרכיב את התרכובות שלי. אשאיר את החול כאן ואתה תראה בתוך יממה עד שתיים שהחול הפך לאדמה. אז, תשקה את האדמה במי הים המלוחים, תחכה עוד שתיים עשרה שעות, ותשלח את האדמה לבדיקת מעבדה". סטפן זייברט תלה מבט על הנספח הנרגז שלא טרח להסתיר את חוסר אמונו בהמצאתו של היהודי. "מטפל, אדוני השגריר".

זייברט קם לצאת את החדר. "תוכל בינתיים לבלות כאן", החווה השגריר על המסדרונות.

"בית כנסת יש לכם פה?"

"לא ממש".

"אני יוצא לחפש בית כנסת לתפילת מנחה. אשוב בעוד כשעה בערך. בינתיים תארגנו את החול ומי הים".

===

פרק רביעי

תמלוגים

החול לא הפך לאדמה ממש, אבל הוא בהחלט עבר מטמורפוזה חיובית שגרמה לו להיות פחות חולי ויותר אדמתי. התגלית הרעישה את מתי המעט שהוכנסו למחיצת הסוד. הפתעת המומחים הגרמנים התעצמה עם מי הים שאכן הפכו בתוך החול-אדמה למתוקים והשביחו את המינרליים האדמתיים.

"זה אלברט איינשטיין בהפוך", התלהב גטר, המדען הגרמני שהוזעק ארצה היישר מהקתדרה שלו באוניברסיטת דיסבורג-אסן בעיר דיסבורג הגרמנית, "איינשטיין יצר את האטום והגרעין, והיימר יוצר התמרה חיובית שתשנה את פני כדור הארץ ואת העולם כולו. הוא עומד לבלום את המדבור".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוֹיֶשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

החול-האדמתי נשלח ברלינה במשלוח דיפלומטי וטובי החוקרים, גיאולוגיים וכימאים, שגויסו תחת מעטה סודיות, עמלו לפענח את התרכובת הסודית שיצק לתוכה היימר. הם לא לקחו בחשבון שהיימר הוסיף לתרכובת מינרליים וחומרים מיותרים לחלוטין, כדי לטשטש את האויב. החוקרים הרימו ידיים בייאוש. החיקויים שניסו לעשות כדי לחקות את התרכובת של היימר היהודי, לא הועילו מאומה. הסוד נותר נצור במוחו של היהודי. הם לא העלו על דעתם שבנוסף לכל המינרלים המבלבלים, החוקר היהודי היושב במעבדתו בהר טוב ההררית עוקב אחרי הצ'ט-ג'י-פי-טי שלהם ומבלבל אותם מישראל בתשובות מצוצות ובדויות הנחזות כנכונות.

*

מכשיר הטלפון של היימר צלצל נואשות והוא לא ענה. באמצע הלימוד אין מענה. בשעת לילה מאוחרת, בדרכו אל המעבדה, חזר אל המספר.

"אנחנו מעוניינים בעיסקה", לא השתהה השגריר, "אתה מעביר לנו את הנוסחה הסודית ואתה מקבל בתמורה שמונה דרכונים גרמניים לך ולבני משפחתך".

"ותמלוגים".

"תמלוגים?"

"ברור. לא חשבתם שגרמניה תתעשר במיליארדי מרקים מכל העולם והיהודי המסכן יישאר רק עם שמונה דרכונים".

"לא הזכרת את זה", התרעם השגריר, מתאפק משזירת נימה אנטישמית קלאסית במילותיו.

"שכחתי כנראה".

"אצטרך לדבר עם ברלין".

"מובן בהחלט".

"אִי־מֶפֶלִי־צִיֶן (=להשתמע)".

"הֶעֱנַג פֶּון דִּי אָפּ (=תלוי בכם)".

היימר לחץ על דוושת התאוצה. עליו להחיש את הגעתו אל המעבדה ולהזין את כל מערכות הצ'ט-ג'י-פי-טי של קובעי הגורלות בברלין בנחיצותה של העיסקה לגרמניה ולשתול המלצות על תמלוגים גבוהים. בהבלחה שיווקית החליט שהצ'ט-ג'י-פי-טי יספר להם שהיימר הזה, ראש יהודי שכמותו, מנהל מגעים מקבילים עם הממשל הסיני.

*

"לא גיליתי להם שהפוטנט הזה עובד רק על חול של ארץ ישראל".

"מה זאת אומרת?", התעניינה רבקה היימר, מפצחת ביצים לחביתה.

"הפיכת החול לאדמה לא יעבוד על חול גרמני או על כל חול שאינו שייך לארץ ישראל", הסביר דוד, מסדר את השולחן המטבחי לארוחת ערב משותפת. השעון לא ריחם עליהם. שתים עשרה ורבע בלילה.

"כי?"

"כרגע אני לא יכול להרחיב".

"אז אפשר לבדוק לפי זה מה שייך לארץ ישראל ומה לא, הרי יש מחלוקות לגבי כל מיני שטחים בערבה, אם הם חלק מארץ ישראל או לא. תעשה את מבדק החול-אדמה שלך ותכריע בין השיטות".

"חשבתי על זה, אני לא יודע אם מותר להכריע ככה ענייני הלכה".

הם נטלו ידיים לארוחת ערב. "מה עם הדרכונים. התקדם משהו?", ביררה.

"הם מסכימים. עכשיו הדיון הוא על התמלוגים".

"תמלוגים? על זה לא חשבתי. כמה אתה מבקש מהם?"

"עוד לא נכנסנו לזה. אני חושב על עשרה מיליון מארק גרמני במכה אחת, או חמישה-עשר מיליון מארק בפריסה לחמש שנים".

"והם יתנו?"

"יתנו יקבלו - לא יתנו לא יקבלו". רבקה חייכה. כל השיחה נשמעה לה תלושת מציאות. היא הרגישה בחוש שישי שדוד מדבר לא אליה אלא לאוזניים-לכותל. כמו היה האיש שלה משרד מסרים לאי אלו מכשירי האזנה שאולי נשתלו בביתם. היא שיתפה פעולה בהסכמה מלאה. סומכת עליו בעיניים עצומות. לא מן הנמנע שאנשים שהוא בא עמם בקשרים עסקיים יפעילו בסביבת ביתם מכשירי האזנה ואמצעי ציתות. אלו המצוות הקטנות שלהם.

===

פרק חמישי

הניקיון הסופי

הגרמנים הודיעו לדוד היימר שעליו לבוא לברלין - וטוב יעשה אם יצטייד בעורך דין מנוסה - כדי לנהל מקרוב את המשא ומתן על התמלוגים.

"אני לא יוצא את הארץ", חרץ דוד באוזני הנספח יורגן פפלוגר. הקלדנית רשמה בדיוקנות.

"תסביר, בִּיטֶע".

"ברגע שאהיה בברלין, אהיה בידיים שלכם. אתם תוכלו לגרום לי, באמצעים שונים שאני מעדיף לא לדמיין, לגלות לכם את הפורמולה הסודית. ואז לא אקבל לא תמלוגים, ולא דרכונים, ואני מניח שאשתי תקבל את הגופה שלי אחרי תאונת דרכים מצערת ביותר".

"אני מזועזע מהחשדות שלך", התרתח הנספח יורגן פפלוגר ותלה עיניים בשגריר סטפן זייברט שלא היה נראה שותף לזעזוע. "אני יכול להבין את החששות שלך, הָר היימר", הסכים השגריר בחלקלקות דיפלומטית ובחמקמקות עיתונאית, "תגיד לי מה אוכל לעשות בשבילך, הָר היימר, כדי להפיג את החששות המוצדקים".

"לא יודע מה תוכל לעשות".

"תחשוב. תמיד יש משהו".

"אולי, משהו כמו להפקיד אצלי סוד ביטחוני רציני של גרמניה. משהו שיצור מאזן אימה בינינו, ואז אם אני לא חוזר הביתה בשלום, אנשים שלי פה בארץ יפרסמו את הסוד הזה שלכם. רק ככה ארגיש בטוח לטוס איתכם לברלין".

"טְרִיִּמֶע (=חלומות)", זינק הנספח לענייני כלכלה מכיסאו ועמד לעזוב את החדר.

"בְּלִיִּיבֶן זִי בִּיטֶע בִּי אוֹנֶן, יורגן (=הישאר איתנו, בבקשה)", הקפיא אליו השגריר חיוך. הנספח נותר לעמוד בטווח הקשבה. השגריר ביקש את רשותו של היימר לבצע שיחת טלפון דחופה בנושא שלשמו התכנסו ועזב את החדר לכמה דקות. דוד היימר ידע שהשגריר זייברט הולך גם לעשות כמה שיחות וגם להתייעץ עם הבינה ואם יקבל את המלצתה יניע את הגלגלים הלאה. היימר היה רגוע. הצ'ט-ג'י-פי-טי של השגריר היה מוכן ומזומן להציע גילוי של סוד גרמני כמוס ברמת סיווג עליונה.

כעבור עשרים דקות ארוכות שב השגריר אל החדר והתנצל על ההתעכבות. "עמדתך התקבלה, הָר היימר. גרמניה תפקיד בידך סוד מדיני-ביטחוני ממדרגת הסיווג הגבוהה ביותר, בתמורה להעברת הסוד שלך לרשות גרמניה במלואו, ולבואך לברלין כדי לדון בנושא התמלוגים".

"אני שומע".

"אבקש לציין בפרוטוקול שאני מתנגד לרעיון הזה בכל תוקף", פרצה מתוך חליפת הנספח אישיותו המודיעינית-לוחמנית, "זה נראה לי משוגע מכל צד".

"שמעתי. יצויין בפרוטוקול", הזעיף השגריר זייברט את פניו.

"הָר היימר, אתה הולך עכשיו לקבל את הסוד השמור ביותר בגרמניה. אני לא אחראי לרגשות שלך, כי זה סוד שיכול לגרום לך לסערת רוח גדולה מאוד. ואתה עוד יכול להתחרט".

"אינני מתחרט".

"אתה תנהל עכשיו שיחת זום, עם הקנצלרית לשעבר אנגלה מרקל, שהכניסה לגרמניה מאות אלפי מהגרים מוסלמים והיא תחשוף בפניך את הסיבה האמיתית לחמלה שנפלה עליה: מבצע ניקיון סופי".

"אנגלה מרקל היא אוהדת ישראל מובהקת", הזכיר היימר, "אמנם אשת שמאל כמעט קיצוני, אך אוהדת ישראל".

"או שלא. נתחבר אליה בזום והוא תחשוף בפניך סוד ברמת סיווג גבוהה שפחות מעשרים אנשים בגרמניה שותפים לו. עם הסוד הזה בידיים שלך תוכל להיות בטוח שיש לך נגדנו נשק עוצמתי".

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

הזום התחבר ומרקל הופיעה על המסך. בגרמנית רהוטה ומתגלגלת חשפה את אחד הסודות השמורים ביותר בגרמניה. מבצע ניקיון סופי. בתחילת דבריה הצדיעה מרקל במועל יד. היימר נחרד והעיף מבט לעבר השגריר. עפעף לא זע בפני השגריר שרותק אל המסך. "שלום לך, יהודון. שכמו כל היהודים חושב שהוא הכי חכם בחדר. אתחיל מהסוף: אני מעריצה את אדולף היטלר. ולא רק אני. ואנחנו מחויבים לממש את מורשתו, רק עם יותר סבלנות ויותר התמדה. בשביל זה נולד מבצע 'ניקיון סופי' בסוף שנות התשעים. המבצע מורכב משני שלבים. שלב ראשון: פתיחת שערי גרמניה למהגרים מוסלמים, וזאת כדי לאפשר להם להתבסס פה, להרים ראש, ולחסל את כל היהודים שנותרו בגרמניה. ואז, בשלב השני, אחרי שהם יעשו בשבילנו את העבודה המלוכלכת של השמדת היהודים, נביע זעזוע עמוק ותהיה לנו סיבה 'אנושית' מוצדקת לגרש את המוסלמים מגרמניה. ככה הרווחנו גרמניה נקייה גם מיהודים וגם ממוסלמים".

זעזוע אמת פקד את היימר. מרקל המצטיירת בעולם כמנהיגה רחומה, אינה אלא ממשיכת דרכו של היטלר במסווה הומניטרי. הוא שאל מספר שאלות והנושא התחדד. אכן, כן. לא רק גרמניה. גם בריטניה הנוטרת לישראל מאז שנות הארבעים. וגם צרפת. כולן בסוד המבצע שבמסגרתו אירופה תאפשר למוסלמים לנהור פנימה, להתבסס ולאסלם את הערים הגדולות, ואז להרים ראש נגד היהודים ולחסלם - ואז אירופה תזדעזע עמוקות ותגרש את המוסלמים משטחיה.

"זה מספיק סוד בשבילך?", התעניין השגריר כשכלתה השיחה בקריאת 'הייל היטלר' של מרקל. "בהחלט, מיסטר זייברט. מה העמדות שלך לגבי המבצע? אתה תומך בו? והנספח יורגן, מה העמדות שלך? למה אתם שותקים? זה נראה שאינכם מופתעים".

"נארגן לך מטוס פרטי מנתב"ג שלכם לברלין, הָר היימר, שם תקבל שמונה דרכונים גרמנים - למרות שעכשיו אתה מבין שכיהודי אין לך סיבה הגיונית לדבוק בגרמניה כמדינת מקלט - ובברלין ינהלו איתך דיון לגבי התמלוגים".

"אני מתלווה אליו", התערב הנספח.

"וזאת למה?"

"געגועים לברלין".

השגריר הכיר את תפקידו הסמוי של הנספח והבין את רצונו ללוות את דוד היימר. "אוקיי. מחר תעלו שניכם על מטוס פרטי ותטוסו לברלין. נארגן את כל הסידורים הנחוצים, וזה בשבילך", שלף חפיסה עטופה והניח על השולחן אשר לפני דוד.

"מה זה?"

"שמונה דרכונים כבקשתך. דרכונים גרמניים חוקיים וכשרים. ברוכים הבאים למולדת האוהבת משפחת היימר. קיבלת את זה עוד לפני קיום חלקך בעסקה, כמחווה רצון טוב מצד הממשלה של הרפובליקה הגרמנית שתמיד אסירת תודה למי שמסייע לה".

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"מאיפה היו לכם תמונות ופרטים של הילדים שלי ושלי?"
 "העולם התקדם קצת בזמן שדיברנו", חייך השגריר זייברט, "הכל זמין היום בכמה לחיצות כפתור".
 "דאָנקע שײן (=תודה)", חייך דוד מאולצות, חש צמרמורת פורטת על גוו. הגרמנים מכירים אותו ואת משפחתו לפני ולפנים והם גם טורחים שהוא ידע על כך. מחווה גרמנית שכזאת.

===

פרק שישי השמש העולה

התרסקותו של המטוס הפרטי הגרמני לתוך האוקיינוס השקט, כשהוא עולה בלהבות כבירות בגין פיצוץ מסתורי, הצטרפה לשורה של אסונות תעופה שפקדו את העולם בתקופה האחרונה. ממשלת גרמניה ההמומה פרסמה הודעת אבל על מותו של הנספח יורגן פפלוגר שהיה מסור למולדתו. בהודעת האבל לא הוזכרה נוכחותו של דוד היימר על הטיסה. כוחות ימיים גרמניים ובנות בריתה שחיפשו שרידים בים שהיה קשה וסוער לא מצאו את הגופות זולת שרידים מפוחמים וחלקיקי מנועים שחורים. השגריר סטפן זייברט לא סלח לעצמו על ההחמצה ההיסטורית. אפשר היה לנהל את דיון התמלוגים בארץ ולחלץ את הסוד מפיו של היימר. למי בברלין בער להביא אותו.

*

בלשכת ראש המוסד בקיסריה ישבו ארבעה סביב השולחן. "תודה היימר", לחץ ברנע את ידו של דוד. "ואתה, יורגן פפלוגר, עד שבנינו לך זהות ואישיות במשך עשרים ושש שנה, אנציקלופדיות אתה יכול למלא ממה שהספקת למען עם ישראל, אתה הולך וזורק את הכול לים?"
 "אני מקווה שאין במכ"ם רישום של עצירת המטוס בשדה התעופה החדש בחיפה, שם ירדנו דוד ואני".
 "המכ"ם חלק כמו פני הכינרת. המראה בנתב"ג, טיסה ישירה לכיוון גרמניה, והתרסקות באוקיינוס השקט. חבל על הטייס. בכל זאת ניאו-נאצי צעיר שעתידו לפניו", לגם ראש המוסד את כוס הקפה הצוננת שלו.
 "אנחנו צריכים לומר תודה ליורגן. הוא סיכן את עצמו בשגרירות כשהוא החליף את החול באדמה שהבריח פנימה תוך סיכון לא פשוט, ואז כשהחליף את מי הים במים רגילים", הזכיר דוד.
 "מי זה יורגן?", תהה יורגן והביט סביבו כמחפש, "זאביק. זאביק צידון. נעים מאוד. אני חוזר לזאביק. מת יורגן".

*

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

מחוץ לחדר השקט, סערו העולם ויושביו. כלי התקשורת המובילים פרסמו את שיחת הזום של אנגלה מרקל ואת הצהרותיה בדבר מבצע ניקיון סופי. הממשלות בלונדון ובפריז גינו והתנערו אולם להקות של עיתונאים עתירי קשרים כבר התחקו אחרי טרפיהם והסערה היתה בראשית ראשיתה. הנשיא טראמפ לגלג על אירופה הנאצית שאהבה לדבריו להתחסד על חשבוננו בשמאלנות מזויפת. הטלפון של דוד היימר צלצל. "תוכל לחזור היום מוקדם, דוד? יש הרצאה שאני מאוד רוצה ללכת אליה ואני לא מוצאת שמרטפית".

"משוחרר", חיך ראש המוסד, "הרצאת חיזוק לאישה זה לפני הכל. גם גיסתי החרדית הולכת להרצאות חיזוק. אנחנו בינתיים נטפל ביורגן ז"ל ונארגן לזאביק חיים חדשים. מחר בשש בבוקר תתייצב פה לתחקור". "שש זה בלתי אפשרי. יש תפילה וסידורי בוקר. פיזור הילדים במוסדות". "תשע טוב בשבילך אדון מתפלל?", חיך רמס"ד. "תשע".

*

ההיימרים ארזו במהירות שיא ובתוך שלוש שעות היו בנתב"ג עם עולליהם וקרונוות מזוודותיהם. דוד ורבקה היימר הגישו לפקיד הדרכונים את שמונת הדרכונים הגרמנים החדשים והנוצצים. "לאן אתם טסים?", התעניין בעוד חותמתו מוטחת על הדרכונים בזה אחר זה. "נמל התעופה הבינלאומי של נריטה בטוקיו". "יפן? ארץ השמש העולה?", חיך פקיד הגבולות בעייפות, "תבלו בנעימים".

דוד היימר מיהר. בסביבות עשר כנראה יבינו במוסד שהוא לא בארץ, בתוך שעה וקצת יתחילו בהפיכת העולם כדי ללכוד אותו. עליו להיות הרחק מטווח השליטה של המוסד. המטוס שבו הם טסים שייך לחברה יפנית וכשהם מצויים בתוכו הם בשטח שנהנה מריבונות יפנית מלאה, גם כשהוא חונה על אדמת נתב"ג. בכל זאת עדיף יהיה להיות באוויר מחוץ לתחום השיפוט הישראלי כשאנשי המוסד יחפשו אחריו. הוא איתר את המצלמות הסמויות והרים עיניים אל אחת מהן, מעווה את פניו בהעוויית התנצלות. ברנע יראה ויבין. ברנע שמע ממנו כמה פעמים שבית המטבחיים הוא שאלה של זמן. ברנע יבין את מנוסתו המשפחתית. והיפנים, הם ישמחו לקבל מישראל-גרמני שינחת אצלם עם משפחתו פיתוח ממוחשב שיאפשר להם לחדור מרחוק לכל צ'ט-ג'י-פי-טי בעולם, בתמורה להענקת מקלט עולמים לו ולזרעו אחריו עד ביאת גואל צדק. הצ'ט-ג'י-פי-טי שלהם יתמוך במהלך.

===

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

ההיימרים התמקמו וחגרו, משקיפים בעד החלונות הצרים אל המטוסים האחרים החונים בסמיכות. דיילים יפנים מתוכנתי מבע עברו במעברים הצרים וטרקו את תאי המטען העליונים. מורים לאחרוני הדחיינים להיחגר ולנתק את הניידים שלהם.

שקט דחוס אפף את המטוס. השקט שלפני ההמראה, נהם מנועים הושמע לקראת הנעה, כשלפתע הורגש זעזוע קל של המטוס כולו. מבחוץ חדר פנימה קול צופר עז ועוצמתי שגרם לכולם לקפוא לרגע. הקול לא פסק אלא התעצם אולם הוא לא היה דומה לשום קול. לא צפירה הזכיר ולא אזעקה שידר. דוד היימר הסתכל על בני משפחתו ולא האמין. הם מוארים כולם. פניהם קורנים בזיו חסר הגדרה. בעד החלונות נשקפו השמיים כמו צבועים בצבע חדש, לא ידוע, צבע זהוב בוהק. התודעה נתמלאה ברוגע סטואי, שדוד לא הרגישו אי פעם ולא שיער שישנו רוגע שכזה עלי אדמות.

מרבית הנוסעים, יפנים חגורים, הרימו מבטים מעיסוקיהם והביטו על ההיימרים ועל יתר הישראלים במטוס בתחושת הערצה ממוגנטת עם רצון לשרתם. דוד ורבקה שמו לב שהם מתקשרים ללא מילים. אין צורך במילים. גם עם ילדיהם. "הוא בא", לחש דוד ללא שפתיים. "כן, אני מרגישה. זה קורה לנו", ענתה רבקה שלא באמצעות כלי הדיבור.

מ ש י ח פ ה לחשה ריזל'ה בת החצי שנה, עיניה מביטות לעבר הוריה כשוות דעה, הבנה, והכרה. שוב הביטו החוצה. תכול השמיים נעלם תחת צבע זהב בוהק. הלבבות מלאו דעה את ה' ובחדריהם התהוותה הוויה פנימית מוארת, מציפה, אוטמת חורים וסותמת סדקים, מאחה פצעים עלומים ונעלמים ומעלימה קמטים שבנפש. הוויית אור ממלאת, נוחה ונכונה. מושלמת.

כָּל הַקּוֹרָא – בּוֹכָה!

הַיְצִיָּה הַתְּדֻשָּׁה

אַנְשִׁים בֵּין מִשְׁתַּנִּים 4

עֲכָשׁוּ בְּחִנּוּיּוֹת הַסְּפָרִים

חַוִּית קְרִיאָה מְטֻלָּטֶלֶת

כָּל הַקּוֹנָה – מְאַשֵּׁר

נִמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל

* סיפור / קופת 'תומכי שבת הר נוף' / מגבית קמחא דפסחא פסח תשפ"ה *

פרק ראשון

הַפְּנוּסִים

"אני, מזמן החלטתי שאני משחרר מעצמי את כל החשבונות, ואת ההתחשבנויות ואת כל החישובים הבין-אנושיים. אין לי מקום בדיסק הקשיח של המוח שלי לאגף חשבונאות. הוא תופס יותר מדי מקום. אין לי מושג איך זה משחרר. היום אני לא מתחפר ולא מתחשבן ולא נוטר. קאפיש? החיים נהיים קלים כמו נוצה".

"יופי לך".

"תנסה גם, נפתלי".

"בהזדמנות".

"תנסה לתקופה קצרה, נפתלי. לסלוח, לשחרר, זה ענין של תרגולת וזה נעשה קל יותר ככל שמרבים לתרגל".

"יפה מצידך, שמוליק, שאתה עדיין מנסה לעצב אותי מחדש. הבעיה היא שגיל חמישים הוא קצת בעייתי לעיצוב מחדש. אבל אל תתייאש, שמוליק, תמשיך, ובגיל שבעים כנראה, או שבעים וחמש, אשתכנע ממך בעזרת השם".

הם חייכו, שניהם, כמו ממקומותיהם הקבועים, והשיבו לארונות הספרים את כרכי הגמרא ואת ספרי המפרשים.

*

החברותא המשותפת שלהם משתבחת ומתאכתת עם השנים. כמה זמן הם לומדים ביחד, עשר שנים, אולי שלוש עשרה, מי סופר. בכל ערב כמו שעון שווייצרי יתיישבו זה לעומת זה ויפצחו בלימוד הגותי מעמיק בן שתיים. גמרא עם שיטות הראשונים ופירושי האחרונים. מסכתות ישיבתיות דווקא. חותרים וחופרים ולא מוותרים. כשהם מתעמלים לגבי הפשט האמיתי בסוגיה, יכול בית המדרש כולו לרעוד.

כשמסתיימות השעתיים, נוחתים נפתלי ושמוליק בחזרה לעולם הזה. כמו מתעוררים אחרי המראה מתוקה לטיסה סוחפת. מעגנים את תפלות הנחיתה בשיחת חולין קצרה שאחריה יוצאים לבתיהם ומתפזרים לעיסוקיהם.

"אתה הולך לכנס?", שאל שמוליק את נפתלי מחוץ לבית הכנסת, ניצבים שניהם ליד רכביהם.

"כנס?"

"הכנס של קופת הצדקה למגבית קמחא דפסחא".

"אָה, זה. לא. יש לי כנס אחר".

"אחר?"

"יש הערב כנס מרשים מאוד של קופת הצדקה במטרסדורף. הם עושים עבודה טובה שמה. יודעים להשקיע במי שנותן. תשמע, הם מצליחים לרגש אותי בכל פעם מחדש עם העשייה שלהם. הפעם החלטתי ללכת ולראות מקרוב".

שמוליק נטש את רכבו וקרב אל נפתלי. "מה לך ולמטרסדורף, נפתלי?"

"אימא שלי עליה השלום, כידוע לך, גרה שם בכמעט השלוש השנים האחרונות לחייה. קצת אחרי שהיא נפטרה הם ביקשו ממני תרומה להנצחה ומאז יש בינינו קשר. אני אוהב לתת להם. תשמע, הם יודעים לעבוד".

"רק שאבין, נפתלי. אתה גר כאן בהר נוף כמעט שלושים שנה, ולא הולך לכנס הצדקה שלנו בשכונה, כי אתה מעדיף ללכת לכנס צדקה של שכונה יקרה ומתוקה שלפני שבע או תשע שנים אימא שלך גרה שם אצל הבת שלה שנתיים וחצי?"

"משהו כזה. לא יודע להסביר, שמוליק. אבל אני מחובר אליהם מאוד".

"ואלינו? אל קופת השכונה שלנו שמנסה הערב לגייס את המשאבים הנדרשים לה לפסח?"

"אזרוק להם משהו, שמוליק. אל דאגה. טוב, אני מאחר. נתראה".

"דרך צלחה".

*

שמוליק פנה והלך לכנס הצדקה של הקופה השכונתית שנערכה באולם שמחות צנוע. בכל שנה ושנה הוא נותן מתת הגון למגבית הקמחא דפסחא. מכל הלב הוא נותן. באורח רשמי איננו חלק מגבאי הצדקה אולם באורח בלתי רשמי, בשר מבשרה הוא ועצם מעצמיותה. עיניים קשובות לו ואוזניים רגישות, שיודעות לזהות מצוקות כלכליות גם כאשר הן מסתתרות מתחת לחזות חיצונית רוגעת.

לא אחת הביא מקרה חשוד לשולחנם של גבאי הצדקה בבקשה שיבדקו מה קורה שם בבית. בכל המקרים שחשד והביא לשולחן, התברר כי צדקו חשדותיו החדשים. יען כי ניחן שמוליק, בין אשכולות מעלותיו האחרות, בסוג של רגישות אנושית מפותחת לזיהוי מצוקות סמויות ולאיתור התמודדויות חבויות.

מצפוננו לחש לו די בקול שאין זאת חכמה רק להביא מקרי סעד לגבאי הצדקה ולהעמיס עליהם נטל מכביד תקציב. על כן היה שמוליק לוקח מעת לעת שיחות והגיית דברים עם בעלי יכולת כלכלית תושבי השכונה, מפנה את תשומת לבם, משכנע אותם ומלהיב את רגשותיהם להרים את גובה תרומתם הניתנת לקופה השכונתית. כסוכן ביטוח המעסיק במשרדו ארבעה עובדים במשרה מלאה, יודע שמוליק את מלאכת השכנוע על בוריה וטוב שיודע הוא גם לנצל אותה למטרות מקודשות.

את נפתלי חברותתו לא התרים מעולם.

בשכונה ידעו לשער בהשערות שכונתיות מקובעות שנפתלי זינרסון איש אמיד ומעלה, ולו משום שמעודו לא נטל הלוואות להשאת צאצאיו. נכון שביתו מהודר ופנימיותו מפוארת, אבל כזאת יכול לקרות גם אצל בעלי חובות המגלגלים ומתגלגלים. ואמת שרכבו רכב שרד הוא ותואם את מעמדו כיבואן מצליח בתחום ההנעלה, אך רוב רכבי השרד המשייטים בכבישי ארצנו שייכים לבנקים שהעניקו את ההלוואה לרכישתם. אולם אי נטילת הלוואות כלל וכלל להשאת הצאצאים המשתכנים בדירות משלהם הרשומות על שמותיהם - סימן מובהק הוא ההופך את יתר הסימנים החיצוניים הנלווים לראיות ברורות הקובעות וודאות מוצקה.

ובכל זאת לא התרימו שמוליק מעולם ועד עולם לקופת הצדקה השכונתית ההרנופית, כי לא חפץ שמוליק לערב באפיקי הקשר התורני המופלא השזור ביניהם בעבותות של אהבת תורה אמיתית ויגיעת לימוד מזוקקת, שום סיג וסגסוגת של עניינים אחרים שיש בהם פוטנציאל של זריית עכירות, גם אם שקופה, ביחסי אנוש. החברותא שלהם איתנה ונאמנה, איכותית ומופלאה, עד כי יש לשמרה, לנוצרה ולנוטרה, כשכיית חמדה יקרה ומוגנת מתערובת זר.

מקפידים הם שניהם על קביעותה לבל תימוט.

פשיטא ואין צריך לומר שלומדים המה יחדיו לא רק בכל לילה ולילה, קיץ וחורף לא ישבתו, אלא גם בלילי שבתות ומועדים ובלילות דפגרא. ואף קבעו הם משכנם ותלמודם בספסלי בית המדרש בימי נישואי צאצאיהם, שבהם היו מקדימים את קביעותם הלימודית לשעות אחרי הצהריים המוקדמות מאוד, להשלמה מראש של הלימוד היומי.

בימים עמוסים מאוד של לוח השנה היהודי, שבהם אין אפשרות לנהל השלמות לימוד מקדימות מבעוד יום, היו נפתלי ושמוליק מתכנסים ולומדים בשעות הלילה הקטנות, אחרי כלות כל העניינים הנדרשים. אם בליל ראשון של סוכות, אם בליל שמחת תורה, ואם בליל הסדר, ועל אחת כמה וכמה בליל שבועות שבו נעורים הם כל הלילה יחדיו. כי קביעות היא קביעות רק אם היא אכן קביעות, כשמה וכמשמעה, ואהבת תורה היא אהבת אמת שאינה תלויה בדבר ואינה מופרעת מדבר.

מכריהם תמהים היו על הקשר העז שנרקם והתהדק והתחזק והתבטא מדי ערב בערבו בהיכל בית המדרש. שהלוא והרי מבניהם האישיותיים שונים זה מזה בתכלית השוני ובמקסימום השינוי. שמוליק איש רעים להתרועע המחצין את רגשותיו ואין אדם בשכונה שאינו מכירו ושלא יחליף עמו שיחה ושתיים ויותר. בלילות שבת יפקוד שמוליק כל שלום-זכר מְפּוֹפָקֶרֶן בשכונה לאחל ולהתאחל, ובימי השבת, לוחטים וקפואים, שרביים וסתמיים, יבקר בכל קידושא רבה, לברך ולהתברך. שום אירוע אינו נפקד מעיני הבולשות ומרגליו הממהרות. נפתלי, לעומתו, מפנים את שגרת חייו הסדורים והשקטים כאדם המתנווט בתוך בועה צרת ממדים שאינה תאבת התרחבות. מנומס כשורה כלפי מתפללי בית הכנסת שלו, הגון במשורה לגבי שכניו, מהנהן למהנהניו, ופוקד בנוכחותו המאורגנת רק אירועים נדירים המחייבים את נוכחותו, מברך לשלום ולמזל-טוב את מכריו הספורים.

* בְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

השקפתו על העולם ומבטו על האנושות פחות וורודים משל החברותא שלו, אך למזלו הטוב ובשכלו התבוני אין נפתלי נותן דרור לתהלוכות מחשבותיו הביקורתיות על מרבית הזולתות שעמם הוא נפגש או מהם הוא מתרחק.

ועל אף ההבדלים המהותיים, אזוקים השניים זה לזה באזיקי זהב של לימוד יהלומים יומיומי. צא ולמד כוחה של תורה מה הוא.

===

פרק שני המעטפות

כשלושה לילות אחרי התפצלותם לכינוסי הצדקה הנפרדים, זה בשכונתם המערבית וזה בשכונה צפונית, ובתום הלימוד הלילי המשותף שעלה בלילה ההוא יפה מן המשוער כי הצליחו לשדד מערכות ולצלול לעומקים חדשים בהבנת סוגיית 'מפקיר נזקיר', משסגרו את כרכי הגמרות ונשקום - שלף שמוליק מעטפה לבנה, מוארכת וחתומה, חיוורת למדי, מכיס חליפתו, והחמיק אותה בזריזות מעל השולחן לעברו של נפתלי שישב מולו, מרחף עדיין על כנפי אושר הבנת הלימוד.

"מזה זה המעטפה הזאת?"

"קח. תיהנה. אף אחד לא יודע".

"אף אחד לא יודע מה?"

"עזוב. נפתלי. קח וזהו. אל תעשה עניין".

"ממה לא לעשות עניין?"

שמוליק רכן לעברו מעל השולחן, מצמצם את טווח ההקשבה הסביבתית. "גלגל חוזר הוא בעולם, נפתלי. לכל אחד יש לפעמים מצבי דחק. השגתי לך תמיכה הגונה לפסח. יש פה חמש עשרה אלף במזומן. הגבאים סמכו עלי ובאופן חריג וחסר תקדים נתנו לי להעביר לך, בלי שאצטרך לפרט את שמך. זה חד-פעמי, רק לכבוד פסח ורק בגלל שידעתי ואמרתי להם שבלי זה אין מצב שתיקח. והם יודעים שאפשר לסמוך עלי. תיקח, תיקח. אף אחד בעולם חוץ משנינו לא יודע וככה זה יישאר. סגור בינינו".

מבטו של נפתלי שהורם מן המעטפה הלבנה לעברו של שמוליק יכול היה לקדות חורים בהרי סובב-ירושלים ולהרחיב את שכונת הר נוף מערבה ודרומה ללא רעשי חציבה ושאון קדיחה. דומה היה לשמוליק כי חיוורון גיר סלעי התנפץ על פני נפתלי היושב מולו, שנגלה בחרפת עוניו המסותרת ומוסתרת. "אני לא זקוק לזה, שמוליק. קח ממני את המעטפה הזאת. אני אפילו לא רוצה לגעת בה. קח אותה".

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשָּׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

"קח אותה אתה, נפתלי. בבקשה ממך קח. אני מתחנן. חמש עשרה אלף זה כלום, אני יודע. אדאג לך לעוד. נראה איך עושים את זה, כי הגבאים כן יצטרכו לדעת את השם שלך. אי אפשר לחלק כסף בלי לוודא שיש צורך אמיתי. אבל בינתיים קח את זה בעילום שם גמור. יש לך משפחה לפרנס, אתה לא יכול להיות גיבור גדול על חשבונם".

"תגיד, שמוליק, אתה לא שומע מה שאני אומר לך? שעתיים למדנו והשמיעה שלך היתה פרפקט כמו תמיד, ופתאום יש לך בעיות שמיעה? אני לא זקוק לשום תמיכה כספית. ברוך השם הכל בסדר. קח את המעטפה, אני לא רוצה לגעת בה ותעביר אותה למי שבאמת זקוק לה".

"קח אותה אתה".

"אני לא נוגע בה. אתה פשוט השתגע".

נעמד נפתלי ראשון ונעמד אחריו שמוליק. ולקחו את הספרים והשיבום אל ארונות הספרים ונטל שמוליק בליט ברירה את המעטפה הבלתי נגועה בידי נפתלי, וטמנה בכיס חליפת עצמו, וכשצעד שמוליק מאחורי נפתלי אל ארונות הספרים הבחין כי שחה קומתו ונתכנסו כתפיו לתוך עצמן. הבחין והבין כי צדק באבחנתו: נפתלי מאתגר כלכלית.

*

למחרת לפני הצהריים, אחרי שרכב השרד של נפתלי זיינרסון עזב את החניה הקבועה, חמק שמוליק לחדר המדרגות עמוס תיבות הדואר, הושיט את ידו ללוע תיבת הדואר הגדולה והנעולה תמיד של משפחת זיינרסון, ושלשל פנימה את המעטפה. תגובתו המבוהלת, המתכחשת, של שותפו ללימוד כה החמיצה את הרגשתו, עד שלא נח אמש ולא שקט, אלא התרוצץ והתריס יהודים שלא בשם הקופה ולא בשבילה, וטרח להוסיף עוד עשרת אלפים שקלים מן ההתרמות למתת הטמון במעטפה.

חשד מתבסס ניקר בו כי לו היה הסכום מכובד מלכתחילה, היה מצליח לשכנע את נפתלי לקחת את המעטפה. בשביל חמש עשרה אלף שקל לא כדאי לו להתבזות. מה זה היום חמש עשרה אלף שקל. לא שווה את הביזיונות. בהחלט מובן. חבל שלא הוסיף לפני זה עוד עשרת אלפים. היה מיד אומר לו שיש במעטפה עשרים וחמישה אלף. בטוח שהיה נפתלי לוקח. חבל אֵ הֵן חבל אֵ עָהר, אין בוכים על חָל שנשפך.

אחרי שווידא כי המעטפה שקועה עמוקות בפנים התיבה הגדולה הקבועה בקיר, ואינה משלחת החוצה דרך החריץ חוד מעטפתי שניתן לאחוז בו, יצא שמוליק את הבנין, התרחק ממנו מרחק הגון, נכנס לרכבו, התניע, השתלב בתנועת הכביש הדלילה, וחייג למשפחת זיינרסון.

"מדבר שמוליק שטיינרואט".

"נפתלי לא בבית".

"אני יודע. בשביל זה התקשרתי ששמתי מעטפה בתיבת הדואר ודחוף מאוד שייקחו אותה מהתיבת הדואר עכשיו. לא לחכות עם זה".

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיִת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

"בסדר. אעביר לו את המעטפה".

"לא, לא. המעטפה לא בשבילו. אין צורך להעביר לו. המעטפה בשביל כל המשפחה".

"מה זאת אומרת?"

"תשתמשו בזה לבריאות. ואם צריך עוד. תעדכנו. הכול בסדר גמור", מיהר לנתק בטרם תתפתח חקירה מיותרת ומכבידה.

מלומד הוא בשכנוע עקשנים סרבני תמיכה. כן, למרבה הפלא, יש גם כאלה. מסרבים ליטול מן הצדקה. גאוותנים או שמא אופטימיים נצחיים המסרבים להאמין כי נשבר מטה לחמם עליהם. לך תבין אנשים. מאה שנים תצטרך רק ללמוד אותם, ועד שתבין מה שלמדת, כבר משתנים האנשים במאה ושמונים מעלות וכל מה שלמדת שווה פחות מאגורה. זאת לא פעם ראשונה שהוא מבצע עקיפה כדי לשבור סרבן תמיכה. נפתלי לא יכעס. הוא מכיר את הנוהל, שמוליק. האנשים האלה כמה שהם עקשנים ככה הם שמחים בשקט שאילצו אותם לקחת.

כי האנשים האלה גם רוצים לראות חיוכים על הפנים של הילדים שלהם. כי גם האנשים האלה לא רוצים לראות את העניים של הבחורים שלהם, או של הבנות שלהם, של הילדים והילדות שלהם, עוברות בקנאה חומצתית על הבגדים החדשים שהחברים קנו לכבוד החג. גם האנשים האלה, עם כל הכבוד לתכונת העקשנות שיושבת להם בתוך הגרון כמו סתימת שרוש, רוצים שהבנים שלהם יבואו לבית הכנסת בליל הסדר עם גדרובה חדשה ותחושה נעימה. גם הם רוצים שהמזווה בבית יהיה מלא ושהארונות במטבח יתפקעו מעומס. גם הם רוצים להיכנס לחג כשהתראות חברות המים והחשמל והבנק והמשכנתא משולמות ואינן מעיקות על ההרגשה. לפחות עד העשירי הבא. לפחות בימי החג. טוב ששלשל את המעטפה פנימה לתיבה ועקף את ההתבצרות של נפתלי. הדם של ילדי משפחת זיינרסון אינו הפקר. לא צריך שהם ירגישו שיש בעיות בעבודה של אבא. במקום לרפא טראומות אחרי שהן קורות, עדיף וזול בהרבה למנוע אותן מראש שלא תקרינה. הטלפון צלצל.

"כן".

"תגיד לי רק דבר אחד".

"כן".

"השתגעת או מה? מזה זה אמור להיות, שמוליק?"

"אני דואג לך".

"אבל אין לך מה לדאוג לי. אמרתי לך. הכול בסדר, שמוליק. יש לך בעיות קליטה? זה חדש לי".

"אתה יודע, נפתלי. פעם סיפרו לבעל החידושי הרי"ם על יהודי שמת מרעב, ואמר החידושי הרי"ם: 'הוא מת מבושה, לא מרעב'. תסלח לי שאני מדבר איתך גלויות, אבל אתה יודע שאני מתכוון לטובה. אתה צריך לשים את הבושה בצד עד יעבור זעם ותחזור למצבך הקודם. כרגע, לא מתביישים. נקודה. אם לא בשבילך, אז בשביל

* בְּעֵט אֶפֶיֶת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוֹיִשֶׁה גוֹטמָן * © כל הזכויות שמורות *

חזקי שלך, ומנחם שלך, והילדות שרה'לה ודבורה'לה. הם רוצים בגדים חדשים כמו החברים שלהם. הם רוצים להרגיש חג. וגם הנשואים שיהיו בריאים שיתארחו אצלם בחג, צריכים לא לדעת מחסור".

"איפה אתה עכשיו, שמוליק?" הונמך קול נפתלי בבת אחת, כמודה במקצת.

"כנפי נשרים פינת פרבשטיין".

"תמצא מקום לחנות בו. אני יוצא אליך. תעשה לי טובה, אל תזוז עד שאני בא".

"מחכה".

הגיע רגע השבירה, זיהה שמוליק. בעוד כרבע שעה תצוץ מכוניתו ההדורה של נפתלי וייצא מתוכה שבר כלי שיתיישב אצלו בקבינה וישפוך את הלב כולו. על המשבר הכלכלי וגורמיו, על החובות, על המצוקה המתמשכת, על קושי ההסתרה, על פחד הבושות. ככה זה תמיד. הם שומרים על פאסון קפוא כקרח עד לרגע שבו אתה מתעקש להתנקש במעטה החיצוני שהם עוטים. ואז, הם עטים עליך ואלך בשיברון לב, מתפרקים לחתיכות, ואתה צריך לאסוף את החתיכות מהרצפה, אחת ועוד אחת, ולחבר אותן מחדש. להרכיב אדם חדש ושונה. איש כאוב, ריאלי, שמפלס לו נתיב בלתי ידוע לו. ועם נפתלי, אוהו, ההרכבה תהיה מורכבת פי כמה וכמה. האישיות שלו קשוחה ומסוגרת תחת שכבות על גבי שכבות. אך שמוליק אינו נרתע מאתגרים. נפתלי הוא אח. איזה אח, יש שכן קרוב מאח רחוק. ואם האח קרוב. חברותא הוא יותר מאח. חיי עולם קודמים לחיי שעה.

במראה הפנימית זיהה שמוליק את רכבו של נפתלי מתמקם מאחורי רכבו שלו ולקח אוויר. הרגעים הראשונים מביכים מאין כמותם. אין ברירה. שניהם יצטרכו לעבור אותם, כל אחד מנקודת הרגשתו. שמוליק פינה את הכיסא שלצידו ממסמכים פזורים וניקה את ריפודו המהווה מפירורים תועים. נפתלי איש פדנטי. שמוליק העיף מבט אחרון לעבר הכיסא ובחן את ניקיונו היחסי בשביעות רצון מוגזמת ביחס לתוצאה. נקישות קלות נשמעו מכיוון החלון שבצידו השמאלי.

"כן, נפתלי", פתח שמוליק את החלון, "בוא תיכנס. שב".

"קח", הושיט לו נפתלי מעטפה.

"מה יש פה?"

"יש פה את הכסף המטופש ששמת לי מקודם בתיבת הדואר, שמוליק. אין לך מושג איך הלחצת את אשתי. הייתי צריך כמעט להישבע לה בנקיטת חפץ שהכול בסדר בעסקים ושאין בעיות. תגיד, למה אתה עושה את זה? מה עובר עליך?"

"אולי תשב במזגן שלי פה באוטו ונדבר כמו בני אדם".

"יש לי פגישה דחופה בעוד עשרים דקות. אסור לי לאחר. תגיד, מה בכלל יש לי לשבת באוטו שלך? על מה ולמה? מה עובר עליך? למה החלטת שאני זקוק לסיוע כספי לכבוד פסח?"

"כמה זמן אתה חושב שתוכל להסתיר?"

"איזה להסתיר", חבט נפתלי חבטה זועמת על גג המכונית, "מה להסתיר? אין לי מה להסתיר".

"אתה בטוח שאין לך מה להסתיר".

"בטוח וחצי, שמוליק. די כבר עם זה".

"אז תסביר לי אתה, איך יהודי תושב השכונה, במקום להגיע לכינוס הצדקה השכונתי מספר שהוא לא יכול להגיע כי הוא נוסע לכינוס אחר באיזו שכונת פיסטוק שאימא שלו גרה בה לפני שתי שמיטות. נו, על כולם זה יכול לעבוד, התירוץ הדיפלומטי הזה. חוץ מעל שמוליק. לי לא מוכרים תותים".

נפתלי הזדקף באנחת הקלה, וחבט חבטת התרגעות על גג המכונית של חברו. "אז מזה אתה בונה את הבניינים? שתהיה לי בריא, אתה. באמת שתהיה לי בריא. את כל המגדלים הפורחים באוויר בנית בגלל שלא באתי למגבית בשכונה?"

"אתה שקוף יותר ממה שאתה חושב, נפתלי. ביררתי ואני יודע שלא היית בכנס הצדקה של מטרסדורף".

"נכון. בסוף לא הסתדר לי ללכת. חתיכת בלש אתה. תפסת אותי. מקבלים על זה דו"ח? עם נקודות, או בלי?" "ועשיתי עוד גישושים. לא תרמת למגבית אצלנו בשכונה. גם את הכמה לירות שאתה זורק להם בכל שנה, עוד לא נתת השנה".

"עוד לא, בדגש על המילה עוד".

"עזוב, נפתלי. יש דברים בגו. חבל על האנרגיות של ההסתרה. לא יכול להיות בעולם שאדם מפנה עורף של אדישות לאנשי שכונתו שאיתם הוא חי ונושם יום אחרי יום, אם מצבו הכלכלי שפיר. הראיות שלי יצוקות וברורות, נפתלי'לה, חבל שאתה ממשיך להשקיע כוחות מיותרים בהכחשות".

"אבל אני באמת לא זקוק".

"תקשיב, נפתלי, הניסיון שלי אומר דבר אחד שהוא גם בדוק ומנוסה: יהודי, או שהוא נותן או שהוא מקבל. ואתה השנה לא נותן. אז לצערנו אתה השנה במצב של מקבל. תשלם עם המציאות. תשמח ששמתי לב לזה בזמן ובגלל זה אתה תספיק לקבל בזמן, ותפסיק כבר להסתובב סביב הזנבות של שנינו עם הכחשות ששנינו יודעים שאינן נכונות".

"הבנתי אותך. תחכה רגע", שלף נפתלי פנקס המחאות מכיסו, דפדף, שרבט עליו, חתם בשוליו, תלשו, שלף מחליפתו מעטפה משומשת, רוקן אותה מתוכנה, הפקיד בתוכה את המחמאה, והעבירה לידו ההמומה של שמוליק. "קח. הנה, תרומה לקופת הצדקה השכונתית שלנו. ויש לי בקשה אישית. שהכסף הזה ספציפי ילך נטו לצדקה ולא להוצאות משרד, ושכל כולו ילך למשפחה אחת בשלמות. זה הגזיק שלי. על דעת כך אני נותן. תדאג לזה. ובפעם הבאה, שמוליק, תעשה לי טובה אישית אם לא אכפת לך".

"בשמחה, בשמחה".

"בדיוק. בשמחה-בשמחה, שמוליק שטיינזואט, ידידי. בפעם הבאה, תבנה בבקשה את גורדי השחקים הדמיוניים שלך על מגרש של מישוהו אחר. לי הספיקה הפעם הזאת לכל החיים".

שמוליק בהה בהמחאה המשרדית הנעוצה בין אצבעותיו. עשרים וחמישה אלף שקלים. צ'ק מידי לפירעון.

*

שניהם צברו בחייהם די שכל מתבקש וניסיון חיים כדי שלא ידברו על כך למחרת אף לא מילה בודדה.

===

פרק שלישי האיתנותים

ועדיין לא האמין שמוליק בתום לב מוחלט לגרסתו של נפתלי.

בזיכרוננו חקוק כבצריבת אשתמיד המקרה מטרידהמנוחה שאירע עם יונתן מצקינר בפסח של אשתקד דאשתקד.

כבר בתפילת ערבית של ליל החג קלט מבטו הצילומי של שמוליק כי הגרדרובה החגיגית של מוטי ויוסי, שני בניו הבחורים של יונתן, אינה חדשה כשל עמיתיהם בני גילם. נורת האזהרה הזעירה הנדלקת בתודעתו של שמוליק זהובה היתה וטרם־אדומה. שהלוא לא כולם מחדשים את כל הגרדרובה לקראת החג. לפעמים ישנה חתונה בקיץ וממתנינים עם ההצטיידות הביגודית, ויש שרכשו ביגוד חדש בחג הסוכות והניחוהו למשמרת אחרי סוכות בשביל פסח, או שרכשו זה עתה בחנוכה.

עליו אפוא לאסוף עוד מידע. ללקוט איתותים ואותות וללקט סימנים ומופתים. הסנסורים השמוליקיים נכנסו לפעולה וליקטו ממצאים נוספים ממרחבי המחיה של משפחת מצקינר. שלום מהמכולת הפיניתית - שימי הפסח הם שבוע החופש היחיד שלו בשנה - קיבל שיחת טלפון משמוליק ביום הראשון של חול המועד וסיפק לו לבקשתו האדיבה נתונים מחשידים לגבי ירידת רמת החיים של משפחת מצקינר מזה תקופה ארוכה.

גישושים נוספים וזהירים, שאינם מותירים עקבות ואינם מטביעים חשדות, השלימו את התמונה העגומה. יונתן מצקינר בלחצים כלכליים וגבאי הצדקה המסורים, עודכן שמוליק מפייהם ישירות, לא עודכנו בכך לא מפיו של יונתן ולא מפי סביבתו. וריקה היא הקופה ביום ראשון של חול המועד לפי שחולקו כל הנתינות לפני המועד למען יזלגו פלגי אושר בכל בית ובית בשכונה. וכיוון שהוכנסו גבאי הצדקה בסוד העניין ניגשו ללא שהות אל יונתן מצקינר לטוות עמו דיבורים ברורים, וכמעט בכה, או ממש בכה, כשאמר: "סוף-סוף שמתם לב. כמה ניסיתי למשוך את תשומת הלב שלכם. מה שלא עשיתי, לא עזר".

"ולמה לא דיברת?", התפלא אחד מגבאי הצדקה, נוח להתבטא בחופשיות.

וענה לו יונתן את שענה והתברר כי גברת מצקינר אוסרת לדבר עם ילוד אישה על הנושא. "רק תפילות ועוד תפילות", אמרה וחזרה ואמרה והצליחה לחלץ מבעלה הבטחה הצהרתית ברורה שהוא לא ישתף בר אנוש

* כְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

במצוקתם הכלכלית ויהי מה. "אבל יראו", אמר לה בכאב לוחש הרחק מטווח שמיעת צעירי הצאן, "יראו עלינו, יראו על הילדים. אנשים יש להם עיניים על פי רוב. בין כה וכה יראו שאנחנו בצרות, אז למה לא להקדים את הרפואה למכה בכמה חודשים? למה שהבור יעמיק את כרייתו והמצוקה תחריף את קריאתה?!" והיא בשלה: "אנשים לא רואים. עסוקים בעצמם אנשים. אני מתחננת שלא תדבר. השם יעזור ונצא מזה. אל תהרוס את השידוכים של מוטי ויוסי. זה כתם שאנשים לא ישכחו לנו".

בינה יתרה ניתנה באישה וברירה יתרה לא נותרה עמדו אחרי שהבטיח לה את נצירת סודם, זולת שיגור איתותים אל החלל שסביבו בתקווה שהם יפוענחו על ידי הגורמים הרלוונטיים ויבהירו להם את העננות הגבוהה המתעננת מתחת למעטה ההסתרה. "הייתי בטוח שלפני פסח תקלטו. כל כך הייתי בטוח", הטיח את תסכולו בגבאי הצדקה.

"רוח הקודש עוד אין לנו", הפטיר מי מהם באנחת השלמה, מוחו מתגלגל בתחבולות השגת כספים מהירים כעזרה ראשונה. משפחת מצקינר חייבת חילוץ חירום דחוף ומדי.

"רוח הקודש לא, אבל עיניים גם אין? איך לא ראיתם? טוב, אתם באמת עסוקים מעל לראש. אבל איך החברים שלי לא ראו? איך המתפללים בבית הכנסת לא הבחינו? אדם מפסיק לחייך תקופה כל כך ארוכה ואיש לא שם לב? אדם מפסיק להתחדש יותר משנה בביגוד ואין מבחין? ילדים באים והולכים בנעליים פערורות וכלום? עד כדי כך אנשים שקועים בעצמם? אז אשתי צדקה. היא אמרה אנשים שקועים בעצמם. אבל איך? למה?" "לא מומלץ להאשים אחרים. לא מומלץ וגם לא מועיל. בוא נחשוב מה עושים", סחבו הגבאי לפסים מעשיים, ראשית כל נעלה למשרד ונבדוק מה הכי בוער, מה ממש חירום".

*

רק אדם פעלתן כמו שמוליק שטיינוואט מסוגל ויכול להפעיל בחול המועד מנהלי סניפי רשתות הלבשה-הנעלה כדי שיסכימו להתפנות בעיצומו של מועד משמחת החג המשכיחה מהם את טרדות החנות, למען יבואו ויעלו אל החנות השוממה, ויפתחוה במיוחד על מנת להלביש במחלצות חג חדשות את יוסי ומוטי לכבוד שביעי של פסח. "זה לא דחוף, לא זה מה שדחוף", אמר יונתן מצקינר, "להלביש אותם. נו, אפשר גם לפני שבועות". "לך זה לא דחוף, יונתן. להם ולי זה כן דחוף. בזכות זה שהם לא לבשו בגדים חדשים קלטתי את המצב. זה אומר שהם צריכים דחוף-דחוף בגדים חדשים, שלא יהיה להם שריטה עוד יותר עמוקה בנפש", הסביר שמוליק דבר דבור על אופניו וניהל את פרויקט ההצטיידות - הן לבני יונתן והן לבנותיו - בחשאי דיסקרטי ובסודיות הרמטית.

הקופה המשיכה ללוות את משפחת מצקינר למעלה משנה, בסיוע כלכלי יסודי ושורשי ובתמיכה ייעוצית פיננסית, עד שחזרה ועלתה על דרך המלך.

שמוליק חרת על לוח לבבו הטוב והרך את הלקח המופק: לפעמים שולחים הנזקקים איתותים מחרישי עיניים. יש לפקוח עיניים.

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

*

גם המחאת תרומה בסכום מכובד, התעקש בתוכו שריד של הרהור, יכול להיות איתות למצוקה. זהו ניסיון טיוח מתוחכם שצועק צעקה גדולה ומרה שמראה עד כמה המצב באמת חמור. זהו מאמץ־על להסתיר את המצוקה. צריך למצוא דרך לבדוק אם נפתלי באמת לא במשבר. אדם שלא השתתף בכינוס ולא תרם מאומה עד לרגע שבו קיבל מעטפת סיוע - אומר דרשני.

ככל שבדק וגישש ורחרח, לא העלה ממצאים חד־משמעיים. החג קרב ובא ושמוליק הקפיא, עד לאחרי החג, את מיזם הביירוים על אודות נפתלי. אחרי החג ישוב ויבדוק. נפתלי לא ימלט מעזרתו.

===

פרק רביעי ההצלות

משום שלא ידעו אף פעם מראש באיזו שעת ליל מאוחרת יסיים כל אחד מהם את ליל סדרו, קבעו מזה שָנים אחורנית שהמסיים ראשונה, עובר דרך בית חברו ומעדכנהו שסיים את סדרו, וממשיך לשים את פעמיו לבית המדרש, בהמתנה.

בית המדרש של אחרי ליל הסדר מרוקן הוא מאנוש וקולות. ותחילה, משבאים המה ללמוד בשעה נדירת התמדה זאת, כבד עליהם קמעא הלימוד, בשל מעמסת יינות ארבע הכוסות על צלילות הראש, ומשקל סעודת החג ומצוותיה שבפָּה על מערכות ההפעלה של הגוף האנושי - אולם אחרי דקות ראשונות של גששת צולעת, מתיישרים ומתייצבים השניים, עוטי קיטלאים לבנים וצחורים, על מסלול הלימוד ואינם משים ממקומם עד לסיומן של שעותיים צרופות ומטוהרות, תהא השעה אשר תהא, מאוחרת של לילה או מוקדמת של אשמורת בוקר.

"רק שתדע לך, שמוליק", שח נפתלי בהתפעלות בהתיישבו, שני מביניהם, אצל השולחן שבבית המדרש המואר והמרוקן, פניו המתוחים רפים קמעא אם בשל שמחת החג ואם בתוספת השפעת היין, "שבזכותך הרגשתי ואני עדיין מרגיש שמחת חג".

"בזכותי?"

"כן. רק בזכותך, שמוליק. האמת, לא ידעתי עד כמה תשפיע הנתינה הזאת ל'קמחא דפסחא' של השכונה על מצב הרוח שלי. ואחרי שנתתי, הרגשתי שמחה פנימית חזקה. סיפוק אמיתי. פתאום הבנתי שלתת לזולת משמח את הנותן לא פחות מאשר את המקבל. אל תגלה לאף אחד, שיישאר בינינו, אני הרגשתי כל כך טוב עם הנתינה, שהלכתי ולפני שלושה ימים ונתתי להם עוד תרומה רצינית. תקשיב, אני חושב שאני בסכנת התמכרות".

"התמכרות?", נבהל שמוליק. רק זה חסר לו. עוד פרויקט עכשיו על הראש, לגמול את נפתלי מהתמכרות. צדיקים אין להם מנוחה. אפילו אחרי ליל הסדר, כשכל העולם משורר שירה, הוא מקבל פרויקט חדש תחת אחריותו. ברור שהוא יעזור לנפתלי. מי, אם לא הוא.

"אני הולך להתמכר לקטע הזה של לתת מכל הלב ובשפע. תקשיב, ראיתי היום בתפילת ערבית של החג בחורים טובים ונפלאים שאני יודע שלהורים לא קל עם המצב הכלכלי, וראיתי ילדים שאנחנו יודעים שהם באים ממשפחות לא הכי מבוססות, ופתאום כולם שמחים, וכולם קורנים, וכולם מאושרים, ואתה יודע מה עוד כולם? כולם מכובדים. כי כולם לבושים חג מכף רגל ועד ראש במיטב המחלצות. זה העניין: הכבוד הפנימי".

"אמת, אמת", נרגע שמוליק מהרהר מחששות בעיית ההתמכרות. ראשו סחרחר עליו ונפשו שרויה בקורטוב של גילופין. היין שבו השתמש השנה לארבע כוסות, היה עתיק, כבד, ומשובח. בנו יוחנן המתארח אצלו עם אשתו ותינוקם, הביא לו כתשורת חג שני בקבוקים מהיין הזה וציין כי לפי המלצתו של יינן מבין עניין שעמו התייעץ, מוהלים מהיין הזה בגביע כשליש, ותו לא. חוזקו אינו חלש.

שמוליק מילא את גביעיו ביין זה מקרקעיתם ועד שפתותיהם, משום מה. שמא כי רצה לשמוח בשמחת יום טוב ללא הגבלות ובאין גבולות. היין האדמדם פעל את פעולתו המרשימה המותירה רישומה וליל הסדר בבית שטיינוואט הצטהל בכמה מעלות לכיוון הצהלה לעומת יתר השנים שקדמוהו. שמוליק לא התחרט ומכוס לכוס דבק דווקא ביינו המשומר המשפר את הרגשתו ומסייע לו להודות ולהלל ולקלס את מי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים. כן יעשה לנו ניסים בעגלא ובזמן קריב. שמוליק, עורך הסדר, סחף אחריו את כל חלקי המשפחה להתרוממות רוח רוחנית מענגת.

"וראיתי בתפילת ערבית, שמוליק, יהודים בני גילנו שהחובות אוכלים אותם, אבל פתאום יש עליהם שמחת חג כי מישוהו דאג להם לפני החג, ומישוהו הרים להם מהצואר את הקורות הכבדות ונתן להם לנשום", חג קולו של נפתלי סביב ראשו הערפילי של שמוליק, מחפש פתחי כניסה ומאבד אותם, "והרגשתי, שמוליק מכובדי, שיש לי חלק אמיתי ממשי ומוחשי בכל זה. אני חלק מהשמחה הזאת ששוררת פה בלבבות ומרוחה על הקלסתרם כולם. אני חלק מהערבות ההדדית הזאת. תשמע, לא יודע מה לומר לך, כזאת שמחה פנימית, זה ממכר", דמעו שתי עיניו של נפתלי בתדמעת תקדימית, ראשונית מסוגה, "להיות חלק מזה, זה אושר רוחני עצום. אז תודה רבה לך".

"נפלא, נפלא", פתח שמוליק את גמרתו נוכח התשפוכת המילולית הבלתי אופיינית מצד החברותא, "אני שמח לשמוע. נפתלי. הלוואי שבאמת תתמכר. איך אמרה אסתר המלכה בסעודתה עם אחשוורוש שהתקיימה בפסח.

* כְּעֵט אֶפֶיִת הַמַּעֲשִׂיִּים ~ תשפ"ה * מוישה גוטמן * © כל הזכויות שמורות *

כי נמכרנו אני ועמי. הלוואי שתתמכר". שמוליק הרגיש יותר פורים מאשר פסח. ושמא שניהם יחדיו. הן נס פורים אירע בפסח. לרגע כמו התלבט, ומיד זנח את התלבטותו, "תקשיב, נפתלי. לפני שאנחנו מתחילים את 'שור שנגח', גם אני צריך לומר לך תודה".

"אתה לי?", פתח נפתלי את גמרתו שלו, "אל תגזים".

"תקשיב רגע, נפתלי. המצב אצלי לא פשוט. אני מתחילת החורף בצרות כלכליות די מורכבות. הצ'ק שנתת לי להעביר לקופת הצדקה בתנאי שהתנית שכל כולו ילך רק למשפחה אחת, מסרתי אותו לקופה מיד באותו יום, ובהחלטה של הקופה, הצ'ק הזה הלך בשלמותו אלי. לביגוד של הילדים שיהיו בריאים. להרחבת המחיה והכלכלה בבית. לתשלום חשמל ומים. כן, כן. המצב שלי לא פשוט. ולכן אני אסיר לך תודה שסייעת. בלי התרומה שלך הייתי מקבל מסתמא חצי מהסכום הזה. הביקוש השנה מהקופה היה לדאבון לב גבוה מאוד ביחס לשנים קודמות. הם נקרעו בין הבקשות ועשו את המקסימום. כל נתינה, עזרה. אז תדע לך שהנתינה שלך ספציפית שמחה את החג שלי".

הנה נאמרו הדברים.

מה עשית לי בני יוחנן שטיינוואט עם היין שהבאת לי לכבוד הרגל ולכבוד שמחתו. ארבעה גביעים מלאים מילאתי ממנו למען אשכח לפחות לכמה שעות. אך אויה ואבויה לנפשי ולי, הסוד הכמוס שאותו שמרתי בתכלית השמירה מפני נפתלי החברותא שלי וכל שאר המכרים זולת גבאי הצדקה הדיסקרטיים - פקע את פקיעתו בזה הלילה ונגלל כולו במלוא כאבו. הוסר הלוט והושמד. דמעות אישונים נוצצות נמהלות בסחרחורת רקות, תחושת תעופה פנימית בחלל הגוף מרחפת את ההרגשה כולה.

נפתלי רכן לעבר שמוליק וחפץ את כף ידו בשתי כפות ידיו. "אינך לבד, שמוליק ידידי. שיהיה לך ברור: אחרי שטעמתי את טעמה הטוב של הנתינה לזולת, אני הולך להתמכר אליה מרצון. טוב שסיפרת. טוב שדיברת. נשב אחרי החג ונדבר איך אתה עולה בחזרה על דרך המלך. תקבל מה שאתה צריך. עד חצי המלכות, שמוליק, עד חצי המלכות".

"זה לא כזה פשוט", לחש שמוליק, עקיצות התפכחות מעקצצות את קצות גלימת תודעתו.

"גם להציל אותי היה לא כזה פשוט".

"להציל אותך?"

"לא היה פשוט. והוצאת אותי מתוך בועת האטימות. נכון? והצללת אותי. וגאלת אותי. והבאת אותי אל האור. אתה הצלת אותי ואני אציל אותך. בעזרת השם. עכשיו בוא נלמד כבר, מספיק טפטטנו. אומרת המשנה הקדושה: שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה..."

*

הירח המלא שהציץ מהחלון המקומר ולחש את חיוכו המתפעל, פיזר את בהק אורו על גגות בתי השכונה ותוספות הבנייה בשוויון מלא, ופיזם חרש את 'ויהי בחצי הלילה'.

* בְּעֵט אֶפִּית הַמַּעֲשִׂיּוֹת ~ תשפ"ה * מוֹיִשָּׁה גוּטמָן * © כל הזכויות שמורות *

===

פקס לתגובות: 15386339397
דוא"ל: gutman100@gmail.com

***

כָּל הַקּוֹרֵא – בּוֹכָה!

הַיְצִיָּרָה הַחֲדָשָׁה

אַנְשִׁים כֵּן מִשְׁתַּנִּים 4

יצירה אנושית
סוחפת
ומטלטלת!

ספרא אמר ספרא יודע

אנשים כן משתנים 4

משה גוטמן עם יצירת מופת חדשה:

ארבע מאות עשרים עמודים ובהם שמונה סיפורים מאלפים
על דמויות אנושיות שברגע דרמטי תפסו לידיהם את מושכות החיים
והעבירו את עצמם שינוי פנימי מרהיב ומפעים

סגנונו המלוטש של משה גוטמן, סופר ואמן רגש מילולי
מבטיח עונג אינטלקטואלי ורגשי כאחד
ומותיר אתכם מרותקים אל הדמויות המסעירות
ומהופנטים אל המאורעות המותחים!

המתנה המושלמת למשלוחי מנות ולאפיקומן

ספרי

אור החיים

מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

אלעד רבי יהודה הנשיא 94 אשדוד רבי יהודה הנשיא 8 רבי אליעזר בן הורקנוס 8 בית-שמש רבי יהודה הנשיא 6
נחל ניצנים 3 | שדרות האמוראים 69 ביתר הר"ן 9 | בני ברק נחמיה 28 | הרב כהנמן 62 | הרב שך 8 (איצקוביץ')
רבי עקיבא 68 | אהרונביץ 12 | רבי עקיבא 152 חיפה מיכאל 27 | ירושלים שאולזון 49 חבקוק 2 | ירמיהו 13 |
הפסגה 45 | בר אילן 4 מודיעין עילית שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 ק"ס נתיבות הרמב"ם 1 | פתח תקווה רוטשילד
75 נתניה לילינבלום פינת הס 18